

Aikuiskoulutustutkimus 1990

Aikuiskoulutus ja työelämä

Matti Simpanen

"Aikuiskoulutuksen suunnittelussa painotetaan erityisesti koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä.

Huomiota kiinnitetään varsinkin vähiten

koulutusta saaneen väestön opiskeluaktivointiin

sekä opiskelumahdollisuuksiin

kaikinpuoliseen turvaamiseen ja

parantamiseen". (Valtioneuvoston

raportti, 1990)

Aikuiskoulutustutkimus 1990

Aikuiskoulutus ja työelämä

Matti Simpanen

Syyskuu 1993

Kansikuva: Pressfoto

Helsinki 1993

Esipuhe

Aikuiskoulutustutkimus 1990- hanke oli Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteisesti rahoittama projekti, jossa haastateltiin noin 4 000 ihmistä eri puolilta Suomea.

Tilastokeskus julkaisee nyt toisen aikuiskoulutusta käsittelevän raportin "Aikuiskoulutus ja työelämä". Vuonna 1992 ilmestyi aikuisopintoihin osallistumista koskeva julkaisu (Matti Simpanen ja Irja Blomqvist: Aikuiskoulutukseen osallistuminen, Tilastokeskuksen Tutkimuksia 192). Myöhemmin tämän vuoden aikana ilmestyy aikuiskoulutusta sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta tarkasteleva raportti (tekijänä Irja Blomqvist).

Aikuiskoulutusta ja työelämää käsittelevän raportin on tehnyt Matti Simpanen. Sen suunnitteluvaiheessa oli mukana Anne Koponen. Raportin liitteessä 1 selvitetään tutkimusaineiston otantaan ja laatuun liittyviä kysymyksiä. Otantaa koskevan osan on kirjoittanut Paavo Väisänen ja katoanalyysin Timo Byckling. Laatuselosteen mukaan aikuiskoulutustutkimuksen aineistoa voi pitää laadultaan hyvänä ja tulokset ovat yleistettävissä koko väestöön.

Tutkimusaineisto sisältää runsaasti tietoa aikuiskoulutukseen osallistumisesta sekä työelämään ja koulutukseen liittyvistä tausta-

tekijöistä. Aineisto tarjoaa monia näkökulmia tutkimuksen tekemiseen aina koulutuksen kasautumisilmiöistä työelämän tarkasteluun. Myös eri yliopistojen tutkijat ovat kiitettävästi käyttäneet aineistoa omiin tutkimuksiinsa.

Ilmeistä tarvetta tällaisen aineiston kartoittamiseen on ollut. Tätä aiemmin on tehty valtakunnallinen aikuiskoulutustutkimus Tilastokeskuksessa vuonna 1980. Nyt saadun kokemuksen mukaan vuosikymmen on liian pitkä aika, jotta aikuiskoulutuksesta saataisiin riittävä kuva pitkältä ajanjaksolta. Tässä ajassa yhteiskunnan rakenteelliset muutokset ovat niin suuria, että tutkimuksesta saatavaa tietoa ei voi pitää riittävänä koulutussuunnittelun pohjana. Tilastokeskus on tehnyt opetusministeriön kanssa sopimuksen aikuiskoulutustutkimuksen uusimisesta vuonna 1995. Uuden tutkimuksen myötä Tilastokeskuksella on mahdollisuus tarjota ajallisesti entistä parempaa tietoa aikuiskoulutukseen osallistumisesta ja siinä tapahtuneista muutoksista.

Helsinki, syyskuu 1993

Aarno Laihonen
Tilastojohtaja

Sisällys

	Sivu		Sivu
Esipuhe	3	8 Aikuiskoulutus ja työssä koetut muutokset	54
Sisällys	4	8.1 Koulutuksen vaikutukset	54
Tiivistelmä	5	8.2 Työssä tapahtuneet muutokset ja koulutus	57
1 Johdanto	7	8.3 Tulevat muutokset	60
2 Teoreettiset lähtökohdat	8	8.4 Yhteenveto	64
2.1 Työmarkkinoiden lohkoutuminen ..	8	9 Työn laadulliset tekijät ja aikuis-	
2.2 Työn vaikutus asenteisiin ja orientaatioihin	9	koulutus	66
3 Tutkimusongelma ja -menetelmät ...	10	9.1 Työn vaativuus	66
3.1 Tutkimusongelma	10	9.2 Työhön ja työpaikkaan liittyvät vaikutus-	
3.2 Tutkimusmenetelmä	10	mahdollisuudet	68
4 Vastaajaryhmät ja niiden taustat	12	9.2.1 Työn itsenäisyys	68
4.1 Vastaajaryhmät	12	9.2.2 Mahdollisuudet kehittyä työssä	70
4.2 Perhetausta	16	9.2.3 Työpaikan sosiaaliset olo-	
4.3 Työelämään liittyvät taustatekijät ..	20	suhteet	71
4.3.1 Työpaikan toimiala, juridinen muoto ja sijainti	20	9.2.4 Urakehitys	72
4.3.2 Työssäolo ja työttömyys	22	9.2.5 Osallistumismahdollisuudet päätöksentekoon	73
4.3.3 Työaikamuoto, viikkotyöaika ja kuukausiansiot	26	9.3 Työn rasittavuus	74
4.4 Yhteenveto	28	9.4 Yhteenveto	75
5 Aikuiskoulutukseen osallistuminen ..	30	10 Johtopäätöksiä	76
5.1 Osallistuminen vuonna 1980 ja 1990	30	11 Käsitteet ja luokitukset	78
5.2 Aikuiskoulutusmuodot	32	Lähteet	83
5.3 Koulutussisältö ammatillisessa aikuiskoulutuksessa	33	Liitetaulukot	85
5.4 Yhteenveto	35	LIITE 1.	
6 Koulutushalukkuus ja lisäkoulutus-		Aikuiskoulutustutkimuksen laatuseloste .	111
tarve	36	1 Otanta	112
6.1 Koulutushalukkuus	36	1.1 Perusjoukko ja otantakehikko	112
6.2 Lisäkoulutustarve	41	1.2 Otoksen poiminta ja tietojen keruu .	112
6.3 Yhteenveto	43	1.3 Ositus	112
7 Aikuiskoulutukseen osallistumisen esteet	44	1.4 Kokonaissumman estimaattori	113
7.1 Omaehtoisen opiskelun esteet	44	1.5 Luottamusvälit	114
7.2 Työnantajan työajalla kustantaman opiskelun esteet	46	2 Katoanalyysi	115
7.3 Opintososiaaliset esteet ja opetuksen järjestämistavat	48	2.1 Yksikkökato	115
7.4 Yhteenveto	53	2.2 Osittaiskato	119
		2.3 Haastateltujen ja perusjoukon vertailu	120
		LIITE 2.	
		Haastattelulomake	123

Tiivistelmä

Aikuiskoulutustutkimus 1990 oli Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteishanke, jossa selvitettiin mm. väestön osallistumista aikuiskoulutukseen, lisäkoulutustarvetta, koulutushalukkuutta ja osallistumisesta. Tutkimukseen valittiin noin 5 000 Suomessa henkikirjoilla olevaa 18–73-vuotiasta. Käyntihaastattelut tehtiin vuoden 1990 alkupuolella. Hyväksyttävää haastatteluja saatiin vajaa 4 000 ja vastausprosentti oli 82.

Tässä raportissa tarkastelu keskittyy siihen, millä tavoin työmarkkina-asema on yhteydessä aikuisopiskeluun ja koulutushalukkuuteen. Pääpaino on ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Tästä syystä vastaajajoukko rajattiin 18–64-vuotiaisiin työvoimaan kuuluviin, joita aineistossa oli yhteensä vajaa 2 800. Määrä vastasi koko työvoimaan suhteutettuna noin 2,5 miljoonaa ihmistä.

Vuonna 1990 työvoimaan kuuluvista 18–64-vuotiaista yli puolet eli noin 1,3 miljoonaa osallistui aikuiskoulutukseen. Kymmenen vuotta aikaisemmin osuus oli runsas kolmasosa vastaavanikäisestä työvoimasta. Suurin osa aikuiskoulutuksesta oli ammattiin tai työhön liittyvää. Vuonna 1990 työvoimasta 44 % eli 1,1 miljoonaa ihmistä otti osaa ammatilliseen aikuiskoulutukseen.

Yhtenä tavoitteena oli selvittää saman pohjakoulutuksen saaneiden eroja työmarkkina-asemassa sen mukaan, oliko henkilö ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vai ei. Aikaisempien tulosten perusteella oli selvillä se, että korkeimmin koulutetut olivat aktiivisimpia aikuisopiskelijoita. Esimerkiksi ylemmistä toimihenkilöistä vajaa kolme neljäsosaa oli vuonna 1990 ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Kuitenkin myös vähemmän koulutettuja osallistuu aikuisopintoihin: 28 % niistä, joilla ei ollut perusasteen jälkeen tutkintoa, oli ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vuonna 1990. Koko elämänsä aikana ammattiin tai työhön liittyviä aikuisopintoja oli heistä kahdella kolmasosalla. Myös näistä vähemmän koulutetuista osal-

listujista ja osallistumattomista haluttiin tarkempaa tietoa.

Vastaajat ryhmiteltiin aluksi koulutusasteen mukaan kolmeen ryhmään: korkea-asteen ja keskiasteen tutkinnon suorittaneisiin sekä niihin, joilla ei ollut perusasteen jälkeen mitään tutkintoa. Tämän jälkeen kukin ryhmä jaettiin korkeintaan kerran elämässään ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneisiin ("osallistumattomat") ja tätä useammin osallistuneisiin ("osallistujat"). Koska korkeimmin koulutetuissa oli vain muutama, joilla ei ollut kokemusta ammatillisista aikuisopinnoista, sijoitettiin heidät samaan ryhmään kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneet osallistumattomat. Ryhmiä saatiin näin ollen viisi, jotka nimettiin seuraavasti: "vähän koulutetut osallistumattomat", "vähän koulutetut osallistujat", "ammattikoulutetut osallistumattomat", "ammattikoulutetut osallistujat" ja "hyvinkoulutetut osallistujat".

Työhön liittyvät taustatekijät

Aikuiskoulutukseen osallistumattomien työmarkkina-asema oli heikempi kuin osallistujien, vaikka pohjakoulutus olisikin ollut sama. He olivat vaihtaneet osallistujia useammin työpaikkaansa ja ammattia. Niin ikään he pitivät koulutukseen osallistuneita todennäköisempänä työpaikan ja ammatin vaihtamista lähitulevaisuudessa.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomilla työttömyyttä esiintyi tavallista enemmän. Työttömyyden tai sen uhan koettiin aiheuttavan epävarmuutta osallistujia useammin. Heikoin tilanne oli vähän koulutetuilla osallistumattomilla.

Aikuiskoulutukseen osallistuminen näyttäisi lisäävän työkiertoa työpaikalla. Koulutukseen osallistumattomat hoitivat pidempään samoja työtehtäviä kuin ammatillisiin aikuisopintoihin aktiivisesti osallistuneet.

Työn laatu heijastuu opiskelumotivaatioon

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen korkeintaan kerran elämässään osallistuneet olivat tavallista useammin töissä, joiden oppiminen ei vaatinut kovinkaan pitkää opettelua. Sellaisilla korkeintaan perusasteen tutkinnon suorittaneilla, joilla ei ollut kokemusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, 31 prosenttia arveli työnsä olevan opittavissa muuttamassa päivässä. Vastaavan pohjakoulutuksen saaneilla aikuiskoulutukseen aktiivisemmin osallistuneista 12 % oli tätä mieltä. Korkeimmin koulutetuista osallistujista vain 4 prosenttia arvioi työnsä olevan opittavissa näin lyhyessä ajassa.

Vähiten koulutettujen, aikuisopintoihin osallistumattomien työ oli usein muita heikomminkin palkattua. Lisäksi heidän vaikutusmahdollisuutensa työssä oli muita vähäisemmät. Heidän työnsä oli muita rutiinomaisempaa ja epäitsenäisempää, mahdollisuudet kehittää ammattitaitoaan olivat vähäisemmät. Samoin työpaikan sosiaaliset olosuhteet olivat heikkomat kuin vastaavan pohjakoulutuksen saaneilla aikuiskoulutukseen osallistuneilla. Mitä korkeampi ammatillinen pohjakoulutus henkilöllä oli, sitä paremmat vaikutusmahdollisuudet hänellä omaan työhönsä ja työpaikkaansa oli.

Aikuiskoulutuksen vaikutukset ja koulutushalukkuus

Aikuiskoulutus kasautui niille, joilla jo ennestään oli hyvä pohjakoulutus. Koulutushalukkuus oli yleensä suurta. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista yli puolet katsoi tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittäväää tai uraa edistäväää koulutusta. Määrä vastasi noin 1,3 miljoonaa työvoimaan kuuluvaa 18–64-vuotiaista.

Koulutushalukkuutta ilmensi sekin, että vastaajista noin viidesosa voisi ryhtyä opiskelemaan, jos opintojen "ilmaistuki" olisi puolet nettopalkasta.

Yhtenä syynä koulutushalukkuuteen oli se, että yli kolme neljäsosaa työvoimasta oli

joskus elämässään joutunut tilanteeseen, jossa omat tiedot ja taidot eivät olleet riittäneet. Kaikista tällaiseen tilanteeseen joutuneista puolet oli hakenut apua myös koulutuksesta. Koulutetut ja aikuisopintoihin osallistuneet olivat muita useammin tarvinneet apua ja etsineet sitä koulutuksesta.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen selkeimpänä vaikutuksena pidettiin parempaa selviytymistä työtehtävistä. Elämänsä aikana yli 10 kertaa ammattiin tai työhön liittyvässä aikuiskoulutuksessa olleista lähes kaikki arvioivat saadun koulutuksen vaikuttaneen työtehtävistä selviytymiseen. Heistä vajaa puolet arveli koulutuksen auttaneen urakehitykseen. Vähemmän aikuisopintoihin osallistuneilla työn jatkuvuuteen liittyvät syyt painottuivat enemmän kuin aktiivisesti osallistuneilla.

Opiskelun esteet

Vaikka koulutushalukkuutta löytyi, niin aikaa opiskelulle ei näytä riittävän. Puolet työvoimasta ilmoitti hankalien työaikojen vaikeuttavan omalla kustannuksella ja omalla ajalla tapahtuviin opintoihin hakeutumista. Työaikana työnantajan kustantaman koulutuksen useimmin mainittu este oli kiireet työssä (60 % palkansaaajista arvioi sen estävän opiskelua paljon tai jonkin verran).

Aikuiskoulutukseen osallistumattomat mainitsivat osallistujia useammin esteiksi mm. kiinnostuksen puutteen, väsymyksen, vähäisen pohjakoulutuksen tai sen, ettei koulutuksesta olisi hyötyä. Syyt heijastavat osallistumattomien työmarkkina-asemaa ja työtehtäviä. Kun työtehtävien oppiminen ei vaadi paljon aikaa eikä urakehitykseen ole mahdollisuuksia, ei opiskelukaan motivoi.

Yhtenä koulutuksen esteenä voi pitää opintojen järjestämistapoja. Yhtäjaksoinen opiskelu oppilaitoksessa ei sovellu aikuisopiskelijalle. Kaikista työvoimaan kuuluvista noin puolet piti tällaista järjestelyä huonona tai kokonaan sopimattomana. Aikuisopiskeluun sopivimpana pidettiin opiskelun osittamista ja tutkinnon kokoamista vähitellen.

1 Johdanto

Tilastokeskus on tätä ennen tehnyt valtakunnallisen aikuiskoulutustutkimuksen vuonna 1980 (Havén ja Syvänperä 1983). Yhtenä tavoitteena oli selvittää, mitä muutoksia aikuiskoulutuksessa ja siihen osallistumisessa on kymmenen vuoden aikana tapahtunut.

Aikuiskoulutuksen tärkeänä tavoitteena on ollut koulutuserojen tasaaminen vähän koulutettujen ja korkeammin koulutettujen välillä (ks. esim. Valtionneuvoston päätös 7.6.1978). Vuoden 1980 tiedot aikuiskoulutuksesta ovat siinä määrin vanhoja, ettei niitä juurikaan voi enää käyttää koulutussuunnittelun perustana. Koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan rakenteelliset muutokset ovat olleet niin suuria, että tarvitaan uutta tietoa aikuisten opiskelusta.

Yhteiskuntarakenteessa on myös parina viime vuonna tapahtunut rajuja muutoksia, mitkä on syytä muistaa tutkimustuloksia tulkittaessa. Tutkimusaineisto on kerätty vuoden 1990 alkupuolella eli tiedot ovat ajalta ennen nykyistä matalasuhdannetta. Aikuiskoulutukseen osallistujien määrässä ja rakenteessa on tapahtunut haastatteluajankohdan jälkeen muutoksia.

Henkilöstökoulutukseen osallistujien määrä kasvoi aina 1990-luvulle tultaessa. Nousukauden huipulla lisääntyivät erityisesti lyhyet 1–2 päivän kurssit. Vuoden 1991 tietojen mukaan laskusuhdanne näyttää vähentäneen henkilöstökoulutukseen osallistujien määrää (Koulutus 1993:1). On muistettava, että yritysten henkilöstömäärät ovat pudonneet, mikä heijastuu henkilöstökoulutukseen osallistujien määrässäkin. Samanaikaisesti koulutuksen rakenteessa näyttäisi tapahtuneen muutosta. Vaikka osallistujien määrä on vähentynyt, saatu koulutus on aiempaa pidempikestoisempaa.

Henkilöstökoulutuksen keston pidentymistä tukee tieto siitä, että työnantajien ammatillisista oppilaitoksista tilaaman koulutuksen opetustuntimäärät kasvoivat vuonna 1991

edellisvuoteen verrattuna (+10 %). Myös osallistujien määrä hieman kasvoi (+4 %) (Koulutus ja tutkimus 1992:11).

Työllisyystilanteen nopea heikkeneminen näkyi vuoden 1991 tilastoissa työvoimapolitiittisen koulutuksen suorittaneiden määrän kasvuna. Tällaisen koulutuksen suorittaneita oli vuonna 1991 edellisvuoteen verrattuna 45 % enemmän (Koulutus ja tutkimus 1992:11). Vuoden 1992 tietojen mukaan korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskusten järjestämään työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistujien määrä kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna (Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus 1992).

Myös ammatillisten oppilaitosten tutkintoon johtaville aikuiskoulutuslinjoille hakeutui aiempaa enemmän väkeä. Vuonna 1991 aloittaneita oli 12 000 eli 24 % enemmän kuin vuonna 1990 (Koulutus ja tutkimus 1992:11).

Tilastot laskusuhdanteen alkuvaiheesta heijastavat koulutuksen rakenteellista muutosta. Koulutustarjontaan on nykyisessä tilanteessa syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota. Lisäksi on muistettava, että koulutusmäärärahat pikemminkin supistuvat kuin kasvavat. Niukkoja taloudellisia varoja jaettaessa, tarvitaan yhä enemmän tietoa siitä, millaista koulutusta eri ihmiset haluavat ja millaisia esteitä koulutukseen hakeutumisen tiellä on.

On myös tiedettävä, miten eri henkilöryhmien työmarkkina-asema vaikuttaa heidän koulutushalukkuuteensa ja niihin ehtoihin, joilla koulutukseen oltaisiin valmiita. Tällaisten tekijöiden päälinjat lienevät melko vakaita, suhdanteista riippumattomia. Vaikka myös paremmassa työmarkkina-asemassa olevien eteen on noussut uusia uhkia, niin erot eri työmarkkina-asemassa olevien välillä ovat melko pysyviä. Tämä tutkimus antaa osaltaan tietoa siitä, millaisia nämä erot ovat ja millä tavoin aikuiskoulutus kytkeytyy työmarkkina-asemaan.

2 Teoreettiset lähtökohdat

2.1 Työmarkkinoiden lohkoutuminen

Työmarkkinat voidaan jakaa kahteen päälohkoon sen mukaan, millaista työtä henkilö tekee ja millaisessa asemassa hän työyhteisössä on: puhutaan primaari- ja sekundaarisegmenteistä (esim. Averitt 1968; Lutz ja Sengenberger 1974; Piore 1975; Edwards 1979; Hodson ja Kaufman 1982). Segmentit ovat ideaalityyppejä ja kuvastavat työpaikkarakenteen ääripäitä. Käytännössä työmarkkinat ovat jakautuneet lukemattomiin osatyömarkkinoihin. Toimialat, yritykset, ammatit ja työpaikat jakautuvat eri tavalla primaarisuus – sekundaarisuus -jatkumolle.

Primaarisegmentin työpaikat vaativat yleensä korkeaa ammattitaitoa ja koulutusta. Niille on ominaista hyvä työllisyysturva, suurempi mahdollisuus edetä uralla, parempi palkka ja monin tavoin edullisemmat työolosuhteet kuin sekundaarisegmentillä. Primaarisegmentillä liikkuvuus ammatista toiseen on vähäistä. Liikkuvuus on yleensä siirtymistä työpaikasta toiseen, usein arvostetumpaan ja paremmin palkattuun työhön. Primaarisegmentillä toimivilla aikuiskoulutus on keino parantaa asemia samassa ammatissa. Koulutus stimuloi tällöin työpaikan ja työtehtävien vaihtoihin.

Sekundaarisegmentin työpaikat vaativat yleensä vain alhaista ammattitaitoa ja alhaista koulutusta. Sekundaarisegmentille on ominaista korkea ja vapaaehtoinen liikkuvuus työvoimasta pois ja takaisin sekä työn ja työttömyyden välillä. Ammattia ja työpaikkaa vaihdetaan usein ja työsuhteet ovat lyhyitä. Urallaeteneminen, palkkaus ja työolot ovat huonommat kuin primaarisegmentillä. Sekundaarisegmentillä työmarkkina-asema ei ole vakaa, eikä työntekijä voi nautua samassa määrin peruskoulutukseensa

kuin primaarisegmentillä. Sekundaarisegmentillä aikuiskoulutus on usein kouluttautumista uusiin tehtäviin, jotka estävät työmarkkina-aseman heikkenemisen tai joutumisen työttömäksi.

Työmarkkinoiden lohkoutumista on tutkittu myös Tilastokeskuksen työolotutkimuksissa (mm. 1977, 1984 ja 1990). Nätti (1988) tarkastelee vuoden 1984 työolotutkimuksen aineiston pohjalta työmarkkinoiden lohkoutumista Suomessa. Lehto (1988 ja 1991) selvittää, millä tavoin työmarkkinat ovat jakautuneet sukupuolen mukaan.

Tilastokeskuksen työolotutkimukset antavat hyvän lähtökohdan vertailla työoloissa tapahtuneita muutoksia eri vuosina. Kun sekä Ruotsissa että Norjassa on tehty vastaavantyyppisiä tutkimuksia, voidaan työelämän laatuun liittyviä eroja vertailla myös eri Pohjoismaiden kesken. Kolun (1991) tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää työelämän laadussa tapahtuneita muutoksia vuosien 1977, 1984 ja 1990 työolotutkimusten pohjalta. Samalla hän vertailee saatuja tuloksia Norjan ja Ruotsin tilastokeskusten vuosina 1989 ja 1990 keräämiin aineistoihin.

Näiden tutkimusten valossa työmarkkinat ovat edelleen selvästi jakautuneet tarkastellaan sitten työympäristöä, sosiaalisia suhteita tai itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia.

Koulutussuunnitelmien toteutuminen on viime kädessä kiinni siitä, miten ihmiset motivoituvat ja osallistuvat koulutukseen. Motivaatioperusta on eri tehtävissä toimivilla ja erilaisessa työmarkkina-asemassa olevilla erilainen. (Kivinen et al. 1989, 16).

2.2 Työn vaikutus asenteisiin ja orientaatioihin

Kohn ja Schooler (1983) olettavat, että yhteiskunnallisella asemalla on suuri merkitys ihmisen psyykkiselle toiminnalle. Tämä asema on merkityksellinen, koska siinä yhdistyvät eriytyneet elinolosuhteet, jotka vaikuttavat syvästi näkemyksiin sosiaalisesta todellisuudesta. Yhteiskuntarakenteen aspekteista erityisesti työolosuhteet ovat merkityksellisiä. Kohnin ja Schoolerin teesin ydin on, että yhteiskuntarakenteen yhteys arvoihin ja orientaatioihin perustuu pääasiassa suurempaan itseohjautuvuuteen työssä, johon korkeampi koulutustaso ja ammattiasema antavat mahdollisuuden. Itseohjautuva työ on monimutkaista, vain löyhästi valvottua eikä se ole rutiininomaista. Tällaisen työn tekeminen johtaa itseohjautuvuuden arvostamiseen yleensä ja myös tällaisten orientaatioiden omaksumiseen itseä ja yhteiskuntaa kohtaan.

Kohn ja Schooler olettavat, että töiden arvioinnin lähtökohtana ovat ideaalityöolosuhteet, joita henkilö haluaa ja tarjolla olevat realistiset vaihtoehdot. Hyvässä ammattiasemassa olevat voivat pitää itsestään selvinä työn ulkoisia ominaisuuksia kuten hyvää palkkaa ja työpaikan varmuutta. Niiden sijasta he voivat suuntautua mahdollisuuksiin, joita työ tarjoaa itseilmaisuuksiin ja

yksilöllisiin suorituksiin. Kohnin ja Schoolerin tutkimustulokset osoittivat, että mitä korkeampi ammattiasema oli, sitä tärkeämpänä pidettiin työn mielenkiintoisuutta, vapautta, mahdollisuutta auttaa ihmisiä ja mahdollisuutta käyttää taitojaan. Mitä alhaisempi ammattiasema oli, sitä tärkeämpänä pidettiin palkkaa, lisäetuja, ohjausta, työtovereita, työaikaa, työn raskautta, työn varmuutta ja työpaineen vähäisyyttä.

Kohnin ja Schoolerin tutkimustulokset ovat sopusoinnussa segmentaatioteorioiden oletusten kanssa. Esimerkiksi Nätin (1988) mukaan primaarisegmentillä ansiotyötä ja omaa työtä pidettiin tärkeämpänä ja työhön suhtauduttiin vähemmän välineellisesti kuin sekundäärisegmentillä.

On todennäköistä, että erilaiset asenteet työtä kohtaan näkyvät myös aikuiskoulutukseen suhtautumisessa. Todennäköisesti työn ulkoiset tekijät motivoivat alhaisessa ammattiasemassa toimivia enemmän aikuiskoulutukseen kuin paremmassa asemassa olevia, jotka puolestaan kiinnittävät enemmän huomiota työn sisäisiin ominaisuuksiin ja suhtautuvat ylipäätään myönteisemmin koulutukseen.

3 Tutkimusongelma ja -menetelmät

3.1 Tutkimusongelma

Työn monimutkaisuus, löyhä valvonta ja eirutiinisuus olivat Kohnin ja Schoole-
rin mukaan itseohjautuvan työn tunnusmerk-
kejä. Työtehtävien oppimisen kesto-
a voidaan pitää yhtenä työn monimutkaisuuden
osoittimena. Joidenkin tutkimusten mukaan
(esim. Kevätsalo 1988) palkkatyöläisten
enemmistön tehtävät oppii alle vuodessa. Li-
säksi työt, joissa vähän koulutetut yleensä
toimivat, opitaan työpaikalla. Työn moni-
mutkaisuutta kuvaa myös työn tarjoama
mahdollisuus opittujen tietojen ja taitojen
käyttämiseen, uuden oppimiseen ja ammatti-
taidon kehittämiseen. Työn itseohjautuvuu-
den mittareina voidaan pitää myös mahdolli-
suutta omien työtapojen valitsemiseen ja ke-
hittämiseen sekä oman työtahdin säätelyyn.

Aikuiskoulutukseen osallistumista ja moti-
voitumista säätelee mm. koulutuksen vaiku-
tus työssä etenemiseen. Tilastokeskuksen
työolotutkimusten mukaan palkansaajien
etenemismahdollisuuksia työpaikallaan ei

voi pitää kovinkaan hyvinä. Näkymät ovat
heikoimmat siellä, missä etenemistä tapah-
tuu suhteellisesti harvimminkin. Naisten käsi-
tykset ovat pessimistisemmät kuin miesten.
Myös ikääntyminen vaikuttaa etenemismah-
dollisuuksien pienenemiseen. (Kivinen et al.
1989, 16, 104.)

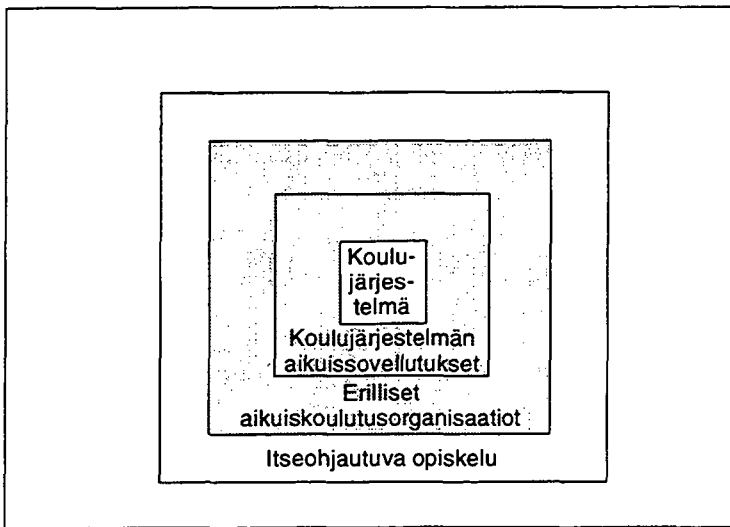
Aikuiskoulutukseen osallistuvat useimmiten
ne, joilla jo ennestään on hyvä pohjakoulu-
tus. Hyvässä työmarkkina-asemassa oleville
ammattillinen lisäkoulutus edesauttaa urake-
hitystä ja ammattitaidon kehittämistä. Kui-
tenkin myös vähemmän koulutettuja osallis-
tuu aikuiskoulutukseen. Millainen on näiden
ihmisten työmarkkina-asema? Onko aikuis-
koulutus merkinnyt heille uralla etenemistä
vai työpaikan vakiinnuttamista? Tämän ra-
portin yhtenä tavoitteena on mm. vertailla
samalla koulutustasolla olevien aikuiskoulu-
tukseen osallistuneiden ja osallistumattomi-
en työmarkkina-asemia.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Aikuiskoulutustutkimusta varten valittiin sa-
tunnaisotannalla väestön keskusrekisteristä
4 991 Suomessa henkikirjoilla olevaa 18-
73-vuotiasta henkilöä. Kun brutto-otoksesta
vähennettiin perusjoukkoon kuulumattomat,
tuli otokseksi 4 891 henkeä. Tutkimus-
menetelmänä oli käyntihaastattelut, jotka
tehtiin 1.2. - 30.6.1990. Hyväksyttäviä haas-
tatteluja saatiin 3 990. Vastausprosentti oli
81,6.

Tutkimusmenetelmistä sekä aineiston laa-
dusta on tarkempi kuvaus liitteessä 1. Ylei-
sesti ottaen tutkimustulokset ovat luotettavia
ja tulokset yleistettävissä koko vastaavan
ikäiseen väestöön. Kato ei ollut keskittynyt
tiettyyn väestöryhmään vaan oli tasaisesti ja-
kautunut. Myöskään osittaiskattoa ei aineis-
tossa esiintynyt, mihinkään erityiseen kysy-
mykseen ei oltu tavallista useammin jätetty
vastaamatta.

Kuvio 1
Aikuiskoulutus osana koulutuksen kokonaisuutta
(vrt. Kivinen et al. 1989, 101)

Aikuiskoulutus on tässä tutkimuksessa määritelty koulutusta antavan organisaation kautta (kuvio 1). Aikuiskoulutusta on tämän määritelmän mukaan koulujärjestelmän aikuissovellukset sekä erillisten aikuiskoulutusorganisaatioiden järjestämä koulutus (kuviossa harmaalla merkitty alue). Varsinaiseen aikuiskoulutukseen otti vuonna 1990 osaa kaikista 18–73-vuotiaista 44 % eli 1,6 miljoonaa ihmistä.

Varsinaisen aikuiskoulutuksen lisäksi osa aikuisista opiskeli koulujärjestelmän puitteisissa, ns. nuorisoasteella (kuviossa 1 "Koulujärjestelmä"). Tällaisia henkilöitä oli kaikista vastaajista 9 prosenttia eli koko työvoimasta runsas 300 000 ihmistä. Lisäksi osa aikuisista opiskeli itseksensä tai yhdessä tuttavien kanssa ilman, että koulutus oli erikseen järjestettyä (kuviossa 1 "Itseohjautuva opiskelu"). Tällaiseen ns. itseohjautuvaan opiskeluun osallistui kaikista 18–73-vuotiaista 19 %, mikä vastasi yli 600 000 henkeä (ks. tarkemmin Simpanen ja Blomqvist 1992, 52–57).

Tässä raportissa aikuiskoulutuksella tarkoitetaan nimenomaan koulujärjestelmän aikuissovelluksia sekä erillisten aikuiskoulutusorganisaatioiden järjestämää koulutusta.

Raportin lähtökohtana on tarkastella ammatillisen aikuiskoulutuksen ja työelämän välistä suhdetta. Käsite ammatillinen aikuiskoulutus perustui vastaajan omaan näemykseen siitä, oliko saatu koulutus ollut ammattiin tai työhön liittyvää.

Koska pääpaino on vertailla ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneiden ja osallistumattomien työmarkkina-asemia ja työolosuhteita, katsottiin parhaimmaksi rajata perusjoukko 18–64-vuotiaisiin tutkimushetkellä työvoimaan kuuluviin. Tällaisia henkilöitä oli yhteensä 2 763 eli koko tämänikäiseen työvoimaan suhteutettuna heitä oli noin 2,5 miljoonaa. Työvoimaan kuuluviksi luettiin palkansaajat, työttömät, maatalous- ja muut yrittäjät sekä yrityksen/maatilalan avustavat perheenjäsenet. Osa kysymyksistä tehtiin pelkästään palkansaajille, joita oli 2 291.

Korkeimmin koulutetut ovat aktiivisimpia aikuiskoulutukseen osallistujia. Kuitenkin myös vähän koulutettuja ottaa osaa aikuisopintoihin. Jotta myös vähän koulutetuista aikuiskoulutukseen osallistujista ja osallistumattomista saataisiin tietoa, ryhmiteltiin vastaajat viiteen ryhmään pohjakoulutuksen ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisen mukaan.

4 Vastaajaryhmät ja niiden taustat

4.1 Vastaajaryhmät

Aluksi koulutusastetta hyväksi käyttäen vastaajat jaettiin kolmeen ryhmään: 1) henkilöt, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa, 2) henkilöt, joilla oli keskiasteen tutkinto, mutta ei korkea-asteen tutkintoa ja 3) henkilöt, joilla oli korkea-asteen tutkinto. Sen jälkeen jokaisessa ryhmässä eroteltiin a) henkilöt, jotka olivat elämässään ottaneet osaa ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen vähintään kaksi kertaa ja b) henkilöt, joilla ei ollut kokemusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta tai olivat osallistuneet siihen korkeintaan kerran (taulukko 1).

Koska korkea-asteen tutkinnon suorittaneissa oli vain muutama, joka oli osallistunut ammatilliseen aikuiskoulutukseen korkeintaan kerran elämässään, sijoitettiin heidät sa-

maan ryhmään kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneet aikuiskoulutukseen osallistumattomat.

Koulutusaste-tieto haettiin tutkintorekisteristä, mistä syystä tieto oli joiltain osin ristiriidassa henkilön itsensä ilmoittaman ammatillisesta pohjakoulutuksesta saatavan tiedon kanssa. Näin ollen esimerkiksi osa henkilöistä, jotka olivat itse ilmoittaneet suorittaneensa jonkin ammatillisen tutkinnon, onkin tutkintorekisterin tietojen mukaan laskettu kuuluvan ryhmään "ei perusasteen jälkeistä tutkintoa". Tutkimuksessa oppisopimuskoulutus laskettiin koulutason ammatilliseksi tutkinnoksi, mikä puolestaan ei näy tutkintorekisterissä.

Taulukko 1

Vastaajaryhmien muodostaminen koulutusasteen ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen (elämän aikana) osallistumisen mukaan

	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64 -vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Koulutusaste						
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	100,0	100,0	–	–	–	34,0
Alempi keskiaste	–	–	64,7	54,2	–	30,4
Ylempi keskiaste	–	–	31,5	45,8	–	21,7
Alin korkea-aste	–	–	0,8	–	37,6	5,1
Alempi kand.aste	–	–	0,7	–	19,5	2,7
Ylempi kand.aste	–	–	2,3	–	38,6	5,5
Tutkijakoulutus	–	–	–	–	4,3	0,6
Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuminen elämän aikana						
Ei kertaakaan	71,8	–	61,1	–	–	21,9
Yhden kerran	26,1	–	38,9	–	–	10,8
2–3 kertaa	–	33,7	–	25,5	9,5	16,5
4–10 kertaa	–	33,2	–	33,0	24,3	21,0
Yli 10 kertaa	–	33,1	–	40,6	65,8	29,1
Tieto puuttuu/ Ei osaa sanoa	2,1	–	–	0,9	0,4	0,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763
Ryhmän osuus koko 18–64-vuotiaasta työvoimasta	15,8 %	18,3 %	17,3 %	35,4 %	13,2 %	

Henkilöllä saattaa olla muualla kuin koululaitoksen oppilaitoksissa (mm. koulutusta antavissa yrityksissä) suoritettuja tutkintoja, joita ei lasketa rekisteriin mukaan. Osaltaan pieniin eroihin saattaa olla syynä esimerkiksi se, että tutkintotietoa ei ole viety tutkintorekisteriin (tämä on mahdollista erityisesti iäkkäämpien kohdalla). Toisaalta vastaaja oli joissain tapauksissa saattanut ilmoittaa tutkinnon, vaikka se ei olisikaan valmis.

Tutkimusten mukaan (ks. esim. Groves 1989) survey-tutkimuksiin vastaavat ilmoittavat oman koulutustasonsa usein korkeamaksi kuin se todellisuudessa on.

Koulutusastetta ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumista yhdistelemällä saatiin muodostettua viisi ryhmää jotka olivat seuraavat (ks. myös taulukko 1):

1) Vähän koulutetut osallistumattomat (15,8 % työvoimaan kuuluvista 18–64-vuotiaista)

- Tähän ryhmään valikoitiin mukaan henkilöt, joilla tutkintorekisterin mukaan ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa. Elämänsä aikana suurin osa (72 %) ei ollut ottanut lainkaan osaa ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen ja 26 % oli ollut tällaisessa koulutuksessa vain kerran (taulukko 1). Ryhmä vastasi noin 389 000 työvoimaan kuuluvaa.
- Vähän koulutetut osallistumattomat olivat iältään keskimäärin 41-vuotiaita, kun koko aineistossa vastaajat olivat noin 39-vuotiaita. Ryhmään kuuluvista 42 % oli yli 44-vuotiaita. Toisaalta alle 25-vuotiaita oli tavallista enemmän (taulukko 2).
- Sekä yleissivistävä että ammatillinen pohjakoulutustaso oli heikko. Yli kolme neljäsosaa oli käynyt vain kansakoulun ja lähes kaikki olivat joko kokonaan vailla ammatillista pohjakoulutusta tai he olivat käyneet korkeintaan jonkin ammatillisen kurssin.

- Sosioekonomiselta asemaltaan 58 % oli työntekijöitä. Tavallista useammin he toimivat teollisuuden ja palvelutyön ammateissa. Maatalous- (15 %) ja muita yrittäjiä (10 %) oli keskimääräistä enemmän.

2) Vähän koulutetut osallistujat (18,3 %)

- Ryhmään kuuluvilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa ja he olivat osallistuneet ammatilliseen aikuiskoulutukseen vähintään 2 kertaa elämässään (taulukko 1). Kolmasosalla osallistumiskertoja oli yli 10. Koko 18–64-vuotiaaseen työvoimaan suhteutettuna ryhmä vastasi noin 450 000 ihmistä.
- Tähän ryhmään kuuluvat olivat iältään muita vanhempia, keskimäärin 44-vuotiaita. Vähän koulutetuista osallistujista 54 % oli yli 44-vuotiaita (taulukko 2). Naisia oli hieman yli puolet, mikä oli selvästi enemmän kuin muissa ryhmissä.

- Vähän koulutetuista osallistujista 72 prosentilla oli korkeimpana yleissivistävänä pohjakoulutuksena kansakoulu. Ammatillista pohjakoulutusta ei juurikaan ollut tai koulutus oli ollut ammattikursseja tai oppisopimuskoulutusta.

- Ryhmässä oli paljon palvelu- tai kaupallista työtä tekeviä alempia toimihenkilöitä ja työntekijöitä.

3) Ammattikoulutetut osallistumattomat (17,3 %)

- Ryhmä oli suuruudeltaan noin 425 000 työvoimaan kuuluvaa 18–64-vuotiaista. Lähes kaikilla (96 %) oli suoritettuna keskiasteen tutkinto (taulukko 1). Vastanesta 39 % oli osallistunut vain kerran elämässään ammattiin tai työhönsä liittyviin aikuisopintoihin ja loput 61 % ei ollut osallistunut niihin kertaakaan.

Taulukko 2
Vastaajaryhmät taustamuuttujien mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Taustamuuttajat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Koko 18–64 -vuotias työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Ikäryhmä						
18–24	13,0	5,1	29,5	7,7	1,4	11,0
25–29	7,4	4,1	24,1	14,2	13,7	12,9
30–34	9,4	8,6	16,6	16,3	17,6	14,0
35–44	28,1	27,8	20,2	39,5	35,7	31,8
45–54	24,9	38,3	7,1	18,8	21,8	21,7
55–64	17,2	16,1	2,5	3,5	9,8	8,6
Sukupuoli						
Mies	53,5	49,0	52,0	54,3	54,1	52,8
Nainen	46,5	51,0	48,0	45,7	45,9	47,2
Äidinkieli						
Suomi	95,1	94,5	94,2	95,1	93,3	94,6
Muu	4,9	5,5	5,8	4,9	6,7	5,4
Yleissivistävä pohjakoulutus						
Kansakoulu, osa keski- tai peruskoulu	75,7	71,7	38,9	43,7	4,2	47,8
Keski-/peruskoulu, osa lukiota	22,7	25,8	35,9	32,8	12,3	27,8
Lukio/ylioppilastutkinto	1,6	2,5	25,2	23,5	83,5	24,4
Ammatillinen pohjakoulutus						
Ei ammatillista koulutusta	82,6	69,0	13,1	8,7	–	30,9
Ammatillinen kurssi	10,6	20,4	13,5	8,8	0,3	10,9
Koulutasoinen ammatillinen tutkinto	6,6	8,1	58,4	50,2	0,4	30,5
Opistotasoinen ammatillinen tutkinto	0,2	1,9	12,5	31,5	34,5	18,3
Korkeakoulututkinto	–	0,6	2,5	0,8	64,8	9,4
Ammatti						
Tekninen, luonnontieteellinen, yhteiskunta- tieteellinen yms. työ	6,4	12,6	14,8	26,7	67,1	24,2
Hallinnollis-tilinpidollinen ja konttoritekninen työ	6,1	18,8	9,5	21,4	26,2	17,1
Kaupallinen työ	5,4	13,7	5,2	8,7	1,8	7,6
Maa- ja metsätaloustyö, kalastus	17,5	11,1	9,6	7,4	0,5	9,1
Kaivos-, syväkairaus- ja rikastustyö	–	–	0,4	0,4	–	0,2
Kuljetus- ja liikennetyö	8,7	9,5	6,9	5,0	0,9	6,2
Teollinen työ, koneenhoito ym.	39,5	18,3	36,6	17,9	0,4	22,3
Palvelutyö	16,2	15,8	15,8	11,8	1,0	12,5
Muualla luokittelematon työ	–	–	0,6	0,7	2,1	0,6
Ammatti tuntematon	0,2	0,2	0,6	–	–	0,2
Sosioekonominen asema						
Maatalousyrittäjä	14,9	7,6	6,2	4,7	0,5	6,5
Muu yrittäjä	10,1	8,0	7,7	6,9	6,8	7,7
Ylempi toimihenkilö	0,9	5,9	6,3	12,0	73,6	16,3
Alempi toimihenkilö	16,4	41,8	24,1	48,9	18,7	34,2
Työntekijä	57,5	36,5	55,1	27,5	0,4	35,1
Muu/tuntematon	0,2	0,2	0,6	–	–	0,2
Asuinalue						
Pääkaupunkiseutu	11,7	20,2	12,1	19,0	34,1	18,9
Muu Etelä-Suomi	46,2	43,3	47,8	44,6	38,0	44,3
Väli-Suomi	29,2	25,4	29,1	24,7	17,8	25,4
Pohjois-Suomi	12,9	11,1	11,0	11,7	10,1	11,4
Kuntaryhmittely						
Kaupunkimäinen kunta	45,3	59,3	56,2	61,1	73,5	59,0
Taajaan asuttu kunta	17,4	14,2	18,0	16,1	13,1	15,9
Maaseutumainen kunta	37,3	26,5	25,8	22,8	13,4	25,1
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763

- Ammattikoulutetut osallistumattomat olivat nuorin ryhmä, keskimäärin 31-vuotiaita. Haastatelluista 54 % oli alle 30-vuotiaita, yli 44-vuotiaita oli vain 9 % (taulukko 2).
- Keski- tai peruskoulun sekä lukion suorittaneita oli tavanomaista enemmän. 58 prosentilla oli ammatillisena pohjakoulutuksena koulutason tutkinto.
- Ammattikoulutetuista osallistumattomista 55 % oli sosioekonomiselta asemaltaan työntekijöitä, pääasiassa teollisuus- sekä jakelu- ja palvelutyöntekijöitä.
- Tähän ryhmään kuuluvia oli hieman keskimääräistä enemmän eteläisessä Suomessa ja Väli-Suomessa. Suuri osa Suomen teollisuustuotannosta on myös keskittynyt näille alueille. Pääkaupunkiseudulla ammattikoulutettuja osallistumattomia oli selvästi tavallista vähemmän.

4) Ammattikoulutetut osallistujat (35,4 %)

- Ryhmä oli kooltaan suurin, noin 873 000 aikuisikäistä. Kaikilla oli tutkintorekisterin tietojen mukaan keskiasteen tutkinto (taulukko 1). Vastanneista 41 % oli osallistunut ammatilliseen aikuiskoulutukseen yli 10 kertaa elämänsä aikana, 33 prosenttia 4–10 ja 25 prosenttia pari kertaa.
- Ryhmä vastasi työvoiman (18–64-vuotiaat) ikärakennetta, he olivat keskimäärin 38-vuotiaita. Haastatelluista 39 % oli 35–44- ja 30 prosenttia 25–34-vuotiaita (taulukko 2).
- Yleissivistävänä pohjakoulutuksena oli tavallista useammin keski- tai peruskoulu. Keskiasteen koulutus näkyi siinä, että puolet vastaajista oli suorittanut koulutason ammatillisen ja kolmasosa opistotasoisin tutkinnon.
- Noin puolet ammattikoulutetuista osallistujista oli sosioekonomiselta asemaltaan alempia toimihenkilöitä. Tavallista useampi oli hallinnollis-tilinpidollisten ja konttoriteknisten töiden ammateissa toimivia.

5) Hyvinkoulutetut osallistujat (13,2 %)

- Tämä ryhmä oli kooltaan pienin, 18–64-vuotiaita työvoimaan kuuluvia oli noin 326 000. Kaikilla oli korkea-asteen tutkinto ja aikuiskoulutukseen osallistuminen oli muita ryhmiä vilkkaampaa (taulukko 1). Kaksi kolmasosaa oli ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa yli 10 kertaa elämänsä aikana, vajaa neljäsosa 4–10 kertaa ja kymmenisen prosenttia 2–3 kertaa.
- Hyvinkoulutettujen osallistujien ikäjakauma vastasi melko hyvin vastaavanikäisen työvoiman ikärakennetta. Tosin alle 25-vuotiaita ryhmässä ei juuri ollut, kun taas 35–44-vuotiaita ja 30–34-vuotiaita oli tavallista enemmän (taulukko 2). Ryhmän keskimääräinen ikä olikin 40-vuotta. Vastaajista oli ruotsinkielisiä 7 %, kun heidän osuutensa koko aineistossa oli 5 %.
- Tähän ryhmään kuuluvilla oli korkea yleissivistävä ja ammatillinen pohjakoulutus: 84 prosentilla oli takanaan lukio tai ylioppilastutkinto. Ammatillinen koulutus oli hankittu korkeakoulussa (65 %) tai opistossa (35 %).
- Korkea pohjakoulutustaso näkyi mm. siinä, että noin kolme neljäsosaa haastatelluista oli ylempiä toimihenkilöitä. Suuri osa toimi teknisten, luonnontieteellisten, yhteiskuntatieteellisten yms. töiden ammateissa tai hallinnollis-tilinpidollisissa tai konttoriteknisissä ammateissa.
- Kun kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 19 % oli pääkaupunkiseudun asukkaita, niin hyvinkoulutetuista osallistujista 34 % asui tällä alueella. Yleensäkin tähän ryhmään kuuluvat olivat kaupunkilaisia, sillä 71 % asui kaupunkimaisessa kunnassa. Maaseudulla asuvia oli vain 16 % ryhmän haastatelluista.

4.2 Perhetausta

4.2.1 Vanhempien koulutus- ja työhistoria

Vähän koulutetut osallistujat ja osallistumattomat

Sekä vähän koulutetut osallistujat että osallistumattomat olivat iältään keskimäärin vanhempia kuin muut ryhmät. Tämä näkyi luonnollisesti myös siinä, että heidän vanhempansa olivat tavallista useammin syntyneet 1900-luvun alkupuolella. Esimerkiksi vähän koulutettujen osallistujien äideistä 64 % ja isistä 71 % oli syntynyt ennen vuotta 1920 (taulukko 3).

Molempien ryhmien vanhempien koulutus-rakenteet olivat paljolti samantyyppisiä. Heidän vanhempiansa yleissivistävä ja ammatillinen pohjakoulutus oli heikko. Suurimmalta osalta puuttui ammatillinen pohjakoulutus kokonaan.

Vähän koulutetut osallistujat ja osallistumattomat olivat tavallista useammin lähtöisin maatalousperheistä. Ammatilliseen aikuis-koulutukseen osallistumattomien vanhemmat työskentelivät keskimääräistä useammin myös työntekijöinä. Vähän koulutettujen osallistujien vanhemmat toimivat osallistumattomien vanhempia useammin toimihenkilöammateissa. Silti koko aineistoon nähdessä toimihenkilöperheistä lähteneitä oli vähemmän.

Ammattikoulutetut osallistujat ja osallistumattomat

Ammattikoulutetut osallistumattomat olivat ikärakenteeltaan muita ryhmiä nuorempia. Heidän vanhempansa olivat niin ikään muita nuorempia, esimerkiksi heidän äideistään 52 % ja isistään 46 % oli syntynyt vuosina 1930–1955. Ammattikoulutettujen osallistujien vanhemmat olivat iältään hieman edellisiä vanhempia, keskimääräistä useampi oli syntynyt vuosien 1910 ja 1939 välillä.

Vanhempien yleissivistävässä pohjakoulutuksessa ei näillä ryhmillä ollut merkittäviä eroja. Suurin osa vanhemmista oli käynyt kansakoulun (63 % – 65 %). Sen sijaan ammatillisessa pohjakoulutustasossa oli eroja. Aikuis-koulutukseen osallistuneiden vanhemmat olivat selvästi useammin kokonaan vaila ammatillista pohjakoulutusta kuin aikuis-koulutukseen osallistumattomien vanhemmat. Osallistumattomien vanhemmilla oli keskimääräistä useammin ammatillisen koulun tutkinto tai he olivat käyneet ammatillisia kursseja. Osittain tähän lienee vaikuttanut se, että osallistujien vanhemmat olivat iäkkäämpiä kuin osallistumattomilla.

Sosioekonomisesti näiden ryhmien vanhemmat eivät poikenneet merkittävästi toisistaan. Molemmista ryhmissä oli keskimääräistä enemmän työntekijä- ja alemmista toimihenkilöperheistä lähteneitä. Ammattikoulutettujen osallistujien vanhemmissa oli jonkin verran myös maatalousyrittäjiä.

Hyvinkoulutetut osallistujat

Hyvinkoulutettujen, aktiivisesti aikuis-koulutukseen elämänsä aikana osallistuneiden vanhemmista tavallista suurempi osa oli syntynyt vuosina 1910–1939.

Hyvinkoulutettujen osallistujien vanhemmat olivat selvästi koulutetumpia kuin muiden ryhmien vanhemmat. Noin kolmasosalla oli yleissivistävänä pohjakoulutuksena keskikoulu tai lukio. Hyvinkoulutettujen isistä 14 %:lla oli takanaan korkeakoulututkinto, kun kaikkien 18–64-vuotiaiden työvoimaan kuuluvien vastaajien isistä vain neljällä prosentilla oli korkeakoulututkinto. Tämän ryhmän haastateltujen äideistäkin 7 prosentilla oli korkeakoulututkinto. Myös ammatillisen opiston ja ammatillisen koulun tutkinnon suorittaneita oli suhteellisesti enemmän kuin muissa ryhmissä.

Taulukko 3.
Vastaajien vanhemmat taustamuuttujien mukaan vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Taustamuuttujat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Koko 18–64- vuotias työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Äidin syntymävuosi						
1851–1899	7,8	7,3	2,2	1,6	3,9	4,0
1900–1909	21,8	26,5	4,1	10,0	13,9	14,4
1910–1919	24,6	30,4	12,4	25,4	26,8	24,2
1920–1929	20,7	20,2	27,6	33,9	30,2	27,7
1930–1939	13,6	9,7	27,9	20,8	20,7	18,8
1940–1955	10,7	5,4	24,1	7,6	4,2	10,1
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	0,8	0,5	1,7	0,7	0,3	0,8
Isän syntymävuosi						
1851–1899	14,1	14,2	2,8	5,0	7,3	8,0
1900–1909	24,0	29,2	7,3	16,9	20,1	19,1
1910–1919	20,4	27,8	14,2	25,8	28,3	23,6
1920–1929	17,6	14,8	26,2	28,8	27,8	23,9
1930–1939	12,1	8,9	27,6	17,2	13,5	16,2
1940–1955	8,5	3,3	17,9	4,5	2,0	6,9
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	3,3	1,8	4,0	1,8	1,0	2,3
Äidin yleissivistävä pohjakoulutus						
Osa kansakoulua tai vähemmän	37,6	31,0	17,9	22,5	12,7	24,3
Kansakoulu tai osa keskikoulua	53,7	59,4	64,8	63,1	54,0	60,0
Keskikoulu	2,9	6,6	8,6	8,8	20,7	9,0
Lukio tai ylioppilastutkinto	1,5	1,0	6,1	3,5	11,9	4,3
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	4,3	2,0	2,6	2,1	0,7	2,4
Isän yleissivistävä pohjakoulutus						
Osa kansakoulua tai vähemmän	40,3	37,1	20,1	23,3	14,1	26,7
Kansakoulu tai osa keskikoulua	49,0	52,0	63,7	62,8	52,5	57,4
Keskikoulu	2,5	4,4	5,7	6,0	16,4	6,5
Lukio tai ylioppilastutkinto	0,6	2,4	4,5	4,4	15,2	4,9
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	7,6	4,1	6,0	3,5	1,8	4,5
Äidin ammatillinen pohjakoulutus						
Ei ammatillista koulutusta	73,2	76,5	57,9	68,2	54,2	66,9
Ammatillinen kurssi	9,1	8,9	11,2	9,9	8,5	9,6
Ammatillinen koulu	5,4	6,8	14,2	10,6	15,3	10,3
Ammatillinen opisto	2,9	1,6	6,7	4,2	10,9	4,9
Korkeakoulu	1,0	0,6	2,1	2,1	7,3	2,3
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	8,4	5,6	7,9	5,0	3,8	6,0
Isän ammatillinen pohjakoulutus						
Ei ammatillista koulutusta	70,6	70,4	55,4	63,3	40,4	61,3
Ammatillinen kurssi	6,7	7,9	11,0	8,9	11,0	9,0
Ammatillinen koulu	5,9	8,7	15,2	14,0	19,7	12,7
Ammatillinen opisto	1,0	4,7	4,7	4,5	11,6	5,0
Korkeakoulu	0,5	1,1	3,4	3,7	13,5	4,0
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	15,3	7,2	10,3	5,6	3,8	8,0
Äidin sosioekonominen asema						
Maatalousyrittäjä	40,7	38,4	23,7	30,3	20,6	30,9
Muu yrittäjä	0,1	1,2	2,2	1,5	1,7	1,4
Ylempi toimihenkilö	2,3	2,2	3,1	3,5	12,7	4,2
Alempi toimihenkilö	10,2	11,4	23,4	18,8	24,7	17,7
Työntekijä	23,6	20,9	25,5	20,6	11,0	20,7
Asema tuntematon	1,1	1,5	2,0	0,7	0,9	1,2
Ei ole kuulunut työvoimaan	22,0	24,4	20,1	24,6	28,4	23,9
Isän sosioekonominen asema						
Maatalousyrittäjä	33,4	34,2	21,8	28,0	21,1	28,0
Muu yrittäjä	1,0	1,5	3,1	2,5	3,8	2,4
Ylempi toimihenkilö	2,9	5,8	7,5	8,3	24,7	9,0
Alempi toimihenkilö	5,2	10,4	11,2	13,9	19,4	12,2
Työntekijä	45,2	38,4	47,0	39,9	22,6	39,3
Asema tuntematon	4,3	1,9	3,8	2,4	1,6	2,8
Ei ole kuulunut työvoimaan	8,0	7,8	5,6	5,0	6,8	6,3
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen aktiivisesti osallistuneet hyvinkoulutetut olivat hyvin usein lähtöisin toimihenkilöperheistä. Ryhmän haastatelluista lähes neljäsosa ilmoitti isänsä kuuluneen sosiaaliselta asemaltaan ylempiin toimihenkilöihin, kun kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista vain 8 prosentilla isä oli toimihenkilö.

4.2.2 Lasten määrä ja toiveet lasten kouluttamisesta

Lasten määrä

Vastaajaryhmien ikärakenne näkyy siinä, kuinka paljon eri vastaajatyypeillä oli omia tai huollettavia alle 15-vuotiaita lapsia. Koko aineistoa tarkastellen lapsia oli keskimäärin 0,7 vastaajaa kohden. Kun lapsettomat haastateltavat poistetaan oli keskimääräinen lapsiluku 1,7 vastaajaa kohden (taulukko 4).

Vähiten lapsia oli vähän koulutetuilla osallistumattomilla, joista 68 %:lla ei ollut alle 15-vuotiaita lapsia. Lapsia heillä oli 0,5 vastaajaa kohden. Vähän koulutetuista osallistujista 66 prosentilla ei ollut lapsia.

Sen sijaan ammattikoulutetuilla osallistujilla noin puolella haastatelluista oli huollettavanaan alle 15-vuotias lapsi tai lapsia (0,9 lasta vastaajaa kohden). Myös hyvinkoulutetut osallistujat olivat hyvin usein perheellisiä,

lasten määrän ollessa 0,9 lasta vastaajaa kohden.

On kuitenkin muistettava, että alle 15-vuotiaiden lasten määrään vaikuttaa se, kuinka vanhoja ryhmän vastaajat ovat. Vähän koulutetut olivat muita vanhempia ja on luonnollista, että heillä oli vähemmän alle 15-vuotiaita lapsia kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Esimerkiksi iältään nuoremmilla ammattikoulutetuilla osallistujilla lapset olivat tavanomaista useammin alle kouluikäisiä.

Toiveet lasten koulutuksen suhteen

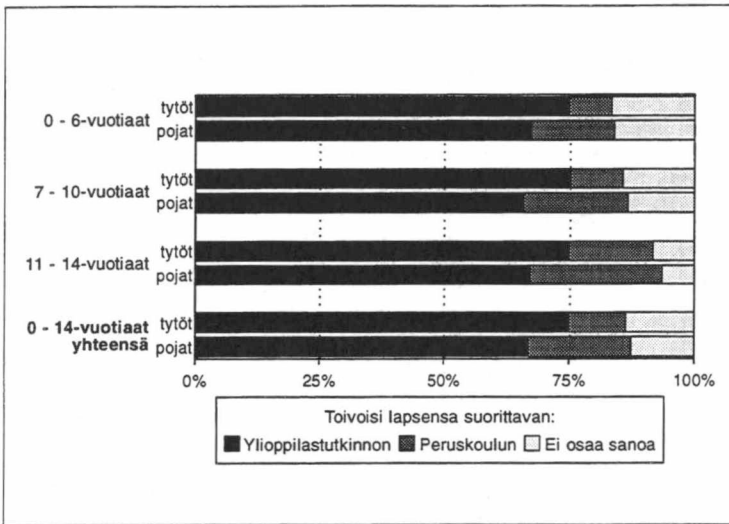
Suurin osa halusi lapsilleen hyvän yleissivistävän pohjakoulutuksen. Kaikista 0–14-vuotiaista lapsista 71 prosentin toivottiin tai uskottiin suorittavan ylioppilastutkinnon, 16 prosentille uskottiin riittävän peruskoulututkinnon. 13 %:n kohdalla toiveita ei osattu tai uskallettu ilmoittaa (liitetaulukko 1). Mitä nuorempia vastaajien lapset olivat, sitä epävarmempia koulutuksen suhteen oltiin. Tyttöjen uskottiin tai toivottiin suorittavan poikia useammin ylioppilastutkinnon (kuvio 2). Tyttöjen suuntautuminen lukioon näkyi kaikissa ikäryhmissä. Sen sijaan mitä vanhempi poika oli, sitä todennäköisemmin hänen uskottiin jättävän yleissivistävän koulutuksensa peruskoulutasolle. Ylioppilastutkintoa toivovien osuuksissa eri ikäryhmissä ei sen sijaan pojillakaan ollut eroja.

Taulukko 4

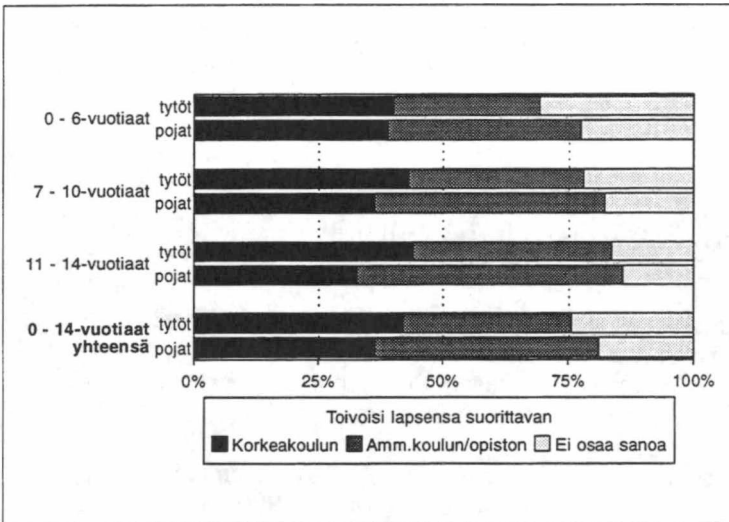
Alle 15-vuotiaiden lasten ja huollettavien määrä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Taustamuuttajat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Lasten määrä						
Ei lapsia	68,4	65,6	61,7	49,3	52,4	57,9
1 lapsi	17,3	20,1	15,6	22,3	21,4	19,8
2 lasta	11,0	10,3	16,4	22,2	17,2	16,6
Yli 2 lasta	3,3	4,0	6,3	6,2	9,0	5,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763
Lapsia haastateltua kohden	0,49	0,54	0,70	0,88	0,85	0,72
Lapsia keskimäärin (pl. lapsettomat)	1,56	1,56	1,84	1,73	1,79	1,71

Kuvio 2
Toiveet lasten yleissivistävästä
pohjakoulutuksesta lasten iän ja
sukupuolen mukaan 1990

Kuvio 3
Toiveet lasten ammatillisesta
pohjakoulutuksesta lasten iän ja
sukupuolen mukaan 1990

Ammatillisen pohjakoulutuksen suhteen toiveet jakautuivat tasaisesti ammatillisen koulun tai opiston ja korkeakoulututkinnon kesken. Alle 15-vuotiaista lapsista 39 %:n uskottiin käyvän ammatillisen koulun tai opiston ja yhtä suuren joukon uskottiin suorittavan korkeakoulututkinnon. Yllättävän monen kohdalla (22 %:n) ei toiveita osattu tai haluttu ilmoittaa (liitetaulukko 1). Tyttöjen osalta epävarmojen osuus oli suurempi kuin poiki-

en (kuvio 3). Esimerkiksi alle kouluikäisten tyttöjen ammatillisessa pohjakoulutuksessa epävarmojen osuus oli suurempi kuin niiden, joiden toivottiin suorittavan ammatillisen koulun tai opiston. Muutoin yleisenä piirteenä oli se, että tyttöjen toivottiin tai arvioitiin suorittavan korkeakoulututkinnon useammin kuin poikien. Ero näkyi kaikissa ikäryhmissä, mutta erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä.

Poikien osalta kehitys näytti johtavan siihen, että iän myötä yhä useamman korkeakoulu-toiveet muuttuivat ammatillisen koulun tai opiston suuntaan. Alle kouluikäisistä pojista 39 %:n arveltiin suorittavan ammatillisen koulun tai opiston ja saman verran korkeakoulututkinnon. 11–14-vuotiaista pojista 33 %:n arvioitiin menevän yliopistoon tai korkeakouluun, kun jo 53 %:n uskottiin käyvän ammatillisen koulun tai opiston.

Vastaajatyypeittäin tarkasteltuna oli selvästi havaittavissa koulutustason ja toiveiden välinen riippuvuus. Mitä koulutetumpi haastateltava oli, sitä useammin hän toivoi myös lastensa menevän lukioon. Esimerkiksi hyvinkoulutettujen osallistujien lapsista 85 prosentille vanhemmat halusivat ylioppilastutkinnon, kun koko aineistossa vastaava osuus oli 71 % (liitetaulukko 1). Vähän kou-

lutettujen osallistumattomien pojista puolen uskottiin suorittavan ylioppilastutkinnon.

Vaikuttaa siltä, että suhtautumisella aikuis-koulutukseen on ollut vaikutusta niihin toiveisiin, mitä lasten koulutukselle asetetaan. Joskus elämässään aikuisopintoja harjoittaneet toivoivat lapsilleen hyvää yleissivistävää pohjakoulutusta useammin kuin ne, joilla ei juurikaan ollut kokemuksia aikuisopiskelusta. Aikuis-koulutukseen osallistumattomat jättivät myös osallistujia useammin toiveensa täsmentämättä.

Ne huoltajat, joilla itsellään oli hyvä koulutus, halusivat myös lapsilleen hyvän ammatillisen pohjakoulutuksen. Hyvinkoulutettujen osallistujien lapsista 62 %:n toivottiin menevän korkeakouluun. Merkittävää on se, että hyvinkoulutettujen lapsista neljäsosalle vanhemmat eivät täsmentäneet toiveitaan.

4.3 Työelämään liittyvät taustatekijät

Tässä luvussa verrataan vastaajatyypin taustaa työelämään liittyvien taustamuuttujien valossa. Työpaikan toimiala, työssäolo- vuodet, työpaikan varmuus, ammatinvaihdot ja kuukausiansiot ovat keskeisiä tekijöitä, joiden avulla saadaan kuva eri vastaajaryhmien eroista työelämässä.

4.3.1 Työpaikan toimiala, juridinen muoto ja sijainti

Kaikista tutkimushetkellä työvoimaan kuuluvista 18–64-vuotiaista 9 % oli työssä alkutuotannon parissa, lähinnä maatalouden alalla (taulukko 5). 32 prosentilla toimipaikka kuului jalostusalaan ollen pääasiassa teollisuus-toimipaikka. Loput 59 % työskenteli palvelualan yrityksissä. Vuoteen 1980 ver-

rattuna palvelualan yrityksissä toimivien osuus oli selvästi kasvanut, kun jalostusala-la ja alkutuotannossa työskentelevien osuudet olivat pudonneet.

Suurin osa (71 %) tämänikäisestä työvoimasta oli vuonna 1990 työssä yksityisen työnantajan palveluksessa (tai toimi itsenäisenä yrittäjänä). Kunnan tai kuntainliiton palveluksessa olevia oli 21 % ja valtion palveluksessa oli 8 %.

Kolmella neljäsosalla työpaikka sijaitsi asuinkunnassa, 21 %:lla se sijaitsi jossain muussa kunnassa asuinlänin alueella ja kolmella prosentilla muualla Suomessa. Työpaikan sijainnin suhteen oli havaittavissa, että koulutetut olivat muita ryhmiä useammin työssä oman asuinkuntansa ulkopuolella.

Taulukko 5
Työpaikan toimiala, juridinen muoto ja sijainti vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Taustamuuttajat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Koko 18–64 -vuotias työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Toimiala						
Maatalous	15,4	8,1	7,6	5,8	0,7	7,3
Metsätalous	1,5	2,5	0,5	1,6	1,4	1,5
Kaivos- ja kaivannaistoiminta	–	–	0,2	0,1	–	0,1
Alkutuotanto yhteensä	16,9	10,6	8,3	7,5	2,1	8,9
Teollisuus	28,0	20,0	28,5	19,8	17,3	22,4
Energia- ja vesihuolto	0,2	0,3	0,4	2,2	0,3	1,0
Rakentaminen	13,9	6,9	13,8	6,9	1,7	8,5
Jalostus yhteensä	42,1	27,2	42,7	28,9	19,3	31,9
Kauppa	8,4	17,9	7,3	12,7	7,4	11,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	2,6	2,5	5,0	2,0	0,4	2,5
Kuljetus	5,7	7,0	4,9	3,5	1,5	4,5
Tietoliikenne	1,0	3,4	1,2	3,2	0,6	2,2
Rahoitus- ja vakuustoi- minta	1,6	4,5	1,0	5,3	2,5	3,4
Kiinteistö-, puhtaus- ja vuokrauspalvelut	3,9	3,0	3,7	2,4	–	2,6
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	1,6	1,9	2,5	3,9	10,2	3,8
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	2,9	4,7	3,0	7,9	11,3	6,1
Tutkimus- ja kehittämistoiminta	2,2	4,0	1,8	3,5	21,7	5,5
Terveys- ja sosiaalipalvelu	8,8	9,0	13,9	14,9	15,6	12,8
Virkistys- ja kulttuuripalvelu	1,0	0,6	1,9	1,3	1,7	1,3
Järjestö- ja uskonnollinen toiminta	0,7	2,8	1,6	2,2	5,7	2,4
Muut palvelut	0,4	0,7	0,6	0,8	–	0,6
Palvelut yhteensä	40,8	62,0	48,4	63,6	78,6	59,0
Toimiala tuntematon	0,2	0,2	0,6	–	0,3	0,2
Työnantajatyyppi						
Valtio	2,9	11,6	4,9	8,9	12,5	8,2
Kunta tai kuntainliitto	16,7	14,8	16,9	22,7	33,0	20,7
Yksityinen	80,2	73,4	77,6	68,4	54,2	70,9
Tieto puuttuu	0,2	0,2	0,6	–	0,3	0,2
Työpaikan sijainti						
Asuinkunta	80,9	76,2	76,7	74,2	69,6	75,4
Muu kunta asuinlän- nissä	15,9	21,3	17,7	23,7	26,4	21,4
Kunta muualla Suomessa	3,0	2,3	5,0	2,1	3,8	3,0
Tieto puuttuu	0,2	0,2	0,6	–	0,2	0,2
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763

Kuten jo sosioekonomisen aseman perusteella voi odottaa, työskentelivät vähän koulutetut muita ryhmiä useammin alkutuotannon aloilla. Vähän koulutetut osallistumattomat toimivat ammattikoulutettujen osallistumattomien tavoin tavallista useammin myös jalostusalan yrityksissä. Sen sijaan hyvin koulutetuista osallistujista suurin osa (79 %) oli työssä palvelusektorin yrityksissä, erityisesti tutkimus- ja kehittämistoiminnan, teknisen ja liike-elämälle suunnatun palvelun, julkisen hallinnon sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen yrityksissä. Sekä vähän koulutetut että ammattikoulutetut aikuiskoulutuk-

seen osallistuneet työskentelivät sen sijaan palvelusektorilla tavallista useammin kaupan aloilla.

Sekä molemmat vähän koulutettujen ryhmät että ammattikoulutetut osallistumattomat olivat muita useammin työssä yksityisellä sektorilla tai toimivat itsenäisinä yrittäjinä. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneista hyvinkoulutetuista ja ammattikoulutetuista keskimääräistä useampi oli työssä julkissektorilla, ensisijaisesti kuntasektorilla. Hyvin koulutetuista 46 % toimi julkissektorin yrityksessä.

4.3.2 Työssäolo ja työttömyys

Työssäolovuodet

Työvoimaan kuuluvilla 18–64-vuotiailla oli työkokemusvuosia keskimäärin 19. Työkokemusvuodet laskettiin 15. ikävuodesta lähtien. Vastaajista 24 % oli ollut työelämässä alle 10 vuotta, 29 prosenttia 10–19 ja 25 prosenttia 20–29 vuotta. 22 prosentilla oli työkokemusta yli 30 vuotta (taulukko 6). Vuoteen 1980 verrattuna työssäolovuosien määrä oli vuonna 1990 hieman korkeampi. Ero johtuu lähinnä työvoiman erilaisesta ikärakenteesta vuosina 1980 ja 1990.

Pelkästään keskiarvolla mitattuna työkokemusvuosia oli eniten vähän koulutetuilla osallistujilla (26 vuotta) ja vähiten ammattikoulutetuilla osallistumattomilla (11 vuotta). Ikäryhmittäin vertailtunakin vähän koulutetut (sekä osallistujat että osallistumattomat) olivat olleet työelämässä muita kauemmin. Esimerkiksi ikäryhmässä 35–44-vuotiaat vähän koulutetuista osallistujista 78 prosentilla oli työkokemusta kertynyt vähintään 20 vuotta, kun koko aineistossa tämän ikäisistä oli ollut vähintään 20 vuotta töissä 56 %.

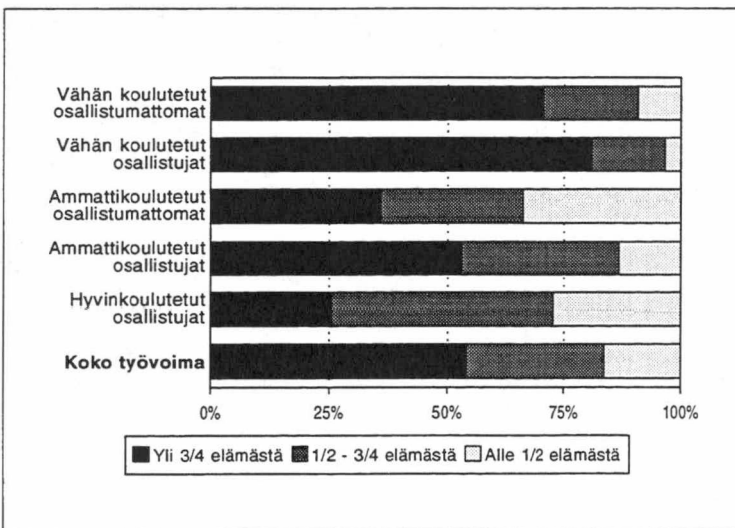
Jos työkokemusvuodet suhteutetaan henkilön ikään (15-vuotiaasta lukien), saadaan

vastaajien työssäolovuosien osuus heidän elämästään. Koko aineistossa 16 % oli ollut työelämässä alle puolet elämästään ja 54 % enemmän kuin kolme neljäsosaa elämästään (kuvio 4).

Noin kolmasosa ammattikoulutetuista osallistumattomista oli ollut työelämässä alle puolet elämästään, kun vähän koulutetuista osallistujista vain kolmella prosentilla oli näin lyhyt työkokemus. Heistä suurin osa (81 %) oli ollut työelämässä vähintään kolme neljännestä elämästään. Vähän koulutetuilla osallistumattomilla oli lähes yhtä paljon työkokemusta. Sen sijaan hyvinkoulutetuista osallistujista 26 prosentilla oli työkokemuksen osuus yli kolme neljäsosaa elämästään. Ammattikoulutetuista osallistujista yli puolet oli kuulunut vähintään kolme neljäsosaa elämästään työvoimaan.

Ammatinvaihdot

Koko aineistossa 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 42 % oli ollut aina lähes samanlaisessa ammatissa. Toisin sanoen ammattia vaihtaneita oli 58 %, mikä vastasi koko tämänikäiseen työvoimaan suhteutettuna 1,4 miljoonaa ihmistä. Pääosa ammattia vaihtaneista oli ollut 2–3 muussa ammatissa (taulukko 6).

Kuvio 4
Työssäolon osuus elämästä
(15. ikävuodesta lukien)
vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotias työvoima)

Taulukko 6
Vastaajaryhmät ammattiin ja työhön liittyvien taustamuuttujien mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Ammattiin ja työhön liittyvät taustamuuttajat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Koko 18–64 -vuotias työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Työssäolovuosia						
Alle 10 vuotta	18,4	7,0	51,5	20,7	25,5	23,8
10–19 vuotta	19,6	17,5	28,7	36,5	35,4	28,8
20–29 vuotta	24,2	31,8	13,0	28,8	24,1	25,3
Vähintään 30 vuotta	36,3	43,7	6,8	13,9	15,0	21,8
Ei osaa sanoa/ Ei työkokemusta/ Tieto puuttuu	1,5	–	–	0,1	–	0,3
Ammattien määrä elämän aikana						
Aina lähes samanlaisessa ammatissa	33,1	36,3	40,0	43,3	61,2	42,2
2–3 selvästi erilaisessa ammatissa	47,3	46,6	44,8	43,6	30,9	43,3
Useammassa selvästi erilaisessa ammatissa	19,6	17,1	15,2	13,1	7,6	14,5
Ei osaa sanoa	–	–	–	–	0,3	0,0
Muuttokerrat oman työpaikan vaihdon vuoksi						
Ei ole muuttanut	73,2	66,0	73,0	62,8	56,2	65,9
1–2 kertaa	20,1	24,4	21,4	28,5	29,0	25,2
Yli 2 kertaa	6,7	9,4	5,4	8,7	14,8	8,8
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	–	0,2	0,2	–	–	0,1
Muuttokerrat puolison työpaikan vaihdon vuoksi						
Ei ole muuttanut	78,6	79,1	70,1	77,2	79,6	76,9
1–2 kertaa	6,5	13,8	7,8	11,6	11,7	10,6
Yli 2 kertaa	0,8	2,2	0,6	1,8	2,5	1,6
Ei puolisoa	13,9	4,7	21,3	9,2	5,9	10,8
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1
Työttömyyskerrat viimeisten 5 vuoden aikana						
Ei lainkaan	72,4	88,0	66,4	87,0	94,5	82,3
Kerran	9,7	5,2	13,5	7,9	4,0	8,2
Useamman kerran	17,8	6,6	20,1	5,1	1,2	9,4
Tieto puuttuu	0,1	0,2	–	–	0,3	0,1
Työpaikan vaihtokerrat viimeisten 5 vuoden aikana						
Ei ole vaihtanut	62,6	74,3	45,3	66,5	65,5	63,6
1 kerran	17,0	15,5	26,7	19,4	21,4	19,8
2–3 kertaa	10,5	6,0	16,4	10,6	10,9	10,8
Yli 3 kertaa	8,5	3,8	9,5	3,0	1,5	4,9
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	1,4	0,4	2,1	0,5	0,7	0,9
Nykyisessä työpaikassa olovuodet						
Alle vuosi	17,3	7,8	27,5	10,3	9,8	13,8
1–2 vuotta	15,2	9,6	23,8	15,7	15,1	15,8
3–9 vuotta	22,3	22,2	29,9	28,4	28,6	26,6
10–19 vuotta	20,8	30,0	13,9	29,6	31,2	25,8
20– vuotta	24,2	30,0	4,9	15,8	15,0	17,7
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	0,2	0,4	–	0,2	0,3	0,3
Nykyisten työtehtävien hoitovuodet						
Alle vuosi	20,4	11,2	31,6	14,7	14,5	17,8
1–2 vuotta	17,5	15,1	24,4	21,1	25,7	20,6
3–9 vuotta	23,9	26,5	28,9	32,9	31,8	29,6
10–19 vuotta	18,7	28,8	11,2	22,5	19,8	20,7
20– vuotta	19,3	17,9	3,9	8,6	8,2	11,1
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	0,2	0,5	–	0,2	–	0,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	434	505	477	978	366	2760 ¹⁾

¹⁾ Poislukien 3 henkeä, joilla ei haastatteluhetkellä vielä ollut työkokemusta.

Vähän koulutetuilla oli elämän aikana tapahtunut muita enemmän siirtymistä ammatista toiseen. Myös ammattikoulutetuilla osallistumattomilla oli hieman keskimääräistä enemmän ammatinvaihtoja. Vähiten ammatinvaihtoja oli hyvinkoulutetuilla, joista 61 % oli ollut aina lähes samanlaisessa ammatissa, kun vähän koulutetuista osallistujista 66 % oli vaihtanut ammattia.

Erot olivat myös ikäryhmittäin lähes yhtä suuret, 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä jopa vieläkin suuremmat. Osittain tulos heijasteleekin eroja vastaajatyypin työkokemuksen määrässä. Vähän koulutetuillahan oli kertynyt työkokemusta selvästi muita enemmän. Tosin erot eivät kokonaisuudessaan johdu työssäolon määrästä. Esimerkiksi 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä, joilla oli työkokemusta 20:sta 29:een vuoteen, vähän koulutetuilla oli selvästi enemmän ammatinvaihtoja kuin hyvinkoulutetuilla. Erona koko aineistoon oli se, että ammattikoulutetuilla osallistujilla oli tässä ryhmässä enemmän ammatista toiseen siirtyneitä kuin vähän koulutetuilla osallistujilla.

Urakehitys ja työpaikan jatkuvuus

Urakehitykseen liittyy työpaikan vaihtamisia ja sen myötä myös asuinpaikkakunnan vaihtoja. Suurin osa vastaajista ei ollut muuttanut elämänsä aikana asuinkunnasta toiseen työpaikan vaihdon vuoksi eikä myöskään puolison työpaikan vaihdon vuoksi (taulukko 6). Tässä yhteydessä on korostettava sitä, että haastattelussa kysyttiin pelkästään työpaikan vaihtumisesta johtuvia muuttoa, ei kaikkia asuinkunnasta toiseen muuttoa. Oman työpaikkansa vaihtumisen myötä asuinkunnasta toiseen muuttoa kertyi vastaajaa kohden keskimäärin 0,7 ja puolison työpaikan vaihdon vuoksi keskimäärin 0,3.

Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 25 % oli elämänsä aikana muuttanut asuinkunnasta toiseen pari kertaa vaihtaes-

saan omaa työpaikkaansa. Tätä useammin muuttaneita oli 9 %. Koko tämänikäiseen työvoimaan suhteutettuna muuttaneiden määrä oli yli 800 000.

Sellaisia, joilla ei ollut puolisoa oli koko aineistossa 11 %. Niistä, joilla puoliso oli, 12 % oli vaihtanut asuinkuntaa 1–2 kertaa ja 2 % useammin. Puolison työpaikan vuoksi asuinkuntaa vaihtaneiden määrä vastasi noin 300 000 ihmistä.

Vähiten asuinkunnasta muuttoa työpaikan vaihdon vuoksi oli aikuiskoulutukseen osallistumattomilla vähän koulutetuilla ja ammattikoulutetuilla (molemmista ryhmistä 73 % ei ollut muuttanut). Heillä ei juuri ollut myöskään asuinkunnan vaihtoja puolison työpaikan vuoksi.

Eniten omasta työpaikasta johtuvia asuinkunnan vaihdoksia oli hyvinkoulutetuilla osallistujilla, joista 29 % oli muuttanut yhdestä kahteen kertaan ja 15 prosentilla oli muuttoa useampia. Myös ammattikoulutetuilla osallistujilla oli tavallista enemmän muuttokertoja työn vuoksi. Kaikki aikuis-koulutukseen osallistuneet olivat muuttaneet osallistumattomia useammin myös puolison työpaikan vaihdon vuoksi.

Vaikka ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneilla onkin enemmän työpaikan vaihdosta johtuvia asuinkunnasta muuttoa kuin osallistumattomilla, aikuisopiskelu ei ole ainakaan lyhyellä tähtäyksellä kovinkaan paljon vaikuttanut muuttojen määrään. Kysyttäessä ammattiin tai työhön liittyvien aikuisopintojen vaikutusta vain 8 % ilmoitti saadun koulutuksen vaikuttaneen siihen, että henkilö muutti työhön toiseen kuntaan (ks. kuvio 22, s. 55). Toisaalta on otettava huomioon, että henkilö saattaa kytkeä aikuisopintojen vaikutukset tiettyyn koulutukseen tai koulutusjaksoon eikä niinkään kaikkeen hänen saamaansa ammatilliseen aikuis-koulutukseen.

Haastateltavilta kysyttiin myös viimeisten viiden vuoden aikana tapahtuneita työpaikan vaihtoja ja työttömyyttä.

Kaikista 18–64-vuotiaista 64 % oli ollut koko ajan samassa työpaikassa, 20 % oli vaihtanut työpaikkaansa kerran, 11 % oli vaihtanut 2–3 kertaa ja 5 % tätä useammin (taulukko 6). Työpaikkaa vaihtaneiden määrä vastasi lähes 900 000 työvoimaan kuuluvaa 18–64-vuotiasta. Haastateltavaa kohden työpaikan vaihtoja kertyi noin 0,7.

Samana aikana 18 % oli ollut työttömänä tai lomautettuna. Koko 18–64-vuotiaaseen työvoimaan suhteutettuna se vastasi yli 400 000 ihmistä. Määrä oli melkoinen, kun ottaa huomioon, että taloudellinen tilanne oli 1980-luvun loppupuolella vielä hyvä. Osa viimeisten viiden vuoden aikana työttömänä olleista oli tutkimushetkellä jo työvoiman ulkopuolella.

Yhteen laskien työttömyysaika kertyi työttömänä ollutta haastateltavaa kohden keskimäärin 7,8 kuukautta. Työttömänä olleista 16 prosentilla yhteenlaskettu työttömyysaika kohosi yli vuoden mittaiseksi, 15 prosentilla aikaa oli kertynyt yhteensä puolesta vuodesta vuoteen, 35 prosentilla 3–6 kuukautta ja kolmasosalla alle kolme kuukautta.

Vastaajatyypeistä vähän koulutetuilla osallistujilla oli vähiten työpaikan vaihtokertoja viimeisten viiden vuoden aikana, keskimäärin 0,5 vaihtoa. Ammattikoulutetuilla osallistujilla ja hyvinkoulutetuilla osallistujilla oli niin ikään tavallista vähemmän työpaikan vaihtoja. Useimmin työpaikasta toiseen siirtymisiä oli ammattikoulutetuilla osallistumattomilla, keskimäärin 1,3 vaihtoa viiden vuoden aikana. Ammattikoulutetuista osallistumattomista 27 % oli vaihtanut kerran työpaikasta toiseen, 16 % pari kolme kertaa ja 10 % useammin (taulukko 6).

Sekä ammattikoulutetuilla osallistumattomilla että vähän koulutetuilla osallistumattomil-

la oli työpaikan vaihtojen ohella tavallista enemmän myös työttömyyskertoja viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana. Ensin mainituista 14 % oli ollut työtä vailla kerran ja 20 % useammin. Vähän koulutetuista osallistumattomista 10 % oli ollut työttömänä kerran ja 18 % tätä useammin.

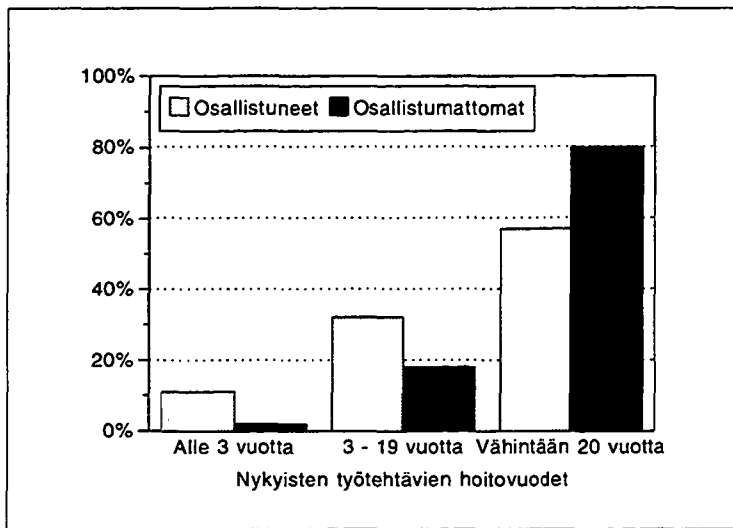
Vähiten työttömyyskertoja oli hyvinkoulutetuilla osallistujilla, joista lähes kukaan (95 %) ei ollut ollut työtä vailla. Erot työttömyyskerroissa eivät johdu pelkästään vastaajan iästä tai työkokemuksen määrästä, sillä erot olivat samansuuntaisia myös samoissa ikäryhmissä ja yhtä kauan työelämässä olleilla.

Vaikka vähän koulutetuilla osallistumattomilla työttömyyskertoja olikin hieman vähemmän kuin ammattikoulutetuilla aikuis-koulutukseen osallistumattomilla, olivat työttömyysjaksot heillä pidempiä.

Nykyisessä työpaikassa oloaika sekä nykyisten työtehtävien hoitamisaika heijastavat osaltaan urakehitystä. Koko 18–64-vuotiaasta työvoimasta 30 % oli ollut nykyisessä työpaikassaan alle 3 vuotta, 27 % kolmesta yhdeksään vuoteen, 26 % oli ollut 10:stä 29:een ja 18 % vähintään 20 vuotta (taulukko 6). Keskimääräinen työssäoloaika nykyisessä työpaikassa oli 10 vuotta.

Vastaavasti nykyisiä työtehtäviä oli hoidettu keskimäärin vajaa 8 vuotta. Alle kolme vuotta senhetkisiä työtehtäviään hoitaneita oli koko aineistossa 38 %. Kolmesta yhdeksään vuotta samassa työtehtävässä olleita oli 30 % ja vähintään kymmenen vuotta samoja työtehtäviä tehneitä oli 32 %. Koko 18–64-vuotiaaseen työvoimaan suhteutettuna noin 300 000 henkeä oli hoitanut samoja työtehtäviä vähintään 20 vuotta.

Työtehtävien pysyvyyttä kuvastaa se, että vähintään 20 vuotta nykyisessä työpaikassaan olleista 63 % oli hoitanut samoja työtehtäviä vähintään 20 vuotta.

Kuvio 5
Vähintään 20 vuotta nykyisessä työpaikassa olleiden työkierto työpaikallaan ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisen mukaan 1990 (18-64-vuotias työvoima)

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuminen näyttää lisäävän työkiertoa. Esimerkiksi niistä 20 vuotta nykyisessä työpaikassaan olleista, jotka ilmoittivat olleensa ammattiin tai työhönsä liittyvässä koulutuksessa korkeintaan kerran elämänsä aikana, 80 % oli ollut vähintään 20 vuotta samoissa työtehtävissä (kuvio 5). Sen sijaan yhtä kauan nykyisessä työpaikassa olleista aikuiskoulutukseen osallistuneista 57 % oli hoitanut nykyisiä työtehtäviäänkin vähintään 20 vuotta. Sama kehityspiirre näkyi myös lyhyemmän ajan nykyisessä työpaikassaan olleilla.

4.3.3 Työaikamuoto, viikkotyöaika ja kuukausiansiot

Noin kolme neljäsosaa palkansaajista (mukaan lukien työttömien viimeisin työpaikka) oli säännöllisessä päivätyössä. Muuta työaikaa noudattavista suurin osa oli vuorotyössä (taulukko 7).

Hyvinkoulutetut ja ammattikoulutetut osallistujat olivat muita useammin säännöllisessä päivätyössä. Muissa ryhmissä noin viidennes oli vuorotyössä.

Työllisistä 46 % teki 38-tuntista työviikkoa, 22 prosentilla viikkotyöaika oli alle 38 tuntia (taulukko 8). Noin 40-tuntinen viikkotyöaika oli 17 prosentilla ja tätä pidempää työviikkoa teki 14 % vastaajista.

Aikuiskoulutukseen osallistumattomilla viikkotyöaika venyi pidemmäksi kuin osallistujilla, vaikkakin keskimääräinen tuntimäärä oli kaikilla ryhmillä 38. Vähän koulutetuista osallistumattomista 43 prosenttia teki yli 38-tuntista työviikkoa. Vastaavan ryhmän osallistujista kolmanneksella työaikaa kertyi viikossa yli 38 tuntia. Samansuuntaiset erot olivat myös ammattikoulutetuilla.

Kuukausiansiot työllisillä ja työttömällä (viimeisimmästä päätyöstä) jakautuivat seuraavasti: 13 prosentilla tuloja oli korkeintaan 5 000 markkaa ja 27 prosentilla 5 000 - 7 000 markkaa. 7 000:stä 10 000:een markan kuukausiansiot oli 31 prosentilla ja 20 %:lla yli 10 000 markkaa. Haastatelluista 9 % ei halunnut ilmoittaa tulojaan tai ei osannut arvioida niitä (taulukko 9).

Kuukausiansioissa eri vastaajaryhmien välillä oli selvät erot. Hyvinkoulutetuilla oli suurimmat ansiot, joista 62 % ansaitsi kuukaudessa yli 10 000 markkaa.

Taulukko 7**Työaikaamuoto vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)**

Työaikaamuoto	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Säännöllinen päivätö	71,1	71,8	68,2	75,1	85,8	74,3
Säännöllinen aamu-/ ilta-/ yötyö	5,1	2,6	5,3	0,9	1,6	2,6
Vuorotyö	18,4	18,8	20,2	17,5	4,5	16,5
Muu työaikaamuoto	5,4	6,8	6,3	6,5	8,1	6,6
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	325	426	411	864	339	2365

Taulukko 8**Säännöllinen viikkotyöaika vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat työlliset)**

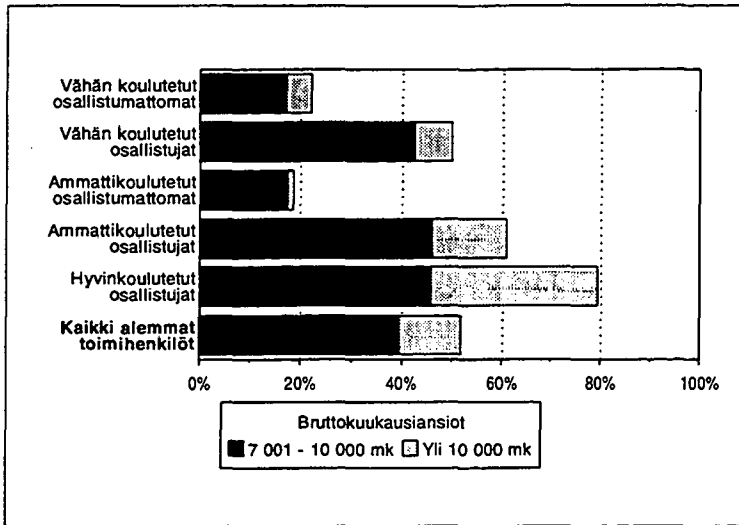
Viikkotyöaika	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat työlliset
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Alle 38 tuntia	15,7	22,8	19,1	21,7	34,5	22,3
38 tuntia	39,7	43,9	46,7	50,4	40,4	45,6
39–40 tuntia	23,4	17,1	20,9	14,4	12,8	17,2
Yli 40 tuntia	20,0	15,1	12,8	12,7	11,3	14,0
Ei tietoa/ Tieto puuttuu	1,2	1,1	0,5	0,8	1,0	0,9
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	402	492	456	969	364	2683

Taulukko 9**Bruttokuukausiansiot¹⁾ vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)**

Kuukausitulot	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
5 000 markkaa tai vähemmän	26,1	12,4	23,0	6,4	1,7	12,8
5 001 – 7 000 markkaa	31,6	29,9	37,7	27,9	3,4	27,3
7 001 – 10 000 markkaa	17,2	34,9	23,2	39,6	26,4	30,6
10 001 – 15 000 markkaa	4,9	10,4	5,5	16,0	35,9	14,1
Yli 15 000 markkaa	2,6	2,7	1,4	3,9	25,6	5,9
Ei halua vastata/ Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	17,6	9,7	9,2	6,2	7,0	9,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	434	505	477	978	366	2760

1) Päätyöstä saatavat kuukausitulot veroja vähentämättä. Mukaan lasketaan vuorotyö- ja ikälisät, muttei ylitökorvauksia.

Kuvio 6
Yli 7 000 markkaa kuukaudessa
ansaitsevat alemmat toimihenkilöt
vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotiaat)

Sen sijaan aikuiskoulutukseen osallistumattomilla ansiot olivat muita pienemmät. Esimerkiksi vähän koulutetuilla osallistujilla keskimääräiset kuukausiansiot olivat suuremmat kuin ammattikoulutetuilla osallistumattomilla. Kun vähän koulutetuista osallistujista 48 prosentilla ansiot olivat yli 7 000 markkaa, niin ammattikoulutetuista osallistumattomista 30 prosentilla ansiot ylsivät tälle tasolle. Vastaavasti vähän koulutetuista osallistumattomista neljäsosalla oli kuukausituloja yli 7 000 markkaa. Heistä tosin 17 % ei osannut tai halunnut arvioida omia tulojaan. Ryhmässä oli paljon maatalous- ja muita yrittäjiä, jotka tavallista useammin jättävät tulonsa ilmoittamatta tällaisissa tutkimuksissa.

Vastaajaryhmien väliset tuloerot eivät johtuneet pelkästään ryhmien sosioekonomisten rakenteiden välisistä eroista. Esimerkiksi ammattikoulutetuista alemmista toimihenkilöistä, jotka olivat osallistuneet ammatilliseen aikuiskoulutukseen korkeintaan kerran elämässään, viidesosalla ansiot ylittivät 7 000 markkaa (kuvio 6). Vastaavasti samalla koulutustasolla olevilla aktiivisemmin aikuisopintoihin osallistuneilla alemmilla toimihenkilöillä 61 prosentilla tuloja oli yli 7 000 markkaa. Hyvinkoulutetuilla alemmilla toimihenkilöillä 80 prosentilla bruttotulot olivat yli 7 000 markkaa kuukaudessa. Kolmasosalla tulotaso oli yli 10 000 markkaa.

4.4 Yhteenveto

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumista (elämän aikana) ja koulutusastetta hyväksi käyttäen haastateltavat ryhmiteltiin viiteen eri vastaajatyypin: vähän koulutetut osallistumattomat, vähän koulutetut osallistujat, ammattikoulutetut osallistumattomat, ammattikoulutetut osallistujat ja hyvin koulutetut osallistujat. Vähän koulutetut olivat keskimääräistä vanhempia, kun taas ammattikoulutetut olivat iältään nuorimpia.

Molemmassa vähän koulutettujen ryhmissä ja ammattikoulutetuissa osallistumattomissa oli tavallista enemmän työntekijöitä. Vähän koulutetuissa osallistujissa oli hieman tavanomaista enemmän myös alempia toimihenkilöitä. Alempien toimihenkilöiden osuus oli suuri ammattikoulutettujen osallistujien ryhmässä. Hyvinkoulutetut olivat pääasiassa ylempiä toimihenkilöitä.

Vähän koulutetut olivat olleet tavallista suuremman osan elämästään työssä. Lyhyin työkokemus oli hyvinkoulutetuilla.

Vähän koulutetut olivat lähtöisin maatalousperheistä. Vähän koulutettujen osallistumattomien vanhemmissa oli ollut paljon myös työntekijöitä. Molempien ryhmien vanhempien koulutustaso oli matala.

Ammattikoulutettujen vanhemmat olivat tavallista useammin sosioekonomiselta asemaltaan toimihenkilöitä. Ammattikoulutetut osallistumattomat olivat usein lähtöisin myös työntekijäperheistä. Hyvinkoulutetut olivat yleensä toimihenkilöperheistä.

Koulutuksen kasautuminen näkyi tuloksissa selvästi: mitä koulutetummat vanhemmat, sitä todennäköisemmin myös vastaajalla oli korkea koulutustaso. Niin ikään kasautuminen heijastui myös arvioissa omien lastensa koulutuksesta. Korkeimmin koulutetut voivat myös lapsilleen korkeaa koulutustasoa. Kuitenkin hyvinkoulutetuissa osallistujissa oli paljon sellaisia, jotka eivät osanneet täsmentää toiveitaan lastensa koulutuksesta. Ryhmän lapset olivat keskimääräistä nuorempia, mikä osaltaan lisäsi epävarmojen osuutta. Toisaalta tulos saattaa heijastaa korkeasti koulutettujen suurempaa kriittisyyttä korkeakouluopintoja kohtaan.

Suurin osa vastaajista halusi hyvän yleissivistävän koulutuksen lapsilleen, mutta ammatillisen pohjakoulutuksen suhteen toiveet

ammatillisen koulun tai opiston sekä korkeakoulun välillä jakautuivat tasaisesti. Tyttöjen arvioitiin tai toivottiin suorittavan korkeakoulututkinnon useammin kuin poikien.

Työkokemusvuosia oli kertynyt melkoisesti. Yli puolet vastaajista oli ollut yli kolme neljäsosaa elämästään työelämässä. Ammatinvaihtoja oli 58 prosentilla vastaajista. Työpaikkaansa tutkimushetkellä viimeisten 5 vuoden aikana vaihtaneita 36 % kaikista 18 - 64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista. Nykyisessä työpaikassa vähintään 10 vuotta olleita oli 43 prosenttia työvoimasta. Työkierto oli melko vähäistä, esimerkiksi vähintään 20 vuotta nykyisessä työpaikassa olleista 63 % oli hoitanut samoja työtehtäviä vähintään 20 vuotta. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet olivat useammin työkierrossa kuin koulutukseen osallistumattomat.

Työpaikan vuoksi ei juurikaan muuteta asuinkunnasta toiseen. Aktiivisimpia muuttajia olivat korkeimmin koulutetut. Vähän koulutettujen työmarkkina-asema oli usein jo vakiintunut ja lisäksi heidän mahdollisuutensa saada töitä olivat ilmeisesti heikommat kuin hyvinkoulutettujen.

Vähiten koulutetut ja aikuiskoulutukseen osallistumattomat olivat muita useammin heikommin palkatuissa töissä. Hyvinkoulutetut ja ammattikoulutetut osallistujat tekivät muita useammin säännöllistä päivätyötä.

5 Aikuiskoulutukseen osallistuminen

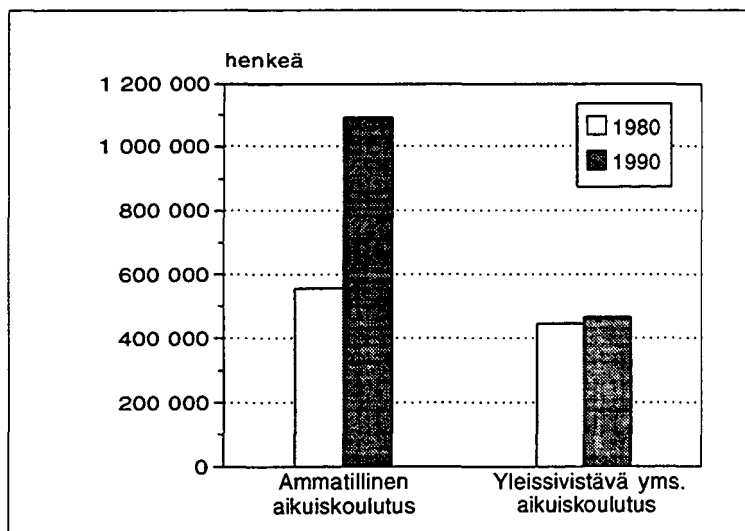
5.1 Osallistuminen vuonna 1980 ja 1990

Vuonna 1980 kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 35 % osallistui aikuis-koulutukseen. Vuonna 1990 osuus oli jo 54 %. Osuus vastasi noin 1,3 miljoonaa työvoimaan kuuluvaa aikuista. Suurimmalla osalla (90 %:lla) tämänikäisestä työvoimasta oli kokemusta aikuisopiskelusta jossain elämänsä vaiheessa. Vuonna 1980 vastaava osuus oli 80 % (ks. myös Simpanen ja Blomqvist 1992, 10–12).

Mitä korkeampi henkilön pohjakoulutus oli, sitä todennäköisemmin hän oli myös ollut aikuiskoulutuksessa. Vähän koulutetuista osallistujista runsaalla puolella (52 %) oli aikuisopintoja vuonna 1990. Samana aikana hyvinkoulutetuista osallistujista peräti 85 prosenttia oli ollut aikuisopiskelijana. Vähän koulutetuista osallistumattomista 35 % ja ammattikoulutetuista osallistumattomista 21 % ei ollut oman ilmoituksensa mukaan koskaan ottanut osaa minkäänlaiseen aikuiskoulutukseen.

Aikuiskoulutukseen osallistumisen kasvu johtuu pääasiassa ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisen lisääntymisestä (kuvio 7). Vuonna 1980 ammatillista aikuiskoulutusta sai 22 % 18–64-vuotiaasta työvoimasta. Kymmenen vuotta myöhemmin vastaava osuus oli jo 44 % (noin 1,1 miljoonaa ihmistä). Yleissivistäviin, yhteiskunnallisiin, luottamustehtäviin ja harrastuksiin liittyviin aikuisopintoihin osallistuvien osuudessa ei juurikaan ole tapahtunut muutoksia. Kun vuonna 1980 työvoimasta (18–64-vuotiaasta) 18 % oli ottanut osaa tällaisiin opintoihin, niin vuonna 1990 osuus oli 19 %.

Hyvinkoulutetuista osallistujista 78 prosenttia oli ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vuonna 1990. Samana vuonna vähän koulutetuista osallistujista 44 prosentilla oli työhön tai ammattiin liittyviä aikuisopintoja (taulukko 10).

Kuvio 7
Aikuiskoulutukseen osallistuminen
1980 ja 1990
(18–64-vuotias työvoima)

Taulukko 10**Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuminen vuonna 1990 taustamuuttujien mukaan**

Taustamuuttajat	Osallistunut	Ei ole osallistunut	Yhteensä	Haastateltuja
	vuonna 1990	vuonna 1990		
	%	%	%	
Vastaajaryhmä				
Vähän koulutetut osallistumattomat	8,9	91,1	100,0	436
Vähän koulutetut osallistujat	43,7	56,3	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	18,5	81,5	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	60,5	39,5	100,0	979
Hyvinkoulutetut osallistujat	77,9	22,1	100,0	366
Ikäryhmä				
18-24	36,2	63,8	100,0	304
25-29	50,1	49,9	100,0	357
30-34	49,0	51,0	100,0	388
35-44	47,8	52,2	100,0	875
45-54	44,0	56,0	100,0	600
55-64	26,9	73,1	100,0	239
Sukupuoli				
Mies	41,2	58,8	100,0	1 458
Nainen	47,9	52,1	100,0	1 305
Koulutusaste				
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	27,6	72,4	100,0	941
Keskiasteen tutkinto	47,1	52,9	100,0	1 438
Korkea-asteen tutkinto	75,1	24,9	100,0	384
Sosioekonominen asema				
Maatalousyrittäjä	12,4	87,6	100,0	180
Muu yrittäjä	26,6	73,4	100,0	214
Ylempi toimihenkilö	73,1	26,9	100,0	450
Alempi toimihenkilö	59,2	40,8	100,0	945
Työntekijä	26,5	73,5	100,0	968
Ammatti				
Tekn., luonn.tiet., yhteiskuntatiet. yms.työ	65,8	34,2	100,0	670
Hallinnollis-tilinpid. ja kontt.tekn. työ	62,0	38,0	100,0	472
Kaupallinen työ	45,7	54,3	100,0	209
Maan- ja metsätaloustyö, kalastus	18,9	81,1	100,0	252
Kaivos-, syväkairaus- ja rikastustyö	100,0	5
Kuljetus- ja liikennetyö	36,5	63,5	100,0	171
Teollinen työ, koneenhoito ym.	23,7	76,3	100,0	616
Palvelutyö	36,3	63,7	100,0	345
Toimiala				
Alkutuotanto	22,1	77,9	100,0	247
Jalostus	34,7	65,3	100,0	878
Palvelut	53,0	47,0	100,0	1 632
Työnantajatyyppi				
Valtio	64,7	35,3	100,0	228
Kunta tai kuntainliitto	56,0	44,0	100,0	571
Yksityinen	38,7	61,3	100,0	1 959
Asuinalue				
Pääkaupunkiseutu	54,2	45,8	100,0	522
Muu Etelä-Suomi	42,9	57,1	100,0	1 224
Väli-Suomi	38,3	61,7	100,0	701
Pohjois-Suomi	46,8	53,2	100,0	316
Kuntaryhmittely				
Kaupunkimainen kunta	49,7	50,3	100,0	1632
Taajaan asuttu kunta	41,8	58,2	100,0	439
Maaseutumainen kunta	33,4	66,6	100,0	692
Koko työvoima	44,4	55,6	100,0	2 763

Noin puolet 25–44-vuotiaasta työvoimasta oli ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vuonna 1990. Vähiten osallistui yli 54-vuotiaat, joista heistäkin 27 prosentilla oli ollut aikuisopintoja.

Työvoimaan kuuluvista naisista lähes puolet (48 %) otti osaa ammattiin tai työhönsä liittyvään aikuisopiskeluun, kun miehillä vastaava osuus oli 41 prosenttia. Ammatillinen aikuiskoulutus oli selvästi korkeimmin koulutettujen, toimihenkilöasemassa olevien koulutusta. Ylemmistä toimihenkilöistä lähes kolme neljäsosaa oli vuonna 1990 tällaisessa koulutuksessa. Vastaavana aikana maatalousyrittäjistä vain 12 % osallistui ammatilliseen aikuiskoulutukseen.

Koulutuksen suuntautumista toimihenkilötasolle kuvasti myös se, mitkä ammattiryh-

mät osallistui aktiivisimmin. Teknisten, luonnon- ja yhteiskuntatieteellisten töiden ammateissa toimivista kaksi kolmesta sai ammattiin tai työhönsä liittyvää aikuiskoulutusta vuonna 1990. Lähes yhtä suuri joukko hallinnollis-tilinpidollisen työn ammateissa työskentelevistä osallistui koulutukseen samana aikana.

Ammatillinen aikuiskoulutus oli selvästi yleisempää julkissektorilla toimivilla kuin yksityisellä sektorilla. Valtion palveluksessa olevista 65 % otti osaa ammatillisiin aikuisopintoihin vuonna 1990, kun yksityissektorilla vastaava osallistumisprosentti oli 39. Ammatillinen aikuiskoulutus, kuten yleensäkin aikuiskoulutus oli selvästi yleisempää kaupunkimaisissa kunnissa ja pääkaupunkiseudulla kuin muissa kunnissa.

5.2 Aikuiskoulutusmuodot

Työnantajan työpaikalla tai työpaikan omassa koulutusyksikössä järjestämä koulutus oli suosituin koulutusmuoto vuonna 1990. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista aikuiskoulutuksessa vuonna 1990 olleista

puolet oli osallistunut tällaiseen aikuiskoulutukseen (taulukko 11). Seuraavaksi suosituimpia olivat kansalais- ja työväenopistojen, järjestöjen sekä erillisten täydennyskoulutusyksikköjen antama aikuisopetus.

Taulukko 11
Eri aikuiskoulutusmuotoihin osallistuminen vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias aikuiskoulutukseen 1990 osallistunut työvoima)

Aikuiskoulutusmuoto	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	18–64-vuotias työvoima yhteensä (osuus aikuiskoulutukseen 1990 osallistuneista)
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Työnantajan työpaikalla järjestämä koulutus	30,3	51,9	31,8	51,8	60,4	50,6
Kansalais- ja työväenopistot	37,9	26,5	35,7	26,0	21,3	26,7
Järjestökoulutus	24,6	20,4	15,7	21,8	30,2	22,9
Erilliset täydennyskoulutusyksiköt	9,2	16,3	7,6	23,3	30,9	21,4
Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus	17,0	16,2	16,0	17,1	7,9	14,9
Korkeakoulujen aikuiskoulutus	1,4	1,4	3,8	4,2	13,6	5,5
Muu oppilaitosten aikuiskoulutus	6,7	4,5	4,0	6,4	7,0	6,0
Muu aikuiskoulutus	6,4	14,8	12,9	23,2	50,1	25,5
Kaikkeen aikuiskoulutukseen 1990 osallistuneita haastateltuja	76	265	145	685	312	1 483
Osallistuneiden osuus 18–64-vuotiaasta työvoimasta	17,4 %	52,5 %	30,4 %	70,0 %	85,2 %	53,7 %

Sama henkilö on voinut ottaa osaa yhteen tai useampaan koulutusmuotoon.

Ammatillisissa oppilaitoksissa (mukaan lukien oppisopimuskoulutus ja työvoimaviranomaisten tilaama työllisyyskoulutus; ks. lomakekysymys 7, liite 2) oli ollut 15 % työvoimasta. Määrä vastasi 669 000 henkeä.

Aktiivisimmin työnantajan työpaikalla järjestämään koulutukseen osallistuivat hyvin koulutetut. Kaikista hyvinkoulutetuista osallistujista, jotka olivat saaneet aikuiskoulutusta vuonna 1990, 60 % oli käynyt yhden tai useamman työnantajan työpaikalla järjestämän kurssin. Muita hyvinkoulutettujen suosimia koulutusmuotoja olivat erillisten täydennyskoulutusyksikköjen antama koulutus, joka usein on työnantajan kustantamaa, sekä järjestökoulutus. Niin ikään he osallistuivat muita ahkerammin korkeakoulujen antamaan aikuisopetukseen.

Korkeintaan kerran ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneilla opiskelu kansalais- ja työväenopistoissa oli suosittu kuin muilla ryhmillä; vähän koulutetuista osallistumattomista aikuisopintoja vuonna 1990 harjoittaneista 38 % oli ollut kansalais- tai työväenopiston kursseilla. Myös järjestökoulutukseen sekä ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutukseen osallistuminen oli tavallista aktiivisempaa. Lukuja vertailtaessa on syytä vielä muistuttaa, että hyvinkoulutetuista osallistujista 85 % oli ottanut osaa aikuiskoulutukseen viimeksi kuluneen vuoden aikana tutkimushetkestä lukien, kun vähän koulutetuista osallistumattomista 17 % oli saanut aikuiskoulutusta samana ajanjaksona.

5.3 Koulutussisältö ammatillisessa aikuiskoulutuksessa

Aikuiskoulutusmuotoihin osallistumisia tarkasteltaessa mukaan laskettiin kaikki vuonna 1990 saatu aikuiskoulutus, niin ammatillinen kuin yleissivistäväkin. Koulutussisällöstä selvitetään ammatillisen aikuiskoulutuksen

Sekä vähän koulutetuilla että ammattikoulutetuilla osallistujilla työnantajan työpaikkakoulutus oli suosituin koulutusmuoto. Kummankin ryhmän aikuisopiskelijoista 52 % oli ollut tällaisessa koulutuksessa vuonna 1990. Ammattikoulutetuilla osallistujilla myös aikuisopiskelu erillisissä täydennyskoulutusyksiköissä oli keskimääräistä yleisempää. Myös ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus kiinnosti tavallista enemmän.

Tässä mainittujen aikuiskoulutusmuotojen lisäksi aikuisikäiset ottivat osaa opiskeluun myös autokouluissa (2 % 18–64-vuotiaasta työvoimasta) sekä opiskelivat seuraamalla säännöllisesti jotain tai joitakin opetusohjelmasarjoja televisiosta tai radiosta (3 %; ks. Simpanen ja Blomqvist 1992, 52–54). Mainittakoon vielä, että osa aikuisista opiskeli paitsi varsinaisessa aikuiskoulutuksessa, niin myös koulujärjestelmän puitteissa ns. nuorisooasteen koulutuksessa (Simpanen ja Blomqvist 1992, 52). Tällaisia oli koko 18–64-vuotiaasta työvoimasta 4 %.

Kaikki opiskelu ei tapahdu pelkästään erikseen järjestetyissä koulutustilaisuuksissa vaan monet opiskelevat myös itsekseen tai yhdessä tuttavien tai työtovereiden kanssa. Tällaisia ns. itseohjautuvia opintoja harjoitti vajaa neljäsosa (22 %) 18–64-vuotiaasta työvoimasta (ks. tarkemmin Simpanen ja Blomqvist 1992, 55–57).

sisältöä, ei yleissivistäviä aihealueita (ks. koko aikuiskoulutuksen koulutussisällöstä tarkemmin Simpanen ja Blomqvist 1992, 15–17).

Taulukko 12**Ammatillisen aikuiskoulutuksen koulutussisältö vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)**

Koulutussisältö	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	18–64-vuotias työ- voima yhteensä (osuus ammatilli- seen aikuiskoulutuk- seen 1990 osallistu- neista
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Liiketalous, markkinointi, toimistoala	(26,3)	29,5	18,5	24,3	17,4	23,3
Tietotekniikan hyväksikäyttö	(8,8)	17,1	11,3	22,8	24,5	20,9
Tekniikka, tuotanto, rakentaminen/ Matematiikka, luonnontieteet	(26,7)	15,7	23,8	20,6	11,9	18,1
Oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet	(12,5)	11,1	8,6	13,5	25,3	15,4
Hoitoalojen koulutus	(5,6)	11,7	15,7	15,0	18,9	15,1
Johtaminen, esimiestaidot, yrittäjä- koulutus	(–)	10,3	0,7	9,1	16,0	10,0
Palvelutyö	(14,8)	16,4	8,5	10,3	2,9	9,7
Kielet	(–)	3,0	3,6	6,1	13,2	6,8
Opettajankoulutus	(–)	0,9	2,4	3,1	16,7	5,7
Taide- ja taitoaineet/Muu humanistinen ja esteettinen koulutus	(6,3)	2,8	3,7	2,8	7,2	4,0
Muut aineet yhteensä	(4,4)	9,7	6,8	9,6	7,3	8,7
Ammatilliseen aikuiskoulutukseen 1990 osallistuneita haastateltuja	39	221	88	593	285	1 226
Osallistuneiden osuus 18–64-vuotiaasta työvoimasta	8,9 %	43,8 %	18,4 %	60,6 %	77,9 %	44,4 %

Sama henkilö on voinut ottaa osaa yhteen tai useampaan kurssiin.

Ammatillisista aikuisopinnoista suosituinta oli liiketalouteen ja markkinointiin sekä toimistoalaan liittyvät aiheet. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista vuonna 1990 ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneista 23 % oli opiskellut näitä aineita (taulukko 12). Koko työvoimaan suhteutettuna määrä oli 254 000 henkeä.

Seuraavaksi eniten opiskeltiin tietotekniikan hyväksikäyttöön (21 %) sekä tekniikkaan, tuotantoon ja rakentamiseen (18 %) liittyviä aihealueita.

Oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden samoin kuin hoitoalojen koulutukseen käytti aikaansa 15 % ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneesta 18–64-vuotiaasta työvoimasta.

Ammatillisten aikuisopintojen aihevalinnat olivat yhteydessä siihen, millä toimialalla henkilö työskenteli. Hyvinkoulutetut osallistujat opiskelivat aktiivisesti erilaisia aineita. Neljäsosa niistä hyvinkoulutetuista, jotka olivat osallistuneet ammatillisiin aikuisopin-

toihin vuonna 1990, opiskeli oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteitä. Yhtä suuri joukko opiskeli tietotekniikan hyväksikäyttöön liittyviä aiheita.

Tavallista useammin he opiskelivat myös opettajankoulutukseen ja johtamiseen liittyviä aineita sekä vieraita kieliä.

Ammattikoulutetut opiskelivat tavallista useammin tekniikkaan, tuotantoon ja rakentamiseen liittyviä aihealueita. Näitä aineita opiskeli molemmista ryhmistä runsas viidesosa. Ammatikoulutetut osallistujat ottivat melko aktiivisesti osaa myös tietotekniikan koulutukseen ja jossain määrin kaupan alan opintoihin.

Liiketalouden, markkinoinnin ja toimistoalan opiskelu oli suosituinta vähän koulutettujen ryhmissä. Vähän koulutetuista osallistujista, joilla oli ammatillisia aikuisopintoja vuonna 1990, lähes kolmasosalla oli kaupan alaan liittyvää koulutusta. Myös palvelutyöhön liittyviä opintoja oli enemmän kuin ammatikoulutetuilla ja hyvinkoulutetuilla.

5.4 Yhteenveto

Aikuiskoulutukseen osallistuminen oli kasvanut selvästi vuodesta 1980. Vuonna 1990 kaikista 18–64-vuotiasta työvoimaan kuuluvista yli puolet oli osallistunut aikuiskoulutukseen kuluneen vuoden aikana, kun vuonna 1980 osuus oli runsas kolmannes vastaavanikäisestä työvoimasta. Osallistumisen kasvu johtuu pääasiassa ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisen kasvusta.

Kuten pohjakoulutus niin myös aikuiskoulutus kasautui niille, joilla jo ennestään oli hyvä koulutustaso. Erityisesti ammatillinen aikuiskoulutus suuntautui paremmin koulutetuille. Vähän koulutettujen aikuisopinnot olivat tavallista useammin yleissivistäviä tai

harrastuksiin liittyviä. Toki heilläkin työpaikalla annettava koulutus oli yleisintä, mutta sen osuus oli selvästi pienempi kuin hyvin koulutetuilla. Vaikka yhdeksi aikuiskoulutuksen tavoitteeksi on usein asetettu koulutustasoerojen tasoittaminen, niin ainakin ammatillinen aikuiskoulutus on yhä edelleen selvästi hyvinkoulutettujen urakehitykseen liittyviä lisäopintoja.

Työpaikan toimiala ja työtehtävät määrittivät sen, mitä opiskeltiin. Liiketalouden, markkinoinnin ja toimistoalan opintoihin osallistuttiin muita useammin. Valtion palveluksessa olevat olivat aktiivisimpia aikuisopintoihin osallistujia.

6 Koulutushalukkuus ja lisäkoulutustarve

6.1 Koulutushalukkuus

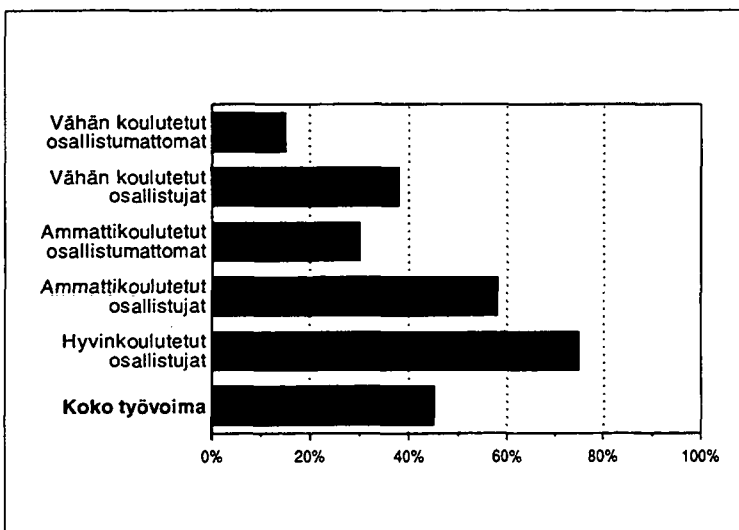
Koulutushalukkuutta mitattiin toisaalta konkreettisella kysymyksellä siitä, aikoiko haastateltava osallistua haastatteluhetkeä seuraavien 12 kuukauden aikana johonkin koulutukseen, ja jos aikoi, niin mihin koulutukseen. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin osallistumisaikomuksia pitkäkestoiseen, tutkintotavoitteiseen koulutukseen seuraavien kahden vuoden aikana.

Toisaalta yleistä koulutushalukkuutta mitattiin esittämällä haastateltavalle joukko vaihtoehtoja ja kysymällä, herättikö vaihtoehto kiinnostusta (tai aiheuttiko tarvetta) ryhtyä lähivuosina opiskelemaan. Lopuksi vastaajaa pyydettiin valitsemaan mielestään tärkein opiskeluhalukkuutta lisäävä tekijä.

Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 45 % aikoi osallistua johonkin koulutukseen haastatteluhetkeä seuraavien 12

kuukauden aikana, 46 % ei aikonut osallistua ja 9 % ei ollut varma asiasta. Mitä koulutetumpi henkilö oli, sitä todennäköisemmin hän aikoi opiskella (kuvio 8). Hyvinkoulutetuista osallistujista 75 % ilmoitti opiskelevansa, kun vähän koulutetuista osallistumattomista 15 % aikoi ryhtyä opiskelemaan. Muita epävarmempia opintojen suhteen olivat vähän koulutetut osallistujat.

Nuoret olivat luonnollisesti halukkaimpia jatkamaan opintoja. Kaikista alle 30-vuotiaista työvoimaan kuuluvista puolet ilmoitti aikovansa opiskella lähimmän vuoden aikana (liitetaulukko 2). Hyvinkoulutetuista alle 30-vuotiaista jopa 86 % aikoi edelleen opiskella. Kaikista yli 44-vuotiaista 38 % ilmoitti opiskelevansa seuraavien 12 kuukauden aikana. Vähän koulutetuista yli 44-vuotiaista 87 prosenttia ilmoitti, ettei aio opiskella seuraavan vuoden aikana.

Kuvio 8
Haastatteluhetkeä seuraavien 12 kuukauden aikana opiskelemaan aikovat vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Työpaikalla tai työpaikan omassa koulutusyksikössä annettava koulutus oli selvästi muita suosittumpaa, sillä kaikista opiskelemaan aikovista puolet ilmoitti menevänsä tällaiseen koulutukseen lähimmän vuoden sisällä (vrt. myös Simpanen ja Blomqvist 1992, 26). Neljäsosa opintoaikeita ilmoittaneista oli menossa harjoittamaan opintojaan kansalais- ja työväenopistoissa. Järjestökoulutukseen aikoi 17 % vastanneista. Muiden aikuiskoulutusmuotojen osuudet jäivät alle 10 prosentin (taulukko 13). Koulujärjestelmän ns. nuorisosteelle ilmoitti menevänsä 10 % opiskelemaan aikovista.

Molemmilla osallistumattomien ryhmillä opintoaikeet suuntautuivat muita ryhmiä useammin kansalais- ja työväenopistoihin. Toisaalta myös opiskelu koulujärjestelmän nuorisosteella kiinnosti useammin kuin muissa ryhmissä. Ammattikoulutetut osallistumattomat aikoiivat osallistua tavallista useammin myös ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutukseen.

Myös vähän koulutetut osallistujat aikoiivat muita useammin ammatillisten oppilaitosten

aikuisopiskelijoiksi. Kuitenkin suosituin koulutusmuoto oli työpaikalla järjestettävä koulutus, johon aikoi 56 % opintoaikeita ilmoittaneista vähän koulutetuista osallistujista. Työpaikalla järjestettävä koulutus kiinnosti myös ammattikoulutettuja osallistujia.

Kuitenkin innokkaimpia työpaikalla järjestettävän koulutuksen suhteen olivat hyvin koulutetut osallistujat, joista 62 % (opiskelemaan aikovista) ilmoitti osallistuvansa seuraavan vuoden aikana tämäntyyppiseen koulutukseen. Työpaikkakoulutukseen läheisesti liittyvä opiskelu erillisissä täydennyskoulutusyksiköissä kiinnosti heitä muita ryhmiä useammin. Erillisissä täydennyskoulutusyksiköissä annettava koulutus lieneekin hyvin usein suuntautunut juuri tämäntyyppisille korkeasti koulutetuille ihmisille.

Myös järjestökoulutus kiinnosti hyvinkoulutettuja. He olivat muutenkin muita aktiivisempia hakeutumaan koulutukseen. Aikuiskoulutuksen lisäksi myös koulujärjestelmän nuorisosteelle halukkaita oli hieman tavallista enemmän.

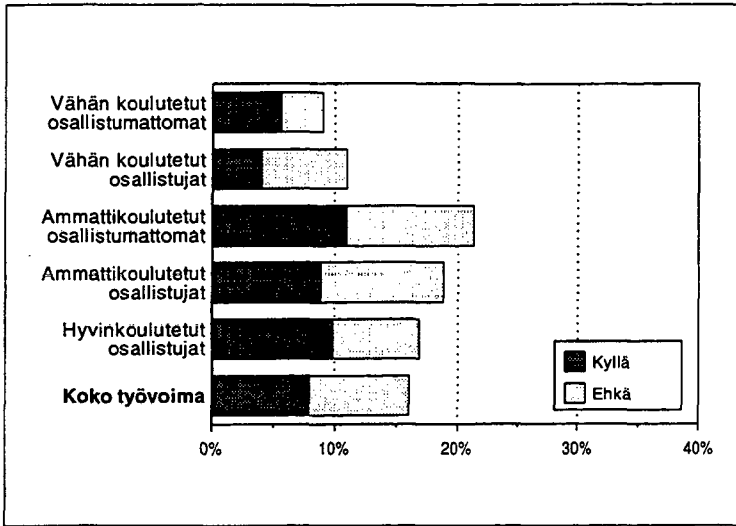
Taulukko 13

Osallistumisaikomukset (haastatteluhetkeä seuraavien 12 kuukauden aikana) eri koulutusmuotoihin vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias opiskelemaan aikova työvoima)

Koulutusmuoto	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin koulutetut osallistujat	18–64-vuotias työvoima yhteensä (osuus opiskelemaan aikovista)
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Työnantajan työpaikalla järjestämä koulutus	23,2	56,1	18,6	55,9	62,0	51,3
Kansalais- ja työväenopistot	34,6	27,6	30,2	24,6	20,3	25,3
Järjestökoulutus	11,0	16,2	12,0	15,5	22,7	16,6
Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus	7,6	12,3	12,2	11,1	2,1	9,2
Muu oppilaitosten aikuiskoulutus	10,4	5,0	5,4	10,1	12,9	9,4
Erilliset täydennyskoulutusyksiköt	–	2,1	2,2	9,4	10,6	7,2
Muu aikuiskoulutus	8,1	7,1	7,9	14,9	29,1	15,7
Autokoulu	1,5	1,7	5,1	0,5	0,8	1,3
Radion tai television opetusohjelmasarjojen seuraaminen	3,6	0,5	1,3	1,2	2,1	1,4
Koulujärjestelmän nuorisoste	17,4	–	25,9	6,0	13,7	9,7
Opiskelemaan aikovia haastateltuja	65	194	144	570	276	1 250
Aikovien osuus 18–64-vuotiaasta työvoimasta	14,9 %	38,4 %	30,2 %	58,2 %	75,4 %	45,2 %

Sama henkilö on voinut ilmoittaa aikovansa osallistua yhteen tai useampaan koulutusmuotoon.

Kuvio 9
Tutkintoon johtavaan koulutukseen osallistumisaikomukset lähimmän 2 vuoden aikana vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotias työvoima)

Vaikka hyvinkoulutetut olivat yleisesti innokkaimpia aikuisopiskelijoita ja aikoivat muita useammin opiskella jatkossakin, niin halukkaimpia pitkäkestoiseen, tutkintotavoitteeseen koulutukseen olivat ammattikoulutetut (kuvio 9). Heistä 11 % ilmoitti osallistuvansa tämännäköiseen opiskeluun ja 10 % oli harkinnut osallistumista. Kaikista vastaajista 8 % aikoi mennä tällaiseen koulutukseen ja 8 % oli harkinnut, muttei ollut aivan varma. Toisaalta hyvinkoulutettujen pohjakoulutustaso oli jo sinänsä hyvä, eikä uusi tutkinto nostaisi heidän koulutustasoaan. Sen sijaan ammattikoulutetut voivat vielä tällaisen koulutuksen avulla edetä ammattiuuralaan. Näihin ryhmiin kuuluvat olivat iältään tavallista nuorempia. Esimerkiksi ammattikoulutetuista osallistumattomista yli puolet oli alle 30-vuotiaita.

Alle 30-vuotiaista noin viidesosa (19 %) aikoi osallistua pitkäkestoiseen koulutukseen ja 13 % oli harkinnut asiaa, muttei ollut vielä tutkimushetkellä päättänyt asiaa lopullisesti (liitetaulukko 3). Huomattavaa on, että nuorista innokkaimmin tutkintoon johtavaa koulutusta aikoivat hankkia vähän koulutetut osallistumattomat. Heistä neljäsosa ilmoitti varmasti aikovansa tällaiseen koulutukseen ja 8 % oli harkinnut.

Ikäryhmässä 30-44-vuotiaat jakautuma vastasi hyvin pitkälle koko työvoiman jakautu-

maa. Tässä ikäryhmässä kaikista vastaajista 15 % oli harkinnut tai päättänyt hakeutua tutkintoon johtavaan koulutukseen. Vähintään 45-vuotiailla ei juurikaan riittänyt motivaatiota tämännäköiselle opiskelulle, suurin osa (91 %) ei aikunut ryhtyä tavoittelemaan tutkintoa.

6.1.1 Koulutushalukkuuden syyt

Koulutushalukkuus kytkeytyy haluun kehittyä omassa työssään ja ammatissaan. Kaikista 18-64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 27 % mainitsi ammattitaidon kehittämiseen liittyvät syyt tärkeimmäksi opiskeluhalukkuutta lisääväksi tekijäksi (taulukko 14). Myös itsensä kehittämiseen liittyvät tekijät lisäsivät opiskelumotivaatiota; vastaajista 20 % piti itsensä kehittämistä tärkeimpänä syynä lähivuosien opiskeluaikaeilleen (ks. myös Simpanen ja Blomqvist 1992, 28-31).

Halu saada parempaa palkkaa ja koulutuksen mukanaan tuoma arvostus olivat 15 prosentin mielestä tärkein opintointoa lisäävä tekijä. Urakehitykseen liittyvät syyt kuten halu vaihtaa työtehtäviä tai päästä vaativampiin tehtäviin sekä halu vaihtaa työpaikkaa tai ammattia olivat 12 prosentin mielestä tärkein motiivi. Työn jatkuvuutta (vakituksen

Taulukko 14

Tärkein koulutushalukkuutta lisäävä tekijä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Tärkein syy	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Ammattitaidon ylläpito tai kehittäminen	10,6	27,5	18,2	31,2	49,0	27,3
Itsensä kehittäminen	12,5	20,4	16,1	23,1	26,6	20,2
Halu saada parempaa palkkaa/ Koulutuksen mukanaan tuoman arvostuksen saaminen	22,6	13,9	16,3	14,1	4,3	14,5
Halu vaihtaa ammattia/työpaikkaa/ Halu päästä toisiin/vaativampiin tehtäviin	10,5	10,2	16,2	12,8	9,8	12,2
Vakituisen työpaikan saaminen/ Muodollisen pätevyyden hankkiminen/ Työttömyys tai sen uhka	16,0	8,4	17,3	7,9	2,2	10,2
Vaihtelunhalu/ Muut sosiaaliset syyt	5,9	3,9	4,4	4,2	2,8	4,3
Muut syyt	0,3	0,4	0,6	0,4	–	0,3
Ei ole maininnut syitä/ Ei kiinnostu/ Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	21,6	15,3	10,9	6,3	5,3	11,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2 763

työpaikan saaminen, muodollisen pätevyyden hankkiminen, työttömyys) piti 10 % tärkeimpänä syynä opintohaluilleen ja neljällä prosentilla syy liittyi sosiaalisiin tekijöihin.

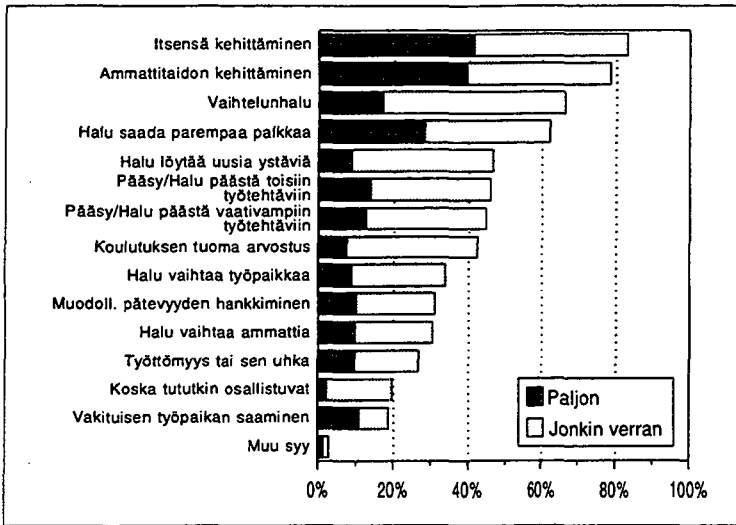
Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomilla koulutushalukkuuden tärkeimmät syyt painottuivat toiveeseen saada parempaa palkkaa sekä työn jatkuvuuteen liittyviin syihin. Vähän koulutetuista osallistumattomista vajaa neljäsosa piti paremman palkan saamista tärkeimpänä opintohaluja lisäävänä tekijänä, 16 % korosti työn jatkuvuuden ja pysyvyyden merkitystä. Ammattikoulutetuilla osallistumattomilla parempi palkka ja työn jatkuvuus olivat niin ikään tavallista keskeisempiä syitä. Mutta myös erilaiset urakehitykseen liittyvät syyt, kuten halu päästä vaativampiin tai toisiin työtehtäviin sekä halu vaihtaa työpaikkaa tai ammattia, motivoivat tavallista useampaa ammattikoulutettua.

Vähän koulutetuilla osallistujilla vastaukset tärkeimmästä opiskeluhalukkuutta lisäävistä syistä jakautuivat melko samalla tavalla kuin koko työvoiman osalla. Ammattitaidon kehittäminen (28 %) ja itsensä kehittämiseen liittyvät tekijät (20 %) olivat useimmiten mainittu tärkeimmiksi syiksi. Sekä ammattikoulutetuilla että hyvinkoulutetuilla osallis-

tujilla tärkeimmät opintohaluja lisäävät motiivit kytkeytyivät ammattitaidon ja itsensä kehittämiseen liittyviin syyryhmiin. Hyvin-koulutetuista noin puolet (49 %) piti ammattitaidon kehittämistä tärkeimpänä syynä koulutushalukkuuteensa. Ammattikoulutetuilla osallistujilla vastaava osuus oli 31 %, kun kaikista vastaajista 27 % arvioi sen tärkeimmäksi motiivikseen.

Asiaa voidaan tarkastella myös sen mukaan, miten paljon erilaiset tekijät vaikuttivat koulutushalukkuuteen (ei vain tärkeimmän syyn mukaan). Itsensä kehittämisen koettiin muita useammin lisäävän opiskeluhaluja. Kaikista vastaajista 41 % arvioi sen lisäävän koulutushalukkuutta paljon ja 42 % jonkin verran (kuvio 10). Lähes yhtä suuri vaikutus oli ammattitaidon kehittämisenä. Myös vaihtelunhalulla oli merkitystä lisäopiskelun kannalta: kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista kaksi kolmasosaa arveli sen lisäävän kiinnostusta opintoja kohtaan. Vaihtelunhalu näyttää kuitenkin olevan toissijainen asia, sillä "vain" 17 % arvioi sen herättävän paljon kiinnostusta opintoja kohtaan. Sen sijaan halu saada parempaa palkkaa oli vaihtelunhalua useammin ensisijaisena motiivina, sillä kaikista vastaajista 28 % ilmoitti syyn aiheuttavan paljon kiinnostusta opiskelua kohtaan.

Kuvio 10
Koulutushalukkuutta paljon tai jonkin verran lisäävät tekijät 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Vähän koulutettujen opiskeluhalukkuus oli muita alhaisempi; vähän koulutetuista osallistumattomista 14 % ei maininnut yhtäkään koulutushalukkuutta lisäävää syytä ja 6 % ei osannut eritellä tärkeintä syytä. Hyvinkoulutetuista osallistujista yhteenlaskien vain nelisen prosenttia ei ollut kiinnostunut lisäopinnoista tai ei osannut mainita tärkeintä syytä.

Ammattikoulutetut ja hyvinkoulutetut olivat lähes kaikkien osatekijöiden suhteen valmiimpia ryhtymään lähitulevaisuudessa opiskelemaan kuin vähän koulutetut. Hyvinkoulutetuista osallistujista lähes kaikki ilmoittivat, että itsensä kehittäminen (95 %) ja ammattitaidon kehittäminen (94 %) herättivät halua ryhtyä opiskelemaan (liitetaulukko 4). Sen sijaan vähän koulutetuista osallistumattomista 64 % arveli itsensä kehittämisen aiheuttavan paljon tai jonkin verran opiskeluhalua. Ammattitaidon kehittäminen herätti kiinnostusta 55 prosentilla vähän koulutetuista osallistumattomista.

Yleensäkin ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen osallistuminen elämän aikana vaikutti siihen, millä tavoin eri osatekijöitä arvostettiin. Vaikka esimerkiksi vähän koulutetuilla osallistumattomilla itsensä kehittäminen olikin useimmiten mainittu opiskeluhalukkuutta lisääväksi tekijäksi, niin halu saada parempaa palkkaa kohosi keskimääräistä tärkeämmäksi tekijäksi (58 %). Tämä osatekijä oli osallistumattomilla tär-

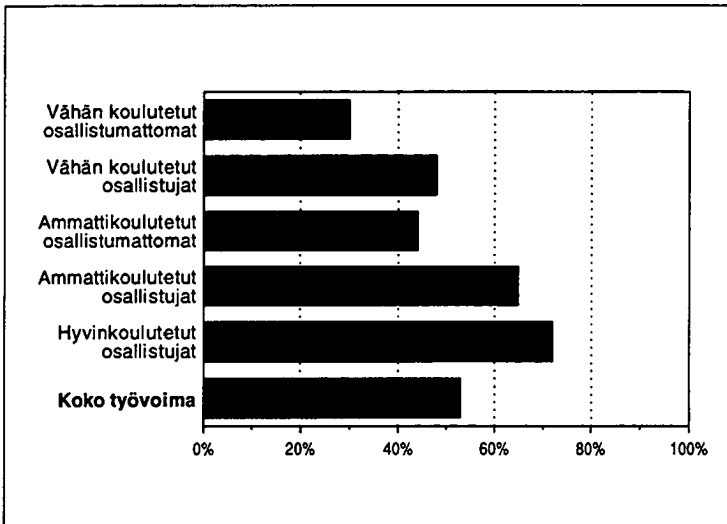
keämpi kuin ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneilla. Vähän koulutetut osallistumattomat pitivät osallistuneita useammin tärkeinä myös työtehtävien, työpaikan ja ammatin vaihtoon liittyviä tekijöitä. Tavallista tärkeämpiä opiskeluhalukkuutta lisääviä syitä olivat myös työttömyys tai sen uhka sekä vakituisen työpaikan saaminen.

Ammattikoulutetut osallistumattomat olivat selvästi halukkaampia ryhtymään opiskelemaan kuin vähän koulutetut. Heillä useimmiten mainitut tekijät, jotka vaikuttivat opiskeluhaluun, olivat itsensä ja ammattitaidon kehittäminen. Ammattikoulutettuja osallistujia ja hyvinkoulutettuja useammin ammattikoulutetuilla osallistumattomilla opintoaluja herättivät halu saada parempaa palkkaa, uralla etenemiseen sekä toisaalta myös työpaikan jatkuvuuteen liittyvät tekijät. Ammattikoulutetuista osallistumattomista 39 prosentin mielestä työttömyys tai sen uhka aiheutti tarvetta ryhtyä lähitulevaisuudessa opiskelemaan. Niin ikään 37 % arveli vakituisen työpaikan saamisen lisäävän paljon tai jonkin verran opiskeluhalua. Yleensäkin ammattikoulutetut osallistumattomat olivat kuitenkin melko koulutusmyönteisiä, sillä kaikki muut osatekijät paitsi ammattitaidon ja itsensä kehittäminen sekä vaihtelunhalu herättivät enemmän halukkuutta ryhtyä opiskelemaan kuin ammattikoulutetuilla osallistujilla ja hyvinkoulutetuilla.

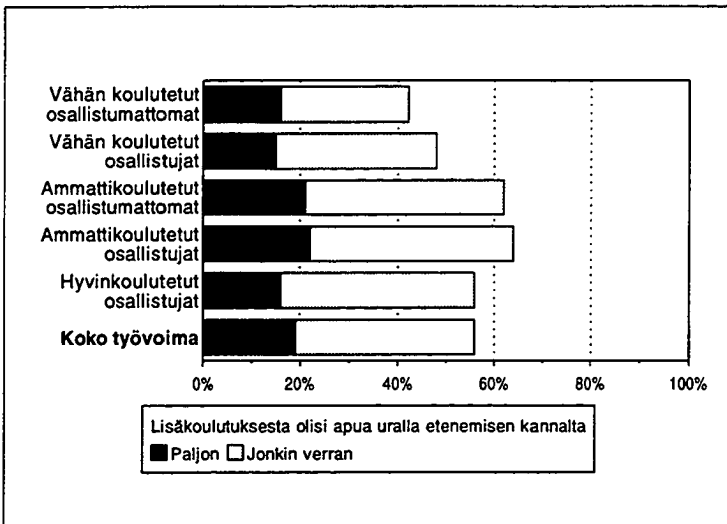
6.2 Lisäkoulutustarve

Kaikilta 18–64-vuotialta työvoimaan kuuluvilta kysyttiin myös konkreettista lisäkoulutustarvetta. Rungas puolet (53 %) ilmoitti tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta (kuvio 11). Määrä vastasi kaikkiaan noin 1,3 miljoonaa ihmistä. Kaikista vastaajista vajaa viidesosa (19 %) arveli, että lisäkoulutuksesta olisi paljon hyötyä urakehityksen kannalta, ja 37 prosentin mielestä koulutuksesta olisi jonkin verran hyötyä (kuvio 12). Vastaajista 41 % katsoi, ettei lisäkoulutus juurikaan edistäisi heidän urakehitystään.

Vastaajatyypeittäin tarkasteltuna lisäkoulutustarvetta esiintyi eniten hyvinkoulutetuilla osallistujilla, joista 72 % ilmoitti tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta. Myös ammattikoulutetut osallistujat ilmoittivat keskimääräistä useammin koulutustarvetta. Yleensäkin aikuiskoulutukseen osallistuneet ilmoittivat osallistumattomia useammin tarvitsevansa lisäkoulutusta. Vastaavat erot näkyivät myös jokaista sosiaaliryhmää erikseen tarkasteltaessa (liitetaulukko 5).

Kuvio 11
Ammatillisen lisäkoulutuksen tarve vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Kuvio 12
Mahdollisen lisäkoulutuksen vaikutus uralla etenemiseen vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

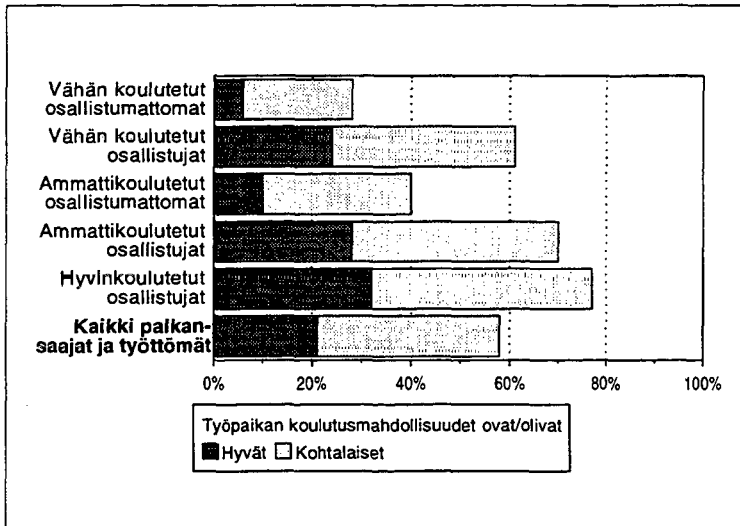
Ylemmät toimihenkilöt ilmoittivat muita useammin lisäkoulutustarpeesta; heistä lähes kolme neljäsosaa katsoi tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta. Myös alemmat toimihenkilöt ilmoittivat keskimääräistä useammin tarvitsevansa lisäkoulutusta. Vähiten koulutustarvetta esiintyi työntekijöillä (liitetaulukko 5).

Kaikista 18–64-vuotiaista viidennes arveli lisäkoulutuksen edistävän heidän urakehitystään paljon ja 37 prosentin mielestä jonkin verran (kuvio 12). Ammattikoulutetut arvelivat muita ryhmiä useammin, että lisäkoulutus edesauttaisi uralla etenemisessä. Ammatin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen osallistuminen jossain elämänvaiheessa ei vaikuttanut siihen, katsoiko henkilö koulutuksesta olevan apua urakehityksessä vai ei.

Alemmat toimihenkilöt uskoivat muita useammin lisäkoulutuksen helpottavan heidän urakehitystään tai parantavan heidän ammattitaitoaan (liitetaulukko 6). Ammattikoulutetuista alemmista toimihenkilöistä, jotka olivat olleet ammatillisessa aikuiskoulutuksessa korkeintaan kerran, 29 % uskoi lisäkoulutuksella olevan paljon myönteistä vaikutusta ammattiuralleen.

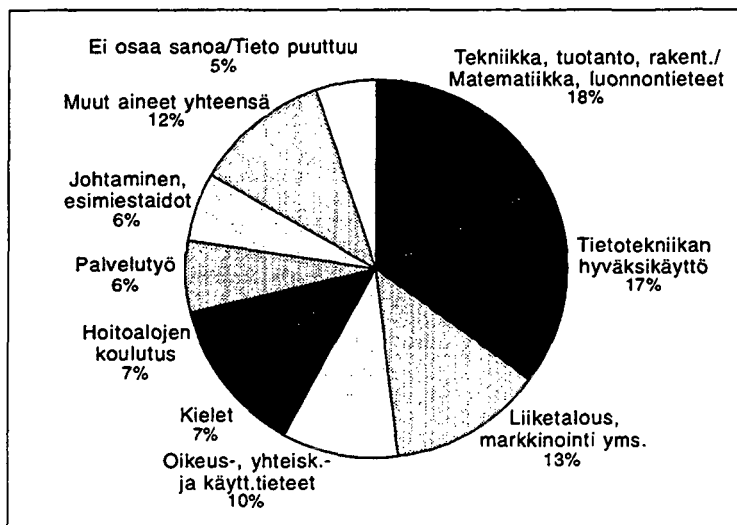
Runsa viidesosa (22 %) 18–64-vuotiaista palkansaajista piti oman työpaikkansa koulutusmahdollisuuksia hyvinä, 37 % kohtalaisina ja 38 % heikkoina (kuvio 13). Parhaimmat koulutusmahdollisuudet työpaikallaan oli hyvinkoulutetuilla osallistujilla, joista kolmasosa piti mahdollisuuksia hyvinä ja 45 % kohtalaisina. Vähän koulutetuista osallistumattomista peräti 62 % arveli työpaikkansa koulutusmahdollisuudet heikoiksi. Yleensäkin paremmassa työmarkkina-asemassa olevilla myös koulutusmahdollisuudet olivat hyvät. Aikuiskoulutusta saaneet pitivät mahdollisuuksiaan saada koulutusta työpaikallaan parempina kuin ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomat.

Koulutustarpeet heijastuvat sen mukaan, millä toimialoilla ja missä ammateissa henkilöt työskentelivät. Tekniikkaan, tuotantoon ja rakentamiseen liittyvää koulutustarvetta mainittiin useimmin (18 % lisäkoulutusta tarvitsevista; kuvio 14). Jotakuinkin yhtä usein (17 %) oli tiedon tarvetta tietotekniikan hyväksikäyttöön liittyvistä asioista. Seuraavaksi eniten mainittiin liiketalouden, markkinoinnin ja toimistoalan (13 %) sekä oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden koulutustarpeesta (10 %).

Kuvio 13
Mahdollisuudet saada ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta työpaikalla vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Kuvio 14
Ammatillisen lisäkoulutustarpeen
koulutussisältö 1990
(lisäkoulutusta tarvitseva
18-64-vuotias työvoima)

Aikuiskoulutukseen osallistumattomilla lisäkoulutustarpeet korostuivat tekniikan, tuotannon ja rakentamisen aloilla (liitetaulukko 7). Ammatikoulutetuilla osallistumattomilla oli tavallista enemmän koulutustarvetta myös hoitoalalta. Aikuiskoulutusta saaneilla esiintyi keskimääräistä enemmän tarvetta saada lisäkoulutusta tietotekniikan hyväksikäytöstä. Vähän koulutetut ja ammattikoulu-

tetut osallistujat halusivat keskimääräistä useammin myös kaupan, markkinoinnin ja toimistoalan lisäoppia. Hyvinkoulutetuilla osallistujilla oli tavallista useammin oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden, vieraiden kielten, johtamistaitojen sekä jossain määrin hoitoalaan liittyvien aiheiden koulutustarvetta.

6.3 Yhteenveto

Koulutushalukkuus oli yleisesti ottaen melko suuri. Niin ikään konkreettista lisäkoulutustarvetta esiintyi melkoisesti, sillä yli puolet 18-64-vuotiaasta työvoimasta katsoi tarvitsevansa lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta.

Koulutushalukkuus ja myös ilmoitettu koulutustarve oli suurin korkeimmin koulutetuilla. Hyvinkoulutetuista osallistujista kolme neljäsosaa aikoi opiskella kuluvan vuoden sisällä tutkimushetkestä lukien.

Koulutushalukkuus ja koulutustarpeet olivat kiinni henkilön työmarkkina-asemasta. Mitä koulutetumpi sitä valmiimpi opintoihin ja sitä enemmän koulutusta tarvittiin. Toisaalta ammatillista aikuiskoulutusta saaneet olivat pohjakoulutuksesta riippumatta halukkaampia koulutukseen. Halukkuus kuitenkin myös tässä yhteydessä oli kiinni siitä, että aikuiskoulutukseen osallistuneet olivat paremmassa työmarkkina-asemassa kuin osallistumattomat.

7 Aikuiskoulutukseen osallistumisen esteet

Aikuiskoulutukseen osallistumisen esteitä tarkasteltiin jakamalla koulutus toisaalta omaehtoiseen, omalla vapaa-ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvaan, ja toisaalta työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen. Vastaajia pyydettiin aluksi arvioimaan,

miten paljon tietyt osatekijät estivät tai vaikeuttivat koulutukseen osallistumista. Lopuksi he valitsivat mielestään tärkeimmän opiskelun esteen (vrt. Simpanen ja Blomqvist 1992, 19–24).

7.1 Omaehtoisen opiskelun esteet

Opintojen ja työn yhteensovittaminen näytti olevan ongelmallista. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 23 % piti hankalia työaikoja suurimpana esteenä opiskelulle (taulukko 15). Vaikka kaksi kolmasosaa vastaajista ilmoittikin saaneensa tarvitessaan riittävästi tietoa aikuiskoulutusmahdollisuuksista, niin 16 % vastaajista mainitsi suurimmaksi opiskeluesteeksi tie-

don puutteen tai koulutusmahdollisuuksien puutteen tai huonon sijainnin.

Seuraavaksi useimmin suurimpana esteenä pidettiin kiinnostuksen puutetta (12 % vastaajista), koti- ja perhesyyt (11 %) sekä väsymykseen, ikään ja terveyteen liittyviä syitä (11 %).

Taulukko 15
Omaehtoiseen koulutukseen osallistumisen suurin este tai vaikeus vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Suurin este tai vaikeus	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Hankalat tai epäsäännölliset työajat	16,4	26,4	22,8	24,2	25,8	23,4
Koulutusmahdollisuuksien puute tai huono sijainti/ Tiedon puute opiskelumahdollisuuksista	12,6	11,3	18,4	18,3	15,8	15,8
Kiinnostuksen puute	20,7	14,1	14,2	8,1	5,7	11,9
Koti- ja perhesyyt/ Elämänolosuhteet	5,2	6,4	13,2	13,8	16,1	11,3
Väsymys/ Ikä ja terveys	17,9	16,5	6,1	7,8	6,7	10,5
Taloudelliset syyt/ Vähäinen pohjakoulutus/ Epäonnistumisen pelko	13,2	9,5	11,3	8,1	5,6	9,4
Muut kuin opintoharrastukset	4,5	8,0	5,9	9,1	11,2	7,9
Koulutuksesta ei ole hyötyä/ Koulutuksen heikko laatu	4,1	2,8	3,4	4,5	5,3	4,0
Ei ole maininnut esteitä/ Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	5,4	5,0	4,7	6,1	7,8	5,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2 763

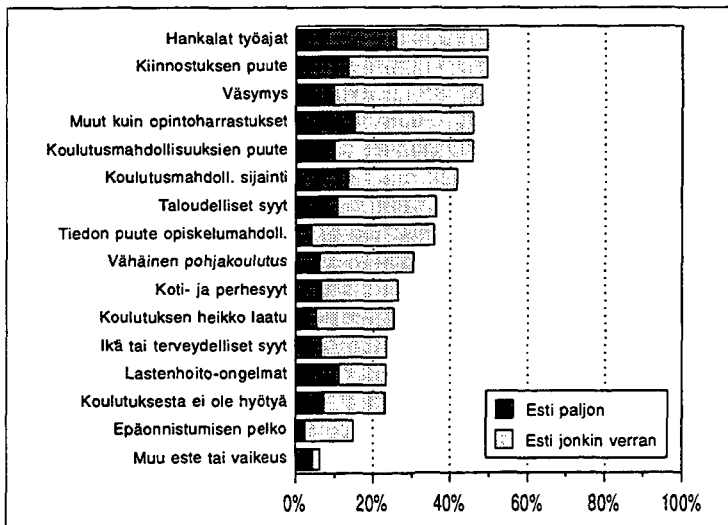
Vähän koulutetuilla suurimpina esteinä korostuivat tavallista useammin kiinnostuksen puute sekä ikä ja terveyssyyt. Vähän koulutetuista osallistumattomista runsas viidesosa (21 %) piti kiinnostuksen puutetta tärkeimpänä esteenä opintojen aloittamiselle. Heillä opintojen esteenä oli muita useammin myös taloudelliset syyt sekä vähäinen pohjakoulutus, mikä osittain heijastui epäonnistumisen pelkona. Vähän koulutetuista osallistujista runsaalla neljäsosalla suurimpana esteenä olivat hankalat työajat.

Ammattikoulutetuilla omaehtoista opiskelua haittasivat tavanomaista useammin tiedon puute opiskelumahdollisuuksista tai koulutusmahdollisuuksien huono sijainti sekä koti- ja perhesyyt. Ammattikoulutetuilla aikuis- koulutukseen osallistumattomilla halukkuutta vähensivät myös kiinnostuksen puute opintoja kohtaan ja taloudelliset syyt. Ammattikoulutetut osallistujat mainitsivat keskimääräistä useammin esteeksi myös hankalat työajat.

Hyvinkoulutetut mainitsivat hankalat työajat suurimmaksi esteeksi koulutukseen hakeutumislleen (26 % hyvinkoulutetuista osallistujista). Niin ikään he kokivat koti- ja perhesyyt, muut harrastukset ja koulutuksen järjestelyihin liittyvät tekijät muita useammin opintojen esteeksi.

Opintoesteitä voidaan tarkastella myös yksittäisten osatekijöiden mukaan eli ts. sitä, estivätkö tai vaikeuttivatko nämä osatekijät opiskelua omalla vapaa-ajalla paljon, jonkin verran vai ei lainkaan.

Hankalat tai epäsäännölliset työajat (aikapula) haittasivat työvoimaan kuuluvaa väestöä 26 %:n mielestä paljon ja 24 %:n mielestä jonkin verran (vrt. myös Simpanen ja Blomqvist 1992, 19). Lähes yhtä moni ilmoitti kiinnostuksen puutteen haittaavan opiskeluhalukkuutta paljon tai jonkin verran (49 %). Kuitenkin kiinnostuksen puute koettiin toissijaisena esteenä hankaliin työaikoihin verrattuna, sillä vain 13 % arvioi sen estävän opintoihin hakeutumista paljon (kuvio 15).

Kuvio 15
Eri tekijöiden merkitys omaehtoiseen koulutukseen osallistumisen esteenä 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Niin ikään väsymys esti koulutukseen hakeutumista melko usein, mutta myöskään sitä ei kovin usein pidetty ensisijaisena syynä. Muita melkein yhtä paljon vaikuttavia esteitä olivat muut kuin opintoharrastukset ja so-
pivien koulutusmahdollisuuksien puute.

Vähän koulutetut olivat muita haluttomampia opintojen suhteen. Vähän koulutetuista osallistumattomista 64 % ilmoitti kiinnostuksen puutteen estävän tai haittaavan osallistumista omalla vapaa-ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvaan koulutukseen (liite-
taulukko 8). Vähän koulutetuista osallistujista 56 % oli tätä mieltä. Vähän koulutetut osallistumattomat kokivat osallistujia useammin lähes kaikkien mainittujen osatekijöiden estävän tai haittaavan opintoihin hakeutumista. Ainoastaan hankalat työajat, väsymys, muut harrastukset ja lastenhoito-ongelmat olivat vähän koulutetuille osallistujille useammin esteenä kuin osallistumattomilla.

Muita selvästi aikuiskoulutukseen osallistuneita useammin mainittuja esteitä osallistumattomilla olivat vähäinen pohjakoulutus, taloudelliset syyt, ikä tai terveyteen liittyvät syyt, koulutuksen hyödyttömyys ja epäonnistumisen pelko.

Ammattikoulutettuja osallistujia ja osallistumattomia sekä hyvinkoulutettuja osallistujia vertailtaessa toistuu samankaltainen tilanne kuin vähän koulutetuillakin. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomat kokivat yleensä eri osatekijöiden haittaavan osallistumista opintoihin useammin kuin aikuis-
koulutukseen osallistuneet. Ammattikoulutetut osallistujat ja hyvinkoulutetut ilmoittivat ainoastaan muiden harrastusten, koti- ja perhesyiden, koulutuksen huonon laadun sekä lastenhoito-ongelmien olevan useammin esteenä koulutukseen hakeutumiseen kuin ammattikoulutetuilla osallistumattomilla.

7.2 Työnantajan työajalla kustantaman opiskelun esteet

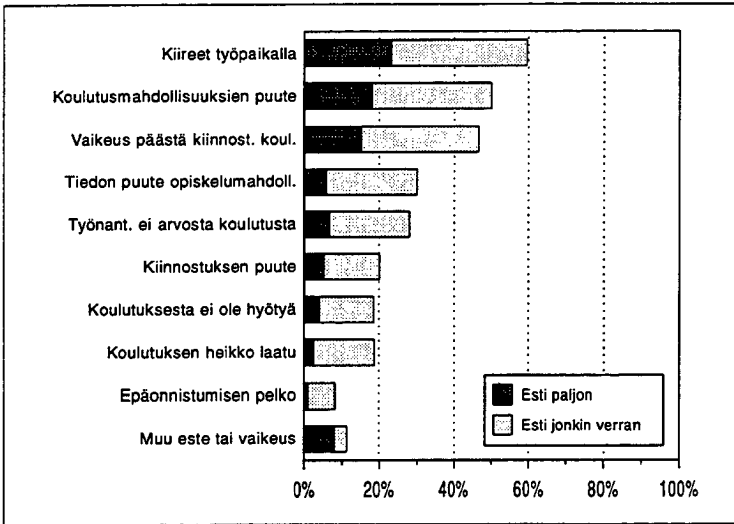
Tutkimusten mukaan kiire työssä on vuosien mittaan lisääntynyt (esim. Kolu 1991,69–71). Aikuiskoulutustutkimukseen vastanneista palkansaajista lähes kolmasosalla (31 %) suurimpana työnantajan työajalla järjestämään koulutukseen osallistumisen esteenä oli kiireet työssä (taulukko 16). Seuraavaksi useimmin suurimpana esteenä pidettiin sitä, ettei sopivaa koulutusta ollut tarjolla tai siitä ei tiennyt (22 %). Vastaaajista 10 prosentilla osallistumista haittasi se, että koulutukseen oli vaikea päästä. Yhtä suuri joukko mainitsi työnantajaan liittyvät tekijät suurimmaksi opiskeluesteeksi (työnantaja ei arvosta koulutusta, koulutusmäärärahoja ei ole, työnantaja ei järjestä koulutusta).

Ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen osallistumattomilla muita useammin esteinä korostuivat tiedon puute ja heikko koulutustarjonta. Sekä vähän koulutetuista että ammattikoulutetuista osallistumattomista 30 % piti tätä syyryhmää suurimpana esteenä osallistumiselle. Muita ryhmiä useammin myös työnantajaan liittyvät syyt estivät koulutukseen hakeutumisen. Vähän koulutetut osallistumattomat olivat muita haluttomampia osallistumaan työpaikkakoulutukseen; heistä 13 % piti suurimpana osallistumisesteenä kiinnostuksen puutetta, kun kaikista palkansaajista 5 prosentilla se oli tärkein este. Myös vähän koulutetuilla osallistujilla kiinnostuksen puute oli estänyt tai vaikeuttanut osallistumista tavanomaista useammin.

Taulukko 16

Työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen osallistumisen suurin este tai vaikeus vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Suurin este tai vaikeus	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Kiireet työpaikalla	17,9	29,7	23,3	34,4	43,7	31,0
Sopivaa koulutusta ei ole tarjolla/ Tiedon puute opisk.mahdollisuuksista	29,6	16,2	30,1	19,2	17,6	21,6
Vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen	7,9	9,0	10,0	11,7	10,9	10,3
Työnantajaan liittyvät syyt	11,0	9,0	11,7	10,2	6,7	9,8
Kiinnostuksen puute	14,3	9,0	5,5	3,6	1,5	6,0
Muut syyt	6,4	7,5	5,3	5,1	8,4	6,2
Ei ole maininnut esteitä/ Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	12,9	19,6	14,1	15,8	11,2	15,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	293	414	391	855	337	2 291

Kuvio 16
Eri tekijöiden merkitys työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen osallistumisen esteenä 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Ammattikoulutetuilla osallistujilla ja hyvin-koulutetuilla selvästi useimmin mainittuna esteenä oli kiireet työssä. Hyvinkoulutetuista osallistujista jopa 44 % piti tätä suurimpana esteenä tai haittana osallistumiselleen. Toisena muita ryhmiä useammin mainittuna esteenä oli se, että koulutukseen oli vaikea päästä. Hyvinkoulutetuilla myös koulutuksen järjestelyihin liittyvät syyt vaikeuttivat osallistumista.

Yksittäisten osatekijöiden mukaan tarkastelunakin työn kiireisyys näkyi haittaavan

työnantajan työajalla järjestämään koulutukseen osallistumista. Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 23 % arvioi työkiireiden vaikeuttavan tai estävän koulutukseen osallistumista paljon ja 37 % jonkin verran (kuvio 16). Puolet vastaajista ilmoitti sopivien koulutusmahdollisuuksien puutteen vaikeuttavan osallistumista ja lähes yhtä moni (47 %) arveli, että kiinnostavaan koulutukseen pääsy oli vaikeaa. Sen sijaan epäonnistumista ei juurikaan pelätty, sillä vain 8 % arveli sen vaikeuttavan osallistumishalukkuutta.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomat ilmoittivat osallistuneita useammin lähes kaikkien osatekijöiden vaikeuttavan tai estävän työajalla työnantajan kustantamaan koulutukseen osallistumista. Selvästi ainoastaan työkiireet tuntuivat estävän useammin aikuiskoulutukseen osallistuneita kuin osal-

listumattomia. Ammattikoulutetuista ja hyvinkoulutetuista lisäksi koulutuksen heikko laatu vähensi osallistumishaluja. Hyvinkoulutetuilla myös tunne siitä, että koulutuksesta ei olisi hyötyä vaikeutti kouluttautumista (liitetaulukko 9).

7.3 Opintososiaaliset esteet ja opetuksen järjestämistavat

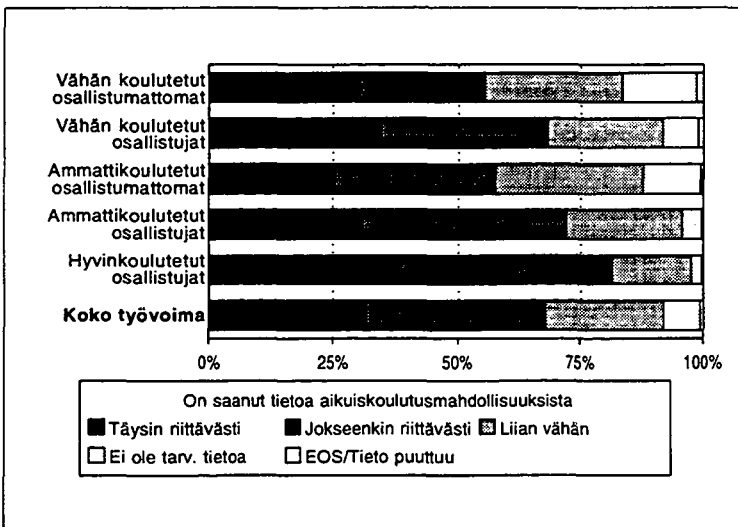
Opintojen järjestämistavat vaikuttavat siihen, kuinka paljon ja ketkä aikuiskoulutuspalveluja käyttävät. Yhtenä esteenä voidaan pitää tiedon puutetta eri opiskelumahdollisuuksista. Myös se, millä tavoin opintoja tuetaan on oma vaikutuksensa.

7.3.1 Opintososiaaliset esteet

Tietoa aikuiskoulutusmahdollisuuksista näytti olevan melko hyvin saatavilla. Kaikista 18-64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista kaksi kolmasosaa arveli saaneensa tarvitseensa riittävästi tietoa aikuiskoulutusmahdollisuuksista.

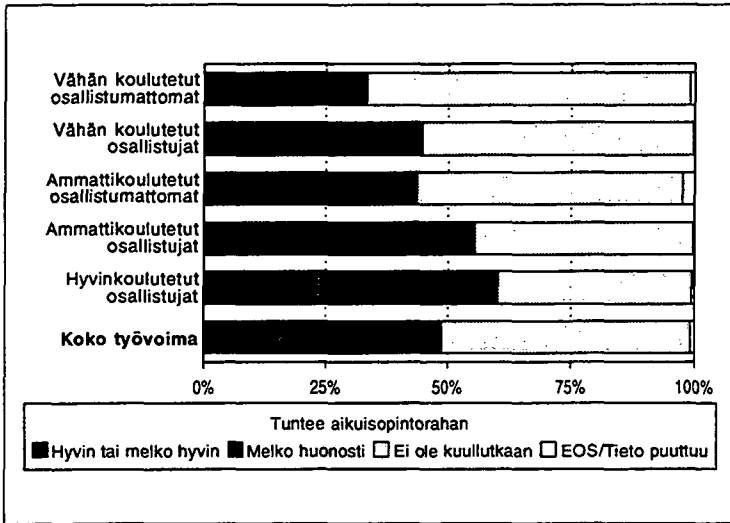
Kuitenkin neljäsosa katsoi, että tietoa oli liian vähän saatavilla (kuvio 17).

Kuten jo edellä opiskelun esteitä tarkasteltaessa tuli esille, vähiten koulutetut ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomat kärsivät eniten siitä, ettei aikuisopinnoista saanut tarpeeksi tietoa. Ilmeistä on, että toisaalta opinnoista saatava informaatio suuntautuu usein sellaisille kohderyhmille, jotka jo aktiivisesti ovat koulutuspalveluja käyttäneet. Toisaalta aikuiskoulutukseen ahkerasti osallistuneet tietävät, mistä tietoa saa, ja ovat oppineet käyttämään näitä tietolähteitä.

Kuvio 17
Tiedonsaanti aikuiskoulutusmahdollisuuksista vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotias työvoima)

Kuvio 18
Aikuisopintorahan tunnettuus
vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotias työvoima)

Vaikka vastaajat yleisesti ottaen ilmoittivatkin saavansa tarvitessaan melko hyvin tietoa aikuiskoulutusmahdollisuuksista, oli tietämys esimerkiksi aikuisopintorahasta vähäinen. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista puolet ei ollut edes kuullut käsitteestä "aikuiskoulutus" ja kolmasosa tunsikin sen huonosti (kuvio 18). Vain 15 % tiesi aikuiskoulutuksen melko hyvin tai hyvin. Vuonna 1990 aikuiskoulutusta harjoittaneistakin 45 prosenttia ei tiennyt asiasta mitään.

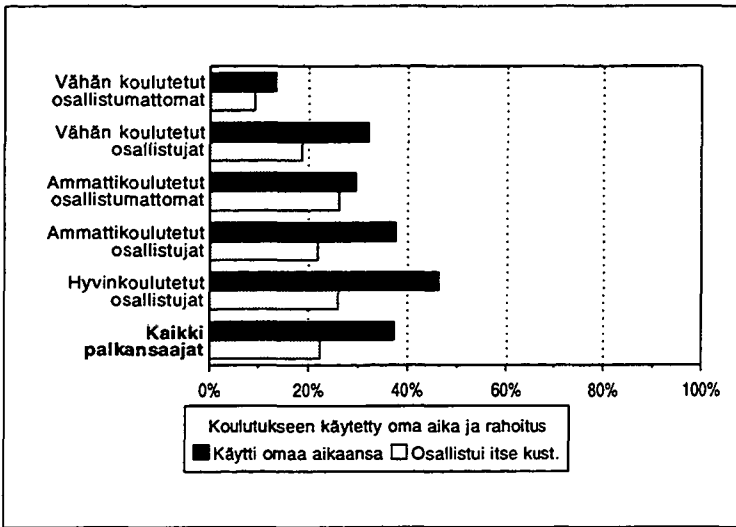
Parhaiten aikuiskoulutuksen tunsivat korkeimmin koulutetut; hyvinkoulutetuista osallistujista lähes neljäsosa tiesi opintorahan hyvin tai melko hyvin. Kuitenkin hyvinkoulutetuistakin 39 % ei ollut kuullut asiasta lainkaan. Vähän koulutetuista osallistumattomista kaksi kolmasosaa ei tuntenut asiaa lainkaan.

Yhtenä syynä tietämättömyyteen on se, että aikuiskoulutuskärjestelmä oli tutkimusvuonna verrattain uusi. Aikuiskoulutusta myönnettiin ensimmäisen kerran vuonna 1987. Tuolloin rahaa myönnettiin 12 miljoonaa

markkaa edestä. Vuonna 1990 valtion aikuiskoulutuksen avustukset olivat 96 miljoonaa markkaa ja vuonna 1992 jo 408 miljoonaa markkaa. Aikuiskoulutusta sai opintovuonna 1991/92 yli 26 000 henkeä, kun opintovuonna 1989/90 saajia oli vain vajaa 9 000 (Lahtinen 1992, 127; Lahtinen 1993).

Tiedontasoa kuvasti ehkä jossain määrin myös mahdollisuudet käyttää opintovapaata. Työvoimasta (18–64-vuotiaista) vain 8 % oli kysynyt työnantajalta mahdollisuuksia käyttää opintovapaata (vrt. Simpanen ja Blomqvist 1992, 38). Niistä, jotka tätä mahdollisuutta olivat kysyneet, 13 % ilmoitti työnantajan suhtautuneen asiaan kielteisesti ja 9 prosentilla työnantaja ei ollut ilmoittanut kantaansa (77 % suhtautui myönteisesti).

Sinänsä palkansaajilla näytti olevan mahdollisuuksia saada opintovapaata. Kuitenkaan sitä ei juurikaan käytetty. Vuonna 1990 aikuiskoulutukseen osallistuneista vain parisen prosenttia oli käyttänyt opintoihinsa opintovapaata.

Kuvio 19
Ammatillisen aikuiskoulutuksen
kustannuksiin osallistuminen ja
oman ajan käyttäminen opiskeluun
vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotiaat ammatilliseen
aikuiskoulutukseen osallistuneet
palkansaajat)

Kuten jo edellä tuli esille, olivat taloudelliset tekijät 36 % mielestä esteenä opintojen aloittamiselle. Aikuisopintotukijärjestelmän kehittämisen taustalla oli ajatus lähteä vähentämään näitä taloudellisia esteitä. Tutkimusvuonna 1990 järjestelmää ei juurikaan oltu käytetty, vain noin prosentti aikuisopiskelijoista oli saanut opintoihinsa valtion taakamaa opintotukea.

Kaikista 18–64-vuotiaista ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vuonna 1990 olleista palkansaajista 22 prosenttia osallistui myös itse saamansa koulutuksen kustannuksiin. Oma aikaansa ammattiin tai työhön liittyviin aikuisopintoihin käytti 37 prosenttia palkansaajista (kuvio 19).

Naiset osallistuivat koulutuksensa kustannuksiin useammin kuin miehet: 29 % ammatillisessa aikuiskoulutuksessa olleista pal-

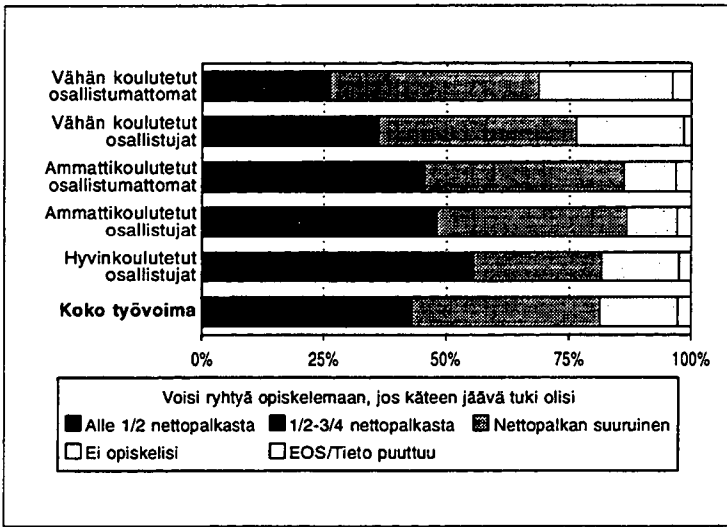
kansaajanaisista. Miehillä vastaava osuus oli 15 %. Naiset uhrasivat myös omaa vapaa-aikaansa koulutukseen useammin kuin miehet. Kun ammattiin tai työhön liittyviin aikuisopintoihin vuonna 1990 osallistuneista palkansaajamiehistä 30 % käytti opiskeluun myös omaa aikaansa, niin naisista omaa aikaansa käytti 45 %.

Mitä koulutetumpi henkilö oli, sitä useammin hän käytti opintoihinsa myös omaa vapaa-aikaansa ja osallistui koulutuskustannuksiin. Syynä siihen, että korkeimmin koulutetut osallistuivat muita useammin koulutuksen maksamiseen lienee osaltaan se, että he myös osallistuivat pidempikestoiseen koulutukseen useammin kuin vähiten koulutetut. Lyhyet, parin päivän kurssit ovat usein juuri työnantajan kustantamaa henkilöstökoulutusta.

Lähes kaikki (96 %) 18–64-vuotiaista ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneista palkansaajista, oli ollut henkilöstökoulutuksessa vuonna 1990. Määrä oli lähes puolet vastaavanikäisistä palkansaajista. Suurin osa (79 %) henkilöstökoulutuksesta oli työnantajan kokonaan kustantamaa.

Kuitenkin osa palkansaajista osallistui myös itse tavalla tai toisella henkilöstökoulutuksen kustannuksiin joko maksamalla itse opintokulujaan tai käyttämällä siihen omaa vapaa-aikaansa. Naiset osallistuivat miehiä useammin myös henkilöstökoulutuksen kustannuksiin.

Vaikka opinnot saattavatkin aiheuttaa taloudellisia menetyksiä, olivat vastaajat kuitenkin valmiita tinkimään toimeentulostaan opintojen vuoksi. 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 22 prosenttia ilmoitti voitavansa ryhtyä opiskelemaan päätoimisesti, jos "käteen jäävän" tuen osuus olisi puolet nettopalkasta (kuvio 20). Vastaajista 46 % katsoi, että tuen olisi oltava yhtä suuri kuin nettopalkankin. Mitä koulutetumpi henkilö oli, sitä suuremman osan tuloistaan hän oli valmis tinkimään. Toisaalta heillä myös tulotaso oli suurempi kuin vähemmän koulutetuilla (vrt. taulukko 9, s. 27).

Kuvio 20
Käteen jäävä "ilmais"tuki opiskelun ehtona vastaajaryhmittäin 1990; osuus nettopalkasta (18–64-vuotias työvoima)

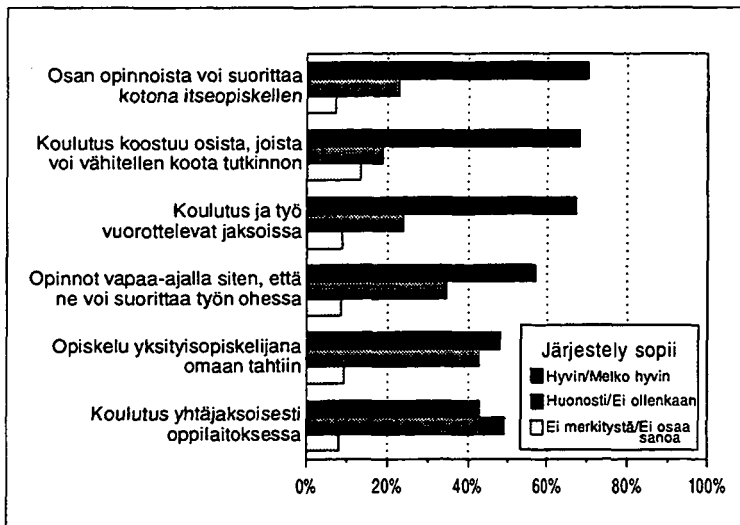
7.3.2 Opetuksen järjestämistavat

Ajanpuute oli yleisenä esteenä opintojen aloittamiselle. Viime kädessä ajanpuutteen liittyvät ongelmat kytkeytyvät siihen, millä tavoin opetus on järjestetty. "Koulumainen", oppilaitoksessa tapahtuva aikuisopiskelu ei työelämässä oleville juurikaan sovellu. Työvoimaan kuuluvista 18–64-vuotiaista puolet ilmoitti, että yhtäjaksoinen opiskelu oppilaitoksessa sopisi heille huonosti tai ei ollenkaan (kuvio 21). Parhaimpana annetuista järjestämistavoista pidettiin vaihtoehtoa, jossa osan opinnoista voisi suorittaa kotona itseopiskellen

rittaa kotona itseopiskellen (70 % mielestä tällainen järjestely sopisi heille hyvin tai melko hyvin ja 23 %:n mielestä huonosti).

Jotakuinkin yhtä suosittuna pidettiin mahdollisuutta, jossa koulutus koostuisi osista, joista voisi vähitellen koota tutkinnon. Niin ikään koulutuksen ja työn vuorottelu tuntui sopivan melko usealle.

Vastaajaryhmittäin ei ollut kovinkaan suuria eroja sen suhteen, mitä opetuksen järjestämistavoista pidettiin suosituimpina ja mitä huonoimpina.

Kuvio 21
Opintojen järjestämistavat
opiskelun ehtona 1990
(18–64-vuotias työvoima)

7.4 Yhteenveto

Vaikka ihmisiltä löytyikin koulutushalukkuutta, niin opintojen aloittaminen ei kuitenkaan ollut aivan yksinkertaista. Opintoihin ei tunnu riittävän aikaa. Puolet vastanneista ilmoitti hankalien työaikojen estävän tai vaikeuttavan omaehtoiseen opiskeluun ryhtymistä. Kiireet työssä estivät puolestaan 60 prosenttia hakeutumasta työajalla tapahtuvaan koulutukseen.

Vähiten koulutetut ja ammatilliseen aikuis-koulutukseen osallistumattomat ilmoittivat koulutettuja useammin mainittujen tekijöiden estävän tai vaikeuttavan opintoihin hakeutumista. Tilanne heijastaa ehkä enemmänkin eroja työtehtävissä ja työmarkkina- asemassa kuin todellisia esteitä. Parhaiten koulutetut ja ammatilliseen aikuis-koulutukseen aktiivisesti osallistuneet olivat sellaisissa työtehtävissä, jotka toisaalta vaativat koulutautumista. Toisaalta heidän asenteensa koulutusta kohtaan oli myönteisempiä kuin aikuis-koulutukseen osallistumattomilla. Tämä vaikutti siihen, ettei esteitä tai vaikeuksia esiintynyt siinä määrin kuin osallistumattomilla.

Hyvinkoulutetuilla ja ammattikoulutetuilla osallistujilla esteet kytkeytyivät paitsi ajanpuutteeseen, niin myös koti- ja perhesyihin. He myös suhtautuivat koulutukseen kriittisemmin, sillä he pitivät osallistumattomia useammin koulutuksen heikkoa laatua opiskelun esteenä.

Aikuiskoulutukseen osallistumattomilla ei useinkaan ollut tarpeeksi tietoa opiskelumahdollisuuksista. Heillä myös saadun koulutuksen vähäisyys esti koulutukseen hakeu-

tumista, samoin kuin taloudelliset syyt sekä ikä ja terveyteen liittyvät syyt.

Aikuiskoulutukseen osallistumattomien osallistuneita heikompaan työmarkkina-asemaa kuvasti se, että he eivät kokeneet koulutuksesta olevan hyötyä, mikä heikensi osallistumishalukkuutta.

Myös tiedonpuutetta, ainakin tietyistä opiskeluun liittyvistä asioista, voi pitää opiskelun esteenä. Yleisesti kysyttäessä vastaajat ilmoittivat saavansa riittävästi tietoa aikuis-koulutusmahdollisuuksista. Kuitenkaan esimerkiksi aikuisopintorahasta ei juurikaan tiedetty. Toisaalta tukimuoto oli tutkimusvuonna vielä melko uusi, mikä lienee vaikuttanut tuloksiin. Valtion takaamaa opintotukea ei liiemmästi oltu käytetty opiskeluun, ei myöskään opintovapaata.

Kuitenkin ammatillisessa aikuiskoulutuksessa vuonna 1990 olleista palkansaajista runsas viidesosa oli osallistunut myös itse koulutuksen kustannuksiin. Niin ikään henkilöstökoulutuksessa olleista palkansaajista viidesosa oli joko käyttänyt opintoihinsa omaa aikaansa tai osallistunut koulutuksen kustannuksiin.

Ihmiset olivatkin valmiita tinkimään taloudellisesta toimeentulostaan opiskelun vuoksi. Suurempana esteenä opintojen aloittamiselle olivat opintojen järjestämistavat. Yhtäjaksoinen opiskelu oppilaitoksessa ei työssäkäyvälle sovellu. Parhaimpana vaihtoehtona pidettiin opiskelun osittamista ja tutkinnon kokoamista vähitellen. Tällöin opiskelu ei rasita taloudellisesti liiaksi, kun välillä on mahdollisuus olla työssä.

8 Aikuiskoulutus ja työssä koetut muutokset

Ammattia oli vaihtanut 58 % kaikista 18–64-vuotiaista haastatelluista. Samanikäisestä työvoimasta 57 % oli ollut nykyisessä työpaikassaan alle 10 vuotta. Työtehtävien vaihtuvuus oli jo suurempaa, sillä 39 % oli hoitanut nykyisiä tehtäviään alle kolme vuotta. (ks. taulukko 6, s. 23).

Millä tavoin aikuiskoulutukseen osallistuminen tai osallistumattomuus heijastuu työtehtävien muutokseen ja valmiuteen vaihtaa työpaikkaa? Luvussa 4.3 esiteltyjen tulosten valossa näyttää siltä, että koulutukseen osallistuminen lisää mahdollisuuksia urakehitykseen. Ovatko aikuisopintoja harjoittavat myös muita valmiimpia muutoksiin?

8.1 Koulutuksen vaikutukset

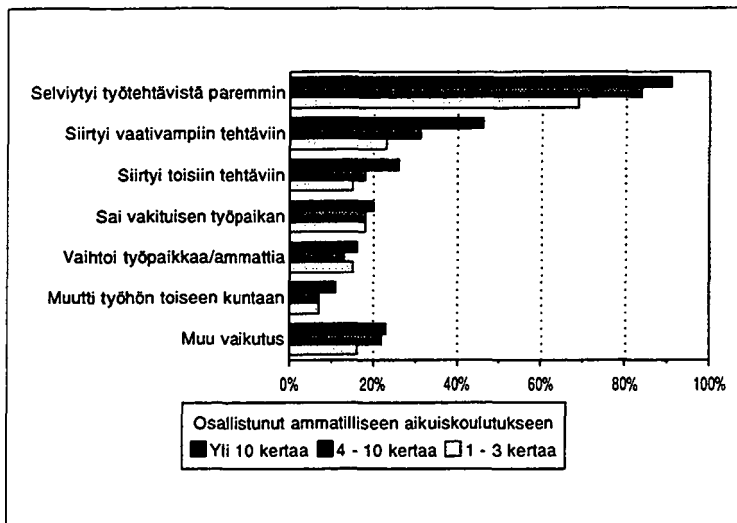
8.1.1 Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisen vaikutukset

Aiemmin on jo viitattu kysymykseen, jossa selviteltiin elämän aikana saadun ammatillisen aikuiskoulutuksen erilaisia vaikutuksia. Siinä yhteydessä jo tuli esille se, että vastaajat eivät ehkä ole pystyneet arvioimaan sitä, missä määrin tietyt muutokset ovat johtuneet saadusta koulutuksesta ja missä määrin "yleisestä" urakehityksestä. Tämä on syytä pitää mielessä prosenttijakautumia tutkittaessa. Tärkeämpää onkin vertailla eri vastaajaryhmien välisiä eroja kuin tarkastella yksittäisiä prosenttijakautumia.

Parempi selviytyminen työtehtävistä mainittiin useimmin aikuiskoulutuksen hyödyksi (kuvio 22). Toisaalta ammattiin tai työhön liittyvän aikuisopiskelun yhtenä tavoitteena voi yleensäkin ajatella olevan helpottaa työtehtävistä selviytymistä. Tästä syystä lienee

luonnollista, että tällaiseen vaihtoehtoon vastattiin myönteisesti. Mitä useammin aikuiskoulutuksessa oli oltu, sitä todennäköisemmin sen katsottiin vaikuttavan työtehtävistä selviytymiseen. Työtehtävien muuttuminen saattaa aiheuttaa lisäkoulutustarvetta. Kaikista työvoimaan kuuluvista 18–64-vuotiaista kolme neljäsosaa oli jossain elämänsä vaiheessa ollut tilanteessa, jossa omat tiedot ja taidot eivät enää riittäneet (ks. tarkemmin luku 8.2).

Kolmasosa ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneista vastaajista arvioi, että koulutus edesauttoi siirtymistä vaativampiin tehtäviin, ja viidesosa oli siirtynyt toisiin tehtäviin. Ilmeisesti aikuiskoulutus toi usein mukanaan uusia tehtäviä ja uusia haasteita, vaikkakaan työtehtävät eivät varsinaisesti muuttuneet tai vaihtuneet. Tämä selittänee sen, että sellaisia, jotka ilmoittivat vaihtaneensa toisiin tehtäviin, oli vähemmän kuin niitä, joille oli tullut vaativampia työtehtäviä.

Kuvio 22
Ammatillisen aikuiskoulutuksen vaikutukset ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisaktiivisuuden mukaan 1990 (18-64-vuotias työvoima)

Lähes viidennes (19 %) ammatillista aikuis-koulutusta saaneista arveli varmistaneensa työpaikan saannin saamallaan koulutuksella, ja 15 % oli vaihtanut työpaikkaa tai ammattia saadun koulutuksen perusteella. Sen sijaan muuttoalttiuteen aikuiskoulutuksella ei ollut kovinkaan suuria vaikutuksia. Ammattiin tai työhön liittyviä aikuisopintoja harjoittaneista 8 % oli muuttanut saadun koulutuksen johdosta toiseen kuntaan.

Mitä useammin henkilö oli ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, sitä enemmän hän koki koulutuksella olleen myönteisiä vaikutuksia. Tämä näkyi kaikkien kysytyjen osatekijöiden kohdalla. Tosin erot työpaikan vakiinnuttamisessa sekä työpaikan tai ammatin vaihtamisessa olivat verraten pieniä. Lähes kaikki (91 %) yli 10 kertaa elämänsä aikana ammatillisiin aikuisopintoihin osallistuneista ilmoitti selviytyneensä työstään paremmin koulutusta saatuaan. Koulutukseen

yhdestä kolmeen kertaan osallistuneista 69 prosentilla vaikutus oli tällainen.

Aktiivisimmin ammattiin tai työhön liittyvään aikuiskoulutukseen osallistuneista lähes puolet (46 %) oli saanut entistä vaativampia työtehtäviä. Yhdestä kolmeen kursilla olleistakin 23 % arvioi siirtyneensä vaativampiin tehtäviin koulutuksen ansiosta.

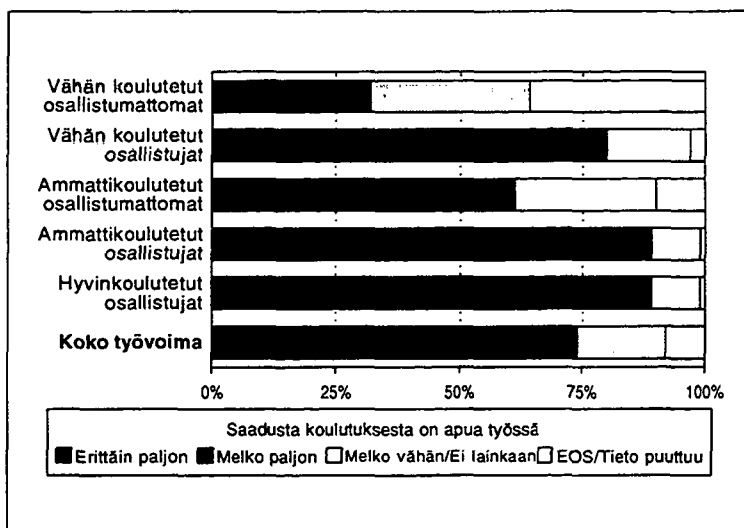
Jos ammattiin tai työhön liittyvien aikuisopintojen vaikutuksia katsotaan osallistujatyypeittäin siten, että vertailuun otetaan mukaan vain vähintään kaksi kertaa koulutuksessa olleet, niin osallistujaryhmien välillä ei ollut kovinkaan suuria eroja koulutuksen vaikutuksissa. Vähän koulutetuista osallistujista suhteellisesti suurempi osuus vaihtoi saadun koulutuksen seurauksena työtehtäviä kuin hyvinkoulutetuista. Niin ikään sekä vähän koulutetuille että ammattikoulutetuille koulutus merkitsi hyvinkoulutettuja useammin vakituisen työpaikan saamista.

8.1.2 Kaiken saadun koulutuksen merkitys

Koulutuksen arvostus näyttää olevan korkea. Kaikista 18–64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista kolme neljäsosaa arveli kaikesta saamastaan koulutuksesta olevan erittäin tai melko paljon apua senhetkisessä työssään. Vain 7 prosentin mielestä koulutuksesta ei ollut juuri mitään apua työssä (kuvio 23).

Vastaajatyypeittäin tarkasteltuna hyvinkoulutetuista ja ammattikoulutetuista osallistujista lähes kaikki (noin 90 %) arvioivat kai-

kella saamallaan koulutuksella olevan merkitystä työssään. Myös vähän koulutetuista osallistujista 80 % piti saamaansa koulutusta tärkeänä apuna työtehtävien suorittamisessa. Vähän koulutetut osallistumattomat pitivät saamaansa koulutusta työnsä kannalta vähämerkityksellisimpänä. Silti heistäkin noin kolmasosa arveli koulutuksesta olevan erittäin tai melko paljon apua työssään, kun 19 prosentin mielestä siitä ei ollut apua juuri lainkaan. Huomattavaa on, että 36 % vähän koulutetuista osallistumattomista ei osannut arvioida saamansa koulutuksen merkitystä nykyisessä työssään.

Kuvio 23
Elämän aikana saadun koulutuksen merkitys nykyiseen työhön vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Taulukko 17

Syyt, miksi kaikesta saadusta koulutuksesta ei ole ollut apua työssä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima, joiden mielestä koulutuksesta oli vain vähän tai ei lainkaan apua työssä)

Syyt	Vähän koulutetut osallistujat		Ammattikoulutetut osallistujat		Hyvin-koulutetut osallistujat	18–64-vuotias työvoima
	%	%	%	%		
Koulutus on eri alalta kuin työ	15,9	16,6	45,5	23,1	6,3	24,9
Koulutuksesta ei ole apua sen sisällön vuoksi	5,9	19,3	6,9	24,9	36,1	14,5
Koulutus ei vastaa työn sisältöä, vaikka onkin samalta alalta	2,5	10,7	15,3	24,6	31,7	13,9
Koulutuksesta ei ole apua sen vähäisyyden vuoksi	22,8	18,0	7,2	5,9	–	12,6
Ei ole saanut ammatillista pohjakoulutusta	27,4	5,5	5,5	–	–	10,2
Työn oppii tekemällä, koulutuksesta ei sinänsä apua	7,5	11,5	4,8	11,1	20,3	9,1
Muut syyt yhteensä	2,5	3,1	7,5	9,0	2,8	5,3
Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	15,5	15,3	7,3	1,4	2,8	9,5
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mainintoja	148	89	143	105	39	524

Ylemmistä toimihenkilöistä 88 prosenttia piti saatua koulutustaan merkittävänä apuna työssään. Myös alemmat toimihenkilöt katsoivat keskimääräistä useammin koulutuksesta olleen apua työssä (84 %). Työntekijöille koulutuksen merkitys työn kannalta oli muita ryhmiä vähäisempi (liitetaulukko 10).

Ammattiin tai työhön liittyvillä aikuisopinnoilla näyttäisi olevan vaikutusta työtehtävien hoitamisessa. Vaikka esimerkiksi vähän koulutetuissa osallistumattomissa oli paljon maataloudesta toimeentulonsa saavia, sosioekonomisella asemalla ei ole pohjakoulutustason mukaan tarkasteltuna merkitystä siihen, koettiinko koulutuksesta olevan apua vai ei. Kaikissa sosiaaliryhmissä ne, jotka olivat aikuiskoulutusta saaneet, arvioivat tavallista useammin saamaansa koulutuksen auttaneen työtehtävien hoitamisessa.

Koko 18–64-vuotiaasta työvoimasta 18 % arveli, että kaikesta siitä koulutuksesta, jota

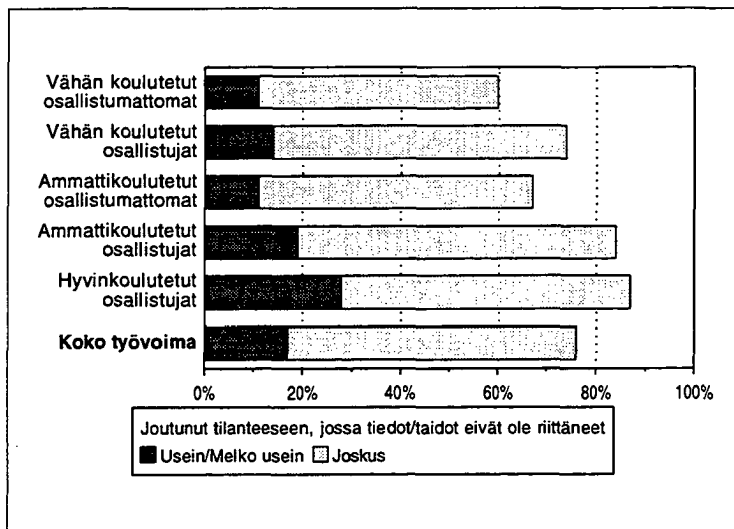
hän oli saanut, oli melko vähän tai ei juuri lainkaan hyötyä nykyisessä työssään (kuvio 23). Eniten mainittuna syynä sille, että koulutuksesta oli vain vähän apua työssä, oli se, että koulutus oli eri alalta kuin nykyinen työ. Kaikista maininnoista neljäsosa koski tätä syyryhmää (taulukko 17). Muita syitä oli mm. se, että koulutuksesta ei ollut apua, koska koulutus oli sisällöltään nykyiseen työhön sopimatonta tai se ei vastannut nykyistä työtä, vaikka se olisikin ollut samalta alalta.

Aikuiskoulutukseen osallistuneilla syyt liittyivät siihen, että koulutus ei vastannut työtä tai työ oli sellaista, että sen oppii tekemällä, jolloin saadulla koulutuksella ei ollut merkitystä. Ammattiin tai työhön liittyviin aikuisopintoihin osallistumattomilla useimmin mainitut syyt olivat toisaalta se, että koulutus oli eri alalta kuin senhetkinen työ tai vastaaja ei ollut juurikaan saanut mitään koulutusta.

8.2 Työssä tapahtuneet muutokset ja koulutus

Työelämässä tapahtuu koko ajan erilaisia muutoksia ja joskus muutokset aiheuttavat tilanteita, joissa työntekijä kokee tietonsa ja taitonsa riittämättömiksi. Kaikista 18–64-

vuotiaista työvoimaan kuuluvista kolme neljäsosaa oli joskus elämänsä vaiheessa joutunut työssään tällaiseen tilanteeseen (kuvio 24).

Kuvio 24
Tilanteet, joissa omat tiedot ja taidot eivät ole riittäneet vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Yleensä tilanteet lienevät jokapäiväisessä työssä esiintulleita pienehköjä ongelmia, sillä eniten apua oli saatu työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta (84 % ongelmatilanteisiin joutuneista sai apua työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta; taulukko 18).

Kirjallisuudesta tai ammattilehdistä oli apua hakenut 62 % ja ulkopuolisilta asiantuntijoilta 50 %. Kuitenkin noin puolet (51 %) ongelmatilanteisiin joutuneista ilmoitti saaneensa apua koulutuksesta. Tämä heijastaa osaltaan sitä, että vaikka suurin osa ongelmatilanteista on pieniä, niin eteen tulee melkoinen joukko myös isompia, laajakantoisempia ongelmia, joista ei selviydytä pelkästään neuvoja antamalla. Työtehtävien kehittyminen edellyttää koulutukseen hakeutumista. Tämä oli myös eniten mainittu ammatilliseen aikuiskoulutukseen hakeutumisen syy (Simpanen ja Blomqvist 1992, 43).

Työtehtävien monimutkaistuminen ja kehittyminen näkyvät myös siinä, että hyvinkoulutetut ja ammattikoulutetut osallistujat kokivat muita useammin tilanteita, jolloin omat neuvot eivät enää riittäneet (kuvio 24). Hyvinkoulutetuista osallistujista 87 % oli joskus kokenut tietonsa ja taitonsa puutteelli-

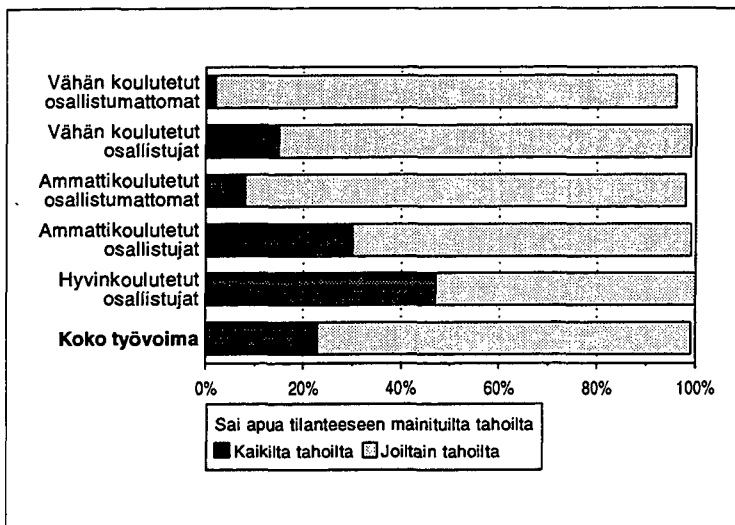
seksi. Sen sijaan vähän koulutetuista osallistumattomista 60 % oli joutunut tällaiseen tilanteeseen. Tilanne oli vastaavantyyppinen riippumatta siitä, mihin sosioekonomiseen luokkaan henkilö kuului, tosin työntekijätasolla erot eivät olleet niin selvät kuin toimihenkilöillä (liitetaulukko 11).

Hyvinkoulutettujen ongelmatilanteiden laaja-alaisuutta kuvastaa myös se, että he olivat selvästi muita useammin hakeneet apua juuri koulutuksesta, ulkopuolisilta asiantuntijoilta sekä ammattikirjallisuudesta tai -lehdistä (taulukko 18). Yleensäkin tämä oli tyyppillistä toimihenkilöillä. Voidaan kuitenkin sanoa, että ainakin ammattikoulutetut osallistujat hakivat tietoa ammattikoulutettuja osallistumattomia useammin kirjallisuudesta, koulutuksesta ja ulkopuolisilta asiantuntijoilta riippumatta siitä, oliko henkilö sosioekonomiselta asemaltaan toimihenkilö tai työntekijä. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet käyttivät muutenkin useampia tahoja saadakseen apua ongelmiinsa kuin aikuiskoulutukseen osallistumattomat (kuvio 25). Lisäksi mitä useammin henkilö oli ammattiin tai työhön liittyvää aikuiskoulutusta saanut, sitä useammalta taholta neuvoa kyettiin.

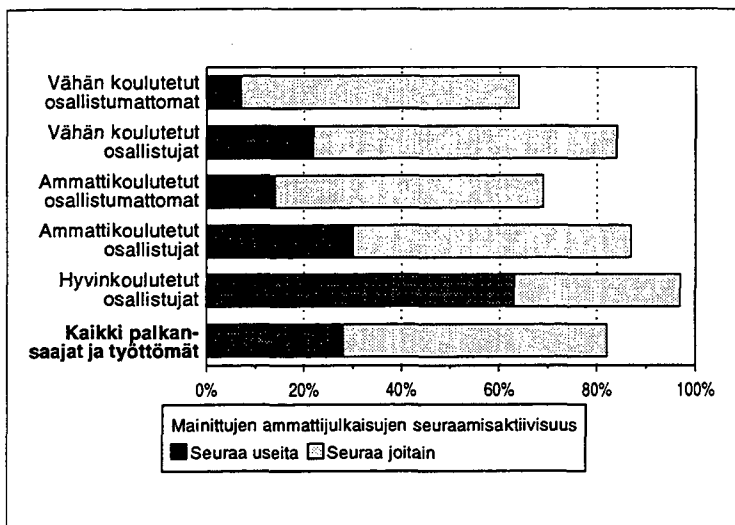
Taulukko 18

Saatu apu tilanteessa, jossa omat tiedot ja taidot eivät ole riittäneet vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima, joka oli tarvinnut apua)

Sai apua	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvinkoulutetut osallistujat	18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta	81,9	82,1	86,3	84,3	84,8	84,0
Kirjallisuudesta tai ammattilehdistöstä	33,8	57,1	47,3	70,3	85,6	62,2
Koulutuksesta	9,2	51,2	23,5	65,1	74,8	50,8
Työpaikan ulkopuoliselta asiantuntijalta	35,5	40,2	34,4	56,4	73,2	50,1
Muualta	3,4	6,6	3,8	3,0	6,6	4,4
Haastateltuja	260	373	320	816	319	2 088

Kuvio 25
Avunsaantitahojen määrä tilanteissa, joissa omat tiedot ja taidot eivät ole riittäneet vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotias työvoima)

Kuvio 26
Ammattijulkaisujen seuraamisaktiivisuus vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastaava tilanne näkyi ammattijulkaisujen seuraamisessa (kuvio 26). Mitä useammin henkilö oli ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, sitä aktiivisemmin hän seurasi alansa ammattijulkaisuja. Pelkkä pohjakoulutustaso ei yksinään merkinnyt sitä, että jul-

kaisuja olisi aktiivisemmin seurattu, sillä vähän koulutetut osallistujat seurasivat alansa ammattijulkaisuja ja ay-lehdistöä ahkerammin kuin ammattikoulutetut osallistumattomat.

Taulukko 19
Ammattijulkaisujen hankintatapa vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat ammattijulkaisuja seuraavat palkansaajat ja työttömät)

Hankintatapa	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Ammattijulkaisuja hankineet yhteensä
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Sai jäsenetuna	82,0	74,6	77,7	73,6	81,3	76,6
Työnantaja hankki	36,8	64,9	48,2	75,0	90,2	67,7
Hankki itse	15,7	26,5	23,0	34,5	56,9	33,1
Lainasi kirjastosta	14,3	15,1	23,3	32,2	46,3	28,2
Lainasi tuttavilta tai työtovereilta	17,8	21,0	18,6	29,6	41,7	27,2
Muulla tavoin	2,7	6,0	3,6	6,3	5,6	5,4
Haastateltuja	207	359	285	756	329	1 936

Yhtenä syynä siihen, että ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet seurasivat alansa ammattijulkaisuja useammin kuin koulutukseen osallistumattomat, oli se, että heillä oli muita useammin mahdollisuus tutustua näihin julkaisuihin työpaikallaan. Esimerkiksi julkaisuja säännöllisesti seuraaville hyvinkoulutetuille osallistujille suurimmalle osalla (90 %) oli työnantaja hankkinut julkaisut työpaikalle (taulukko 19). Toisaalta, mitä koulutetumpi henkilö oli, sitä aktiivi-

semmin hän myös hankki tietoa. Hyvinkoulutetuista 57 % oli hankkinut itse ammattijulkaisuja, kun vähän koulutetuista osallistumattomista niitä oli hankkinut itse 16 %. Tilanne heijastelee paljolti hyvinkoulutettujen työtehtävien suurempaa vaatavuutta kuin vähän koulutetuilla. Kuitenkin pohjakoulutustasosta riippumatta ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet hankkivat osallistumattomia ahkerammin eri ammattijulkaisuja.

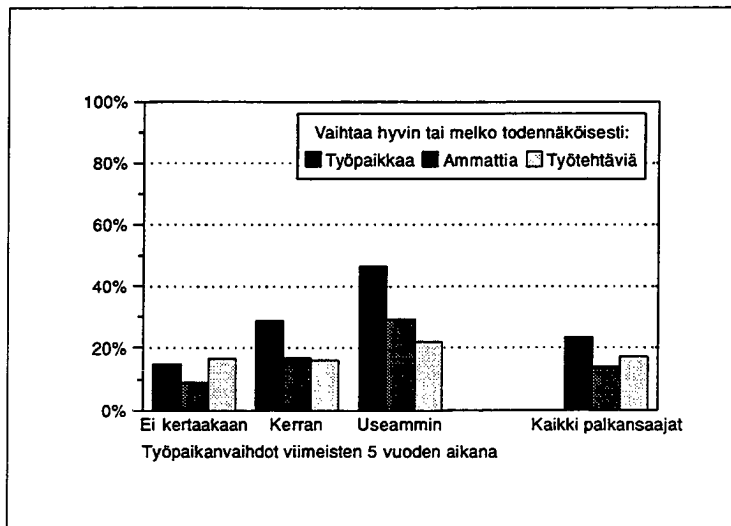
8.3 Tulevat muutokset

Palkansaajilta tiedusteltiin työhön liittyviä tulevaisuuden näkymiä: todennäköisyyttä vaihtaa ammattia, työpaikkaa tai työtehtäviä haastatteluhetkeä seuraavien 2 vuoden aikana. Samoin kysyttiin, kuinka paljon tiettyjä epävarmuustekijöitä työhön liittyi sekä mielipidettä siitä, miten todennäköisesti vastaajan senhetkinen työ tulisi muuttumaan lähitulevaisuudessa ja miten hän mahdollisen muutoksen kokee.

Kaikki työlliset asetettiin myös oletettuun tilanteeseen, että hän jäisi työttömäksi. Vas-

tajaa pyydettiin arvioimaan omia valmiuksiaan tiettyjen vaihtoehtojen pohjalta. Sama kysymys esitettiin myös työttömille, jotka joutuivat konkreettisesti ottamaan kantaa näihin mahdollisuuksiin.

Haastatteluhetkellä, keväällä 1990 kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 23 % piti hyvin tai melko todennäköisenä sitä, että vaihtaa työpaikkaansa lähimmän kahden vuoden aikana. Työtehtäviensä vaihtumista piti todennäköisenä 17 % ja ammatinvaihtoa 14 % (kuvio 27).

Kuvio 27
Todennäköisyys työpaikan, ammatin ja työtehtävien vaihtoon lähimmän 2 vuoden aikana työpaikan vaihtokertojen mukaan (viimeisten 5 vuoden aikana tapahtuneet työpaikan vaihdot) (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Mitä useammin henkilö oli vaihtanut työpaikkaansa, sitä todennäköisempänä hän piti työpaikkansa, ammatinsa ja työtehtäviensä vaihtumista myös lähitulevaisuudessa. Esimerkiksi useammin kuin kerran työpaikkaansa viimeisten 5 vuoden aikana vaihtaneista lähes puolet piti hyvin tai melko todennäköisenä työpaikan vaihtoa lähimmän kahden vuoden kuluessa. Niistä, jotka eivät olleet työpaikkaansa vaihtaneet, vain 15 prosenttia arvioi vaihtavansa työpaikkaa lähitulevaisuudessa. Vastaavasti ammatillinen liikkuvuus ja työkierto lisäsivät todennäköisyyttä ammatin, työpaikan ja työtehtävien vaihtoon.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumattomat pitivät muita todennäköisempänä työpaikan ja ammatinvaihtoa (liitetaulukot 12–13). He olivat juuri muita useammin vaihtaneet ammattia ja työpaikkaansa (vrt. taulukko 6, s. 23). Tilanne oli vastaava sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Esimerkiksi sekä vähän koulutetuista että ammattikoulutetuista osallistumattomista, jotka olivat alempia toimihenkilöitä, noin kolmasosa piti todennäköisenä työpaikkansa vaihtumista. Kaikista 18–64-vuotiaista alemmista toimihenkilöistä työpaikan vaihtoa piti todennäköisenä viidesosa.

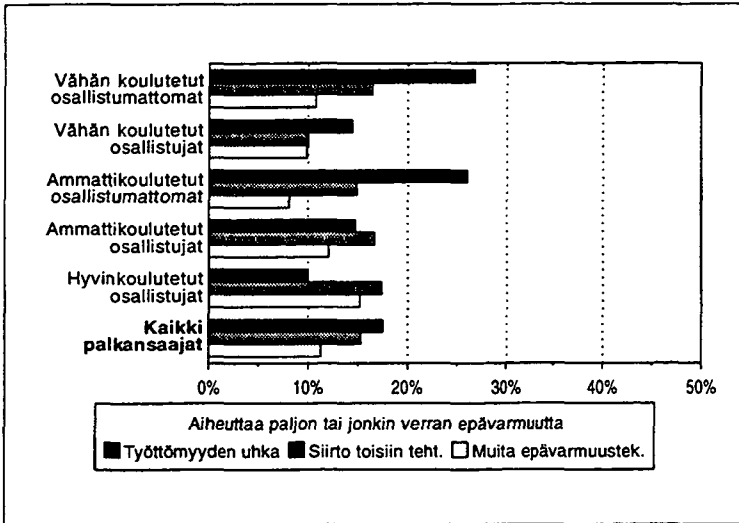
Työtehtävien vaihtumista lähimmän kahden vuoden aikana pitivät hyvinkoulutetut muita useammin todennäköisenä. Heistä 19 % piti sitä todennäköisenä, kun vähän koulutetuista osallistumattomista 11 prosenttia arveli työtehtäviensä muuttuvan (liitetaulukko 14).

Vaikka työllisyystilanne olikin vielä vuonna 1990 melko hyvä, niin kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista lähes viidesosa ilmoitti työhönsä liittyvän lomautuksen tai työttömyyden uhkaa (kuvio 28). Eriyksen selvästi tämä näkyi aikuiskoulutukseen osallistumattomilla ryhmillä: vähän koulutetuista osallistumattomista työttömyyden uhkaa koki 27 % ja ammattikoulutetuista osallistumattomista 26 %. Hyvinkoulutetuilla vastaava osuus oli 10 prosenttia (ks. myös liitetaulukko 15).

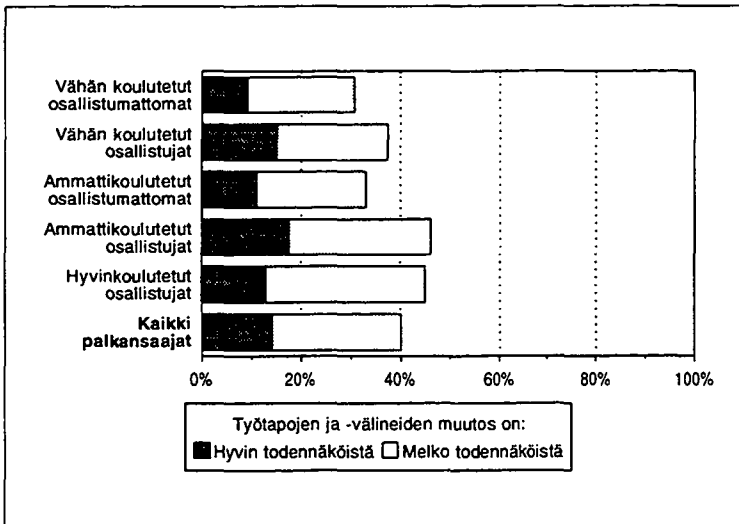
Työntekijät ilmoittivat muita ryhmiä useammin työssään esiintyvän työttömyyden uhkaa (24 % työntekijöistä). Tosin vähän koulutetuista osallistumattomista alemmat toimihenkilöt arvioivat työntekijöitä useammin työhönsä liittyvän työttömyyden tai lomautuksen uhkaa.

Hyvinkoulutetut ja ammattikoulutetut osallistajat kokivat puolestaan muita useammin uhkaksi sen, että heidät siirretään toisiin työtehtäviin (kuvio 28). Esimerkiksi hyvinkoulutetuista alemmista toimihenkilöistä noin neljäsosa ilmoitti työhönsä liittyvän paljon tai jonkin verran uhkaa siitä, että heidät siirretään toisiin tehtäviin (liitetaulukko 16).

Kaikilla alemmilla toimihenkilöillä vastaava osuus oli 16 %. Siirto toisiin tehtäviin koettiin kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä lähes yhtä suurena uhkana. Hyvinkoulutetuilla ja ammattikoulutetuilla osallistujilla esiintyi myös muita epävarmuutta lisääviä tekijöitä useammin kuin muilla ryhmillä (liitetaulukko 17).

Kuvio 28
Työhön liittyvät epävarmuustekijät vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotiaat palkansaajat)

Kuvio 29
Todennäköisyys työtapojen ja -välineiden muuttumisesta ratkaisevasti haastatteluhetkeä seuraavien 5 vuoden aikana vastaajaryhmittäin 1990 (18-64-vuotiaat palkansaajat)

Työn ja työtehtävien muutokseen liittyy myös mahdollinen työn luonteen muuttuminen. Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 40 prosenttia arvioi työnsä muuttuvan työtavoiltaan ja -välineiltään ratkaisevasti haastatteluhetkeä seuraavien viiden vuoden aikana (kuvio 29).

Huomattava on, että työtapojen muutokseen suhtauduttiin myönteisesti. Kaikista vastaajista 82 % koki muutoksen haasteena ja vain 13 % piti sitä epävarmuutta aiheuttavana.

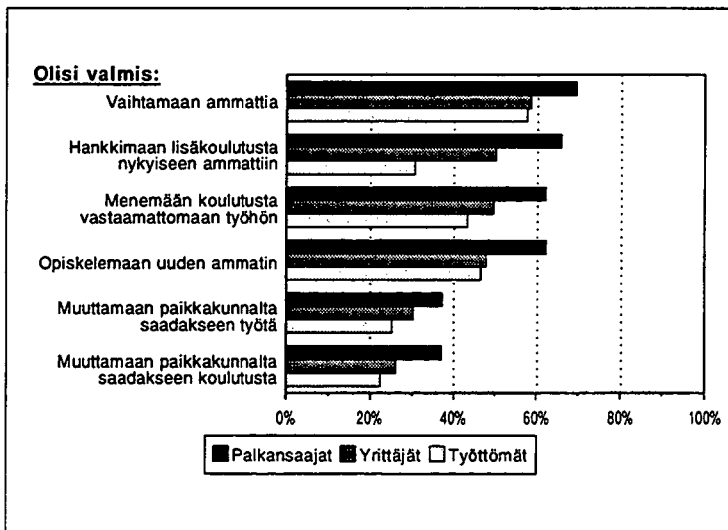
Hyvinkoulutetut ja ammattikoulutetut osallistujat pitivät muita todennäköisempänä työssään tapahtuvia muutoksia. Ammattikoulutetuista aikuiskoulutukseen osallistuneista alemmista toimihenkilöistä puolet piti muutos todennäköisenä (liitetaulukko 18). Vaikka he kokivatkin muutoksen yleensä haastavana, lienee sillä vaikutusta siihen, että he arvioivat muita useammin työhönsä liittyvän uhkaa toisiin tehtäviin siirtämisestä. Vähiten työnsä muuttumiseen uskoivat aikuiskoulutukseen osallistumattomat.

Palkansaajat ja yrittäjät asetettiin myös olettuun tilanteeseen, että he jäisivät työttö-

mäksi. Heille esitettiin joukko erilaisia vaihtoehtoja, joiden perusteella voitiin selvittää liikkuvuuteen liittyviä valmiuksia. Vastavasti näitä valmiuksia kysyttiin työttömiltä.

Kaikista 18–64-vuotiaista suurin osa (68 %) ilmoitti olevansa valmis vaihtamaan ammattia, jos jäisi työttömäksi (taulukko 20). Lisäkoulutusta nykyiseen ammattiin hankkisi 63 prosenttia haastatelluista. Heistä 60 % olisi valmis menemään koulutusta tai ammattitaitoa vastaamattomaan työhön, ja yhtä suuri osuus vastaajista olisi valmis opiskelemaan kokonaan uuden ammatin. Muuttohalukkuus työn tai koulutuspaikan perään oli jo pienempi; 36 % muuttaisi saadakseen työtä ja 35 % saadakseen koulutusta.

Palkansaajat olivat sekä yrittäjiä että työttömiä valmiimpia näihin toimenpiteisiin (kuvio 30). Esimerkiksi ammattia olisi valmis vaihtamaan työttömyystilanteessa palkansaajista 70 %, yrittäjistä 59 % ja työttömistä 58 %. Työttömät olisivat tavallista useammin valmiita opiskelemaan uuden ammatin sekä menemään koulutusta tai ammattitaitoa vastaamattomaan työhön.

Kuvio 30
Liikkuvuuteen liittyvät valmiudet tilanteessa, jos jäisi työttömäksi/ jos oli työtön (18–64-vuotiaat palkansaajat, yrittäjät ja työttömät)

Taulukko 20

Liikkuvuuteen liittyvät valmiudet, jos jäisi työttömäksi tai jos oli työtön vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Olisi valmis	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Vaihtamaan ammattia	59,4	64,4	69,6	73,2	64,5	67,7
Hankkimaan lisäkoulutusta nykyiseen ammattiin	38,4	56,9	61,2	72,9	74,8	62,8
Menemään koulutusta tai ammattitaitoa vastaamattomaan työhön	54,8	56,7	63,1	64,3	55,0	60,0
Opiskelemaan uuden ammatin	46,1	54,4	60,8	68,6	59,0	59,9
Muuttamaan kotipaikkakunnalta saadakseen työtä	20,5	28,3	37,6	38,7	54,9	35,9
Muuttamaan kotipaikkakunnalta saadakseen koulutusta	22,4	26,4	37,7	39,1	48,5	35,1
Haastateltuja	434	505	477	978	366	2 760

Vastaajat olivat useimmin valmiita ammatinvaihtoon tilanteessa, jos jäisi työttömäksi (taulukko 20). Vastaajaryhmistä ainoastaan hyvinkoulutetut osallistujat mainitsivat muita useammin olevansa valmiita hankkimaan lisäkoulutusta nykyiseen ammattiinsa. Mitä

paremmin koulutettu henkilö oli, sitä useammin hän ilmoitti valmiutensa liikkuvuuteen tilanteessa, jos jäisi työttömäksi. Heillä myös lienee parhaimmat mahdollisuudet käyttää hyväkseen näitä vaihtoehtoja.

8.4 Yhteenveto

Ammattiin tai työhön liittyvä aikuisopiskelu oli merkinnyt useimmille sitä, että työtehtävistä selviydyttiin paremmin kuin ennen koulutusta. Tämä lienee yksi ammatillisen aikuiskoulutuksen tavoitteista. Muiden vaikutusten arviointi tällaisissa kysymyksissä näyttää olevan vaikeampaa. Vastaaja ei välttämättä osaa itse pitkällä tähtäyksellä arvioida työssään tapahtuneiden muutosten syitä eli johtuvatko muutokset saadusta koulutuksesta vai työkokemuksesta vai jostain muusta syystä. Aikuiskoulutukseen aktiivisesti osallistuneet pitivät koulutuksen vaikutuksia useammin positiivisena kuin vain muutaman kerran koulutuksessa olleet. Heillähän myös työtehtävien vaihtuminen oli yleisempää kuin niillä, jotka eivät olleet aikuisopintoja harjoittaneet.

Yleisesti ottaen uskottiin siihen, että työssä on tapahtunut ja tapahtuu edelleen nopeita

muutoksia. Kolme neljäsosaa ilmoitti joutuneensa joskus tilanteeseen, jossa omat tiedot ja taidot eivät enää riittäneet. Yleisimmin niistä selvittiin työtovereiden tai asiantuntijoiden avustuksella. Työtehtävien kehityminen edellyttää kuitenkin melko usein myös kouluttautumista. Tämä näkyi erityisesti hyvinkoulutetuilla ja ammattikoulutetuilla osallistujilla.

Vaikka työtapojen ja -välineiden uskottiinkin muuttuvan ratkaisevasti lähitulevaisuudessa, koettiin muutos pääsääntöisesti haastavana. Aikuiskoulutukseen osallistujien työtehtävät lienevät sellaisia, että ne usein edellyttävät jatkuvaa koulutusta. Ammattiin tai työhön liittyviin aikuisopintoihin osallistumattomat pitivät osallistujia todennäköisempänä työpaikkansa ja/tai ammattinsa vaihtumista lähitulevaisuudessa.

Hyvinkoulutettujen ammatilliset lähtökohdat olivat paremmat kuin vähiten koulutettujen, mikä näkyi suurempana joustavuutena myös tilanteessa, jos he jäisivät työttömäksi. Korkeimmin koulutetut olivat valmiimpia sekä ammatilliseen että maantieteelliseen liikkuvuuteen saadakseen työtä.

Palkansaajilla näyttäisi olevan suuremmat valmiudet liikkuvuuteen tilanteessa, jos jäisi työttömäksi kuin yrittäjillä ja työttömällä. Todellisessa tilanteessa valmiudet eivät ole näin suuret, sillä konkreettisesti työttömäksi joutuneilla mm. ammatinvaihto- ja koulutushalukkuus oli selvästi vähäisempää.

9 Työn laadulliset tekijät ja aikuiskoulutus

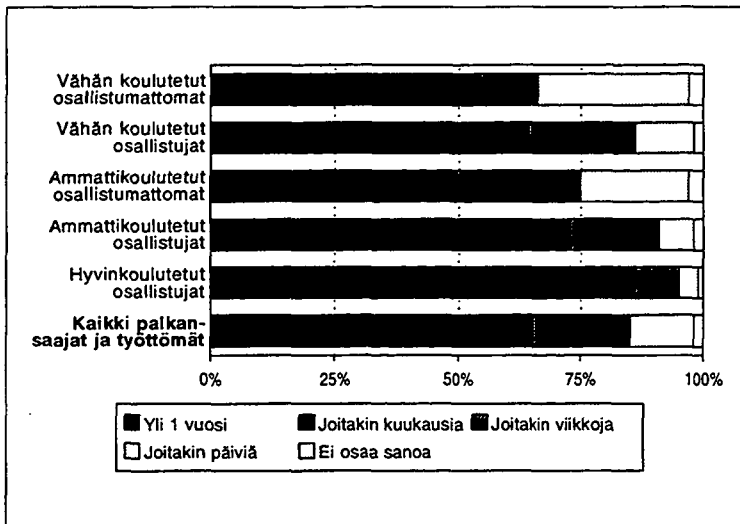
Työntekijöiden erilaisesta työmarkkina- asemasta puhuttaessa törmätään usein työelämän laatuun liittyviin kysymyksiin (ks. esim. Koskimäki 1993; Kolu 1992; Lehto 1992; Alasoini 1991; Kasvio 1990). Ammatillista pohjakoulutusta pidetään työmarkkina-asemaan vaikuttavana tekijänä, mikä heijastuu myös omiin mahdollisuuksiin vaikut-

taa omaan työhönsä ja työympäristöön. Entä vaikuttaako ammattiin tai työhön liittyvä aikuiskoulutus mahdollisuuksiin vaikuttaa työn laadullisiin tekijöihin? Ovatko ammatillista lisäkoulutusta saaneet useammin sellaisissa tehtävissä, joissa vaikutusmahdollisuudet ovat suuremmat?

9.1 Työn vaativuus

Työtehtävien vaativuutta mitattiin kysymällä palkansaajilta mm. sitä, kuinka kauan heidän työtehtäviensä oppiminen veisi aikaa uudelta työntekijältä, jolla oli tarvittava pohjakoulu-

tus. Kolmasosa 18–64-vuotiaista palkansaajista arvioi työtehtäviensä olevan opittavissa enintään muutamassa viikossa, 37 % arvioi siihen kuluvan aikaa yli vuosi (kuvio 31).

Kuvio 31
Arvio omien työtehtävien oppimiseen kuluva ajasta vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Erot vastaajaryhmien välillä olivat selvät. Ammatillista aikuiskoulutusta saaneiden työtehtävät näyttivät olevan vaativampia kuin niiden, jotka olivat olleet koulutuksessa korkeintaan kerran elämässään. Esimerkiksi vähän koulutetuista aikuiskoulutukseen osallistumattomista 31 % ilmoitti työtehtäviensä olevan opittavissa enintään muutaman päivän aikana, kun vähän koulutetuista osallistujista vain 12 % arvioi työnsä olevan opittavissa näin lyhyessä ajassa. Vastaavat erot näkyivät myös ammattikoulutettujen kohdalla: osallistumattomista 22 % ja osallistujista 7 % arvioi työtehtävien oppimisaikaksi enintään joitakin päiviä. Hyvinkoulutetuista osallistujista suurin osa katsoi tehtäviensä oppimiseen kuluvan selvästi enemmän aikaa; 63 prosenttia arvioi niihin kuluvan aikaa yli vuoden.

Yleisesti ottaen mitä korkeammassa sosioekonomisessa asemassa henkilö oli, sitä kauemmin hän arvioi työtehtäviensä oppimiseen kuluvan aikaa (liitetaulukko 19). Erot työtehtävien oppimisaikaa koskevista arvi-

oinneista aikuiskoulutukseen osallistuneiden ja osallistumattomien ryhmien välillä eivät kuitenkaan selity sosioekonomisen aseman pohjalta. Sosioekonomisten ryhmien sisällä oli selvät erot vähän koulutettujen osallistujien ja osallistumattomien sekä ammattikoulutettujen osallistujien ja osallistumattomien välillä.

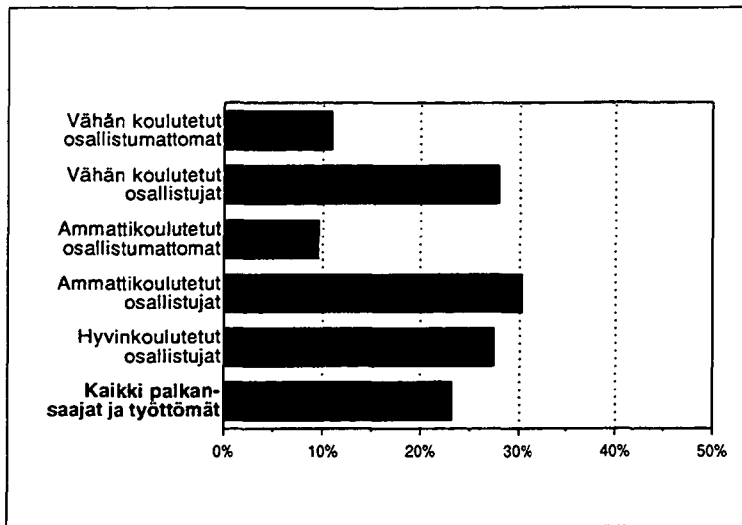
Toisin sanoen näyttää siltä, että aikuiskoulutukseen osallistuminen oli edesauttanut urakehitystä mahdollistamalla siirtymisen vaativampiin työtehtäviin. Työn vaatimustason kasvuhan näkyi jo siinä, kuinka usein aikuiskoulutuksessa oli oltu.

Joitain viitteitä töiden erilaisista vaatimustasoista heijastaa se, millä tavoin henkilöt olivat omaan työhönsä perehtyneet. Suurin osa (91 %) oli opetellut ainakin osan työtehtävistään itse, 78 % oli saanut opastusta työtovereiltaan, 60 % oli lähin esimies neuvonut ja 23 % oli saanut erillistä työhönperhe- dyttämiskoulutusta (taulukko 21).

Taulukko 21

Työtehtävien opettamistavat henkilön aloittaessa senhetkisessä työpaikassaan vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Työtehtävien opettamistavat	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64- vuotiaat palkan- saajat ja työttömät
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%	%	%
Opetteli itseksensä	85,8	89,8	88,0	91,8	96,2	90,6
Työtoverit opettivat	76,7	74,1	81,8	81,3	72,7	78,2
Lähin esimies opetti	52,4	57,4	61,6	63,2	58,6	59,7
Työnantaja järjesti työhönperhe- dyttämiskoulutusta	10,9	27,9	9,6	30,3	27,5	23,2
Opetteli muulla tavoin	2,9	5,3	2,9	3,3	8,5	4,3
Haastateltuja	325	426	411	864	339	2 365

Kuvio 32
Työhönperheytämiskoulutukseen osallistuminen vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Perehdyttämiskoulutuksen saamisessa oli selkeät erot sen mukaan, oliko henkilö saanut aikuiskoulutusta vai ei (kuvio 32). Suurin ero oli ammattikoulutetuilla; osallistumattomista vain 10 % oli saanut koulutusta, kun osallistujista vastaavassa koulutuksessa oli ollut lähes kolmannes.

Toimihenkilöille järjestettiin työhönperheytämiskoulutusta useammin kuin työntekijöille. Alemmista toimihenkilöistä 28 % oli ollut tällaisessa koulutuksessa. Työntekijöillä osuus oli 17 prosenttia (liitetaulukko 20). Sosioekonomisten ryhmien sisällä erot perehdyttämiskoulutuksesta vaihtelivat sen mukaan, oliko henkilö saanut aikuiskoulutusta vai ei.

9.2 Työhön ja työpaikkaan liittyvät vaikutusmahdollisuudet

9.2.1 Työn itsenäisyys

Työn itsenäisyyttä kuvaamaan oli otettu kaksi muuttujaa: kuinka paljon työntekijällä oli mahdollisuuksia valita omat työskentelytapansa sekä voiko hän säädellä itse omaa työtahtiaan. Kaikista palkansaajista 69 % arvioi, että hänellä oli erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia valita omat työskentelytapansa, 60 prosentilla oli erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia työtahdin säätelyyn (taulukko 22). Kuitenkin 17 % palkansaajista oli sitä mieltä, etteivät he juurikaan voi-

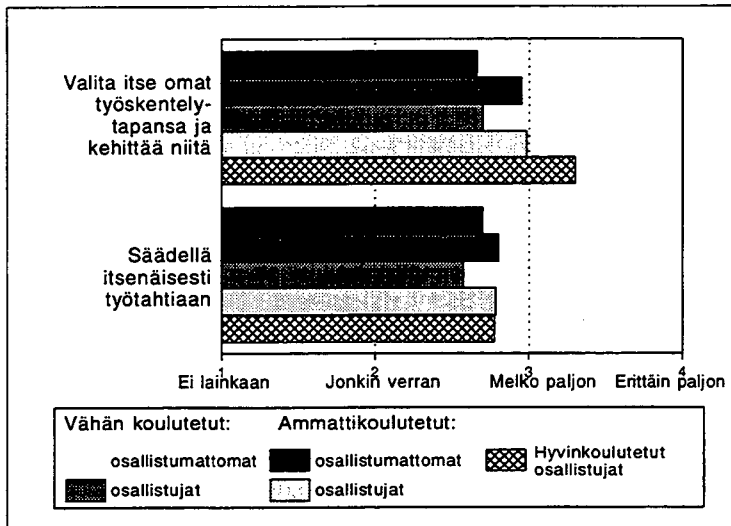
neet säädellä työtahtiaan. Koko 18–64-vuotiaaseen palkansaajaväestöön suhteutettuna määrä vastaa noin 360 000 ihmistä.

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneet kokivat työnsä itsenäisemmäksi kuin koulutukseen osallistumattomat (kuvio 33). Sekä vähän koulutetut että ammattikoulutetut osallistumattomat ilmoittivat muita useammin, etteivät he voineet vaikuttaa työtapojensa valintaan, eivätkä työtahdin säätelyyn (ks. myös liitetaulukot 21 ja 22).

Taulukko 22

Työhön ja työpaikkaan liittyvät vaikutusmahdollisuudet 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Työssä on mahdollisuuksia	Mahdollisuuksia on				Yhteensä %	Haastateltuja
	Erittäin tai melko paljon	Jonkin verran	Ei juuri lainkaan	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
	%	%	%	%		
Työn itsenäisyys:						
Valita itse omat työskentelytapansa ja kehittää niitä	68,9	21,2	9,2	0,7	100,0	2 365
Säädellä itsenäisesti työtahtiaan	60,4	22,4	17,0	0,2	100,0	2 365
Mahdollisuudet kehittyä työssä:						
Käyttää hyväkseen aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja	70,4	21,6	7,2	0,8	100,0	2 365
Kehittää kykyjään ja ammattitaitoaan	56,1	31,1	12,0	0,8	100,0	2 365
Oppia uusia asioita	51,6	33,4	14,6	0,4	100,0	2 365
Sosiaaliset olosuhteet:						
Tehdä työtä yhdessä muiden kanssa	74,6	17,6	7,0	0,8	100,0	2 365
Kokea olevansa työyhteisön arvostettu jäsen	56,9	32,8	7,3	3,0	100,0	2 365
Saada arvostusta hyvin tehdystä työstä	43,5	40,1	15,0	1,4	100,0	2 365
Urakehitys:						
Siirtyä työtehtävästä toiseen työpaikalla	31,0	23,8	43,9	1,3	100,0	2 365
Siirtyä työkokemuksen karttuessa vaativampiin tehtäviin	20,7	23,8	53,6	1,9	100,0	2 365
Edetä ammattiuralla	15,9	24,3	57,9	1,9	100,0	2 365
Päätöksentekoon osallistuminen:						
Vaikuttaa oman työyksikön työnjakoon ja toimintatapaan	41,3	35,1	22,5	1,1	100,0	2 365
Vaikuttaa työpaikalla annettavaan koulutukseen	23,3	29,3	45,9	1,5	100,0	2 365
Osallistua koko yritystä koskevaan päätöksentekoon	13,3	21,2	64,5	1,0	100,0	2 365

Kuvio 33
Työn itsenäisyyteen liittyvät mahdollisuudet vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastauskeskiarvolla mitattuna

Hyvinkoulutetut osallistujat arvioivat muita useammin pystyvänsä valitsemaan itse omat työtapansa (85 % ilmoitti työssään olevan erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia

työtapojen valintaan). Sen sijaan työtahdin itsenäisessä säätelyssä ei ollut kovinkaan suuria eroja aikuiskoulutukseen osallistuneiden ryhmien välillä.

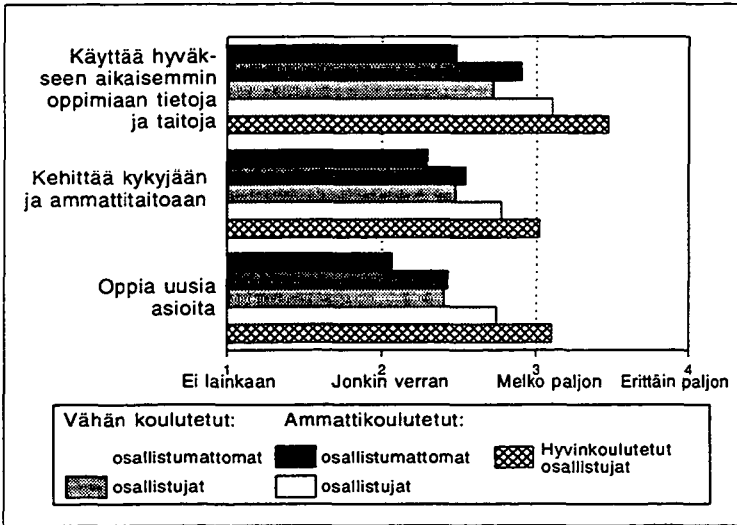
9.2.2 Mahdollisuudet kehittyä työssä

Työssäkehittymistä mittaa kolme muuttujaa: mahdollisuus käyttää aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja hyväkseen, kehittää omia kykyjään ja ammattitaitoaan sekä oppia uusia asioita.

Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaaajista ja työttömistä 70 % ilmoitti pystyvänsä käyttämään hyväkseen aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja nykyisessä työssään erittäin tai melko paljon (taulukko 22, s. 69). Vastaajista 56 % arveli työssään olevan mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja ammattitaitoaan. Uusien asioiden oppimiseen katsoi työssään olevan erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia runsas puolet 18–64-vuotiaista palkansaaajista.

Aktiivisimmin koulutukseen osallistuneet ja paljolti ylemmistä toimihenkilöistä muodostunut hyvinkoulutettujen osallistujien ryhmä arveli muita useammin, että heillä oli mahdollisuuksia kehittyä työssään (kuvio 34). Heistä jopa 93 % ilmoitti työssään olevan erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia käyttää aikaisemmin opittuja tietoja ja taitoja hyväkseen (liitetaulukko 21).

Jos tarkastellaan vähän koulutettujen sekä ammattikoulutettujen ryhmien sisäisiä eroja, nähdään että molemmissa ryhmissä ne, jotka olivat aikuisopintoja harjoittaneet, pitivät mahdollisuuksiaan parempina kuin ne, jotka eivät olleet koulutusta saaneet. Vähän koulutetuista osallistumattomista (palkansaaajista) lähes kolmasosa (30 %) eli vajaa 90 000 ihmistä oli sitä mieltä, ettei heidän työnsä tarjonnut mahdollisuuksia uusien asioiden oppimiseen (liitetaulukko 22).

Kuvio 34
Mahdollisuudet kehittyä työssä
vastaajaryhmittäin 1990
(18–64-vuotiaat palkansaaajat ja työttömät)

Vastauskeskiarvolla mitattuna

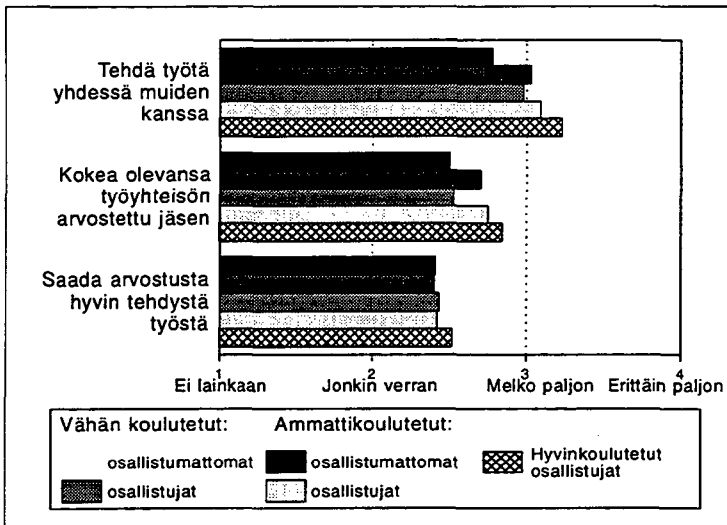
9.2.3 Työpaikan sosiaaliset olosuhteet

Työpaikan sosiaalisilla suhteilla on tärkeä merkitys siihen, millaiseksi ihminen työnsä kokee (ks. esim. Walton 1975, Pahl 1988). Seuraavassa sosiaalisia suhteita tarkastellaan kolmen tekijän kannalta: missä määrin henkilöllä oli mielestään mahdollisuuksia tehdä työtä yhdessä muiden kanssa, kokea olevansa työyhteisön arvostettu jäsen sekä saada arvostusta hyvin tehdystä työstä.

Kolme neljäsosaa kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista arvioi työssään olevan erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia tehdä työtä yhdessä muiden kanssa (taulukko 22, s. 69). Pelkkä työskentely yhdessä muiden kanssa ei kuitenkaan mittaa henkilön asemaa työyhteisössä. Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista ja työttömistä 57 % ilmoitti, että he kokivat olevansa työyhteisössä arvostettuja,

ja 44 % arvioi saaneensa arvostusta hyvin tehdystä työstä. Luvut olivat ensin mainittuun kriteeriin (tehdä työtä yhdessä muiden kanssa) nähden jo selvästi alhaisemmat. Yli 300 000 palkansaajaa oli sitä mieltä, etteivät he juurikaan saaneet arvostusta hyvin tehdystä työstä.

Vastaajaryhmittäin erot aikuiskoulutukseen osallistuneiden ja osallistumattomien välillä olivat selvät sen mukaan, millaiseksi vastaaja koki mahdollisuutensa tuntea olevansa työyhteisönsä arvostettu jäsen sekä siinä, millaiset mahdollisuudet hänellä oli työskennellä yhdessä muiden kanssa (kuvio 35). Aikuiskoulutusta saaneet kokivat näitä mahdollisuuksia olevan enemmän kuin koulutukseen osallistumattomat. Eniten mahdollisuuksia tuntui olevan hyvinkoulutetuilla osallistujilla (ks. myös liitetaulukot 21 ja 22). Sen sijaan työstä saatavassa arvostuksessa ei vastaajaryhmien välillä ollut kovin suuria eroja.

Kuvio 35
Mahdollisuudet sosiaalisiin suhteisiin ja arvostukseen työssä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastauskeskiarvolla mitattuna

9.2.4 Urakehitys

Mahdollisuuksia urakehitykseen mitattiin kolmella muuttujalla: kuinka paljon työssä oli mahdollisuuksia siirtyä työtehtävästä toiseen, siirtyä työkokemuksen karttuessa vaativampiin tehtäviin sekä määrin vastaajalla oli mahdollisuuksia edetä ammatuuralla.

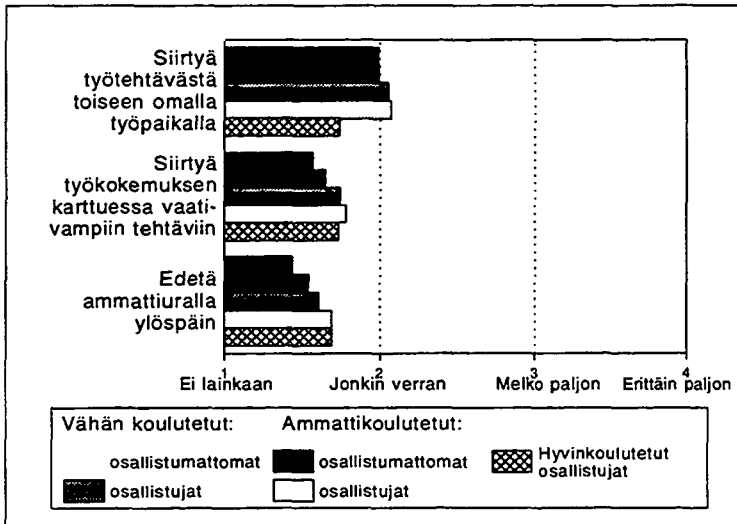
Urakehitykseen liittyvät mahdollisuudet työpaikoilla koettiin yleensä vähäisemmiksi kuin työn itsenäisyyteen, kehittymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät mahdollisuudet (taulukko 22, s. 69). Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 31 %:n mielestä heillä oli erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia siirtyä työtehtävästä toiseen. Vaativampiin tehtäviin siirtymistä piti mahdollisena 21 % ja 16 % katsoi työnsä tarjoavan mahdollisuuksia ammatuuralla etenemiseen.

Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista ja työttömistä 58 prosenttia arvioi, ettei heidän työnsä tarjonnut mahdollisuuksia ammatuuralla etenemiseen. Määrä oli noin 1,2 miljoonaa ihmistä koko vastaavanikäiseen pal-

kansaajaväestöön suhteutettuna. Lähes yhtä suuren joukon (54 %) mielestä heidän työnsä ei tarjonnut mahdollisuuksia siirtyä vaativampiin tehtäviin työkokemuksen karttuessa. Mahdollisuudet työkiertoon olivat niin ikään melko vähäiset, 44 % mielestä työssä ei näitä mahdollisuuksia ollut.

Urakehitykseen liittyvät mahdollisuudet eivät näytä riippuvan saadusta aikuiskoulutuksesta (kuvio 36). Uralla eteneminen oli enemminkin kiinni henkilön ammatillisesta pohjakoulutuksesta. Erot olivat kuitenkin melko vähäisiä, vaikka mahdollisuudet näyttivät lisääntyvän aina ammattikoulutettuihin osallistujiin asti. Vähän koulutetuista osallistujista 69 prosenttia katsoi, ettei heillä ollut mahdollisuuksia edetä ammatuuralla. Määrä vastasi noin 200 000 henkeä.

Hyvinkoulutetut osallistajat pitivät uramahdollisuuksiaan keskimääräistä pienempinä nykyisessä työssään. Tämä heijastanee sitä, että nämä henkilöt olivat jo edenneet työpaikassaan sellaiseen asemaan, ettei heidän senhetkinen työpaikkansa enää antanut etenemismahdollisuuksia.

Kuvio 36
Urakehitykseen liittyvät mahdollisuudet työssä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastauskeskiarvolla mitattuna

9.2.5 Osallistumismahdollisuudet päätöksentekoon

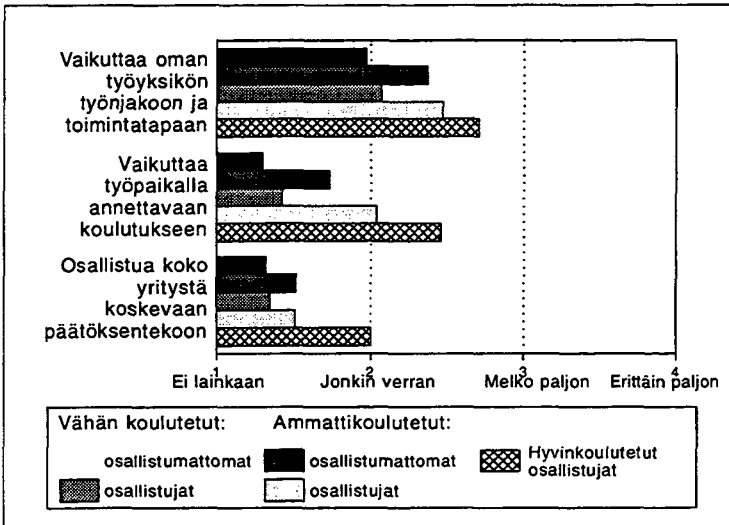
Omaa työpistettä koskeviin laajempiin päätöksiin vaikuttamismahdollisuudet koetaan vähäisiksi. Aikuiskoulutustutkimuksessa osallistumismahdollisuuksia mitattiin kolmella eri kysymysosalla: millaiset mahdollisuudet vastaajalla oli vaikuttaa oman työyksikön työnjakoon tai toimintatapaan, työpaikalla annettavaan koulutukseen sekä osallistua koko yritystä koskevaan päätöksentekoon.

Vaikutusmahdollisuudet oman työyksikön työnjakoon ja toimintatapaan olivat yleensä suuremmat kuin muut osallistumismahdollisuudet (taulukko 22, s. 69). Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 41 % arveli pystyvänsä vaikuttamaan erittäin tai melko paljon työyksikön toimintatapaan, 23 prosentin mielestä mahdollisuuksia ei ollut lainkaan.

Työpaikalla annettavan koulutuksen sisältöön arvioi pystyvänsä vaikuttamaan vajaa neljäsosa vastaajista. Koko yritystä koske-

vaan päätöksentekoon osallistuminen oli jo harvinaisempaa: kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 13 % ilmoitti osallistumismahdollisuuksia olevan erittäin tai melko paljon. Noin kaksi kolmasosaa katsoi, ettei heillä juurikaan ollut mahdollisuuksia vaikuttaa yrityksen päätöksentekoon.

Saadulla ammattiin tai työhön liittyvällä aikuisopiskelulla näytti olevan merkitystä osallistumismahdollisuuksien lisääntymiseen (kuvio 37). Esimerkiksi vähän koulutetut osallistujat pitivät mahdollisuuksiaan parempina kuin ammattikoulutetut osallistumattomat. Pohjakoulutuksella oli merkitystä siten, että ammattikoulutetut pitivät osallistumismahdollisuuksiaan parempina kuin vähän koulutetut, ja hyvinkoulutetuilla ne olivat muita ryhmiä paremmat (ks. myös liitetaulukot 21 ja 22). Esimerkiksi korkeimmin koulutetuista palkansaajista lähes puolet (47 %) ilmoitti pystyvänsä vaikuttamaan erittäin tai melko paljon siihen, millaista koulutusta työpaikalla annetaan. Vähän koulutetuista osallistumattomista vain kuusi prosenttia oli tätä mieltä.

Kuvio 37
Vaikutusmahdollisuudet omassa työyksikössä ja koko yrityksessä vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastauskeskiarvolla mitattuna

9.3 Työn rasittavuus

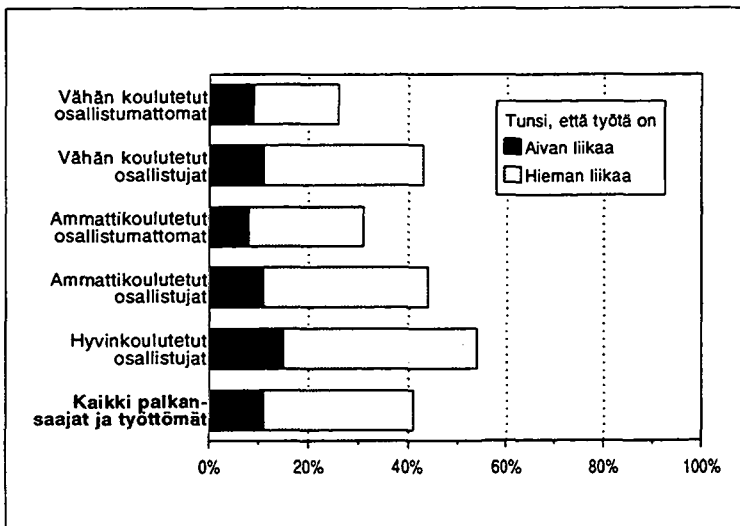
Tilastokeskuksen työolotutkimusten mukaan työn ruumiillinen rasittavuus ei ole oleellisesti muuttunut vuodesta 1977 vuoteen 1990. Sen sijaan työn henkinen rasittavuus näyttää lisääntyneen. Tämä kasvu selittyy osittain sillä, että toimihenkilöiden osuus palkansaajista on kasvanut. Toimihenkilöt kokevat työnsä henkisesti rasittavampana kuin työntekijät. Toimihenkilöistymisestä huolimatta työn henkinen rasittavuus on hieman lisääntynyt (Lehto 1991, 64–68). Vastaava kehitys näkyy myös SAK:n järjestötutkimuksessa (Helin ja Erkkilä 1990, 31–32).

Aikuiskoulutustutkimuksessa työn rasittavuutta mitattiin kysymällä työn määrää. Kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista 11 %:n mielestä työtä oli aivan liikaa ja 30 %:n mielestä hieman liikaa (kuvio 38). Yli puolet (55 %) arvioi työmääränsä sopivaksi.

Kolme prosenttia vastaajista piti työmääränsä liian pienenä.

Kaikista 18–64-vuotiaista ylemmistä toimihenkilöistä puolet ja alemmista toimihenkilöistä vajaa puolet arveli työtaakkansa olevan aivan tai hieman liian suuren. Työntekijöistä vajaan kolmanneksen mielestä työtä oli liikaa (liitetaulukko 23).

Aikuiskoulutukseen osallistuneet toimihenkilöt kokivat työmääränsä liian suureksi useammin kuin koulutukseen osallistumattomat. Sen sijaan ammattikoulutetuilla työntekijöillä ei esiintynyt eroja sen mukaan, oliko henkilö saanut ammatillista aikuiskoulutusta vai ei. Vähän koulutetut osallistujat tunsivat työmääränsä liian suureksi useammin kuin vähän koulutetut osallistumattomat tai ammattikoulutetut (sekä osallistujat että osallistumattomat).

Kuvio 38
Työpaine työn määrällä mitattuna vastaajaryhmittäin 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

9.4 Yhteenveto

Työn laadullisissa tekijöissä ilmeni selvät erot eri vastaajatyypin välillä. Työtehtäviin ja työympäristöön liittyviin asioihin vaikuttamismahdollisuudet olivat paremmat kuin laajempiin koko yritystä koskeviin asioihin. Mitä korkeammin henkilö oli koulutettu ja mitä aktiivisemmin hän oli ollut ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, sitä enemmän hänellä näytti olevan vaikutusmahdollisuuksia. Ilmeistä onkin, että aikuiskoulutukseen osallistuneiden työtehtävät olivat

vaativuustasoltaan erilaisemmat kuin koulutukseen osallistumattomilla. Samalla heillä oli myös enemmän päätösvaltaa omaan työhönsä.

Vaikka korkeammin koulutetut ja aktiivisesti aikuisopintoja harjoittaneet tunsivatkin itsellään olevan useammin vaikutusmahdollisuuksia kuin vähemmän koulutetuilla, niin samalla he kokivat muita useammin työtaakansa liian suureksi.

10 Johtopäätöksiä

"Aikuiskoulutuksen suunnittelussa painotetaan erityisesti koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä. Huomiota kiinnitetään varsinkin vähiten koulutusta saaneen väestön opiskeleluaktivointiin sekä opiskelumahdollisuuksien kaikinpuoliseen turvaamiseen ja parantamiseen" (Valtioneuvoston päätös aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämisperiaatteista, 7.6.1978).

Oheinen valtioneuvoston tavoite on hallinnut aikuiskoulutuskeskustelua jo pitkään. Lähes yhtä usein on todettu, ettei tavoite ole toteutunut. Aikuiskoulutus kasautuu niille, joilla jo ennestään on hyvä pohjakoulutus. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista kolme neljäsosaa otti vuonna 1990 osaa ammattiin tai työhön liittyviin aikuisopintoihin. Sellaisista, joilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa, alle kolmasosa oli osallistunut ammatilliseen aikuiskoulutukseen vastaavana aikana.

Koulutuksen kasautumisilmiö jatkuu sukupolvesta toiseen. Korkeimmin koulutettujen vanhemmilla on yleensä hyvä pohjakoulutus. Niin ikään mitä korkeampi vastaajan pohjakoulutus oli, sitä useammin hän toivoi lapsilleen korkeaa koulutustasoa. Huomattava on kuitenkin se, että pohjakoulutustasosta riippumatta aikuiskoulutukseen aktiivisesti osallistuneet toivoivat osallistumattomia useammin lapsilleen ylioppilas- ja korkea-koulutuskintoa.

Yleisesti ottaen koulutukseen suhtauduttiin myönteisesti. Työvoimaan kuuluvista yli puolet ilmoitti tarvitsevansa lisää ammatillista koulutusta ja lähes puolet aikoikin osallistua johonkin koulutukseen tutkimushetkeä seuraavien 12 kuukauden aikana. Koulutushalukkuus oli suurin korkeimmin koulutetuilla. Toisaalta samalla pohjakoulutustasolla olevista aktiivisesti aikuisopintoihin

osallistuneet olivat osallistumattomia halukkaampia hankkimaan lisää koulutusta.

Koulutusta pyrittiin hankkimaan toisaalta itsensä kehittämisen vuoksi. Toisaalta työtehtävät olivat usein sellaisia, että ne vaativat opiskelua. Aikuiskoulutukseen osallistujilla koulutushalukkuus kytkeytyi usein urakehitykseen ja itsensä kehittämiseen liittyviin syihin. Osallistumattomat puolestaan olisivat halunneet mahdollisella opiskelullaan vaikinnuttaa asemaansa työpaikallaan sekä saada parempaa palkkaa.

Aikuiskoulutukseen osallistuminen ei yksinään selitä koulutushalukkuuden eroja. Osallistujat olivat osallistumattomia useammin sellaisissa työtehtävissä, joissa koulutuksella voi katsoa olevan joko uraa edistävää tai ammattitaitoa kehittävää vaikutusta. Keskiasteen tutkinnon suorittaneista osallistujista 42 prosenttia arvioi työtehtäviensä oppimiseen kuluvan aikaa uudelta työntekijältä yli vuosi. Saman pohjakoulutuksen saaneista osallistumattomista 21 prosenttia arveli töidensä oppimisen vievän näin paljon aikaa. Heistä yhtä suuri joukko ilmoitti työtehtävien olevan opittavissa muutamassa päivässä.

Osallistumattomien työ oli muita heikommin palkattua ja työn jatkuvuus oli epävarmempaa. He olivat myös vaihtaneet työpaikkaansa sekä olleet työttömänä useammin kuin osallistujat. Osallistumattomien vaikutusmahdollisuudet omaan työhönsä ja työpaikkaansa olivat heikommat kuin osallistujien. Osallistujien työ oli itsenäisempää, työ tarjosi mahdollisuuksia kehittämiseen useammin ja sosiaaliset olosuhteet olivat paremmat kuin osallistumattomilla. Niin ikään he pysyivät helpommin vaikuttamaan myös oman työyksikkönsä ja jopa koko yrityksen päätöksentekoon kuin osallistumattomat.

Lienee melko ymmärrettävää, että heikko työmarkkina-asema ja rutiininomaiset työtehtävät sekä heikot urakehitysmahdollisuudet eivät motivoi opiskelemaan. Kun koulutuksesta ei ole hyötyä, ei lisäopinnotkaan kiinnosta. Mikäli halutaan panostaa erityisesti vähemmän koulutetun väestön ammatilliseen aikuiskoulutukseen, on kehittämispyrkimyksissä otettava huomioon myös heidän työnsä kehittäminen siihen suuntaan, että kouluttautuminen kannattaa. Koulutuspalvelujen tarjontakin maksaa, eikä ole kovin järkevää järjestää koulutusta vain koulutuksen itsensä vuoksi.

Työhön ja työmarkkina-asemaan liittyvien haittojen korjaamisen lisäksi on puututtava myös muiden opiskelun esteiden vähentämiseen. Useimmin mainittu este kytkeytyi ajanpuutteeseen. Omaehtoista opiskelua vaikeutti hankalat työajat ja työajalla tapahtuvaa koulutusta kiireet työssä.

Ajanpuute opiskelun esteenä kytkeytyy läheisesti opintojen järjestämistapoihin. Koulumainen opiskelu ei työssäkäyville sovi. Aikuiskoulutus olisi voitava jaksottaa sopivasti työn ja vapaa-ajan lomaan. Vastaajat pitivätkin annetuista vaihtoehdoista sopivimpana järjestelyjä, joissa tutkinnon voisi koota vähitellen.

Aikuiskoulutusjärjestelmää on syytä edelleen kehittää, vaikka 1990-luvun lama onkin merkinnyt heikennyksiä aikuisopintotukeen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä paitsi opintojen tukimuotoihin, niin myös järjestelyihin. Kiireen merkitys työssä näyttää edelleen lisääntyvän, aikaa pidempään, yhtäjaksoiseen opiskeluun ei riitä. Opetusjärjestelmiä on kehitettävä nykyistä joustavammiksi. Aikaisempia koulutuksia on voitava käyttää hyväksi siten, että koulutusjaksoja yhdistelmällä voi koota itselleen tutkinnon.

11 Käsitteet ja luokitukset

Aikuiskoulutus

Tässä tutkimuksessa aikuiskoulutus määritellään koulutusta antavan organisaation kautta (lomakkeen kysymys 7). Aikuiskoulutukseksi on laskettu seuraavat koulutusmuodot: iltalukiot ja lukion iltalinjat, oppisopimuskoulutus, työvoimaviranomaisten työllisyyskoulutus, ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus, kansanopistojen tai kansankorkeakoulujen perusoppijakson muu kuin ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus ja näiden laitosten lyhytkurssit, musiikkioppilaitosten musiikkikouluasteeseen sisältyvä aikuisosasto, urheiluopistojen muu kuin ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus, ammatilliset pätevyystutkinnot, korkeakoulujen ammatilliset täydennyskoulutuskurssit, korkeakoulujen erilliset arvosanat ja avoin korkeakouluopetus, kesäyliopistot, kansalais- ja työväenopistot, kielikoulut ja -opistot, kirjeopistot, tanssikoulut ja -opistot, konekirjoituskoulut, opintokeskusten opintokerhot ja kurssit, järjestöjen, liittojen ja yhdistysten järjestämä koulutus, työnantajan työpaikalla, omassa koulutusyksikössä tai muissa koulutustiloissa järjestämä koulutus, erillisissä täydennyskoulutusyksiköissä annettu koulutus, konferenssit, seminaarit ja vastaavat koulutustilaisuudet sekä muu aikuiskoulutukseksi erikseen laskettava koulutus. Autokouluja sekä radion ja television opetusohjelmien seuraamista on tässä yhteydessä tarkasteltu erillään varsinaisesta aikuiskoulutuksesta.

Koulujärjestelmäkoulutus

Koulujärjestelmäkoulutukseksi luetaan pääsääntöisesti nuorille tarkoitettu koulutus lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Myös kansanopistojen, musiikkioppilaitosten ja urheiluopistojen tutkintoon johtavat ammatillisen kelpoisuuden tuottavat koulutukset lasketaan tähän mukaan. Korkeakoulujen jatkokoulutus (tutkijakoulutus) lasketaan koulujärjestelmään kuuluvaksi.

Muu koulutus

Tutkimuksessa on tätä käsitettä käytetty aikuisten opiskelusta autokoulussa ja radion ja television opetusohjelmia seuraamalla sekä itseohjautuvasta opiskelusta.

Itseohjautuva opiskelu

Erikseen järjestetyn, muodollisen koulutuksen ulkopuolella tapahtuva opiskelu. Opiskelu voi olla varsin vapaamuotoista yksikseen tai työtovereiden tai tuttavien kanssa tapahtuvaa. Oleellista on uuden asian (tiedon tai taidon) opiskelu muutoin kuin muodollisessa koulutuksessa.

Ammatillinen aikuiskoulutus

Tässä tutkimuksessa määrittely perustuu vastaajan omaan näkemykseen eli jos henkilö kokee saadun aikuiskoulutuskurssin tai aikuiskoulutustilaisuuden liittyneen työhön tai ammattiinsa, on se laskettu ammatilliseksi aikuiskoulutukseksi.

Yleissivistävä, yhteiskunnallinen, luottamustehtäviin ja harrastuksiin liittyvä aikuiskoulutus

Määrittely perustuu vastaajan omaan näkemykseen. Jos haastatellun mielestä saatu aikuiskoulutus liittyy muuhun kuin työhön tai ammattiin, esimerkiksi luottamustehtäviin työpaikalla tai muualla, yhteiskunnallisiin tai muihin harrastuksiin tai yleissivistäviin aiheisiin (mm. peruskoulu- tai lukio-opintoihin) lasketaan se yleissivistäväksi, yhteiskunnalliseksi, luottamustehtäviin tai harrastuksiin liittyväksi aikuiskoulutukseksi.

Henkilöstökoulutus

Henkilöstökoulutuksella tarkoitetaan työnantajan joko osittain tai kokonaan kustantamaa mitä tahansa aikuiskoulutusta. Koulutukseen osallistumiseen on voitu käyttää työaikaa.

Kokonaan työnantajan kustantama koulutus

Työnantajan työajalla kustantama kaikki sellainen koulutus, johon ei ole käytetty omaa vapaa- tai loma-aikaa ja jonka kustannukset työnantaja on rahoittanut kokonaan.

Osittain työnantajan tukema koulutus

Kaikki sellainen koulutus, jonka kustannuksiin työnantaja on osallistunut tai koulutus tai sen osa on tapahtunut työajalla. Koulutukseen on käytetty myös omaa vapaa-/loma-aikaa tai opintovapaata ja/tai palkansaaja on itse osallistunut opintojensa kustannuksiin.

Täysin omaehtoinen ammatillinen aikuiskoulutus

Kaikki sellainen ammattiin tai työhön liittyvä aikuiskoulutus, jonka kustannuksiin työnantaja ei ole osallistunut eikä siihen ole käytetty työaikaa.

Koulutusmuodot

Erillinen aikuiskoulutus ja koulujärjestelmän aikuissovellutukset lasketaan tässä tutkimuksessa aikuiskoulutukseksi.

- Kansakoulu tai kansalaiskoulu (koulujärjestelmäkoulutus).
- Peruskoulu tai keskikoulu mukaan lukien yksityisoppilaat (koulujärjestelmäkoulutus).

- Lukio mukaan lukien yksityisoppilaat (koulujärjestelmäkoulutus).
- Iltakoulu eli iltalukiot, lukion iltalinjat, iltaoppikoulut, oppikoulun iltalinjat (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Oppisopimuskoulutus (erillinen aikuiskoulutus).
- Työvoimaviranomaisten kustantamat työllisyyskurssit (erillinen aikuiskoulutus/koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Ammatillisten oppilaitosten peruskoulu ja ylioppilaspohjainen nuorisostaan koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Ammatillisten oppilaitosten erityisesti aikuisille järjestetty koulutus (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Sotilasalan oppilaitos, kysytty vain miehiltä (koulujärjestelmäkoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun perusoppijakson ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun perusoppijakson muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).
- Kansanopiston tai kansankorkeakoulun lyhytkurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Konservatorion ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus tai musiikkikoulu tai -opisto, ei kuitenkaan aikuisosasto (koulujärjestelmäkoulutus).
- Musiikkioppilaitoksen musiikkikouluasteeseen sisältyvä aikuisosasto eli entinen kansankonservatorio-osasto (erillinen aikuiskoulutus).
- Urheiluopiston ammatillisen kelpoisuuden tuottava koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Urheiluopiston muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).

- Ammatillisen pätevyystutkinnon koetilaisuudet (erillinen aikuiskoulutus).
- Korkeakoulun perustutkintoon tähtäävä koulutus (koulujärjestelmäkoulutus).
- Korkeakoulun jatkotutkintoon tähtäävä koulutus (koulujärjestelmäkoulutus). Tästä on opetusministeriön pyynnöstä kysytty kurssikohtaiset kysymykset. Tätä koulutusta ei kuitenkaan lasketa aikuiskoulutukseksi.
- Korkeakoulun ammatilliset täydennyskoulutuskurssit (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Korkeakoulun erilliset arvosanat tai avoin korkeakoulu (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Kesäyliopisto (koulujärjestelmän aikuissovellutus).
- Kansalais- ja työväenopisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Kielikoulu ja -opisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Kirjeopisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Autokoulu (muu koulutus).
- Tanssikoulu ja -opisto (erillinen aikuiskoulutus).
- Konekirjoituskoulu (erillinen aikuiskoulutus).
- Opintokeskuksen opintokerhot ja kurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Jonkin järjestön, liiton tai yhdistyksen järjestämät kurssit (erillinen aikuiskoulutus).
- Työnantajan järjestämässä koulutuksessa työpaikalla, omassa koulutusyksikössä tai muissa koulutustiloissa (erillinen aikuiskoulutus).
- Erillinen täydennyskoulutusyksikkö (erillinen aikuiskoulutus).
- Opiskelu seuraamalla säännöllisesti radion tai television opetusohjelmasarjaa (muu koulutus).
- Osallistuminen konferensseihin, erillisiin seminaareihin ja muihin vastaaviin koulutustilaisuuksiin (erillinen aikuiskoulutus).
- Muu koulutus (erillinen aikuiskoulutus).

Koulutussisältö

Sisällön luokituksessa on käytetty apuna Tilastokeskuksen sisältöluokittelua (ks. Koulutusluokitus 31.12.1991, Käsikirjoja 1, Helsinki 1992).

Yleissivistävä koulutus (peruskoulu- ja lukio-opinnot)

- Humanistinen ja esteettinen koulutus
- Taide- ja taitoaineet kuten mm. musiikki, näyttämötaiteet, kuvataiteet, muotoilu, käden taidot, käsityöt, liikunta, urheilu, tanssi.
- Vieraat kielet (ruotsi ja muut pohjoismaiset kielet, englanti, saksa, ranska, venäjä, italia, espanja, kreikka, muut kielet).
- Muut humanistiset ja esteettiset aineet (vieraita kieliä lukuunottamatta) eli historia, äidinkieli, kirjallisuus, uskonto, filosofia, musiikinhistoria, musiikkitiede, taide- ja teatterihistoria yms.

Opettajankoulutus

- Opetus, kasvatus ja koulutus. Lastentarhanopettajan työhön liittyvä koulutus luetaan tähän luokkaan, muu päivähoitoon liittyvä koulutus luetaan pääsääntöisesti luokkaan terveydenhuolto ja sosiaalityö.

Kauppa- ja toimistoalan sekä laki-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden koulutus

- Kauppa, markkinointi ja liiketalous mukaan lukien mainonnan, laskentatoimen, toimistotyön, pankkityön yms. työn.
- Oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet.
- Johtaminen, esimiestaidot (tässä ml. yrittäjäkoulutus).
- Tietotekniikan hyväksikäyttö.

Tekniikan ja luonnontieteiden koulutus

- Matematiikka ja luonnontieteet.
- Tekniikka, tuotanto, rakentaminen, tutkimus ja tuotekehitys.

Liikenteen ja tietoliikenteen koulutus (kuljetus, liikenne ja huolinta).

Hoitoalojen koulutus (sosiaali- ja terveydenhuolto).

Maa- ja metsätalouden koulutus (maa-, metsä-, puutarha- ja kotieläintalous).

Muiden erikoisalojen koulutus

- Palvelutyö, mm. majoitus, ravitseminen, kotitaloustyö, puhtaanapito, kauneushoito, liikuntapalvelut.
- Vartiointi-, suojelu- ja sotilastyö, väestönsuojelu.

Koulutusala tuntematon (muu sisältö). Tähän luetaan sisällöltään erittelemätön koulutus, joissa useita aihealueita (esim. eläkeläisluennot).

Työvoima: työlliset (palkansaajat, yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä avustavat perheenjäsenet) ja työttömät.

Ikä: 31.12.1989 tilanne.

Äidinkieli: Suomenkieliset ja muut. Muunkielisistä 95 % on ruotsinkielisiä.

Työpaikan toimiala: Toimiala määräytyy toimipaikan tai työpaikan pääasiallisen toiminnan mukaan.

Suuraluejako:

Pääkaupunkiseutu:

Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungit.

Muu Etelä-Suomi:

Muu Uudenmaan lääni, Turun ja Porin, Hämeen ja Kymen läänit sekä Ahvenanmaan maakunta.

Väli-Suomi:

Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Kuopion, Keski-Suomen ja Vaasan läänit.

Pohjois-Suomi:

Oulun ja Lapin läänit.

Kuntaryhmittely: Tilastokeskuksen vuoden 1990 väestölaskentaan perustuva jako.

Kaupunkimaiset kunnat:

Kunnat, joissa väestöstä vähintään 90 % asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000. Niitä oli yhteensä 68.

Taajaan asutut kunnat:

Kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 % mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurim-

man taajaman väkiluku on vähintään 4 000, mutta alle 15 000. Tällaisia kuntia oli yhteensä 67.

Maaseutumaiset kunnat:

Kunnat, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000 sekä ne kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000. Tällaisia kuntia oli yhteensä 325.

Lähteet

- Akavan koulutustutkimus 1990. Helsinki 1990.
- Averitt R.:* The Dual Economy. New York 1968.
- Blomqvist Irja:* Miehet ja naiset aikuiskoulutuksessa. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskus, julkaisematon käsikirjoitus. Helsinki 1993 (julkaistaan vuoden 1993 loppupuolella).
- Edwards R.C.:* Contested Terrain: The Transformation of the Workplace in the Twentieth Century. New York 1979.
- Groves R.M.:* Survey Errors and Survey Costs. New York 1989.
- Havén Heikki ja Syvänperä Risto:* Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Tilastokeskuksen Tutkimuksia 92. Helsinki 1983.
- Helin Jyrki ja Erkkilä Marja:* 90-luvun palkkatyöläinen. Tutkimus SAK:n liittojen jäsenistön rakenteesta, suhteesta työhön ja työaikaan. SAK:n järjestötutkimus 1990. Ensimmäinen osaraportti, Jyväskylä 1990.
- Helin Jyrki, Erkkilä Marja ja Mustalammi Elina:* 90-luvun palkkatyöläinen. Tutkimus SAK:n liittojen jäsenten yhteiskunnallisista kannanotoista ja suhteesta ammattiyhdistystoimintaan. SAK:n järjestötutkimus 1990. Toinen osaraportti, Jyväskylä 1991.
- Hodson R. ja Kaufman R.:* Economic dualism: A critical review. American Sociological Review 47: 727–39.
- Kevätsalo Kimmo:* Selviytymistä, vastarintaa, vapauspyrkimyksiä. Työpaikalla toimimisen muuttuvat ehdot 1980-luvun Suomessa. Tutkijaliitto, Vaasa 1988.
- Kivinen Osmo, Rinne Risto ja Ahola Sakari:* Koulutuksen rajat ja rakenteet. Juva 1989.
- Kohn Melvin L. ja Schooler Carmi:* Work and Personality: An Inquiry Into the Impact of Social Stratification. With the collaboration of J. Miller, K.A. Miller, C. Schoenbach and R. Schoenberg. New Jersey 1983.
- Kolu Timo:* Työelämän laatu 1977–1990. Hyvinvoinnin koettuja muutoksia työssä. Työolokomitean mietinnön liiteselitys. Komiteamietintö 1991:38/Tilastokeskuksen Tutkimuksia 188. Helsinki 1991.
- Komiteamietintö 1971: A 29. Aikuiskoulutuskomitean I osamietintö. Helsinki.
- Komiteamietintö 1975: 28. Aikuiskoulutuskomitean II osamietintö. Helsinki.
- Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus 1992. Palautetilasto 30.6.1993. Tilastokeskus, Helsinki.
- Koskimäki Timo:* Työelämän laatu ja työyhteisöt valtiosektorilla. Valtiovarainministeriö, Helsinki 1993.
- Koulutus 1993:1. Henkilöstökoulutus 1991. Tilastokeskus, Helsinki 1993.
- Koulutus ja tutkimus 1989:18. Henkilöstökoulutus 1982–1987. Tilastokeskus, Helsinki 1989.
- Koulutus ja tutkimus 1991:17. Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus 1990. Tilastokeskus, Helsinki 1991.
- Koulutus ja tutkimus 1992:11. Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus 1991. Tilastokeskus, Helsinki 1992.

Koulutusluokitus 31.12.1991. Tilastokeskuksen käsikirjoja 1. Helsinki 1992.

Lahtinen Ilpo: Valtion opintotuki. Teoksessa Koulutus. Education in Finland 1991 (toim. Havén Heikki). Tilastokeskus, Koulutus ja tutkimus 1991:11. Helsinki 1991.

Lahtinen Ilpo: Opintotuki. Teoksessa Koulutus 1993 (toim. Havén Heikki). Tilastokeskus, julkaisematon käsikirjoitus. Helsinki 1993 (julkaistaan vuoden 1993 loppupuolella).

Lehto Anna-Maija: Naisten ja miesten työolot. Tilastokeskuksen Tutkimuksia 138. Helsinki 1988.

Lehto Anna-Maija: Työelämän laatu ja tasa-arvo. Työolokomitean liiteselvitys. Komiteamietintö 1991:39/Tilastokeskuksen Tutkimuksia 189. Helsinki 1991.

Lindström K., Lehto A-M ja Kandolin I.: Ikä ja työ. Eri-ikäisten palkansaajien työolot ja työasenteet. Tilastokeskuksen Tutkimuksia 154. Helsinki 1989.

Lutz B. ja Sengenberger W.: Arbeitsmarktstrukturen und öffentliche Arbeitsmarktpolitik. Kommission für wirtschaftlichen und sozialen Wandel, N:o 26. Göttingen 1974.

Nätti Jouko: Katsaus työmarkkinoiden segmentaatioteorioihin. Työvoimaministeriön Työvoimapolitiittisia tutkimuksia Nro 53. Helsinki 1985.

Nätti Jouko: Työmarkkinoiden lohkoutuminen Suomessa. Työvoimaministeriön Työvoimapolitiittisia tutkimuksia Nro 78. Helsinki 1988.

Pahl Raymond E.: Epilogue. In R.E. Pahl (ed.): On Work, Historical, Comparative & Theoretical Approaches. Oxford 1988.

Piore M.J.: Notes for a theory of labor market stratification. In Edwards R., Reich M. and Gordon M. (eds.) Labor Market Segmentation. Lexington, Mass.: 125–150, 1975.

Simpanen Matti ja Blomqvist Irja: Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Tilastokeskuksen Tutkimuksia 192, Helsinki 1992.

Sosioekonomisen aseman luokitus 1989, Tilastokeskuksen Käsikirjoja 17. Helsinki 1989.

Toimialaluokitus (TOL) 1988, Tilastokeskuksen Käsikirjoja Nro 4. Helsinki 1989.

Valtioneuvoston päätös aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämisperiaatteista, 7.6.1978

Walton Richard E.: Criteria for Quality of Working Life. In Louis E. Davis and Albert B. Cherns (eds.): The Quality of Working Life Volume One: Problems, Prospects and The State of Art. London 1975.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1**Toiveet lasten yleissivistävästä ja ammatillisesta pohjakoulutuksesta vastaajaryhmittäin (18–64-vuotias työvoima, jolla omia tai huollettavia alle 15-vuotiaita lapsia)****Tytöt ja pojat**

Toiveet lasten yleissivistävästä ja ammatillisesta pohjakoulutuksesta	Vähän koulutetut				Ammattikoulutetut				Hyvin-koulutetut osallistujat		Koko 18–64-vuotias työvoima	
	osallistu-mattomat		osallistujat		osallistu-mattomat		osallistujat		tytöt	pojat	tytöt	pojat
	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat				
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Yleissivistävä pohjakoulutus: toivoisi lapsensa suorittavan												
Peruskoulututkinnon	19,1	30,7	12,5	23,7	16,1	30,2	10,4	19,5	2,6	4,4	11,5	20,6
Ylioppilastutkinnon	68,7	49,5	79,4	66,7	61,5	53,1	76,9	69,7	86,3	84,3	74,9	66,8
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	12,2	19,8	8,1	9,6	22,4	16,7	12,7	10,8	11,1	11,3	13,6	12,6
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ammatillinen pohjakoulutus: toivoisi lapsensa suorittavan												
Ammatillisen koulun tai opiston tutkinnon	44,4	51,5	36,0	51,8	38,0	57,4	37,6	46,9	9,2	15,1	33,9	44,8
Korkeakoulututkinnon	39,1	26,7	44,1	30,4	33,3	24,1	38,2	35,0	61,4	63,5	41,8	36,4
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	16,5	21,8	19,9	17,8	28,7	18,5	24,2	18,1	29,4	21,4	24,3	18,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lapsia	115	101	136	135	174	162	432	425	153	158	1 010	981

Molemmat sukupuolet

Toiveet lasten yleissivistävästä ja ammatillisesta pohjakoulutuksesta	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat		Koko 18–64-vuotias työvoima	
	osallistu-mattomat		osallistujat		osallistu-mattomat		osallistujat	
	molemmat sukupuolet		molemmat sukupuolet		molemmat sukupuolet		molemmat sukupuolet	
	%	%	%	%	%	%	%	%
Yleissivistävä pohjakoulutus: toivoisi lapsensa suorittavan								
Peruskoulututkinnon	24,5	18,1	22,9	14,9	3,5	16,0		
Ylioppilastutkinnon	59,8	73,0	57,5	73,3	85,2	70,9		
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	15,7	8,9	19,6	11,8	11,3	13,1		
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		
Ammatillinen pohjakoulutus: toivoisi lapsensa suorittavan								
Ammatillisen koulun tai opiston tutkinnon	47,7	43,9	47,3	42,3	12,2	39,2		
Korkeakoulututkinnon	33,3	37,3	28,9	36,5	62,4	39,1		
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	19,0	18,8	23,8	21,2	25,4	21,7		
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		
Lapsia	216	271	336	857	311	1 991		

Liitetaulukko 2**Aikomukset osallistua johonkin koulutukseen haastatteluhetkeä seuraavien 12 kuukauden aikana vastaajaryhmittäin iän mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)**

Vastaajaryhmät	Ikäryhmät	Aikoo osallistua	Ei aio osallistua	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	Yhteensä	Haastateltuja
		%	%	%	%	
Vähän koulutetut osallistumattomat	18–29	34,3	59,1	6,6	100,0	89
	30–44	12,7	75,6	11,7	100,0	163
	45–64	7,5	87,1	5,4	100,0	184
	Yhteensä	14,9	77,1	8,0	100,0	436
Vähän koulutetut osallistujat	18–29	42,2	44,3	13,5	100,0	47
	30–44	42,6	44,4	13,0	100,0	184
	45–64	35,0	55,8	9,2	100,0	274
	Yhteensä	38,4	50,6	11,0	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	18–29	36,6	53,3	10,1	100,0	256
	30–44	24,1	66,2	9,7	100,0	176
	45–64	18,4	78,0	3,6	100,0	45
	Yhteensä	30,2	60,5	9,3	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	18–29	63,5	27,8	8,7	100,0	214
	30–44	58,9	32,0	9,1	100,0	546
	45–64	51,3	36,3	12,4	100,0	219
	Yhteensä	58,2	32,0	9,8	100,0	979
Hyvinkoulutetut osallistujat	18–29	86,3	7,9	5,8	100,0	55
	30–44	73,0	19,0	8,0	100,0	195
	45–64	74,8	23,1	2,1	100,0	116
	Yhteensä	75,6	18,6	5,8	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	18–29	49,6	41,4	9,0	100,0	661
	30–44	47,9	42,2	9,9	100,0	1 263
	45–64	37,8	54,3	7,9	100,0	839
	Yhteensä	45,2	45,7	9,1	100,0	2 763

Liitetaulukko 3**Aikomukset osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen haastatteluhetkeä seuraavien kahden vuoden aikana vastaajaryhmittäin iän mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)**

Vastaajaryhmät	Ikäryhmät	Aikoo osallistua	Ehkä osallistuu	Ei aio osallistua	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu	Yhteensä	Haastateltuja
		%	%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	18–29	25,5	8,4	57,8	8,3	100,0	89
	30–44	1,1	4,1	87,5	7,3	100,0	163
	45–64	–	0,5	95,7	3,8	100,0	184
	Yhteensä	5,6	3,4	85,0	6,0	100,0	436
Vähän koulutetut osallistujat	18–29	15,5	16,6	59,4	8,5	100,0	47
	30–44	3,9	10,3	80,9	4,9	100,0	184
	45–64	2,2	3,0	90,4	4,4	100,0	274
	Yhteensä	4,0	6,9	84,2	4,9	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	18–29	16,8	11,7	61,5	10,0	100,0	256
	30–44	5,2	10,5	76,7	7,6	100,0	176
	45–64	–	3,0	88,2	8,8	100,0	45
	Yhteensä	10,9	10,4	69,7	9,0	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	18–29	18,3	16,2	59,9	5,6	100,0	214
	30–44	7,9	8,5	78,8	4,8	100,0	546
	45–64	1,8	7,7	88,0	2,5	100,0	219
	Yhteensä	8,8	10,0	76,7	4,5	100,0	979
Hyvinkoulutetut osallistujat	18–29	21,5	9,6	65,7	3,2	100,0	55
	30–44	10,1	7,9	80,0	2,0	100,0	195
	45–64	3,6	4,2	89,6	2,6	100,0	116
	Yhteensä	9,8	7,0	80,8	2,4	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	18–29	18,7	12,9	60,7	7,7	100,0	661
	30–44	6,4	8,4	80,1	5,1	100,0	1 263
	45–64	1,7	3,8	90,8	3,7	100,0	839
	Yhteensä	7,9	8,1	78,7	5,3	100,0	2 763

Liitetaulukko 4**Tiettyjen tekijöiden vaikutus koulutushalukkuuteen vastaajaryhmittäin (18–64-vuotias työvoima)**

Herätti kiinnostusta tai aiheutti tarvetta ryhtyä lähivuosina opiskelemaan	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Itsensä kehittäminen						
Paljon/Jonkin verran	63,5	75,2	84,5	91,1	94,8	83,2
Ei lainkaan	33,2	22,9	14,0	8,1	4,0	15,2
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,3	1,9	1,5	0,8	1,2	1,6
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ammattitaidon ylläpitäminen tai kehittäminen						
Paljon/Jonkin verran	54,8	70,9	76,7	88,5	93,7	78,7
Ei lainkaan	40,9	27,3	21,2	10,8	5,4	19,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,3	1,8	2,1	0,7	0,9	1,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vaihtelunhalu						
Paljon/Jonkin verran	51,5	55,9	71,1	70,9	79,8	66,2
Ei lainkaan	45,1	42,2	27,6	28,0	18,9	32,1
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,4	1,9	1,3	1,1	1,3	1,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Halu saada parempaa palkkaa						
Paljon/Jonkin verran	57,7	53,2	71,9	70,0	47,3	62,3
Ei lainkaan	39,3	44,1	26,8	29,3	51,4	36,1
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,0	2,7	1,3	0,7	1,3	1,6
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Halu löytää uusia ystäviä						
Paljon/Jonkin verran	42,5	43,5	53,2	48,2	41,7	46,4
Ei lainkaan	53,9	54,2	45,2	51,0	56,7	51,9
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,6	2,3	1,6	0,8	1,6	1,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pääsy/ Halu päästä toisiin työtehtäviin						
Paljon/Jonkin verran	37,7	32,7	59,1	50,0	44,8	45,8
Ei lainkaan	59,2	66,3	39,3	49,3	54,3	52,9
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,1	1,0	1,6	0,7	0,9	1,3
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pääsy/ Halu päästä vaativampiin työtehtäviin						
Paljon/Jonkin verran	28,6	33,9	56,2	51,1	46,3	44,6
Ei lainkaan	67,0	64,9	42,4	47,7	52,5	53,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,4	1,2	1,4	1,2	1,2	1,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutuksen mukanaan tuoman arvostuksen saaminen						
Paljon/Jonkin verran	33,7	38,3	51,3	45,9	37,7	42,4
Ei lainkaan	62,1	59,3	47,4	53,0	59,9	55,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,2	2,4	1,3	1,1	2,4	2,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Halu vaihtaa työpaikkaa						
Paljon/Jonkin verran	26,8	24,2	45,1	35,9	36,2	34,0
Ei lainkaan	69,8	74,5	52,8	63,0	62,0	64,2
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,4	1,3	2,1	1,1	1,8	1,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Jatkuu

Liitetaulukko 4
Jatkuu

Herätti kiinnostusta tai aiheutti tarvetta ryhtyä lähivuosiina opiskelemaan	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18-64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Muodollisen pätevyyden hankkiminen						
Paljon/Jonkin verran	29,0	29,8	41,8	32,7	17,7	31,2
Ei lainkaan	65,1	67,5	55,1	65,8	80,4	66,1
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	5,9	2,7	3,1	1,5	1,9	2,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Halu vaihtaa ammattia						
Paljon/Jonkin verran	29,3	22,8	43,3	31,0	23,4	30,3
Ei lainkaan	67,7	76,3	55,3	67,5	74,9	68,1
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,0	0,9	1,4	1,5	1,7	1,6
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Työttömyys tai sen uhka						
Paljon/Jonkin verran	34,3	24,4	39,1	24,3	10,5	26,6
Ei lainkaan	62,0	74,0	59,5	75,2	88,6	72,0
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,7	1,6	1,4	0,5	0,9	1,4
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koska tututkin osallistuvat						
Paljon/Jonkin verran	20,4	20,7	21,2	19,1	16,5	19,6
Ei lainkaan	75,5	77,0	77,0	79,7	81,9	78,4
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,1	2,3	1,8	1,2	1,6	2,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vakituiseen työpaikan saaminen						
Paljon/Jonkin verran	26,1	13,7	36,8	14,1	6,5	18,8
Ei lainkaan	70,3	84,2	60,0	84,6	91,9	79,0
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,6	2,1	3,2	1,3	1,6	2,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Muu syy						
Paljon/Jonkin verran	1,8	2,8	3,7	3,1	2,9	2,9
Ei lainkaan	97,7	96,9	95,7	96,8	97,1	96,8
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	0,5	0,3	0,6	0,1	—	0,3
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763

Liitetaulukko 5

Lisäkoulutustarve vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Tarvitseeko lisää ammattitaitoa kehittävää tai uraa edistävää koulutusta			Yhteensä	Haastateltuja ¹⁾
		Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%	
Vähän koulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	24,3	68,4	7,3	100,0	109
	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	51,6	39,3	9,1	100,0	70
	Työntekijät	24,9	70,0	5,1	100,0	251
	Yhteensä	29,5	64,2	6,3	100,0	434
Vähän koulutetut osallistujat	Yrittäjät	50,7	46,6	2,7	100,0	79
	Ylemmät toimihenkilöt	(58,5)	(35,4)	(6,1)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	56,9	42,2	0,9	100,0	211
	Työntekijät	36,1	61,0	2,9	100,0	184
	Yhteensä	48,3	49,3	2,4	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	55,0	43,7	1,3	100,0	66
	Ylemmät toimihenkilöt	(71,6)	(28,4)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	52,7	43,8	3,5	100,0	115
	Työntekijät	33,9	62,5	3,6	100,0	263
	Yhteensä	43,7	53,3	3,0	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	Yrittäjät	64,9	30,2	4,9	100,0	114
	Ylemmät toimihenkilöt	78,5	18,5	3,0	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	69,5	27,3	3,2	100,0	479
	Työntekijät	49,9	45,0	5,1	100,0	269
	Yhteensä	64,7	31,4	3,9	100,0	978
Hyvinkoulutetut osallistujat	Yrittäjät	(67,2)	(32,8)	(-)	100,0	27
	Ylemmät toimihenkilöt	72,4	25,7	1,9	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	72,5	22,8	4,7	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	72,2	25,6	2,2	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	Yrittäjät	49,3	46,5	4,2	100,0	394
	Ylemmät toimihenkilöt	73,0	24,7	2,3	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	63,6	33,2	3,2	100,0	944
	Työntekijät	36,5	59,2	4,3	100,0	968
	Yhteensä	53,5	42,9	3,6	100,0	2 760

¹⁾ Henkilöt, joiden sosioekonominen asema on tuntematon ovat mukana ko. ryhmän kokonaisluvussa.

Liitetaulukko 6
Lisäkoulutuksen merkitys urakehitykseen vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990
(18–64-vuotias työvoima)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Uskooko lisäkoulutuksesta olevan apua uralla etenemisen kannalta:				Yhteensä	Haastateltuja ¹⁾
		Paljon	Jonkin verran	Ei juuri lainkaan	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	6,1	20,0	63,3	10,6	100,0	109
	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	31,4	33,9	27,5	7,2	100,0	70
	Työntekijät	15,5	25,1	55,1	4,3	100,0	251
	Yhteensä	16,2	25,4	52,2	6,2	100,0	434
Vähän koulutetut osallistujat	Yrittäjät	12,1	27,9	57,3	2,7	100,0	79
	Ylemmät toimihenkilöt	(15,5)	(36,3)	(42,4)	(5,8)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	18,6	37,9	41,6	1,9	100,0	211
	Työntekijät	12,1	28,2	53,2	6,5	100,0	184
	Yhteensä	15,0	32,7	48,3	4,0	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	22,5	40,1	34,2	3,2	100,0	66
	Ylemmät toimihenkilöt	(25,0)	(38,0)	(33,6)	(3,4)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	29,5	33,6	35,1	1,8	100,0	115
	Työntekijät	17,0	43,9	35,0	4,1	100,0	263
	Yhteensä	21,4	40,4	34,9	3,3	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	Yrittäjät	23,5	31,0	40,0	5,5	100,0	114
	Ylemmät toimihenkilöt	27,4	40,4	28,5	3,7	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	21,1	46,4	30,7	1,8	100,0	479
	Työntekijät	21,0	38,6	37,2	3,2	100,0	269
	Yhteensä	22,1	41,8	33,3	2,8	100,0	978
Hyvinkoulutetut osallistujat	Yrittäjät	(15,1)	(29,6)	(55,3)	(-)	100,0	27
	Ylemmät toimihenkilöt	15,3	40,7	42,9	1,1	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	21,7	39,1	39,2	-	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	16,4	39,8	43,0	0,8	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	Yrittäjät	15,7	28,8	49,9	5,6	100,0	394
	Ylemmät toimihenkilöt	19,5	40,1	38,2	2,2	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	22,4	41,5	34,0	2,1	100,0	944
	Työntekijät	16,8	34,6	44,2	4,4	100,0	968
	Yhteensä	19,0	37,0	40,6	3,4	100,0	2 760

¹⁾ Henkilöt, joiden sosioekonominen asema on tuntematon ovat mukana ko. ryhmän kokonaisluvussa.

Liitetaulukko 7**Lisäkoulutustarpeen aihealueet vastaajaryhmittäin (18–64-vuotias työvoima)**

Koulutussisältö	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Lisäkoulutus- tarvetta ilmoittanut työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Tekniikka, tuotanto, rakent./ Matematiikka, luonnontieteet	25,3	15,7	24,9	18,3	9,7	17,5
Tietotekniikan hyväksikäyttö	10,3	18,1	12,6	19,5	18,1	17,4
Kauppa, markkinointi, liiketalous, toimistoala	11,8	15,5	12,6	14,5	9,1	13,1
Oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet	3,0	7,4	7,1	9,7	16,3	9,8
Kielet	6,7	6,8	1,3	6,8	10,6	6,9
Hoitajien koulutus	4,4	2,9	8,9	6,9	8,2	6,6
Palvelutyö	9,9	10,6	8,5	5,3	0,7	6,0
Johdaminen, esimiestaidot, yrittäjäkoulutus	2,1	6,6	3,9	5,3	9,4	5,9
Muut aineet yhteensä	12,8	11,4	15,2	9,2	15,0	11,7
Tieto puuttuu/Ei osaa sanoa	13,7	5,0	5,0	4,5	2,9	5,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	153	324	248	850	390	1 965

Liitetaulukko 8

Tiettyjen tekijöiden merkitys omaehtoiseen koulutukseen osallistumisen esteinä vastaajaryhmittäin (18–64-vuotias työvoima)

Esti tai vaikeutti	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Koko 18–64-vuotias työvoima
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Hankalat tai epäsäännölliset työajat						
Paljon/Jonkin verran	48,5	52,3	53,5	47,6	46,3	49,4
Ei lainkaan	46,8	46,1	45,7	52,1	53,1	49,3
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,7	1,6	0,8	0,3	0,6	1,3
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kiinnostuksen puute						
Paljon/Jonkin verran	63,9	56,1	53,8	44,3	31,0	49,4
Ei lainkaan	32,6	42,6	45,6	55,7	68,4	49,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,5	1,3	0,6	–	0,6	1,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Väsymys						
Paljon/Jonkin verran	51,3	52,2	47,0	47,2	43,8	48,3
Ei lainkaan	45,6	46,6	53,0	52,4	55,6	50,8
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,1	1,2	–	0,4	0,6	0,9
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Muut kuin opintoharrastukset						
Paljon/Jonkin verran	31,8	39,6	46,0	49,5	61,4	45,9
Ei lainkaan	63,0	58,3	53,3	49,4	37,4	52,2
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	5,2	2,1	0,7	1,1	1,2	1,9
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sopivien koulutusmahdollisuuksien puute						
Paljon/Jonkin verran	42,8	40,1	52,6	47,9	42,6	45,8
Ei lainkaan	48,3	54,9	42,8	49,9	56,5	50,2
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	8,9	5,0	4,6	2,2	0,9	4,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutusmahdollisuuksien sijainti tai kulkuyhteydet						
Paljon/Jonkin verran	36,9	33,3	48,5	43,9	44,3	41,7
Ei lainkaan	54,8	62,7	49,2	54,5	55,1	55,2
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	8,3	4,0	2,3	1,6	0,6	3,1
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Taloudelliset syyt						
Paljon/Jonkin verran	39,7	29,1	46,4	35,4	31,1	36,3
Ei lainkaan	56,6	69,1	52,6	64,5	68,3	62,5
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,7	1,8	1,0	0,1	0,6	1,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tiedon puute opiskelumahdollisuuksista						
Paljon/Jonkin verran	37,0	32,9	50,3	34,3	23,3	35,8
Ei lainkaan	57,3	64,6	49,3	65,2	76,1	62,5
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	5,7	2,5	0,4	0,5	0,6	1,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vähäinen pohjakoulutus						
Paljon/Jonkin verran	52,9	41,3	28,9	25,1	3,3	30,2
Ei lainkaan	40,2	55,1	70,1	73,7	96,1	67,4
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	6,9	3,6	1,0	1,2	0,6	2,4
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Jatkuu

Liitetaulukko 8
Jatkuu

Esti tai vaikeutti	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin- koulutetut osallistujat	Koko 18–64 -vuotias työvoima
	osallistu- mattomat	osallistujat	osallistu- mattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Koti- ja perhesyyt						
Paljon/Jonkin verran	20,1	18,7	24,9	29,9	37,0	26,4
Ei lainkaan	76,7	79,8	74,4	69,5	62,0	72,4
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,2	1,5	0,7	0,6	1,0	1,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutuksen tai opetuksen heikko laatu						
Paljon/Jonkin verran	19,6	18,6	25,5	26,0	38,5	25,2
Ei lainkaan	59,0	70,2	63,2	67,4	57,6	64,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	21,4	11,1	11,3	6,6	3,9	10,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ikä tai terveydelliset syyt						
Paljon/Jonkin verran	40,6	34,4	15,4	17,1	14,8	23,4
Ei lainkaan	57,3	64,3	83,9	82,8	84,6	75,8
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	2,1	1,3	0,7	0,1	0,6	0,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lastenhoito-ongelmat						
Paljon/Jonkin verran	13,5	14,7	25,5	28,4	30,6	23,3
Ei lainkaan	82,9	83,6	74,0	71,5	68,4	75,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	3,6	1,7	0,5	0,1	1,0	1,1
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutuksesta ei ole hyötyä						
Paljon/Jonkin verran	31,5	24,6	26,3	18,4	18,3	23,0
Ei lainkaan	61,7	72,6	71,8	79,9	80,2	74,3
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	6,8	2,8	1,9	1,7	1,5	2,7
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Epäonnistumisen pelko						
Paljon/Jonkin verran	28,3	16,7	17,8	10,4	3,8	14,8
Ei lainkaan	66,4	80,8	81,1	89,0	95,6	83,4
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	5,3	2,5	1,1	0,6	0,6	1,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Muu este tai vaikeus						
Paljon/Jonkin verran	4,4	4,9	5,6	6,3	11,3	6,3
Ei lainkaan	95,4	95,1	94,4	93,7	88,4	93,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	0,2	—	—	—	0,3	0,1
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	436	505	477	979	366	2763

Litetaulukko 9

Tietyjen tekijöiden merkitys työajalla työnantajan kustannuksella tapahtuvaan koulutukseen osallistumisen esteinä vastaajaryhmittäin (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Esti tai vaikeutti	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Kiireet työpaikalla						
Paljon/Jonkin verran	48,0	54,7	57,2	61,2	74,1	59,6
Ei lainkaan	44,1	41,9	39,9	37,6	24,0	37,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	7,9	3,4	2,9	1,2	1,9	2,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sopivaa koulutusta ei ole tarjolla						
Paljon/Jonkin verran	54,9	43,5	58,4	47,6	49,7	50,0
Ei lainkaan	35,8	52,7	36,0	49,2	47,7	45,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	9,3	3,8	5,6	3,2	2,6	4,4
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen						
Paljon/Jonkin verran	47,2	39,5	52,7	46,8	46,8	46,6
Ei lainkaan	40,4	53,9	38,8	50,2	50,3	47,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	12,4	6,6	8,5	3,0	2,9	5,8
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tiedon puute koulutusmahdollisuuksista						
Paljon/Jonkin verran	36,9	23,2	44,4	28,3	20,1	30,0
Ei lainkaan	50,6	72,4	51,5	70,0	78,2	66,0
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	12,5	4,4	4,1	1,7	1,7	4,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Työnantaja ei arvosta koulutusta riittävästi						
Paljon/Jonkin verran	32,1	23,8	31,3	28,9	23,4	28,0
Ei lainkaan	48,6	71,4	57,4	67,1	73,5	64,8
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	19,3	4,8	11,3	4,0	3,1	7,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kiinnostuksen puute						
Paljon/Jonkin verran	35,9	20,5	25,0	14,7	14,0	20,1
Ei lainkaan	59,4	77,7	71,6	83,9	84,0	77,6
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	4,7	1,8	3,4	1,4	2,0	2,3
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutuksesta ei ole hyötyä						
Paljon/Jonkin verran	25,0	15,4	18,5	15,0	25,6	18,5
Ei lainkaan	68,4	81,8	77,7	83,4	71,5	78,5
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	6,6	2,8	3,8	1,6	2,9	3,0
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koulutuksen tai opetuksen heikko laatu						
Paljon/Jonkin verran	14,6	12,7	14,5	18,7	33,4	18,6
Ei lainkaan	64,6	80,2	73,2	75,8	64,1	72,9
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	20,8	7,1	12,3	5,5	2,5	8,5
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Epäonnistumisen pelko						
Paljon/Jonkin verran	17,1	9,4	9,9	5,9	2,2	8,1
Ei lainkaan	73,4	87,6	86,5	92,9	94,9	88,7
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	9,5	3,0	3,6	1,2	2,9	3,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Muu este tai vaikeus						
Paljon/Jonkin verran	14,1	9,9	12,4	10,3	11,8	11,3
Ei lainkaan	85,3	89,9	87,3	89,6	87,9	88,5
Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu	0,6	0,2	0,3	0,1	0,3	0,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Haastateltuja	293	414	391	855	337	2291

Liitetaulukko 10
Kaiken, koko elämän aikana saadun koulutuksen merkitys työssä vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Saadusta koulutuksesta oli apua työssä			Yhteensä	Haastateltuja
		Erittäin tai melko paljon	Melko vähän tai ei juuri lainkaan	Ei osaa sanoa/Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	22,7	36,0	41,3	100,0	109
	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	53,6	30,1	16,3	100,0	70
	Työntekijät	29,3	31,3	39,4	100,0	251
	Yhteensä	31,9	32,3	35,8	100,0	434
Vähän koulutetut osallistujat	Yrittäjät	74,5	15,8	9,7	100,0	79
	Ylemmät toimihenkilöt	(94,2)	(3,7)	(2,1)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	84,9	14,5	0,6	100,0	211
	Työntekijät	72,7	23,1	4,2	100,0	184
	Yhteensä	79,4	17,2	3,4	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	62,8	26,1	11,1	100,0	66
	Ylemmät toimihenkilöt	(72,4)	(17,0)	(10,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	65,3	26,9	7,8	100,0	115
	Työntekijät	56,6	32,3	11,1	100,0	263
	Yhteensä	60,5	29,0	10,5	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	Yrittäjät	93,0	6,3	0,7	100,0	114
	Ylemmät toimihenkilöt	90,8	8,7	0,5	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	90,7	8,8	0,5	100,0	479
	Työntekijät	83,5	14,3	2,2	100,0	269
	Yhteensä	89,0	10,0	1,0	100,0	978
Hyvinkoulutetut osallistujat	Yrittäjät	(91,9)	(5,0)	(3,1)	100,0	27
	Ylemmät toimihenkilöt	87,7	10,9	1,4	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	96,1	3,9	-	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	89,6	9,1	1,3	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	Yrittäjät	64,8	19,6	15,6	100,0	394
	Ylemmät toimihenkilöt	87,7	10,5	1,8	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	84,0	13,5	2,5	100,0	944
	Työntekijät	60,2	25,3	14,6	100,0	968
	Yhteensä	73,4	18,0	8,6	100,0	2760

Liitetaulukko 11
Joutuminen tilanteisiin, joissa omat tiedot ja taidot eivät enää ole riittäneet vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotias työvoima)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Joutunut tilanteisiin				Yhteensä	Haastateltuja
		Usein/ Melko usein	Joskus	Ei juuri koskaan	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	17,8	40,5	39,9	1,8	100,0	109
	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	10,3	64,6	25,1	–	100,0	70
	Työntekijät	7,8	48,5	42,6	1,1	100,0	251
	Yhteensä	11,0	49,0	38,9	1,1	100,0	434
Vähän koulutetut osallistujat	Yrittäjät	6,6	58,5	33,8	1,1	100,0	79
	Ylemmät toimihenkilöt	(14,8)	(64,5)	(20,7)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	20,5	63,1	15,1	1,3	100,0	211
	Työntekijät	8,1	57,1	34,8	–	100,0	184
	Yhteensä	13,6	60,2	25,5	0,7	100,0	505
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Yrittäjät	9,0	58,1	32,9	–	100,0	66
	Ylemmät toimihenkilöt	(14,5)	(77,7)	(7,8)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	15,3	60,9	23,8	–	100,0	115
	Työntekijät	9,7	50,6	39,1	0,6	100,0	263
	Yhteensä	11,4	55,7	32,6	0,3	100,0	477
Ammattikoulutetut osallistujat	Yrittäjät	23,9	62,7	13,4	–	100,0	114
	Ylemmät toimihenkilöt	24,5	58,6	16,9	–	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	20,4	66,2	13,4	–	100,0	479
	Työntekijät	11,0	65,8	22,9	0,3	100,0	269
	Yhteensä	18,7	64,8	16,4	0,1	100,0	978
Hyvinkoulutetut osallistujat	Yrittäjät	(15,6)	(48,1)	(36,3)	(–)	100,0	27
	Ylemmät toimihenkilöt	31,0	59,1	9,9	–	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	21,4	63,3	15,3	–	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	28,0	59,2	12,8	–	100,0	366
Koko 18–64-vuotias työvoima	Yrittäjät	15,7	54,0	29,6	0,7	100,0	394
	Ylemmät toimihenkilöt	27,2	60,4	12,4	–	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	19,2	64,4	16,1	0,3	100,0	944
	Työntekijät	9,3	55,6	34,6	0,5	100,0	968
	Yhteensä	16,5	59,2	23,9	0,4	100,0	2 760

Liitetaulukko 12
Todennäköisyys vaihtaa työpaikkaa haastatteluhetkeä seuraavien 2 vuoden aikana vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Työpaikan vaihto on			Yhteensä	Haastateltuja
		Toden- näköistä	Epätoden- näköistä	Ei osaa sanoa/ Vastaus ei sovi/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%	
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	31,5	62,6	5,9	100,0	63
	Työntekijät	25,1	70,7	4,2	100,0	225
	Yhteensä	26,6	68,9	4,5	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(8,4)	(88,0)	(3,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	14,3	82,7	3,0	100,0	206
	Työntekijät	16,5	76,3	7,2	100,0	177
	Yhteensä	14,8	80,1	5,1	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(39,3)	(60,7)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	31,6	65,8	2,6	100,0	112
	Työntekijät	39,7	57,2	3,1	100,0	249
	Yhteensä	37,4	59,9	2,7	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	20,5	77,6	1,9	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	18,1	80,1	1,8	100,0	477
	Työntekijät	23,0	75,1	1,9	100,0	264
	Yhteensä	19,9	78,3	1,8	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	22,2	76,4	1,4	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	21,5	76,9	1,6	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	22,4	76,2	1,4	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	22,1	76,3	1,6	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	20,1	77,5	2,4	100,0	926
	Työntekijät	26,9	69,3	3,8	100,0	917
	Yhteensä	23,2	73,9	2,9	100,0	2 289

Liitetaulukko 13
Todennäköisyys vaihtaa ammattia haastatteluhetkeä seuraavien 2 vuoden aikana vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Ammatinvaihto on			Yhteensä	Haastateltuja
		Toden- näköistä	Epä- toden- näköistä	Ei osaa sanoa/ Vastaus ei sovi/ Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	27,1	68,0	4,9	100,0	63
	Työntekijät	19,0	77,8	3,2	100,0	225
	Yhteensä	20,5	76,0	3,5	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(-)	(96,4)	(3,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	9,6	88,4	2,0	100,0	206
	Työntekijät	11,2	84,6	4,2	100,0	177
	Yhteensä	9,6	87,1	3,3	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(23,2)	(76,8)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	19,8	79,3	0,9	100,0	112
	Työntekijät	28,1	70,0	1,9	100,0	249
	Yhteensä	25,4	73,1	1,5	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	13,5	84,6	1,9	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	8,4	91,0	0,6	100,0	477
	Työntekijät	15,7	83,2	1,1	100,0	264
	Yhteensä	11,3	87,8	0,9	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	7,5	91,6	0,9	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	13,5	85,3	1,2	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	8,7	90,3	1,0	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	9,5	89,2	1,3	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	11,7	87,0	1,3	100,0	926
	Työntekijät	19,0	78,6	2,4	100,0	917
	Yhteensä	14,2	84,0	1,8	100,0	2 289

Liitetaulukko 14
Todennäköisyys vaihtaa nykyisessä työpaikassa toisiin tehtäviin haastatteluhetkeä seuraavien 2 vuoden aikana vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Työtehtävien vaihto on			Yhteensä	Haastateltuja
		Toden- näköistä	Epätoden- näköistä	Ei osaa sanoa/ Vastaus ei sovi/ Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	17,8	75,8	6,4	100,0	63
	Työntekijät	9,4	84,4	6,2	100,0	225
	Yhteensä	11,4	82,4	6,2	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(8,2)	(81,6)	(10,2)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	17,1	80,9	2,0	100,0	206
	Työntekijät	10,4	85,0	4,6	100,0	177
	Yhteensä	13,8	82,5	3,7	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(16,9)	(83,1)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	12,2	86,2	1,6	100,0	112
	Työntekijät	19,3	76,6	4,1	100,0	249
	Yhteensä	17,1	79,9	3,0	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	29,0	70,0	1,0	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	21,1	76,7	2,2	100,0	477
	Työntekijät	15,2	82,1	2,7	100,0	264
	Yhteensä	20,3	77,5	2,2	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	17,2	81,3	1,5	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	23,9	74,1	2,0	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	18,9	79,5	1,6	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	19,7	78,4	1,9	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	19,1	78,5	2,4	100,0	926
	Työntekijät	14,1	81,6	4,3	100,0	917
	Yhteensä	17,2	79,8	3,0	100,0	2 289

Liitetaulukko 15
Nykyiseen työhön liittyvä lomautuksen tai työttömyyden uhka vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Lomautuksen tai työttömyyden uhkaa esiintyi			Yhteensä	Haastateltuja
		Paljon/ Jonkin verran	Ei lainkaan	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	29,8	67,9	2,3	100,0	63
	Työntekijät	25,7	71,1	3,2	100,0	225
	Yhteensä	26,7	70,3	3,0	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(7,1)	(92,9)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	12,7	86,8	0,5	100,0	206
	Työntekijät	17,9	81,6	0,5	100,0	177
	Yhteensä	14,5	84,8	0,7	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(29,7)	(70,3)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	19,0	81,0	–	100,0	112
	Työntekijät	28,8	69,9	1,3	100,0	249
	Yhteensä	26,1	73,1	0,8	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	11,0	89,0	–	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	12,5	86,9	0,6	100,0	477
	Työntekijät	20,5	78,7	0,8	100,0	264
	Yhteensä	14,8	84,6	0,6	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	10,6	89,4	–	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	7,6	91,3	1,1	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	9,9	89,9	0,2	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	12,0	88,0	–	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	14,1	85,3	0,6	100,0	926
	Työntekijät	23,5	75,0	1,5	100,0	917
	Yhteensä	17,5	81,6	0,9	100,0	2 289

Liitetaulukko 16
Nykyiseen työhön liittyvä uhka siitä, että siirretään toisiin työtehtäviin vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Uhkaa siirrosta toisiin tehtäviin esiintyi			Yhteensä	Haastateltuja
		Paljon/ Jonkin verran	Ei lainkaan	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	19,0	78,0	3,0	100,0	63
	Työntekijät	16,1	82,0	1,9	100,0	225
	Yhteensä	16,5	81,4	2,1	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(13,0)	(87,0)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	13,2	85,9	0,9	100,0	206
	Työntekijät	6,0	92,9	1,1	100,0	177
	Yhteensä	10,1	89,0	0,9	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(12,0)	(88,0)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	12,1	87,9	–	100,0	112
	Työntekijät	16,5	80,9	2,6	100,0	249
	Yhteensä	14,9	83,5	1,6	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	14,4	84,4	1,2	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	17,2	82,1	0,7	100,0	477
	Työntekijät	16,9	82,0	1,1	100,0	264
	Yhteensä	16,7	82,4	0,9	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	15,8	83,8	0,4	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	24,1	75,9	–	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	17,4	82,3	0,3	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	14,9	84,6	0,5	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	16,3	83,0	0,7	100,0	926
	Työntekijät	14,5	83,8	1,7	100,0	917
	Yhteensä	15,3	83,6	1,1	100,0	2 289

Liitetaulukko 17
Nykyiseen työhön liittyvät muut epävarmuustekijät vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Muita epävarmuustekijöitä esiintyi		Yhteensä	Haastateltuja
		Paljon/ Jonkin verran	Ei lainkaan		
		%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	13,3	86,7	100,0	63
	Työntekijät	9,7	90,3	100,0	225
	Yhteensä	10,8	89,2	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(9,4)	(90,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	13,0	87,0	100,0	206
	Työntekijät	6,5	93,5	100,0	177
	Yhteensä	9,9	90,1	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(16,9)	(83,1)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	7,9	92,1	100,0	112
	Työntekijät	7,1	92,9	100,0	249
	Yhteensä	8,1	91,9	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	15,1	84,9	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	11,8	88,2	100,0	477
	Työntekijät	11,7	88,3	100,0	264
	Yhteensä	12,2	87,8	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	17,5	82,5	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	6,4	93,6	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	15,2	84,8	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	16,4	83,6	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	11,3	88,7	100,0	926
	Työntekijät	8,9	91,1	100,0	917
	Yhteensä	11,3	88,7	100,0	2 289

Liitetaulukko 18
Todennäköisyys nykyisen työn muuttumisesta ratkaisevasti työtavoiltaan ja -välineiltään lähimmän 5 vuoden aikana vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan (18–64-vuotiaat palkansaajat)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Työtapojen ja -välineiden muuttuminen lähimmän 5 vuoden aikana on			Yhteensä	Haastateltuja
		Toden-	Epätoden-	Ei osaa		
		näköistä	näköistä	sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%	
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	32,0	58,4	9,6	100,0	63
	Työntekijät	29,2	67,9	2,9	100,0	225
	Yhteensä	30,7	65,0	4,3	100,0	292
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(38,6)	(57,8)	(3,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	43,7	55,6	0,7	100,0	206
	Työntekijät	30,0	69,4	0,6	100,0	177
	Yhteensä	37,4	61,5	1,1	100,0	414
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(32,9)	(67,1)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	38,5	59,0	2,5	100,0	112
	Työntekijät	30,5	65,9	3,6	100,0	249
	Yhteensä	33,0	64,0	3,0	100,0	391
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	45,6	52,3	2,1	100,0	113
	Alemmat toimihenkilöt	49,7	50,3	–	100,0	477
	Työntekijät	39,3	58,6	2,1	100,0	264
	Yhteensä	45,9	53,2	0,9	100,0	854
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	44,5	55,5	–	100,0	268
	Alemmat toimihenkilöt	45,8	52,6	1,6	100,0	68
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	45,0	54,7	0,3	100,0	337
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat	Ylemmät toimihenkilöt	44,1	55,1	0,8	100,0	445
	Alemmat toimihenkilöt	45,5	53,3	1,2	100,0	926
	Työntekijät	32,7	64,9	2,4	100,0	917
	Yhteensä	40,1	58,3	1,6	100,0	2 289

Liitetaulukko 19
Arvio omien työtehtävien oppimiseen kuluva ajasta vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Omien työtehtävien oppiminen veisi aikaa uudelta työntekijältä						Yhteensä	Haastateltuja
		Joitakin päiviä	Joitakin viikkoja	Joitakin kuukausia	1–2 vuotta	Yli 2 vuotta	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%	%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	22,1	22,1	28,1	14,0	8,4	5,3	100,0	70
	Työntekijät	33,7	25,8	20,0	11,6	7,0	1,9	100,0	251
	Yhteensä	31,1	24,7	21,5	12,4	7,6	2,7	100,0	325
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(3,6)	(–)	(26,9)	(32,2)	(37,3)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	6,6	21,4	35,3	22,4	11,1	3,2	100,0	211
	Työntekijät	19,9	25,2	24,1	13,3	15,3	2,2	100,0	184
	Yhteensä	12,1	21,8	29,8	19,1	14,7	2,5	100,0	426
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(14,3)	(2,8)	(45,3)	(18,2)	(15,8)	(3,6)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	19,2	29,5	32,3	12,9	4,1	2,0	100,0	115
	Työntekijät	23,9	28,4	24,3	15,0	5,9	2,5	100,0	263
	Yhteensä	21,7	26,6	28,2	14,6	6,1	2,8	100,0	411
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	2,7	5,6	28,0	41,6	21,2	0,9	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	7,0	19,0	34,3	26,5	11,2	2,0	100,0	479
	Työntekijät	10,7	20,2	27,1	23,2	17,6	1,2	100,0	269
	Yhteensä	7,5	17,6	31,3	27,5	14,5	1,6	100,0	864
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	4,1	6,9	22,1	36,0	29,6	1,3	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	4,1	16,7	29,3	38,7	11,2	–	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	4,1	8,8	23,4	36,9	25,8	1,0	100,0	339
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät	Ylemmät toimihenkilöt	4,6	5,8	25,3	35,9	27,1	1,3	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	9,3	20,9	33,4	23,9	10,1	2,4	100,0	944
	Työntekijät	22,0	24,8	23,9	16,2	11,2	1,9	100,0	968
	Yhteensä	13,6	19,6	28,0	23,0	13,8	2,0	100,0	2 365

Liitetaulukko 20

Työhön perehdyttämiskoulutukseen osallistuminen vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990 (18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Järjestikö työnantaja työhönperehdyttämiskoulutusta?			Yhteensä %	Haastateltuja
		Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa/ Tieto puuttuu		
		%	%	%		
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	15,7	84,3	–	100,0	70
	Työntekijät	9,8	90,2	–	100,0	251
	Yhteensä	10,9	89,1	–	100,0	325
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(32,0)	(68,0)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	29,4	70,6	–	100,0	211
	Työntekijät	25,6	73,8	0,6	100,0	184
	Yhteensä	27,9	71,8	0,3	100,0	426
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(4,4)	(95,6)	(–)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	11,7	88,3	–	100,0	115
	Työntekijät	8,9	90,7	0,4	100,0	263
	Yhteensä	9,6	90,1	0,3	100,0	411
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	33,8	66,2	–	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	32,8	67,2	–	100,0	479
	Työntekijät	24,4	74,7	0,9	100,0	269
	Yhteensä	30,3	69,4	0,3	100,0	864
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	25,0	74,7	0,3	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	35,8	64,2	–	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	27,5	72,3	0,2	100,0	339
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät	Ylemmät toimihenkilöt	26,1	73,7	0,2	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	28,4	71,6	–	100,0	944
	Työntekijät	16,7	82,8	0,5	100,0	968
	Yhteensä	23,2	76,6	0,2	100,0	2 365

Liitetaulukko 21
Vaikutusmahdollisuudet työssä vastaajaryhmittäin 1990
(mahdollisuuksia on erittäin tai melko paljon; 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)

Nykyisessä työssä on erittäin tai melko paljon mahdollisuuksia	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Työn itsenäisyys:						
Valita itse omat työskentelytapansa ja kehittää niitä	55,5	68,0	59,9	72,4	85,1	68,9
Säädellä itsenäisesti työtahtiaan	59,5	62,9	52,9	62,5	62,4	60,4
Mahdollisuudet kehittyä työssä:						
Käyttää hyväkseen aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja	46,6	66,9	59,0	77,8	92,8	70,4
Kehittää kykijään ja ammattitaitoaan	38,8	52,1	44,8	62,5	74,9	56,1
Oppia uusia asioita	28,6	43,4	41,6	59,5	75,9	51,6
Työpaikan sosiaaliset olosuhteet						
Tehdä työtä yhdessä muiden kanssa	60,7	74,5	70,4	78,3	83,7	74,6
Kokea olevansa työyhteisön arvostettu jäsen	44,4	58,3	46,8	60,5	70,5	56,9
Saada arvostusta hyvin tehdystä työstä	40,4	42,2	41,9	43,8	49,1	43,5
Urakehitys:						
Siirtyä työtehtävästä toiseen työpaikalla	33,7	30,9	32,8	33,4	19,9	31,0
Siirtyä työkokemuksen karttuessa vaativampiin tehtäviin	17,1	20,0	22,3	21,9	20,2	20,7
Edetä ammattuuralla	10,8	14,5	15,4	18,1	17,7	15,9
Päätöksentekoon osallistuminen:						
Vaikuttaa oman työyksikön työnjakoon ja toimintatapaan	27,6	42,8	28,8	45,0	57,6	41,3
Vaikuttaa työpaikalla annettavaan koulutukseen	5,6	19,5	8,2	29,5	47,4	23,3
Osallistua koko yritystä koskevaan päätöksentekoon	7,6	12,4	8,0	12,4	28,4	13,3
Yhteensä	325	426	411	864	339	2365

Liitetaulukko 22**Vaikutusmahdollisuuksien puute työssä vastaajaryhmittäin 1990****(mahdollisuuksia ei juurikaan ole; 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)**

Nykyisessä työssä ei ole juuri lainkaan mahdollisuuksia	Vähän koulutetut		Ammattikoulutetut		Hyvin-koulutetut osallistujat	Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät
	osallistumattomat	osallistujat	osallistumattomat	osallistujat		
	%	%	%	%		
Työn itsenäisyys:						
Valita itse omat työskentelytapansa ja kehittää niitä	17,4	8,9	13,6	6,9	2,0	9,2
Säädellä itsenäisesti työtahtiaan	20,0	17,9	21,3	15,8	10,7	17,0
Mahdollisuudet kehittyä työssä:						
Käyttää hyväkseen aikaisemmin oppimiaan tietoja ja taitoja	18,0	7,4	13,8	2,8	0,2	7,2
Kehittää kykyjään ja ammattitaitoaan	26,2	14,7	14,6	7,5	3,8	12,0
Oppia uusia asioita	29,8	17,8	19,2	9,2	4,3	14,6
Työpaikan sosiaaliset olosuhteet:						
Tehdä työtä yhdessä muiden kanssa	12,1	8,1	8,1	6,1	2,0	7,0
Kokea olevansa työyhteisön arvostettu jäsen	11,5	8,0	10,4	5,3	3,8	7,3
Saada arvostusta hyvin tehdystä työstä	17,7	18,5	14,8	14,7	9,5	15,0
Urakehitys:						
Siirtyä työtehtävästä toiseen työpaikalla	47,0	44,7	41,8	40,3	51,8	43,9
Siirtyä työkokemuksen karttuessa vaativampiin tehtäviin	63,6	59,0	51,1	49,1	51,8	53,6
Edetä ammattuuralla	69,3	63,0	58,2	52,4	53,3	57,9
Päätöksentekoon osallistuminen:						
Vaiuttaa oman työyksikön työnjakoon ja toimintatapaan	40,5	20,4	32,9	16,9	9,8	22,5
Vaiuttaa työpaikalla annettavaan koulutukseen	73,8	50,0	65,2	34,9	18,8	45,9
Osallistua koko yritystä koskevaan päätöksentekoon	78,3	64,0	74,4	65,4	37,3	64,5
Yhteensä	325	426	411	864	339	2 365

Liitetaulukko 23
**Työn rasittavuus vastaajaryhmittäin sosioekonomisen aseman mukaan 1990
(18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät)**

Vastaajaryhmät	Sosioekonominen asema	Tuntuuko, että teillä on työtä					Yhteensä	Haastateltuja
		Aivan liikaa	Hieman liikaa	Sopivasti	Liian vähän	Ei osaa sanoa		
		%	%	%	%	%	%	
Vähän koulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	100,0	4
	Alemmat toimihenkilöt	8,0	22,3	64,5	4,0	1,2	100,0	70
	Työntekijät	8,8	15,7	71,7	2,8	1,0	100,0	251
	Yhteensä	8,9	17,4	69,7	3,0	1,0	100,0	325
Vähän koulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	(4,5)	(27,6)	(67,9)	(-)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	11,4	36,8	49,6	1,7	0,5	100,0	211
	Työntekijät	11,1	26,1	59,4	1,8	1,6	100,0	184
	Yhteensä	10,8	31,7	55,0	1,6	0,9	100,0	426
Ammattikoulutetut osallistumattomat	Ylemmät toimihenkilöt	(10,6)	(30,5)	(51,9)	(7,0)	(-)	100,0	30
	Alemmat toimihenkilöt	7,9	23,0	61,9	6,7	0,5	100,0	115
	Työntekijät	7,8	22,3	62,6	5,2	2,1	100,0	263
	Yhteensä	8,3	22,9	61,6	5,7	1,5	100,0	411
Ammattikoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	12,6	32,4	50,6	1,2	3,2	100,0	116
	Alemmat toimihenkilöt	12,3	39,0	44,4	3,1	1,2	100,0	479
	Työntekijät	7,0	22,8	64,9	3,1	2,2	100,0	269
	Yhteensä	10,7	33,1	51,7	2,8	1,7	100,0	864
Hyvinkoulutetut osallistujat	Ylemmät toimihenkilöt	15,1	38,7	45,1	0,4	0,7	100,0	269
	Alemmat toimihenkilöt	13,0	43,5	39,1	3,2	1,2	100,0	69
	Työntekijät	100,0	1
	Yhteensä	15,0	39,6	43,6	1,0	0,8	100,0	339
Kaikki 18–64-vuotiaat palkansaajat ja työttömät	Ylemmät toimihenkilöt	13,6	35,8	48,3	1,0	1,3	100,0	449
	Alemmat toimihenkilöt	11,3	35,6	48,9	3,3	0,9	100,0	944
	Työntekijät	8,6	21,4	65,0	3,3	1,7	100,0	968
	Yhteensä	10,7	29,8	55,3	2,9	1,3	100,0	2 365

Byckling Timo – Väisänen Paavo

Aikuiskoulutustutkimuksen laatuseloste

1.1 Perusjoukko ja otantakehikko

Aikuiskoulutustutkimuksen perusjoukon muodostaa Suomessa henkikirjoilla oleva 18–74-vuotias kotitalousväestö. Otantakehikkona oli väestön keskusrekisterin kotipaikkatunnuksen mukaisesti lajiteltu hakemisto. Hakemistosta otos poimittiin systemaattisella otannalla, jolloin otantakehikon järjestyksestä johtuen saadaan alueellisesti väestön mukaan oikein jakautunut otos. Otantakehikon järjestys mahdollisti poiminnan yhteydessä kahden samassa asunnossa asuvan muun henkilön mukaan ottamisen helpottamaan kohdehenkilön tavoittamista.

Otantakehikko sisältää ylipeittoa esim. rekisterin viimeisen päivityksen jälkeen kuolleita ja ulkomaille muuttaneita sekä laitosväestöä. Tällainen otantavaiheessa havaittu ylipeitto poistettiin otoksesta tietojenkeruuvaiheessa. Kehikon alipeittoon kuuluvat henkilöt, jotka ovat muuttaneet ulkomailta Suomeen rekisterin päivittämisen jälkeen. Otoksen poiminnan ja tutkimusajankohdan välinen aika oli noin kolme kuukautta, jona aikana ulkomailta suuntautuva muuttoliike on ollut niin pientä, että sillä ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä.

1.2 Otoksen poiminta ja tietojen keruu

Otoksen poiminta toteutettiin kahdessa vaiheessa. Aluksi poimittiin väestön keskusrekisteristä tasavälipoiminnalla noin 11 000 henkilöä, josta poistettiin aikaisemmin Tilastokeskuksen tutkimuksissa olleet henkilöt. Vastaaajasituksen vähentämiseksi kerätään tutkimuksiin osallistuneista tiedostoa, jossa kukin henkilö on mukana kolmesta viiteen vuotta, jona aikana hänelle ei tehdä kyselyjä tai haastatteluja, vaikka hän sattuisi tulemaan uudelleen poimituksi johonkin tutkimukseen.

Jäljelle jääneistä poimittiin edelleen lääneittäin systemaattisella poiminnalla harkinnanvaraisen kiintiöinnin mukaiset otosmäärät (ks. tarkemmin luku 1.3).

Aikuiskoulutustutkimuksen brutto-otos oli 4 991 Suomessa henkikirjoilla olevaa 18–73-vuotiaasta henkilöä. Kun brutto-otoksesta vähennettiin perusjoukkoon kuulumattomat eli ns. ylipeitto jäi otokseksi 4 891 henkilöä. Tutkimusmenetelmänä oli käyntihaastattelu. Haastattelut tehtiin 1.2. – 30.6.1990 välisenä aikana. Hyväksyttävä haastattelu saatiin 3 990:ltä hengeltä. Vastausprosentti oli näin ollen 82.

1.3 Ositus

Maa jaettiin alueositteisiin läänien mukaan. Poikkeuksena oli pääkaupunkiseutu, joka erotettiin muusta Uudenmaan läänistä erilliseksi ositteeksi. Pääkaupunkiseudun ositteeseen kuuluivat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen. Ositteita on siten 13 kappaletta.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa otoskooksi määritettiin 5 000 henkilöä. Otoksen kiintiöinti tilanteessa, jossa tutkimusmuuttujia on useita ja käytetyt luokitukset eroavat toisistaan paljon, voidaan ratkaista useilla eri tavoilla, joiden paremmuutta ei voi yksikäsitteisesti määrittää. Suhteellinen kiintiöinti olisi ollut yksinkertainen ratkaisu. Se olisi kuitenkin merkinnyt sitä, että väestömäärältään pienempien läänien vastaajamäärät olisivat jääneet pieniksi. Lääniä käytetään tutkimuksessa myös luokittelumuuttujana, mikä taas olisi edellyttänyt tasaista kiintiöintiä. Tutkimuksessa keskeisenä tavoitteena oli saada haastateltua eri alueilta tarpeeksi henkilöitä, jotka toisaalta olivat olleet aikuiskoulutuksessa. Toisaalta haluttiin tietoja myös niistä, jotka eivät olleet aikuiskoulutukseen osallistuneet.

Tutkimusmuuttujissa ei ollut sopivaa muuttujaa, jonka hajontatietoihin kiintiöinnin olisi voinut perustaa. Lopulta päädyttiin harkinnanvaraiseen kiintiöintiin, jossa lähtökohdiana olisi suhteellisen kiintiöinnin tuottamat otoskoot, joita runsasväkisten läänien kohdalla pienennettiin, ja pienissä lääneissä otoskokoja lisättiin (taulukko 1). Harkinnanmukaiset muutokset olivat korkeimmillaan 101 henkilöä (pääkaupunkiseutu). Osaltaan pieniä muutoksia aiheutti myös Tilastokeskuksen senhetkinen haastattelijakapasiteetin jakautuminen.

- h alaindeksi, joka viittaa ositteeseen
- i alaindeksi, joka viittaa tutkimusyksikköön (=henkilöön)
- N_h perusjoukon koko (eli henkilömäärä) ositteessa h
- n_h otoskoko ositteessa h
- y_{hi} muuttujan arvo henkilöllä i ositteessa h
- x_{hi} 'nolla-yksi'- muuttuja: muuttujan arvo on yksi, kun henkilö kuuluu tutkittavaan luokkaan. Muulloin muuttujan arvo on nolla.
- L ositteiden lukumäärä

Kokonaissumman estimaattorin lauseke ositetussa otannassa on (Cochran, 1977)

$$\hat{Y} = \sum_{h=1}^L N_h \bar{y}_h = \sum_{h=1}^L N_h \sum_{i=1}^{n_h} \frac{y_{hi}}{n_h}$$

Kokonaissumman varianssin estimaattori on:

$$v(\hat{Y}_{STRWOR}) = \sum_{h=1}^L N_h (N_h - n_h) \frac{s_h^2}{n_h}, \text{ missä}$$

$$s_h^2 = \frac{1}{n_h - 1} \sum_{i=1}^{n_h} (y_{hi} - \bar{y}_h)^2$$

1.4 Kokonaissumman estimaattori

Poiminta tehtiin kahdessa vaiheessa systemaattista otantaa käyttäen. Molemmilla kerroilla otantakehikko oli kotipaikkatunnusmukaisessa järjestyksessä. Tällä menetelyllä saatiin alueellisesti oikein jakautunut otos. Poiminta rinnastetaan ositteittain (läänin mukaan) tehtyyn yksinkertaiseen satunnaisotantaan ilman takaisinpanoa (STRWOR), minkä mukaan tutkimuksen estimointi tehdään.

Taulukko 1

Väkiluku 31.12.1989, väestöosuudet ja väkiluvun mukaisen tasavälisen otannan otoskoot lääneittäin sekä aikuiskoulutustutkimuksessa käytetty kiintiöpoiminta (brutto-otos), otos ja hyväksytyt haastattelut lääneittäin

Asuinlääni	Väkiluku 31.12.1989	Väkiluvun mukainen väestöosuus %	Väestö- osuuden mukainen, tasavälinen otanta	Harkinnan- varainen kiintiöinti, AKU90 brutto-otos	AKU90 otos	AKU90 hyväksytyt haastattelut
Pääkaupunkiseutu	610 782	17,2	857	756	739	511
Muu Uudenmaan lääni	292 377	8,2	410	368	359	298
Turun ja Porin lääni	513 066	14,4	720	707	693	560
Hämeen lääni	496 956	14,0	698	637	628	517
Kymen lääni	243 170	6,8	341	341	333	274
Mikkelin lääni	149 807	4,2	210	261	258	216
Pohjois-Karjalan lääni	125 240	3,5	176	247	241	213
Kuopion lääni	182 450	5,1	256	288	284	246
Keski-Suomen lääni	178 657	5,0	251	285	277	241
Vaasan lääni	306 288	8,6	430	398	387	324
Oulun lääni	298 634	8,4	419	379	370	307
Lapin lääni	141 222	4,0	198	290	288	258
Ahvenanmaa	17 047	0,5	24	34	34	25
Koko maa	3 555 696	100,0	4 991	4 991	4 891	3 990

Käytännössä tutkimusten tulosten laskenta perustuu kokonaissummien laskemiseen. Tutkimusaineistoon on lisätty painokerroin, joka on edellisessä lausekkeessa oleva muuttuja arvo y_{hi} kerroin N_h/n_h . Tulosten laskenta perustuu vastanneiden joukkoon. Tällöin lausekkeen otoskoot n_h on korvattu vastanneiden lukumäärällä, jolloin painokerroin on käänteisarvo todennäköisyydelle, että henkilö on poimittu otokseen ja hän kuuluu vastanneiden joukkoon.

Tutkimuksessa lasketaan myös suhteellisia frekvenssejä, jotka taulukoidaan prosenttilukuina. Taulukointi tehdään perusjoukosta luokitusten avulla tehdyille osajoukoille, jolloin suhdeluvun jakaja on satunnaisluku ja kysessä on suhde-estimaattori p .

$$p = \frac{\sum N_h \sum \frac{y_{hi}}{n_h}}{\sum N_h \sum \frac{x_{hi}}{n_h}}$$

1.5 Luottamusvälit

Otantatutkimuksissa muuttujan arvo on estimaatti, jolla on oma satunnaisvaihtelunsa. Tälle estimaatille voidaan laskea luottamusväli. Luottamusväli ilmaisee muuttujan sijoittumisen tietyllä todennäköisyydellä tälle välille.

$(1 - \alpha) \cdot 100$ %:n luottamusvälillä tarkoitetaan suljettua väliä, jolla parametrin oikea arvo on $(1 - \alpha) \cdot 100$ %:n todennäköisyydellä eli

$$Pr \{ p \in (p - t_\alpha d(p), p + t_\alpha d(p)) \} = 1 - \alpha$$

95 prosentin luottamusväliä vastaava t_α arvo on 1,96 (99 % luottamusväliä vastaava t_α arvo on 2,58).

Keskivirheelle voidaan laskea approksimaatio yksinkertaisen satunnaisotannan lausekkeella, jolloin suhteellisen osuuden estimaattorin p (%) keskivirhe on

$$d(p) = \sqrt{\frac{(100 - p)p}{n}}$$

Estimoiduille p -arvoille on laskettu arviot tällä lausekkeella (taulukko 2).

Esimerkki luottamusvälin laskemisesta keskivirhetaulukon avulla.

Aikuiskoulutustutkimukseen vastanneista 44,4 prosenttia oli osallistunut aikuiskoulutukseen vuonna 1990. Lasketaan 95 prosentin luottamusväli sille, kuinka suuri osuus vastaajista osallistui aikuiskoulutukseen.

$$p = 44,4$$

$$t_\alpha = 1,96$$

$$n = 3\,990$$

Taulukko 2
Prosenttilukujen keskivirhe havaintojen lukumäärän mukaan Aikuiskoulutustutkimuksessa 1990

Havaintojen lukumäärä	Estimoitu suhteellinen frekvenssi p									
	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
50	3,1	4,2	5,0	5,7	6,1	6,5	6,7	6,9	7,0	7,1
75	2,5	3,5	4,1	4,6	5,0	5,3	5,5	5,7	5,7	5,8
100	2,2	3,0	3,6	4,1	4,3	4,6	4,8	4,9	5,0	5,0
150	1,8	2,4	2,9	3,3	3,5	3,7	3,9	4,0	4,1	4,1
200	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5	3,5
300	1,3	1,7	2,1	2,3	2,5	2,6	2,8	2,8	2,9	2,9
400	1,1	1,5	1,8	2,0	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5
500	1,0	1,3	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2
700	0,8	1,1	1,3	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9
1000	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6
2000	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
3000	0,4	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
4000	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8

Estimoitua suhteellista frekvenssiä p :tä lähinnä taulukossa on arvo 45. Havaintoja (n) oli noin 4 000 (3 990). Keskivirheen arvo löytyy $n:n$ ja $p:n$ yhtymäkohdasta eli se on 0,8. Kun 95 prosentin luottamusväliä vastaava $t:n$ arvo on 1,96, niin luottamusvälin puolikasta vastaava $t_\alpha =$ arvo on $1,96 * 0,8 = 1,6$.

95 prosentin todennäköisyydellä aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuus oli välillä $44,4 \% \pm 1,6 \%$ eli toisin sanoen 42,8 – 46,0 prosenttia. Sen mukaan aikuiskoulutukseen osallistuneiden lukumäärä oli 1 522 000 – 1 636 000 välillä.

2 Katoanalyysi

Kadon tarkastelussa voidaan erottaa yksikkö- ja osittaiskato. Yksikkökadosta on kysymys silloin, kun otokseen valitusta kohdehenkilöstä ei saada mitään tietoja. Syynä tavallisesti on joko haastattelusta kieltäytyminen tai se, ettei henkilöä jostain syystä tavoiteta.

Osittais- eli eräkatoa syntyy silloin, kun osaan kysymyksistä ei saada vastausta esimerkiksi haastattelun keskeytymisen, haastattelijan tekemän virheen tai vastaajan muistamattomuuden tai vastaushaluttomuuden vuoksi.

2.1 Yksikkökato

Kadosta johtuva systemaattinen virhe voi aiheuttaa harhaa estimoitavissa tunnusluvuissa. Tilastollisen satunnaisuuden aiheuttamaa vaihtelua estimaateissa voidaan arvioida keskivirhekaavojen avulla. Sen sijaan systemaattisesta kadosta, huonosti muotoilluista kysymyksistä yms. tekijöistä syntynytä harhaa tuloksissa on arvioitava kadon jakautumia tutkimalla ja tekemällä uusintamittauksia. Tuloksia voi myös vertailla vastaavien muiden tutkimusten tuloksiin tai käyttää hyväksi tutkijan aikaisempia kokemuksia saman aihepiirin tutkimisessa.

Seuraavassa selvitetään Aikuiskoulutustutkimus 1990- aineiston edustavuutta tutkimalla ensin kadon rakennetta taustamuuttujien välillä ja sen jälkeen vertaamalla tutkitun näytteen taustatekijöiden jakaumaa kohdeperusjoukon jakaumiin.

Kadon jakautumisen tarkastelu käytettävissä olevien taustamuuttujien suhteen selvittää, onko tutkimukseen osallistuminen valikoitunutta. Jos kato on taustatekijöiden mukaan huomattavasti valikoivaa, on odotettavissa, että se aiheuttaa harhaisuutta myös tunnusluvuissa.

Aikuiskoulutustutkimuksen kato oli 18 prosenttia. Se on suurempi kuin esimerkiksi Tilastokeskuksen Elinolotutkimuksessa 1986 (kato 13 %), mutta se ei kuitenkaan ole vielä huolestuttavan suuri. Aikuiskoulutustutkimuksen korkeampaan katoprosenttiin saattoivat vaikuttaa tutkimuksen rajatumpi aihepiiri ja haastattelijoille annetut ohjeet siitä, miten paljon aikaa sai käyttää per kohde. Katoon lienee vaikuttanut myös se, että samaan aikaan oli muita Tilastokeskuksen tutkimuksia tiedonkeruuvaiheessa (esim. Elin-kustannustutkimus). Huomattava on myös se, että haastattelututkimusten katoprosentit ovat viime vuosina hiljalleen nousseet.

Kokonaiskadosta 14 prosenttisyksikköä joh-
tuu kieltäytymisistä ja 4 prosenttia siitä, että
kohdehenkilöä ei yrityksistä huolimatta ta-
voitettu (taulukko 3). Jälkimmäinen luku
osoittaa, että haastattelijat ovat kaiken kaik-
kiaan nähneet paljon vaivaa kohteiden ta-
voittamisessa (Elinolotutkimuksessa 1986
vastaava osuus oli 2 %). Joka seitsemäs
otokseen kuuluva henkilö eli 14 % kieltäytyi

haastattelusta (Elinolotutkimuksessa 1986
11 %).

Koska on mahdollista, että kato on vali-
koivaa iän, koulutuksen tms. tekijöiden suh-
teen, on paikallaan tutkia tarkemmin sen ra-
kennetta. Sukupuolten välillä ei kokonais-
kadon suhteen ollut juurikaan eroja, tosin
naiset kieltäytyivät haastattelusta hieman
useammin kuin miehet (taulukko 3).

Taulukko 3

Aikuis-koulutustutkimuksen kato sukupuolen, iän, koulutusasteen, verotettavien tulojen, asuinläänin ja kuntaryhmän mukaan 1990 (18–73-vuotiaat)

	Hyväksytty haastattelu	Kato		Yhteensä	Otoshenkilöitä
		Kieltäytyneet	Ei tavoitettu		
	%	%	%	%	
Ikäryhmä					
18–24	85	10	5	100	630
25–29	82	11	7	100	506
30–34	81	16	3	100	519
35–44	80	15	5	100	1 163
45–54	80	17	3	100	864
55–73	82	16	2	100	1 209
Sukupuoli					
Mies	82	13	5	100	2 385
Nainen	81	16	3	100	2 506
Koulutusaste					
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	79	17	4	100	2 187
Alempi keskiaste	82	14	4	100	1 268
Ylempi keskiaste	85	11	4	100	938
Alin korkea-aste	83	14	3	100	190
Alempi kandidaattiaste	83	16	1	100	98
Ylempi kandidaattiaste	86	10	4	100	191
Tutkijakoulutus	89	11	–	100	19
Verotettavat tulot v.1989 (markkaa)					
Alle 10 000	81	16	3	100	254
10 000 – 29 999	81	14	5	100	588
30 000 – 49 999	85	12	3	100	775
50 000 – 79 999	82	15	3	100	1 140
80 000 – 99 999	80	16	4	100	742
100 000 – 149 999	81	15	4	100	972
Vähintään 150 000	82	15	3	100	420
Asuinlääni					
Pääkaupunkiseutu	69	24	7	100	739
Muu Uudenmaan lääni	83	15	2	100	359
Turun ja Porin lääni	81	14	5	100	693
Hämeen lääni	82	14	4	100	628
Kymen lääni	82	12	6	100	333
Mikkelin lääni	84	11	5	100	258
Pohjois-Karjalan lääni	88	11	1	100	241
Kuopion lääni	87	11	2	100	284
Keski-Suomen lääni	87	11	2	100	277
Vaasan lääni	84	14	2	100	387
Oulun lääni	83	15	2	100	370
Lapin lääni	90	8	2	100	288
Ahvenanmaan maakunta	73	18	9	100	34
Kuntaryhmä					
Kaupunkimaiset kunnat	78	17	5	100	2 819
Taajaan asutut kunnat	83	14	3	100	747
Maaseutumaiset kunnat	89	9	2	100	1 325
Koko otos	82	14	4	100	4 891

Samoin iän suhteen kadon jakauma on hyvin tasainen, ero on suurimmillaan 5 prosenttiyksikköä (taulukko 3). On ymmärrettävää, että kieltäytyminen on pienintä nuorimmissa, alle 30-vuotiaiden luokissa, koska aihepiiri kiinnostaa heitä enemmän kuin vanhempia ikäluokkia. Kuitenkin tutkimukseen osallistuminen on kaikissa yli 30-vuotiaiden luokissa, vanhimmissakin, hyvin tasaista ja ikäluokkien väliset erot ovat kaiken kaikkiaan hyvin pienet.

Iän mukainen kadon jakauma miesten ryhmässä noudattelee melko tarkoin kokonaisjakaamaa, joskin huomattavaa on se, että yli 54-vuotiaat ovat osallistuneet miehistä aktiivisimmin tutkimukseen (taulukko 4). Naisista sen sijaan nuoret alle 25-vuotiaat ovat muita useammin ottaneet osaa haastatteluihin. Kieltäytyneitä on eniten 45–54-vuotiaiden naisten ryhmässä, joista viidesosa ei halunnut tutkimukseen mukaan.

Aikuiskoulutustutkimuksen sisällön vuoksi oli odotettavissa, että vastaajan koulutustaso vaikuttaisi hyvinkin selkeästi osallistumishalukkuuteen. Ratkaisevaa tässä suhteessa on kuitenkin se, miten hyvin haastattelijä osaa "myydä" haastattelua ottaessaan kontaktin kohdehenkilöön ja sopiessaan haastatteluajankohtaa. Koulutusasteen mukainen katojakauma osoittaa, että pieni, mutta analyysin kannalta vähämerkityksinen ero esiintyy perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden ja niiden välillä, joilla tutkintoa ei ole (taulukko 3). Haastattelutyön onnistuneisuutta kuvaa se, että haastattelijat ovat saaneet motivoitua tasapuolisesti sekä enemmän että vähemmän koulutusta saaneita henkilöitä mukaan tutkimukseen.

Sosioekonomisista taustatekijöistä katotarkasteluun on valittu verotettavat vuositulot (taulukko 3). Tulojen katojakauma on erittäin tasainen, mikä vahvistaa käsitystä siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei ole sosioekonomisesti valikoivaa.

Taulukko 4
Aikuiskoulutustutkimuksen kato sukupuolen mukaan ikäryhmittäin 1990 (18–73-vuotiaat)

Sukupuoli ja ikäryhmät	Hyväksytty haastattelu	Kato		Yhteensä	Otohenkilöitä
		Kieltäytyneet	Ei tavoitettu		
	%	%	%	%	
Miehet					
18–24	83	11	6	100	316
25–29	82	11	7	100	260
30–34	81	15	4	100	270
35–44	80	15	5	100	612
45–54	81	14	5	100	447
55–73	85	12	3	100	480
Miehet yhteensä	82	13	5	100	2 385
Naiset					
18–24	86	9	5	100	314
25–29	82	11	7	100	246
30–34	80	18	2	100	249
35–44	82	14	4	100	551
45–54	78	21	1	100	417
55–73	81	18	1	100	729
Naiset yhteensä	81	16	3	100	2 506
Koko otos	82	14	4	100	4 891

Pääkaupunkiseutu aiheuttaa haastattelijoille yleensä päänvaivaa suuremman kadon vuoksi. Tässä tutkimuksessa kokonaiskato pääkaupunkiseudulla oli 31 prosenttia (24 % kieltäytyi ja 7 % ei tavoitettu). Tavoittamatta jääneiden suuri osuus on yhteydessä pääkaupunkiseudun asukkaiden keskimääräistä suurempaan liikkuvuuteen; yrityksistä huolimatta monille kohteille ei löydy ajantasalla olevaa osoitetta. Pääkaupunkiseudun asukkaat ovat kriittisempiä erilaisia tutkimuksia ja kyselyjä kohtaan kuin muualla maassa asuvat. Osaltaan kiireinen elämänmuoto lisää halua kieltäytyä tutkimuksista. Vapaa-aikaa vietetään yhä useammin kodin ulkopuolella erilaisten harrastusten parissa, jolloin kotonaoloaika jää vähemmälle. Kieltäytyminen tapahtuu usein jo haastattelijan ottaessa ensimmäistä kontaktia kohdehenkilöön ja yrittäessään sopia haastatteluajankohdasta. Vas-

taavat ilmiöt ovat yleismaailmallisia ja tyyppillisiä suurille kaupungeille.

Pääkaupunkiseudulla katoon kuuluu enemmän naisia kuin koko aineistossa (taulukko 5). Iän mukaan tarkasteltuna pääkaupunkiseudun 25–29-vuotiaat olivat jättäneet osallistumatta tutkimukseen hieman useammin kuin vastaavikäiset keskimäärin. Muutoin ikäjakauma ei oleellisesti poikkea koko aineiston katoon kuuluvien ikäjakaumasta.

Pääkaupunkiseudun katoon kuuluvat ovat selvästi koulutetumpaa väkeä kuin koko aineiston kadossa keskimäärin. Koko aineiston katotapauksista puolella ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa ja vain 9 prosentilla on korkea-asteen tutkinto (taulukko 5). Pääkaupunkiseudulla katoon kuuluvista 16 % oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon.

Taulukko 5
Katotapausten jakaumat pääkaupunkiseudulla ja koko aineistossa
taustamuuttujien mukaan 1990
(18–73-vuotiaat)

	Kadon jakauma pääkaupunki- seudulla	Kadon jakauma koko aineistossa
	%	%
Ikäryhmä		
18–24	11	11
25–29	14	10
30–34	9	11
35–44	23	25
45–54	19	19
55–73	24	24
Sukupuoli		
Mies	42	48
Nainen	58	52
Koulutusaste		
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	42	50
Alempi keskiaste	21	25
Ylempi keskiaste	21	16
Korkea-aste	16	9
Verotettavat tulot v.1989 (markkaa)		
Alle 10 000	6	5
10 000 – 29 999	9	13
30 000 – 49 999	11	13
50 000 – 79 999	19	23
80 000 – 99 000	18	17
100 000 – 149 999	24	21
Vähintään 150 000	13	8
Yhteensä %	100	100
Katotapausten määrä	228	901

Kuten jo koulutuksen mukaan vertailtuna voi olettaa, ovat pääkaupunkiseudun katoon kuuluvat yleensä parempituloisia kuin koko aineistossa (taulukko 5). Kun koko katoaineistossa verotettavilla tuloilla mitattuna vähintään 100 000 markkaa vuonna 1989 ansainneita oli 29 prosenttia, niin pääkaupunkiseudun katoon kuuluvissa heitä oli 37 %.

Muilla alueilla kuin pääkaupunkiseudulla kadon jakauma on tasainen (poikkeuksena on Ahvenanmaa, joka muissakin tutkimuksissa on osoittautunut ongelmalliseksi). Myös muun Uudenmaan, joka esim. Elinolotutkimuksessa oli korkean kadon aluetta, kato on keskimääräistä pienempi.

Kaupunkimaisten kuntien väestö osallistui aikuiskoulutustutkimukseen jossain määrin vähemmän kuin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa asuvat (taulukko 3). Kaupunkimaisten kuntien katoon vaikuttaa pääkaupunkiseudun muita suurempi kieltäytyneiden osuus.

Katoon kuuluvien väestörakennetta on syytä verrata vuonna 1990 aikuiskoulutukseen osallistuneisiin ja niihin, jotka eivät ole koskaan olleet aikuisopiskelussa mukana. Tautamuuttujien mukaan näyttää siltä, että katoon kuuluvat muistuttavat väestörakenteeltaan enemmän niitä, joilla on kokemusta aikuisopiskelusta kuin koulutukseen osallistumattomia. Pääkaupunkiseudun muita suurempi kato vaikuttaa jakaumiin hieman, mutta ero sinänsä ei ole merkittävä. Tuloksen perusteella voidaan olettaa, että aikuiskoulutukseen osallistuneiden määrä lienee todellisuudessa aavistuksen verran korkeampi kuin pelkästään hyväksytyjen haastattelujen mukaan laskettuna näyttää.

Vaikka kato onkin pääkaupunkiseudulla ja Ahvenanmaalla selvästi muita suurempi, ei se heikennä tulosten yleistettävyyttä. Tuloksia analysoitaessa muodostettiin läänikohtaisiin hyväksytyjen vastausten määriin perus-

tuva painokerroin. Koska kato ei ole systemaattista vaan on satunnaisesti jakautunut, korjaa analyysissä käytettävä painokerroin katoerojen aiheuttaman vinouden.

Edeltävä katotarkastelu ei ilmaissut mitään sellaista vinoutta tutkimukseen osallistumisessa, mikä saattaisi aiheuttaa harhaa keskeisissä tunnusluvuissa. Sukupuolen, iän, koulutusasteen ja tulotason mukaiset katojakaumat ovat tasaiset.

2.2 Osittaiskato

Osittais- eli eräkato kuvastaa haastattelulomakkeen toimivuutta ja laatua. Osittaiskadon kasvamista lomakkeen loppupuolella pidetään merkinä siitä, että lomake on liian pitkä tai kysymykset ovat liian vaikeaselkoisia. Jos osittaiskato on suuri lomakkeen keskivaiheilla tai tietyissä kysymyksissä, heijastaa se joko näiden kysymysten vaikeutta tai lomakkeen yleisiä, rakenteellisia ongelmia. Jos lomakkeen ns. hyppyrakenne (tetyt kysymykset on tehty vain osalle vastaajista, jolloin muiden osalta nämä kysymykset "hypätään yli") on liian vaikea tai epäselvä, haastattelija saattaa jättää huomaamattaan kysymättä kysymyksiä, joihin kuitenkin olisi pitänyt saada vastaus.

Yleisesti ottaen Aikuiskoulutustutkimuksessa 1990 osittaiskato oli alhainen. Vastausväsymyksestä johtuvaa katoa ei aineistossa ilmennyt. Useimmiten puuttuvien tietojen (= osittaiskato) osuus jäi alle prosentin. Näiltä osin lomake toimi erittäin hyvin ja kysymysten hyppyrakenteet olivat toimivia. Ainoastaan kysymyksessä 5 osittaiskato oli korkea: 25 prosentilta niistä 371 vastaajasta, joilta kysymys olisi pitänyt kysyä, se jäi kysymättä. Virhe johtui lähinnä lomakesuunnittelusta. Tällöin myös kato oli melko satunnaisesti jakautunut, eikä ollut keskittynyt tiettyihin väestöryhmiin.

Tutkimuksen laadun kannalta on merkitystä myös vastauksilla, jotka on merkitty luokkaan "ei osaa sanoa" (EOS). Osa näistä vastauksista kuvastaa aidosti sitä, että henkilöllä ei ole tietoa tai mielipidettä asiasta. Osa EOS-vastauksista johtuu haluttomuudesta vastata; esim. vaikeat käsitteet ja pitkät kysymykset johdantoineen vähentävät vastamishalukkuutta. Kun haastateltava ei ymmärrä kysymystä tai se on hänelle muusta syystä "vaikea", on vastauksena usein "ei osaa sanoa". Aikuiskoulutustutkimuksessa tällaisten vastausten osuus oli yleensä alle viisi prosenttia. Koska EOS-vastausten osuus jäi pieneksi, ei niillä tulosten yleistävyyden kannalta ole mitään merkitystä. Suurimmillaan EOS-vastausten osuus oli kysymyksen 27 osiossa 4 (ks. haastattelulomake, liite 2), johon 14 % kaikista haastatelluista ei osannut antaa vastausta. Kysymyksessä 81 osiossa 2 EOS-vastauksia oli 12 % ja saman kysymyksen 5.osiossa 10 %.

Vaikka EOS-vastausten osuus jäikin yleensä pieneksi, kasautuvat ne selvästi tiettyihin väestöryhmiin. Iäkkäämmät, vähemmän koulutetut henkilöt jättivät tavallista useammin vastaamatta kysymyksiin tai eivät osanneet valita mielestään sopivinta vastausvaihtoehtoa. Esimerkiksi kysymyksen 27 osiossa 4 EOS-vastausten osuus oli kaikkien vastaajien osalta 14 %. Kuitenkin vähintään 55-vuotiaista vastaajista 22 % ei osannut antaa kysymykseen mitään vastausta.

Tulojen kysyminen on yleensä ongelmallista. Koko aineistossa vastaajista 6 % ei osannut arvioida ja 3 % ei halunnut ilmoittaa tulojaan. EOS-vastaukset kasautuivat myös tulokysymyksessä iäkkäämmille ja vähiten koulutetuille. Yrittäjät ja erityisesti maatalousyrittäjät olivat muita useammin niitä, jotka eivät osanneet arvioida kuukausiansiointaan. Maatalousyrittäjistä 45 % ei osannut

sanoa tulojensa määrää. Tulokysymystä vertailtaessa onkin syytä muistaa se, että yrittäjäväestön, ja erityisesti maatalousyrittäjien kohdalla tiedot eivät ole täysin luotettavia.

2.3 Haastateltujen ja perusjoukon vertailu

Kadon rakenteen ohella on paikallaan vertailla haastateltujen ja perusjoukon jakaumia, jotta kysymys tutkimusaineiston edustavuudesta saisi lisävalaistusta.

Ikäjakaumien vertailu erikseen miesten ja naisten ryhmissä ei jätä tilaa epäilyille tutkitun joukon edustavuudesta: sukupuolenmukaiset ikäjakaumat noudattavat erittäin tarkasti vastaavia väestöjakaumia (taulukko 6). Tämä on tärkeä havainto iän keskeisen merkityksen takia selittävänä muuttujana.

Katotarkastelussa kävi ilmi, että perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneet osallistuivat tutkimukseen lievästi aktiivisemmin kuin ne, joilla ei tällaista tutkintoa ollut. Edustavuustarkastelu osoittaa, että ero tulee esiin miesten koulutusastejakaumassa, mutta ei naisten (taulukko 6). Vähiten koulutettuja miehiä on saatu haastateltua hieman vähemmän kuin heidän väestöosuutensa edellyttäisi. Vastavasti ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneet miehet ovat lievästi yliedustettuina. Naisten vastausjakauma vastaa hyvin heidän väestöosuuksiaan eri koulutustasoilla.

Alueen mukainen vertailu vahvistaa käsitystä siitä, että alueellisen painotuksen jälkeen aikuiskoulutustutkimuksen aineisto vastaa hyvin tutkimuksen perusjoukkoa. Haastateltujen sukupuolijakauma on hyvin samankaltainen kuin koko vastaavan ikäisen väestön (taulukko 6).

Taulukko 6
Aikuiskoulutustutkimukseen 1990 haastatellut iän, koulutusasteen, asuinläänin ja verotettavien tulojen mukaan verrattuna vastaavanikäiseen väestöön sukupuolen mukaan

Taustamuuttajat	Miehet		Naiset		Molemmat sukupuolet yhteensä	
	AKU90 -tutkimus	18-74 -vuotias väestö	AKU90 -tutkimus	18-74 -vuotias väestö	AKU90 -tutkimus	18-74 -vuotias väestö
Ikäryhmä						
18-24	14	14	13	13	13	14
25-29	11	11	10	10	11	11
30-34	11	11	10	11	11	11
35-44	25	25	22	23	24	24
45-54	18	17	16	16	17	16
55-64	14	14	17	15	15	14
65-74	7	8	12	12	9	10
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100
Haastateltuja/Väestömäärä	1 950	1 738 200	2 040	1 817 500	3 990	3 555 700
Koulutusaste						
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	38	42	42	43	40	43
Alempi keskiaste	28	29	25	24	27	27
Ylempi keskiaste	21	17	22	22	21	20
Alin korkea-aste	5	4	4	4	4	4
Alempi kandidaattiaste	2	2	3	3	2	2
Ylempi kandidaattiaste	5	5	4	4	5	4
Tutkijakoulutus	1	1	0	0	1	0
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100
Haastateltuja/Väestömäärä	1 832	1 622 500	1 870	1 647 400	3 702	3 269 900
Asuinlääni						
Pääkaupunkiseutu	18	16	17	18	17	17
Muu Uudenmaan lääni	8	8	8	8	8	8
Turun ja Porin lääni	14	14	14	14	14	14
Hämeen lääni	13	14	14	14	14	14
Kymen lääni	7	7	7	7	7	7
Mikkelin lääni	4	4	4	4	4	4
Pohjois-Karjalan lääni	4	4	3	3	4	4
Kuopion lääni	5	5	5	5	5	5
Keski-Suomen lääni	5	5	5	5	5	5
Vaasan lääni	8	9	9	9	9	9
Oulun lääni	9	9	8	8	8	8
Lapin lääni	4	4	4	4	4	4
Ahvenanmaan maakunta	1	1	2	1	1	1
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100
Haastateltuja/Väestömäärä	1 950	1 738 200	2 040	1 817 500	3 990	3 555 700
Verotettavat tulot v.1989 (markkaa)						
Alle 10 000	5	5	6	6	6	5
10 000 - 29 999	10	9	17	16	14	13
30 000 - 49 999	13	14	20	19	16	16
50 000 - 79 999	21	18	31	28	26	23
80 000 - 99 999	17	15	14	16	15	16
100 000 - 149 999	22	25	10	12	16	19
Vähintään 150 000	12	14	2	3	7	8
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100
Haastateltuja/Väestömäärä	1 950	1 738 200	2 040	1 817 500	3 990	3 555 700

Sosioekonomisen aseman mukainen tarkastelu valtionveronalaisten vuositulojen perusteella mitattuna osoittaa, että keskituloiset ovat hieman yliedustettuja suurempituloisten kustannuksella (taulukko 6). Sen sijaan pienituloiset ovat mukana väestöosuutensa edellyttämässä suhteessa.

Aikuiskoulutustutkimus 1990- aineiston katotarkastelu ja vertailu perusjoukkoon varmistaa sen, että tutkimuksen tulokset ovat hyvin yleistettävissä vastaavan ikäiseen väestöön. Tutkimuksesta saatavia tietoja voi pitää luotettavina.

Lähde:

Cochran W.G.: Sampling Techniques. 3rd edition. New York 1977.

Haastattelulomake

Seuraavat kysymykset liittyvät kaikkeen samanaan koulutukseen, mm. erilaisiin työssä tai vapaa-ajalla käytyihin kursseihin sekä muidun opiskeluun.

1.	<p>Aluksi kysyn pohjakoulutuksestanne. Oletteko suorittaneet:</p> <p>KORKEIN osan kansakoulua, kansakoulun tai kansalaiskoulun 1->K3 KOULUTUS osan keskikoulua tai peruskoulua 2 RENGAS- keskikoulun tai peruskoulun 3->K3 TETAN osan lukiota 4 lukion 5 vai ylioppilastutkinnon? 6->K3</p>
2.	<p>Onko koulunkäyntinne vielä kesken?</p> <p>Kyllä 1->K4 Ei 2 EOS 9</p>
3.	<p>Alotteko seuraavien 2 vuoden aikana täydentää pohjakoulutustanne vielä jollakin peruskoulu- tai lukio-opinnoilla?</p> <p>Kyllä 1 Ei 2 EOS 9</p>

16	Urheilupuiston muussa koulutuksessa?	1	2	3
17	Oletteko osallistunut ammatillisen pätevyystutkinnon koetilaisuuksiin; ei tarkoituksellisesti suorittamista?	1	2	3
18	Korkeakoulun perustutkintoon tähtäävässä koulutuksessa?	1	2	3
19	Korkeakoulun jatkotutkintoon tähtäävässä koulutuksessa?	1	2	3
20	Korkeakoulussa ammatillisella täydennyskoulutuksella?	1	2	3
21	Korkeakoulussa erillistä arvosanaa tai avoimen korkeakoulun kurseja?	1	2	3
22	Kesäyliopistossa?	1	2	3
23	Kansalais- tai työväenopistossa?	1	2	3
24	Kielikoulussa tai -opistossa?	1	2	3
25	Kirjoituskoulussa?	1	2	3
26	Autokoulussa?	1	2	3
27	Tanssikoulussa tai -opistossa (moderni- tai jazztanssi tai baletti)?	1	2	3
28	Konekirjoituskoulussa?	1	2	3
29	Opintokeskuksen opintokerhossa tai kurseilla?	1	2	3
30	Jonkin järjestön, liiton tai yhdistyksen järjestämällä kurssilla?	1	2	3
31	Työpaikalla järjestetyn koulutuksessa tai muussa koulutustilaisuudessa (myös sivuryö)?	1	2	3
32	Erillisessä täydennyskoulutusyksikössä?	1	2	3
33	Oletteko opiskellut seuraamalla säännöllisesti jotakin opetusohjelmasarjaa radiosta tai televisiossa?	1	2	3
34	Oletteko osallistunut konferensseihin, erillisin seminaareihin tai vastaaviin koulutustilaisuuksiin?	1	2	3
35	Oletteko ollut jossakin muussa koulutuksessa missä?	1	2	3
36	1	2	3

7.	Missä seuraavista oppilaitoksista tai koulutusmuodoista olette joskus opiskellut? Huomioon otetaan vain sellainen opiskelu, joka on kestänyt yhteensä vähintään 6 tuntia. Opiskelua katsotaan myös keskeytneet opinnot. Oletteko joskus opiskellut (KORTTI 1): (JOS KYLLÄ, TEE LISÄKYSMYKSIÄ)	Ei	Kyllä: (LISÄKYSMYKSIÄ): viimeksi ku- luneiden 12 kuukauden aikai- kanaan vai semmin?
	KOULUTUSMUOTO		
01	Kansakoulussa tai kansalaiskoulussa?	1	2 3
02	Peruskoulussa tai keskikoulussa?	1	2 3
03	Lukiassa?	1	2 3
04	Iltakoulussa (iltakoulu, lukioiden iltalainja, iltatoppikoulu, oppikoulu iltalainja)?	1	2 3
05	Oppisopimuskoulutuksessa? (KURSSIJAKSOT SUORITETTAVAN AMMATILISESSA KURSSEKSIKUSSA TAI OPPILOITOKSESSA)	1	2 3
06	Työvoimaviranomaisen kustantamalla työllisyyskursilla?	1	2 3
07	Ammatillisessa oppilaitoksessa peruskoulu- tai ylioppilaspohjaisessa nuorisosaatteen koulutuksessa?	1	2 3
08	Ammatillisessa oppilaitoksessa erityisesti aikuisille järjestetyssä koulutuksessa (mukaan luetaan myös yksityisopitilat)? ...	1	2 3
	KYSY VAIN MIEHILTÄ:		
09	Sotilaisalan oppilaitoksessa (ei varusmiespalvelu)?	1	2 3
10	Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa?	1	2 3
11	Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa perusoppilaitoksen koulutuksessa?	1	2 3
12	Kansanopistossa tai kansankorkeakoulussa jhytykursseilla?	1	2 3
13	Konservatoriossa ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa tai musiikkikoulussa tai -opistossa (ei aikuisosastolla)?	1	2 3
14	Musiikkioppilaitoksessa musiikkikoulusta- seen sisältyvässä aikuisosastolla (entinen kansankonservatorio-osasto)?	1	2 3
15	Urheilupuiston ammatillisen kelpoisuuden tuottavassa koulutuksessa?	1	2 3

8.	<p>Alotteko osallistua johonkin em. koulutukseen seuraavien 12 kuukauden aikana (myös kesken oleva koulutus otetaan huomioon)? MERKITSE KOULUTUSMUODON NUMERO!</p> <p>Ei 00</p> <p>Kyllä: Mihin näistä koulutusmuodoista? ..</p> <p>.....</p> <p>EOS 99</p>	
9.	<p>HIPPY:</p> <p>ON OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEEN VIIMEKSI KULUNEEN DEN 12. KUUKAUDEN AIKANA (JOS YKSIKIN VIHREÄ, KOODI 2) ... ☐ -->K10</p> <p>ON OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEEN JOSKUS (JOS EI YHTÄÄN VIHREÄ, KOODIA 2, MUTTA AINAKIN YKSI VIHREÄ, KOODI 3) ☐ -->K23</p> <p>EI OLE OSALLISTUNUT AIKUISKOULUTUKSEEN (KAIKISSA VIHREÄ, KOODI 1)</p>	

1) Tässä raportissa K7:n lihavoitdut, kursivilla painetut koulutusmuodot.

	1. kurssi tai koul.tilaisuus
17. HYPPY: KOULUTUSUOTO ON 06 ELI TYÖLLISYIS-KOULUTUS	☐ ->K20
18. Käytittekö tähän koulutukseen osallistumiseen: 1 palkallista työaika?	kyllä ei EOS 1 2 9 2 omaa vapaa- tai loma-aikaanne?
3 palkatonta lomaa?	1 2 9
4 opintovapaata?	1 2 9
19. Miten rahoititte tähän koulutukseen liittyvät kustannukset (esim. kurssimaksun, oppimateriaalin, matkan, majoitus- ja ruokailukustannukset yms.):	kyllä ei EOS
1 osallistuuko työnantaja kustannuksiin?	1 2 9
2 maksoitteko itse jotakin?	1 2 9
3 saitteko valtion takaamaa opintotukea?	1 2 9
4 entä tukko ammatillilitto tai ammattiyhdistys opintojonne?	1 2 9
5 saitteko taloudellista tukea muualta?	1 2
20. Arvioikaa, kuinka monta päivää yhteensä olette tässä koulutuksessa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana (6 oppituntia = 1 päivä)? Päivien lukumäärä	☐ _ _ _ _ _
TARKISTA, ONKO VASTAAJA OSALLISTUNUT JOLLEKIN HUOLETTAMAN SAMAN AIKUISKOULUTUSUODON KURSSELLE. SIIRRY VASTA SEN JÄLKEEN SEURAAVAAN MAINITTUUN AIKUISKOULUTUSUOTOON (RENGASTETTU VIHREÄ 2). KUN OLET MÄÄRITÄNYT KAIKKI HAINNUT AIKUISKOULUTUSUODOT (RENGASTETTU VIHREÄ 2), SIIRRY KYSYMYKSEEN 21.	☐ _ _ _ _ _

2. kurssi tai koul.tilaisuus	3. kurssi tai koul.tilaisuus	4. kurssi tai koul.tilaisuus
☐ ->K20	☐ ->K20	☐ ->K20
kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9 1 2 9
kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9	kyllä ei EOS 1 2 9 1 2 9 1 2 9
☐ _ _ _ _ _	☐ _ _ _ _ _	☐ _ _ _ _ _

24.	HIPPY: OPISKELIJA, KOULULAINEN } ☐ ->K82 VARUMIES	Jonkin Ei valjon verran lainkaan EOS
25.	Oletteko sen jälkeen, kun siirrytte työolamään, olleet ammatin tai työhönne liittyvillä kursseilla tai koulutuksessa: yhden kerran 1 2 - 3 2 4 - 10 3 vai yli 10 kertaa 4 vai ette lainkaan? 5 } ->K27 EOS/Ei sovi 9	1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9
HUOMIOON OTETAAN YHTEENSÄ VÄHINTÄÄN 6 TUNTIA KESTÄNYT KOULUTUS.		
26.	Onko näillä ammatin tai työhönne liittyvillä kursseilla ja koulutuksella ollut yleisesti ottaen seuraavia vaikutuksia: 1 selviytyttekö koulutuksen jälkeen työtehtävistänne paremmin? 1 2 9 2 siirryttekö toisiin tehtäviin? 1 2 9 3 siirryttekö vaativampiin tehtäviin? 1 2 9 4 vaihdotteko työpaikkaanne tai ammattianne? 1 2 9 5 muutitteko työhön toiseen kuntaan? 1 2 9 6 saitteko vakituisen työpaikan? 1 2 9 7 muu vaikutus, mikä?	1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9
27.	Kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne omalla vapaa-aikallanne (työn ohessa tai muuten) ja omalla kustannuksillanne kursselle tai koulutukseen (KOKYRII 3): 1 kiinnostuksen puute? 1 2 väsymys? 1 3 koulutuksesta ei ole hyötyä? 1 4 koulutuksen tai opetuksen heikko laatu? 1 5 muut kuin opintoharrastukset? 1 6 vähäinen pohjakoulutus? 1 7 epäonnistumisen pelko? 1 8 hankalat tai epäsuosittavat työajat? 1 9 taloudelliset syyt? 1 10 lastenhoito-ongelmat? 1 11 muut koti- ja perhesyyt? 1 12 ikä tai terveydelliset syyt? 1 13 tiedon puute opiskelumahdollisuuksista? 1 14 sopivien koulutusmahdollisuuksien puute? 1 15 koulutusmahdollisuuksien sijainti tai kulkuyhteydet? 1 16 muu este tai vaikeus: mikä?	1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9 1 2 3 9
Mikä näistä syistä on suurimpana esteenä tai vaikeutena? MERKITSE ESTEEN/VAIKEUDEN NUMERO _ _ EOS 99		

LUE TARVITSESSA NE OSIOT UDESTAAN, JOISSA ON KENGÄSTETTU VAIHTOEHTO 1 (TAI 2). JOS KAIKISSA ON VAIHTOEHTO 3 TAI 9 SIIRY SEURAAVAAN KYSYMYKSEEN.

<p>28. HYPY:</p> <p>YRITÄJÄ TAI MAATALOUSYRITÄJÄ</p> <p>AVUSTAVA PERHEENJÄSEN</p> <p>TYÖTÖN</p> <p>TYÖKYVYTTÖMYISLÄKKEELLÄ TAI PITKÄAIKAISESTI SAIRAS</p> <p>ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA</p> <p>TYÖTTÖMYISLÄKKEELLÄ</p> <p>HOITAA OMAA KOTITALOUTTA</p>	<p>Mikä näistä syistä on suurimpana esteenä tai vaikeutena?</p> <p>NERKITSE ESTEEN/VAIKEUDEN NUMERO ...</p> <p>EOS</p> <p>99</p> <p>ILUE TARVITTAESSA NE OSIOT UUDESTAA, JOISSA ON RENGASITTU VAHTOHEIKKO 1 (TAI 2), JOS KAIKISSA ON VAHTOHEIKKO 3 TAI 9 SIIRRY SEURAAVAAN KISITMYKSEEN.</p>	<p>30M. Oletteko tarvittaessa saanut tietoa aikuisille tarkoitetuista koulutusmahdollisuuksista:</p> <p>täysin riittävästi</p> <p>Jokseenkin riittävästi</p> <p>melko vähän</p> <p>vai aivan liian vähän?</p> <p>Ei ole tarvinnut tietoa</p> <p>EOS</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>0</p> <p>9</p>
<p>VAIN PALKANSAAJAT:</p> <p>29. Entä kuinka paljon seuraavat syyt estävät tai vaikeuttavat tällä hetkellä osallistumistanne työssä työantajan kustantamaan koulutukseen (KORTTI 3):</p> <p>1 kiinnostuksen puute?</p> <p>2 koulutuksesta ei ole hyötystä?</p> <p>3 koulutuksen tai opetuksen heikko laatu?</p> <p>4 epäonnistumisen pelko?</p> <p>5 kiireet työpaikalla?</p> <p>6 työnantaja ei arvosta koulutusta riittävästi?</p> <p>7 tiedon puute koulutusmahdollisuuksista?</p> <p>8 sopivaa koulutusta ei ole tarjolla?</p> <p>9 vaikeus päästä kiinnostavaan koulutukseen?</p> <p>10 muu este tai vaikeus: mikä?</p>	<p>31. Uusia tietoja ja taitoja voi hankkia työssä tai vapaa-aikaa muutenkin kuin kurseilla tai koulutuksessa. Oletteko viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana opiskellut omiinkin tai yhdessä työtovereiden tai tuttavien kanssa jotain uutta asiaa yhteensä vähintään 20 tunnin ajan?</p> <p>Ei</p> <p>Kyllä: opiskelitteko vapaa-ajalla</p> <p>vai työajalla?</p> <p>Sekä vapaa-ajalla että työajalla</p> <p>0->K33</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	<p>Jonkin EA Pajon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p> <p>1 2 3 9</p>

32. JOS OPISKELI VAPAA-AJALLA: (K31 = 1 TAI 3)
 Mitä asioita opiskelitte tällä tavoin vapaa-
 ajallanne? (OPINTOJEN SISÄLTÖ TARKASTI!)

EOS 99

JOS OPISKELI TYÖAJALLA: (K31 = 2 TAI 3)
 Mitä asioita opiskelitte tällä tavoin työ-ajallanne?
 (OPINTOJEN SISÄLTÖ TARKASTI!)

EOS 99

33. HYPEY:

TYÖKYVYTTÖMYSELÄKKEELLÄ TAI
 PITKÄAIKAISESTI SAIRAS

ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA
 TYÖTTÖMYSELÄKKEELLÄ

HOITAA OMAA KOTITALOUTTA

->K42

34. Mikä paljon seuraavat syyt herättävät teissä kiinnostusta tai aiheuttavat tarvetta rhy-
 tyä lähivuosina opiskelemaan (KORRTI 3):

	Jonkin EI Paljon verran lainsaan EOS		
	1	2	3
01 työttömyys tai sen uhka?	1	2	3
02 pääsy tai halu päästä toisiin työtehtäviin?	1	2	3
03 pääsy tai halu päästä vaativam- piin työtehtäviin?	1	2	3
04 halu vaihtaa työpaikkaa?	1	2	3
05 halu vaihtaa ammattia?	1	2	3
06 halu saada parempaa palkkaa?	1	2	3
07 ammatitaitonne ylläpitäminen tai kehittäminen?	1	2	3
08 vakituisen työpaikan saaminen? ..	1	2	3
09 muodollisen pätevyyden hank- kiminen?	1	2	3
10 itsenne kehittäminen?	1	2	3
11 vaihtelunhalu?	1	2	3
12 halu löytää uusia ystäviä?	1	2	3
13 koska tututkin osallistuvat?	1	2	3
14 koulutuksen mukanaan tuoman ar- vostuksen saaminen?	1	2	3
15 muu syy: mikä? _____	1	2	3

Mikä näistä syistä herättää teissä eniten
 opiskelunhalua tai -tarvetta?

MERKITSE TÄRKEIMMÄN SYYN NUMERO
 EOS 99

LUE TARVITSESSA NE OSTOT UDESTAAN, JOISSA
 ON RENGASTETTU VAHOTOHTO 1 (TAI 2); JOS KAI-
 KISSA ON VAHOTOHTO 3 TAI 9 SIIRRY SEURAAVAN
 KYSYKSEEN.

<p>35. Miten seuraavien 2 vuoden kuluessa osallistua vähintään vuoden kestävään, tutkintoon johtavaan koulutukseen?</p> <p>Kyllä 1 Ehkä 2 Ei 3 EOS 9</p>	<p>38. Seuraava kysymys koskee kaikkea sellaista opintotukea, jota ei tarvitse maksaa takaisin.</p> <p>Kuinka suuri tällaisen tuen pitäisi yhteensä olla, jotta voititte ryhtyä päätoimisesti opiskelemaan? Pitäisikö käteen jäävän tuen olla:</p> <p>1/4 nettopalkastanne 1 puolet nettopalkastanne 2 3/4 nettopalkastanne 3 vai nettopalkanne suuruihin? 4 Ei ole kiinnostunut/ei ryhtyisi opiskelemaan 0 EOS 9</p>
<p>36. Miten seuraavat opetuksen järjestämistavat sopisivat teille? Vastatkaa tämän kortin vaihtoehtoja käyttäen (KORTTI 4):</p> <p>1 koulutus järjestetään yhtäjaksoisesti jossakin oppilaitoksessa? 1 2 3 4 5 9</p> <p>2 osan opinnoista voi suorittaa kotona itseopiskellen? 1 2 3 4 5 9</p> <p>3 opiskelu ns. yksityisopiskelijana omaan tahtiin? 1 2 3 4 5 9</p> <p>4 opinnot järjestetään vapaa-ajalla siten, että ne voi suorittaa työhön ohessa? 1 2 3 4 5 9</p> <p>5 koulutus ja työ vuorottelevat jaksoissa, jolloin tulot eivät katkea pidemmäksi aikaa kerrallaan? 1 2 3 4 5 9</p> <p>6 koulutus koostuu osista, joista voi vähitellen koota tutkinnon? 1 2 3 4 5 9</p>	<p>39M. 30 - 54-vuotiailla on muutaman vuoden ajan ollut mahdollisuus saada normaalin opintotuen lisäksi ns. aikuisopintorahaa. Tunnettko tämän aikuisopintorahan:</p> <p>hyvin 1 melko hyvin 2 melko huonosti 3 vai ettekö ole kuulleet siitä lainkaan? 4 EOS 9</p> <p>40. Suomessa on nykyisin mahdollisuus saada palkatonta opintovapaata työsuhteen katkaematta. Oletteko joskus kysynyt työnantajaltanne mahdollisuutta saada opintovapaata:</p> <p>Kyllä 1 Ei 2 EOS 9 } ->K42 Ei ole ollut työsuhteessa palkansaajana</p>
<p>37. Onko mielestänne tärkeää, että kaikista koulutuksesta ja kurseista saa virallisen todistuksen?</p> <p>Kyllä 1 Ei 2 EOS 9</p>	<p>41. Suhtautuiko työnantajanne tähän:</p> <p>myönteisesti 1 vai kielteisesti? 2 Ei myönteisesti eikä kielteisesti 3 EOS 9</p>

<p>49. Oletteko vaihtanut työpaikkaa viimeisten 5 vuoden aikana?</p> <p>Kyllä: montako kertaa? KERTOJEN MÄÄRÄ: ... _ _ _ Ei 00 EOS 99</p>	<p>52. TYÖLLINEN: Mitkä ovat kuukausitulonne viimeisimmästä päätyöstä veroja vähentämättä? Mukaan lasketaan vuorotyö-, ikkälänt ja vastaavat, mutta ei ylityöstä saatuja korvauksia. Sanokaa tätä kortilta kuukausitulojanne vastaava numero (KORTTI 5).</p> <p>TYÖTÖN: Mitkä olivat kuukausitulonne viimeisimmästä päätyöstä viime vuonna vähentämättä? Mukaan lasketaan vuorotyö-, ikkälänt ja vastaavat, mutta ei ylityöstä saatuja korvauksia. Sanokaa täältä kortilta kuukausitulojanne vuosittain numero (KORTTI 5).</p>	<p>01 3 000 markkaa tai vähemmän 02 3 001 - 4 000 markkaa 03 4 001 - 5 000 markkaa 04 5 001 - 6 000 markkaa 05 6 001 - 7 000 markkaa 06 7 001 - 8 000 markkaa 07 8 001 - 9 000 markkaa 08 9 001 - 10 000 markkaa 09 10 001 - 11 000 markkaa 10 11 001 - 12 000 markkaa 11 12 001 - 13 000 markkaa 12 13 001 - 14 000 markkaa 13 14 001 - 15 000 markkaa 14 15 001 - 16 000 markkaa 15 16 001 - 17 000 markkaa 16 17 001 - 18 000 markkaa 17 18 001 - 19 000 markkaa 18 19 001 - 20 000 markkaa 19 yli 20 000 markkaa 98 Ei halua vastata 99 EOS </p>
<p>NORMAALILLA TEKSTILLÄ PAINETUT KYSYMYKSET KYSYTÄÄN TYÖLLISILTÄ (PALKANSAAJILTA, YRITTÄJILTÄ, MAATALOUSYRITTÄJILTÄ JA AVUSTAVILTA PERHEENJÄSENILTÄ).</p> <p>KURSSIIVILLA PAINETUT KYSYMYKSET KYSYTÄÄN TYÖTÖMILTÄ.</p>	<p>50. TYÖLLINEN: Kuinka monta vuotta olette yhteensä olleet nykyisessä työpaikassanne?</p> <p>TYÖTÖN: Kuinka monta vuotta yhteensä olette viimeisimmässä työpaikassanne eli siinä työpaikassa, josta jätitte työttömäksi?</p> <p>Vuosien määrä _ _ _ Alle vuoden 00->K52 EOS 99</p>	<p>51. TYÖLLINEN: Miten kauan olette hoitaneet nykyisessä työpaikassanne nykyistä työtehtävääne?</p> <p>TYÖTÖN: Miten kauan hoititte viimeisintä työtehtävääne siinä työpaikassa, josta jätitte työttömäksi?</p> <p>Vuosien määrä _ _ _ Alle vuoden 00 EOS 99</p>

<p>53. TYÖLLINEN: Jos tällä hetkellä jaisitte työttömäksi, olisitteko valmis:</p> <p>TYÖTÖN: Olisitteko tällä hetkellä valmis:</p> <p>kyllä ei EOS</p> <p>1 vaihtamaan ammattia? 1 2 9</p> <p>2 opiskелеmaan uuden ammatin? 1 2 9</p> <p>3 hankkimaan lisäkoulutusta nykyiseen ammattiinne? 1 2 9</p> <p>4 menemään koulutustanne tai ammattitaitoanne vastaamattomaan työhön? 1 2 9</p> <p>5 muuttamaan kotipaikkakunnaltanne saadaksenne työtä? 1 2 9</p> <p>6 muuttamaan kotipaikkakunnaltanne saadaksenne koulutusta? 1 2 9</p>	<p>54. HYPPY:</p> <p>YRITTÄJÄ TAI MAATALOUSYRITTÄJÄ } -->K66</p> <p>AVUSTAJA PERHEENJÄSEN YRITYKSESSÄ TAI MAATILALLA (ILMAN PALKKAA) } -->K59</p> <p>TYÖTÖN }</p>
<p>55. VAIN PALKANSAAJAT:</p> <p>Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin käyttämällä tämän kortin vaihtoehtoja. Miten todennäköisenä pidätte sitä, että seuraavien 2 vuoden aikana (KORRTI 6):</p> <p>1 vaihdatte ammattianne? 1 2 3 4 9</p> <p>2 vaihdatte työpaikkaanne? 1 2 3 4 9</p> <p>3 vaihdatte nykyisessä työpaikassanne toisiin tehtäviin? 1 2 3 4 9</p> <p>Hyvin Melko Erittäin Vastaus toden- todan- epäto- epäto- ei sovi näkö- näkö- idennä- idennä- Itäi eensä eensä kokoana kokoana EOS</p>	

<p>56. Missä määrin nykyiseen työhönne liittyy seuraavia epävarmuustekijöitä. Vastatkaa tämän kortin vaihtoehtoja käyttäen (KORRTI 3):</p> <p>Paljon vähän lainkaan EOS Jonkin ei</p> <p>1 lomautuksen tai työttömyyden uhkaa? 1 2 3 9</p> <p>2 että uhkaa siitä, että teidät siir- tään toisiin tehtäviin? 1 2 3 9</p> <p>3 että muita epävarmuustekijöitä: mitä?</p>	<p>57. Entä kuinka todennäköistä mielestänne on se, että nykyinen työhönne muuttuu merkittävästi työtavoiltaan ja -välineitään seuraavien 5 vuoden aikana? Onko se mielestänne:</p> <p>hyvin todennäköistä 1</p> <p>melko todennäköistä 2</p> <p>melko epätodennäköistä 3</p> <p>vai erittäin epätodennäköistä? 4 } -->K59</p> <p>EOS 9</p>
<p>58. Koetteko tämän mahdollisen muutoksen ensisijaisesti:</p> <p>haastavana 1</p> <p>vai epävarmuutta aiheuttavana? 2</p> <p>EOS 9</p>	

<p>59. PALKANSAAJAT JA TYÖTÖMÄT:</p> <p>Kuulutteko johonkin ammattiliittoon ja keskusjärjestöön: mihin? KIRJOITA AMMATTILIITON NIMI!</p> <p>Ei kuulu mihinkään</p> <p>SAK. AMMATTILIITTO: _____</p> <p>TVK. AMMATTILIITTO: _____</p> <p>STTK. AMMATTILIITTO: _____</p> <p>Akava. AMMATTILIITTO: _____</p> <p>EOS: Yhdistyksen tms. nimi: _____</p>	<p>0->K61</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>9</p>	<p>JOS K61 YKSIKIN KOODI ON 1 ("KYLLÄ")</p> <p>MUUT</p> <p>Kuinka saatte näitä julkaisuja:</p> <p>1 hankkimalla itse?</p> <p>2 työnantaja hankkii niitä käyttööne?</p> <p>3 lainaamalla kirjastosta?</p> <p>4 lainaamalla tuttavilta tai työtovereilta?</p> <p>5 saatte jäsenyyden perusteella?</p> <p>6 muulla tavoin: miten?</p>	<p>->K63</p> <p>kyllä ei EOS</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2</p>
<p>60. Toimittako parhaillaan tai oletteko joskus toimintu josakin oman ammattiliitonne tai ammattiosastonne luottamustehtävässä?</p> <p>Kyllä</p> <p>Ei</p>	<p>1</p> <p>2</p>	<p>1 säännöllinen päivätö</p> <p>2 säännöllinen iltatö</p> <p>3 säännöllinen yötyö</p> <p>4 säännöllinen aamutyö</p> <p>5 kaksivuorotyö</p> <p>6 vai kolmivuorotyö (5-vuorotyö)?</p> <p>7 muu työaikaamuoto</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>7</p>
<p>61. Maassamme ilmestyy paljon erilaisia ammattijulkaisuja. Seuraatteko säännöllisesti:</p> <p>1 ay-lehdistöä (ammattiliiton tai keskusjärjestön julkaisemia lehtiä)?</p> <p>2 alanne muuta ammattilehdistöä?</p> <p>3 alanne ammattikirjallisuutta?</p>	<p>kyllä ei EOS</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p>	<p>PALKANSAAJA: Luettelen erilaisia työaikaamuotoja. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten tämänhetkistä työaikaanne:</p> <p>TYÖTÖN: Luettelen erilaisia työaikaamuotoja. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten työaikaanne viimeisimmässä työpaikassanne:</p>	<p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p>

<p>64.</p> <p>PALKANSAAJA: Kuinka kauan omien työtehtävienne kokonaisuuden oppiminen veisi mielestänne aikaa uudeita työntekijältä, jolla on tarvittava pohjakoulutus:</p> <p>TYÖTÖN: Kuinka kauan omien työtehtävienne kokonaisuuden oppiminen viimeisimmässä työssänne olisi mielestänne vienyt aikaa uudelta työntekijältä, jolla on tarvittava pohjakoulutus:</p>	<p>1 joitakin tunteja</p> <p>2 joitakin päiviä</p> <p>3 joitakin viikkoja</p> <p>4 joitakin kuukausia</p> <p>5 1-2 vuotta</p> <p>6 vai yli 2 vuotta?</p> <p>7 EOS</p>	<p>1 2 3 4 } -->K68 9</p>
<p>66.</p> <p>KAIKKI TYÖLLISET JA TYÖTTÖMÄT:</p> <p>TYÖLLINEN: Työelämän muuttuminen aiheuttaa tilanteita, joissa työntekijä voi kokea tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi. Oletteko joutunut tällaiseen tilanteeseen:</p> <p>TYÖTÖN: Työelämän muuttuminen aiheuttaa tilanteita, joissa työntekijä voi kokea tietonsa ja taitonsa puutteelliseksi. Joudutteko viimeisimmässä työpaikassanne tällaiseen tilanteeseen:</p>	<p>usein</p> <p>melko usein</p> <p>joskus</p> <p>vai ette juuri koskaan?</p> <p>EOS</p>	<p>kyllä ei EOS</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2</p>
<p>67.</p> <p>TYÖLLINEN: Oletteko saanut tällaisissa tilanteissa apua:</p> <p>TYÖTÖN: Saitteko tällaisissa tilanteissa apua:</p>	<p>1 työtovereilta tai työpaikan asiantuntijoilta?</p> <p>2 työpaikan ulkopuolisilta asiantuntijoilta?</p> <p>3 koulutuksesta?</p> <p>4 kirjallisuudesta tai ammatillehdistöstä?</p> <p>5 jostain muualta: mistä?</p>	<p>kyllä ei EOS</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2 9</p> <p>1 2</p>
<p>68.</p> <p>TYÖLLINEN: Onko kaikesta saamaastanne koulutuksesta ja kurssista yleisesti ottaen apua työssänne:</p> <p>TYÖTÖN: Oliko kaikesta saamaastanne koulutuksesta ja kurssista yleisesti ottaen apua viimeisimmässä työssänne:</p>	<p>erittäin paljon</p> <p>melko paljon</p> <p>melko vähän</p> <p>vai ei juuri lainkaan?</p> <p>EOS</p>	<p>1 } -->K70 2 } 3 4 9-->K70</p>

<p>69. TYÖLLINEN: Mikä saamastanne koulutuksesta on vain vähän apua työssänne? Työntö: Mikä saamastanne koulutuksesta oli vain vähän apua viimeisimmässä työssänne?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>EOS 99</p>	<p>70. HYPPY: ☐ -->K76</p> <p>YRITTÄJÄ TAI MAATALOUSYRITTÄJÄ</p> <p>AVUSTAVA PERHEENJÄSEN YRITYKSESSÄ TAI MAATILALLA (ILMAN PALKKOA)</p>	<p>VAIN PALKANSAAJAT JA TYÖTÖNÄT:</p> <p>71M. PALKANSAAJA: Arvioikaa käyttämällä tämän kortin vaihtoehtoja, missä määrin nykyinen työnne tarjoaa teille mahdollisuuksia (KORTTI 7):</p> <p>TYÖTÖN: Arvioikaa käyttämällä tämän kortin vaihtoehtoja, missä määrin viimeisin työnne tarjosi teille mahdollisuuksia (KORTTI 7):</p> <p>1 oppia uusia asioita?</p> <p>2 käyttää aikaisemmin oppimianne tietoja ja taitoja?</p> <p>3 valita itse omat työskentelytapanne ja kehittää niitä?</p> <p>Erit- EI ttiin Mielte Jonkin Juuri paljon paljon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>
---	--	--

<p>Erit- EI ttiin Mielte Jonkin Juuri paljon paljon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>	<p>72M. PALKANSAAJA: Etkä missä määrin teillä on nykyisessä työssänne mahdollisuuksia: Työntö: Etkä missä määrin teillä oli viimeisimmässä työssänne mahdollisuuksia: Käytä samaa korttia kuin edellisessä kysymyksessä. (KORTTI 7)</p> <p>1 siirtynyt työtehtävistä toiseen omalla työpaikallanne?</p> <p>2 siirtynyt työkokemuksen karttuessa entistä vaativampiin työtehtäviin?</p> <p>3 edetä ammattitaidolla ylöspäin?</p> <p>Erit- EI ttiin Mielte Jonkin Juuri paljon paljon verran lainkaan EOS</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p> <p>1 2 3 4 9</p>
---	--

<p>73M. PALKANSAAJA: Missä määrin teillä on nykyisessä työssänne mahdollisuuksia: TYÖTÖN: Missä määrin teillä oli viimeisimmässä työssänne mahdollisuuksia: KÄYTÄ SAMAA KORTTIA KUIN EDELLISESSÄ KYSYMYKSESSÄ. (KORTTI 7)</p> <p>Erittäin paljon Ei paljon</p> <p>1 vaikuttaa siihen, millaista koulutusta työpaikallanne annetaan/annattiin? 1 2 3 4 9 2 vaikuttaa oman työyksikkönne työnjarkoon ja toimintatapaan? 1 2 3 4 9 3 osallistua koko yritystä koskevaan päätöksentekoon? 1 2 3 4 9</p>	<p>74. PALKANSAAJA: Tuntuuko teistä, että teillä on työtä: TYÖTÖN: Tuntuuko teistä, että teillä oli viimeisimmässä työpaikassanne työtä:</p> <p>1 aivan liikaa 1 2 hieman liikaa 2 3 sopivasti 3 4 hieman liian vähän 4 5 vai aivan liian vähän? 5 EOS 9</p>
<p>75. PALKANSAAJA: Onko teillä työpaikallanne hyvät, kohtalaiset vai heikot mahdollisuudet saada ammattitaitoanne kehittävää tai uraanne edistävää koulutusta? TYÖTÖN: Oliko teillä viimeisimmässä työpaikassanne hyvät, kohtalaiset vai heikot mahdollisuudet saada ammattitaitoanne kehittävää tai uraanne edistävää koulutusta?</p> <p>Hyvät 1 Kohtalaiset 2 Heikot 3 EOS 9</p>	

<p>76. KAIKKI TYÖLLISET JA TYÖTTÖMÄT: Katsotteko tällä hetkellä tarvitsevanne lisää ammattitaitoanne kehittävää tai uraanne edistävää koulutusta? Kyllä 1 Ei 2 EOS 9 } ->K78</p>	<p>77. Millaista koulutusta tarvitsette erityisesti? Tarvitsee: _____ _____ _____ _____ _____ EOS 99</p>
<p>78. Uskotteko, että lisäkoulutuksesta olisi teille apua uralla etenemisen kannalta: paljon 1 jonkin verran 2 vai ei juuri lainkaan? 3 EOS 9</p>	

<p>79. HYPPI:</p> <p>TYÖLINEN (PALKANSAAJA, YRITTÄJÄ, MAATALOUSYRITTÄJÄ TAI AVUSTAVA PERHEENJÄSEN YRITYKSESSÄ TAI MAATILALLA) } →K82</p> <p>TYÖTÖN</p>	<p>TYÖKYVYTTÖMYSELÄKKEELLÄ TAI PITKÄAIKAISESTI SAIRAS, ELÄKKEELLÄ IÄN TAI TYÖVUOSIEN PERUSTEELLA, TYÖTTÖMYSELÄKKEELLÄ, HOITAA OMAA KOTITALOUTTA:</p>	<p>80. Haluaisitteko tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa mennä työhön?</p> <p>Kyllä 1</p> <p>Ei 2 } →K82</p> <p>EOS 9</p>
<p>81. Entä:</p> <p>1 tarvitsetteko koulutusta siirtäksenne työelämään? 1 2 9</p> <p>2 onko teidän mahdollista saada koulutustanne tai ammattitaitoanne vastaavaa työtä kotipaikkakunnaltanne? 1 2 9</p> <p>3 olisitteko valmis menemään myös koulutustanne tai ammattitaitoanne vastaamaan työhön? 1 2 9</p> <p>4 olisitteko valmis muuttamaan kotipaikkakunnaltanne saadaksenne työtä? 1 2 9</p> <p>5 olisitteko valmis opiskelemaan uuden ammatin, jos siten saisitte vakituisen työpaikan? 1 2 9</p>	<p>82. KAIKKI:</p> <p>Seuraavaksi käynnyn joitakin kysymyksiä perheestänne. Aluksi käynnyn tietoja vanhemmistanne tai niistä huoltajistanne, joiden kanssa asuitte ollessanne 14-vuotias.</p> <p>Minä vuonna äitinne ja isänne (tai huoltajanne) ovat syntyneet?</p> <p>Äiti (huoltaja) _ _ _ </p> <p>Isä (huoltaja) _ _ _ </p>	<p>83. Millaisen pohjakoulutuksen äitinne ja isänne (huoltajanne) ovat saaneet? Onko äitinne suorittanut: Onko isänne suorittanut:</p> <p>KORKEIN osan kansakoulua tai vähemmän 1 1 Äiti Isä</p> <p>KOULUTUS kansakoulun tai osan keskikoulua 2 2</p> <p>RENGAS- keskikoulun 3 3</p> <p>TETAAN vai lukion tai ylioppilastutkinnon? 4 4</p> <p>EOS 9 9</p>
<p>84. Millaisen ammatillisen koulutuksen he ovat saaneet? Onko äitinne suorittanut: Entä onko isänne suorittanut:</p> <p>KAIKKI 1 korkeakoulun? 1 1 Äiti Isä</p> <p>MAHDOLLI- 2 ammatillisen opiston? 2 2</p> <p>SET VAIH- 3 ammatillisen koulun? 3 3</p> <p>TOEHDOT 4 vähintään 1/2 vuotta kestäneen ammatillisen kurssin (esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen tai työllisyyskurssin)? 4 4</p> <p>RENGAS- 0 vai ei-ko äitinne/isänne ole saanut lainkaan ammatillista koulutusta? 0 0</p> <p>TETAAN 9 EOS 9 9</p>	<p>JOS EI TARKKAA TIETOA VUODESTA, FYYDÄ ARVIO VUOSIKYMMENEN TARKKOUDELLA. TIEDOT MYÖS KUOLLEISTA.</p>	<p>84. Millaisen ammatillisen koulutuksen he ovat saaneet? Onko äitinne suorittanut: Entä onko isänne suorittanut:</p> <p>KAIKKI 1 korkeakoulun? 1 1 Äiti Isä</p> <p>MAHDOLLI- 2 ammatillisen opiston? 2 2</p> <p>SET VAIH- 3 ammatillisen koulun? 3 3</p> <p>TOEHDOT 4 vähintään 1/2 vuotta kestäneen ammatillisen kurssin (esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen tai työllisyyskurssin)? 4 4</p> <p>RENGAS- 0 vai ei-ko äitinne/isänne ole saanut lainkaan ammatillista koulutusta? 0 0</p> <p>TETAAN 9 EOS 9 9</p>

85. Missä ammatissa vanhempanne (huoltajanne) olivat teidän ollossanne 14-vuotias?

Äidin (huoltajan) ammatti: _____

Isän (huoltajan) ammatti: _____

ÄITI KUOLLUT

ISÄ KUOLLUT

JOS ÄITI/ISÄ ON OLLUT ELÄKELÄINEN, KYSY ENTINEN AMMATTI.

AMMATTI TARKASTI, ESIM. EI ASENTAJA VAIN KONEASEN- TAJA, AUTONASENTAJA TMS.

JOS TARKKAA NIMIKETTÄ EI TIEDETTÄ, KYSY LISÄKSI AM- MATTIALA (ESIM. EI TYÖMIES VAIN MINKÄ ALAN TYÖMIES).

86. Onko teillä itsellänne omia tai huollettavia alle 15-vuotiaita lapsia?

Kyllä: kuinka monta? LASTEN MÄÄRÄ _____

Ei _____

|_|_|

00->K92

Seuraavaksi pyydänkin teitä vastaamaan näitä alle 15-vuotiaita lapsianne koskeviin kysymyksiin. KERÄÄ TIEDOT JOKAISESTA ALLE 15-VUOTIAASTA LAPSESTA ERIKSEEN! MERKITSE VANHIN LAPSISTA ENSIMMÄISEKSI.

	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:	IKÄ:

87. Luetelkaa alle 15-vuotiaiden las- tenne iät vanhim- masta nuorimpaan. MERKITSE IÄT YLLÄ OLEVIIN SARAKKEI- SIIN VANHIMMASTA NUORIMPAAN HUOM. EI SYNTÄMÄVUOTIA.						
88. Kettä heistä ovat tyttöjä ja ketkä poikia?	1	1	1	1	1	1
Tyttö	2	2	2	2	2	2
Poika						
89. Toivotteko (KATSO IKÄ) ...-vuotiaan tyttärenne/poikanne suorittavan:						
peruskoulututkinnon	1	1	1	1	1	1
vai ylioppilastut- kinnon?	2	2	2	2	2	2
EOS	9	9	9	9	9	9
90. Entä toivotteko hänen suorittavan:						
ammattillisen koulun tai opiston tut- kinnon	1	1	1	1	1	1
vai korkeakoulu- tutkinnon?	2	2	2	2	2	2
EOS	9	9	9	9	9	9

TILASTOKESKUS

TUTKIMUKSIA

Tilastokeskus on julkaissut Tutkimuksia v. 1966 alkaen, v. 1986 lähtien ovat ilmestyneet seuraavat:

130. **Maija Sandström**, Tukku- ja vähittäiskaupan aikasarjat 1968 - 85. Tammikuu 1987.
131. **Eeva-Sisko Veikkola – Riitta Tolonen**, Elinkeinoelämän tuki taiteille 1984. Tammikuu 1987. 34 s.
132. **Eero Tanskanen**, Asuintaloyhtiöiden energiankulutus ja kuluttajakäyttäytyminen. Maaliskuu 1987. 106 s.
133. **Heidi Melasniemi-Uutela – Eero Tanskanen**, Asuintaloyhtiöiden kaukolämpöenergian ja veden kulutus 1984. Maaliskuu 1987. 82 s.
134. Perusparannuksen panoshintaindeksi 1985=100. Huhtikuu 1987. 52 s.
135. **Reijo Kurkela**, Tupakka tupakkalain jälkeen. Toukokuu 1987. 81 s.
136. Tie- ja maarakennuskustannusindeksit 1985=100. Joulukuu 1987. 25 s.
137. 1988: **Aila Repo**, Väestön tutkinto- ja koulutusraهنne-ennuste 1985 - 2000. Tammikuu 1988. 62 s.
138. **Anna-Maija Lehto**, Naisten ja miesten työolot. Maaliskuu 1988. 222 s.
139. **Johanna Korhonen**, Teollisuustilaston ennakkotietojen estimointimenetelmä. Maaliskuu 1988. 46 s.
140. **Markku Tahvanainen**, Asuntolainojen korot ja verot. Huhtikuu 1988. 90 s.
141. **Leo Koltola – Marja Tammilehto-Luode – Erkki Niemi**, Luonnonvaratilinpito, Esitutkimusraportti. Toukokuu 1988. 93 s.
142. **István Harcsa, Iris Niemi & Agnes Babarczy**, Use of Time in Hungary and in Finland II, The effects of life cycle and education. May 1988. 55 pp.
143. **Heidi Melasniemi-Uutela**, Kiinteistöhoitotavat ja energian kulutus taloyhtiöissä. Kesäkuu 1988. 112 s.
144. **Iikka Lehtinen – Tuula Koskenkylä**, Kuluttajahintaindeksi 1985=100. Kesäkuu 1988. 50 s.
145. **Elli Paakkolanvaara**, Informaatioyhteiskunta ja informaatioammatit. Heinäkuu 1988. 160 s.
146. **Iikka Lehtinen – Jarmo Ranki**, Tuottajahintaindeksi 1985=100. Lokakuu 1988. 80 s.
147. **Seppo Laaksonen**, Katovirheen korjaus kotitalousaineistossa. Lokakuu 1988. 110 s.
148. **Hannu Uusitalo**, Muuttuva tulonjako. Lokakuu 1988. 137 s.
148. **Hannu Uusitalo**, Income Distribution in Finland. July 1989. 123 pp.
149. **Pekka Rytönen**, Palvelusten ulkomaankauppa 1987. Marraskuu 1988. 66 s.
150. **Seppo Varjonen**, Kansainvälinen BKT- ja hintaver-tailu. Joulukuu 1988. 92 s.
151. **Erkki Niemi – Päivi Väisänen**, Energiatilinpito 1985, Tutkimusraportti. Maaliskuu 1989. 136 s.
152. **Helena Korpi**, Pääasiallinen toiminta ja ammatiasema vuoden 1985 väestölaskennassa: rekisteri-pohjaiset rinnakkaistiedot. Huhtikuu 1989. 154 s.
153. **Iris Niemi – Hannu Pääkkönen**, Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Toukokuu 1989. 120 s.
154. **Kari Lindström – Anna-Maija Lehto – Irja Kandolin**, Ikä ja työ, Toukokuu 1989. 92 s.
155. **Sirkka-Liisa Kärkkäinen – Timo Matala – Virpi Tiitinen – Ari Tyrkkö**, Asunto-olot ja asumisen tuki. Heinäkuu 1989. 295 s.
156. **Jorma Huttunen**, Asuntovarauma 1985. Heinäkuu 1989. 168 s.
157. **Christian Starck**, Vuoden 1985 väestölaskennan luotettavuus. Elokuu 1989. 136 s.
158. **Pekka Rytönen**, Tekninen palvelu 1970-1980 - luvulla. Heinäkuu 1989. 55 s.
159. **Ari Luukinen**, Tietojenkäsittelypalvelu 1970-1980-luvulla. Elokuu 1989. 72 s.
160. **Risto Kolari**, Ammatillinen liikkuvuus Suomessa 1975/1980/1985. 192 s.
161. **Pekka Rytönen**, Liikkeenjohdon, kirjanpito- ja lakiasian palvelu 1980-luvulla. Lokakuu 1989. 71 s.
162. **Ari Luukinen**, Markkinointipalvelu 1970 - 1980-luvulla. Marraskuu 1989. 72 s.
163. **Anna-Maija Lehto**, Tietotekniikka työssä. Muutok-sista 1980-luvulla. Marraskuu 1989. 56 s.
164. **Henry Takala**, Kunnat ja kuntainliitot kansantalou-den tilinpidossa. Tammikuu 1990. 60 s.

165. **Jarmo Hyrkkö**, Palkansaajien ansiotasoindeksi 1985=100. Tammikuu 1990. 66 s.
166. **Pekka Rytkönen**, Siivouspalvelu, ympäristöhuolto ja pesulapalvelu 1980-luvulla. Tammikuu 1990. 70 s.
167. **Jukka Muukkonen**, Luonnonvaratilinpito kestävän kehityksen kuvaajana. 119 s.
168. **Juha-Pekka Ollila**, Tieliikenteen tavarankuljetus 1980-luvulla. Helmikuu 1990. 45 s.
169. **Tuovi Allén – Seppo Laaksonen – Päivi Keinänen – Seija Ilmakunnas**, Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Huhtikuu 1990. 90 s.
170. **Ari Tyrkkö**, Asuinolotiedot väestölaskennassa ja kotitaloustiedustelussa. Huhtikuu 1990. 63 s.
171. **Hannu Isoaho – Osmo Kivinen – Risto Rinne**, Nuorten koulutus ja kotitausta. Toukokuu 1990. 115 s.
- 171b. **Hannu Isoaho – Osmo Kivinen – Risto Rinne**, Education and the family background of the young in Finland. 1990. 115 pp.
172. **Tapani Valkonen – Tuija Martelin – Arja Rimpelä**, Eriarvoisuus kuoleman edessä. Sosioekonomiset kuolleisuuserot Suomessa 1971–85. Kesäkuu 1990. 145 s.
173. **Jukka Muukkonen**, Sustainable development and natural resource accounting. August 1990. 96 pp.
174. **Iiris Niemi – Hannu Pääkkönen**, Time use changes in Finland in the 1980s. August 1990. 118 pp.
175. **Väinö Kannisto**, Mortality of the elderly in late 19th and early 20th century Finland. August 1990. 50 pp.
176. **Tapani Valkonen – Tuija Martelin – Arja Rimpelä**, Socio-economic mortality differences in Finland 1971-85. December 1990. 108 pp.
177. **Jaana Lähteenmaa – Lasse Siurala**, Nuoret ja muutos. Tammikuu 1991. 211 s.
178. **Tuomo Martikainen – Risto Yrjönen**, Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos. Maaliskuu 1991. 120 s.
179. **Seppo Laaksonen**, Comparative Adjustments for Missingness in Short-term Panels. April 1991. 74 pp.
180. **Ágnes Babarczy – István Harcsa – Hannu Pääkkönen**, Time use trends in Finland and in Hungary, April 1991. 72 pp.
181. **Timo Matala**, Asumisen tuki 1988. Kesäkuu 1991. 64 s.
182. **Iiris Niemi – Parsla Eglite – Algimantas Mitrikas – V.D. Patrushev – Hannu Pääkkönen**, Time Use in Finland, Latvia, Lithuania and Russia. July 1991. 80 pp.
- 183B. **Iiris Niemi – Hannu Pääkkönen – Veli Rajaniemi – Seppo Laaksonen – Jarmo Lauri**, Vuotuinen ajankäyttö. Ajankäyttötutkimuksen 1987–88 taulukot. Elokuu 1991. 116 s.
184. **Ari Leppälahti – Mikael Åkerblom**, Industrial Innovation in Finland. August 1991. 82 pp.
185. **Maarit Säynevirta**, Indeksiteoria ja ansiotasoindeksi. Lokakuu 1991. 95 s.
186. **Ari Tyrkkö**, Ahtaasti asuvat. Syyskuu 1991. 134 s.
187. **Tuomo Martikainen – Risto Yrjönen**, Voting, parties and social change in Finland. October 1991. 108 pp.
188. **Timo Kolu**, Työelämän laatu 1977–1990. Työn ja hyvinvoinnin koettuja muutoksia. Tammikuu 1991.
189. **Anna-Maija Lehto**, Työelämän laatu ja tasa-arvo. Tammikuu 1991.
190. **Tuovi Allén – Päivi Keinänen – Seppo Laaksonen – Seija Ilmakunnas**, Wage from Work and Gender. A Study on Wage Differentials in Finland in 1985. 88 pp.
191. **Kirsti Ahlqvist**, Kodinomistajaksi velalla. Maaliskuu 1992. 98 s.
192. **Matti Simpanen – Irja Blomqvist**, Aikuiskoulutukseen osallistuminen. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Toukokuu 1992. 135 s.
193. **Leena M. Kirjavainen – Bistra Anachkova – Seppo Laaksonen – Iiris Niemi – Hannu Pääkkönen – Zahari Staikov**, Housework Time in Bulgaria and Finland. June 1992. 131 pp.
194. **Pekka Haapala – Seppo Kouvonen**, Kuntasektorin työvoimakustannukset. Kesäkuu 1992. 70 s.
195. **Pirkko Aulin-Ahmavaara**, The Productivity of a Nation. November 1992. 72 pp.
196. **Tuula Melkas**, Valtion ja markkinoiden tuolla puolen. Joulukuu 1992. 150 s.
197. **Fjalar Finnäs**, Formation of unions and families in Finnish cohorts born 1938-67. April 1993. 58 pp.
198. **Antti Siikanen – Ari Tyrkkö**, Koti – Talous – Asuntomarkkinat. Kesäkuu 1993. 167 s.
199. **Timo Matala**, Asumisen tuki ja aravavuokralaiset. Kesäkuu 1993. 84 s.
200. **ArjaKinnunen**, Kuluttajahintaindeksi 1990=100. Menetelmät ja käytäntö. Elokuu 1989. 89 s.
201. **Matti Simpanen**, Aikuiskoulutus ja työelämä. Aikuiskoulutustutkimus 1990. Syyskuu 1993. 150 s.

Kuvailulehti

Julkaisija
Tilastokeskus

Julkaisun päivämäärä
24.9.1993

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Matti Simpanen	Julkaisun laji Tutkimus
(Liitteen 1 otantaa koskevan osan on tehnyt Paavo Väisänen ja katoanalyysia käsittelevän osan Timo Byckling)	Toimeksiantaja Tilastokeskus ja opetusministeriö
	Toimielimen asettamispmv

Julkaisun nimi
Aikuiskoulutus ja työelämä
Aikuiskoulutustutkimus 1990

Julkaisun osat

Tiivistelmä

Aikuiskoulutustutkimus 1990 oli Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteishanke. Tutkimukseen valittiin vajaa 5 000 Suomessa henkikirjoilla olevaa 18 – 73-vuotiasta ihmistä. Hyväksyttäviä haastatteluja saatiin noin 4 000 eli vastausprosentti oli 82.

"Aikuiskoulutus ja työelämä"-raportissa haluttiin tarkastella erityisesti ammatillista aikuiskoulutusta työelämän näkökulmasta. Tästä syystä perusjoukko rajattiin 18 – 64-vuotiaisiin työvoimaan kuuluviin. Koko vastaavanikäiseen työvoimaan suhteutettuna määrä vastaa noin 2,5 miljoonaa ihmistä. Heistä yli puolet oli vuonna 1990 aikuiskoulutuksessa. Pelkästään ammatillista aikuiskoulutusta sai 44 % vastaajista eli 1,1 miljoonaa työvoimaan kuuluvaa.

Aikuiskoulutus kasautuu niille, joilla jo ennestään on hyvä pohjakoulutus. Tässä tutkimuksessa haluttiin kuitenkin saada tietoa myös vähemmän koulutetuista aikuisopintoihin osallistujista ja osallistumattomista. Vastaajajoukko jaettiin saadun pohjakoulutuksen sekä elämän aikana saadun ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistumisaktiivisuuden mukaan viiteen ryhmään. Ryhmät olivat pelkän perusasteen tutkinnon suorittaneet "vähän koulutetut osallistumattomat ja osallistujat", keskiasteen tutkinnon suorittaneet "ammattikoulutetut osallistumattomat ja osallistujat" sekä korkea-asteen tutkinnon suorittaneet "hyvinkoulutetut osallistujat". Vastaajien tyypittely mahdollisti toisaalta eri pohjakoulutuksen saaneiden, ja toisaalta samalla koulutustasolla olevien aikuisopintoihin osallistumattomien ja osallistujien vertailun.

Osallistumattomat olivat koulutukseen osallistuneita useammin sellaisissa töissä ja työtehtävissä, joiden opettelu ei vaatinut pitkää aikaa tai koulutusta. He olivat tavallista useammin vaihtaneet työpaikkaansa ja ammattiaan. Sen sijaan aikuiskoulutukseen osallistuneet olivat vaihtaneet työtehtäviään osallistumattomia useammin. Osallistumattomat olivat osallistujia heikommin palkattuja ja heidän vaikutusmahdollisuutensa työhön ja työympäristöön olivat vähäiset.

Vähiten koulutetut osallistumattomat olivat muita useammin työtehtävissä, joiden opettelu ei vaadi kovinkaan paljon aikaa tai koulutusta. Kun työtehtävät ovat rutiinomaisia, eikä uralla eteneminen ole todennäköistä, ei koulutukseenkaan hakeuduta, vaikka halukkuutta olisikin.

Useimmin omaehtoista vapaa-ajalla tapahtuvaa opiskelua haittasivat hankalat työajat. Ajanpuute (kiireet työpaikalla) näkyi myös työajalla työnantajan kustantaman koulutuksen esteenä. Ajanpuute opintojen esteenä kytkeytyy osittain opintojen järjestämistapoihin. Yhtäjaksoinen opiskelu oppilaitoksessa ei työelämässä oleville sovellu vaan opinnot tulisi osittaa ja tutkinto olisi voitava koota vähitellen.

Avainsanat (asiasanat)

Ammatillinen aikuiskoulutus, vastaajaryhmät, koulutushalukkuus, lisäkoulutustarve, koulutukseen osallistumiseen esteet, työn laatu ja vaikutusmahdollisuudet, työssä tapahtuvat muutokset.

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Tutkimuksia 201	ISSN 0355 - 2071	ISBN 951 - 47 - 7604 - 6
Kokonaissivumäärä 150	Kieli Suomi	Hinta 150 mk
Jakaja	Luottamuksellisuus	
	Kustantaja	

Aikuiskoulutustutkimus 1990

Aikuiskoulutus ja työelämä

Matti Simpanen

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistui vuonna 1990 noin 1,1 miljoonaa 18 - 64-vuotiasta työvoimaan kuuluvaa.

Vaikka opiskelu onkin pääasiassa hyvinkoulutettujen lisäopintoja, myös osa vähemmän koulutetuista osallistuu aikuiskoulutukseen. Tässä raportissa vertaillaankin paitsi korkeimmin ja vähiten koulutettujen, niin myös saman pohjakoulutuksen saaneiden työmarkkina-asemia sen mukaan, onko henkilö saanut ammatillista aikuiskoulutusta vai ei.

Julkaisujen myynti:

Tilastokeskus
PL 504
00101 Helsinki
(90) 17 341

Försäljning:

Statistikcentralen
PB 504
00101 Helsingfors
(90) 17 341

Hinta - Pris

150 mk

ISSN 0355 - 2071
ISBN 951 - 47 - 7604 - 6